

2021

Ετήσια έκθεση

2021

Ετήσια έκθεση

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2021 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη.

Συντακτική ομάδα, συντονισμός, γενική επιμέλεια: **Αγγελική Μποσοδογιάννη, Αγγελική Πανοπούλου**

Κείμενα: **Χρυσούλα Αντωνίου, Μαρία Αποστόλου, Βασιλική Βασιλαντωνοπούλου, Αικατερίνη Βλάχου, Κωνσταντίνος Δαραμάρας, Θεώνη Κουφονικολάκου, Όλγα Λυσανδροπούλου, Ευαγγελία Μαρκάκη, Αναστασία Ματανά, Αλεξάνδρα Μοσκοπούλου, Κωνσταντίνος Μπαρτζελιώτης, Μαγδαληνή Νικολακοπούλου, Γρηγορία Πολύδερα, Στέργιος Πρεβέντης, Ελένη Σταμπουλή, Αναστασία Τοπαλίδου, Μιχάλης Τσαπόγας, Χρύσα Χατζή, Σαφώ Χατζηράλλη**

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων: **Γιάννης Μόσχος, Δημήτρης Βράζος**

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων: **Γιάννης Μόσχος**

Συντονισμός έκδοσης: **Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη**

Επίσης συνεργάστηκαν: **Ελένη Αδαμαντίδου, Βασιλική Δελέγκου, Πολυξένη Ευαγγέλου, Μαρία Καφετζοπούλου, Χριστίνα Κοϊντόση**

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: **ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΕΒΕ, Νικολέττα Μικελάκη info@kambili.gr**

Επιμέλεια κειμένων: **Χρυσάνθη Γαλάτη chrysanthigalati@yahoo.com**

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2021 τυπώθηκε σε 500 αντίτυπα από το Εθνικό Τυπογραφείο, τον Μάρτιο του 2022, και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: www.synigoros.gr

© **Συνήγορος του Πολίτη**

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 - Αθήνα

☎️ Τηλ.: (+30) 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

🇬🇷 ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ – THE GREEK OMBUDSMAN

🐦 @Synigoros

ISSN: 2732-8880

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2021	13
Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	19
1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες	21
2. Η στατιστική αποτύπωση	34
2.1. Πλήθος αναφορών.....	34
2.2. Η έκβαση της διερεύνησης.....	36
2.3. Οι κατηγορίες κακοδιοίκησης.....	37
2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης.....	38
2.5. Η πρόσβαση στον Συνήγορο του Πολίτη.....	42
2.6. Αντί συμπερασμάτων.....	47
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	49
1. Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες	52
2. Διεθνής προστασία	56
2.1. Υποδοχή νεοαφικθέντων αιτούντων άσυλο.....	56
2.2. Διοικητική κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία.....	58
2.3. Δυσλειτουργίες της Υπηρεσίας Ασύλου.....	59
2.3.1. Δυσκολίες πρόσβασης στην υπηρεσία.....	59
2.3.2. Καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών διαμονής/ταξιδιωτικών εγγράφων.....	60
2.3.3. Προβλήματα κατάθεσης μεταγενέστερων αιτημάτων.....	60
2.3.4. Πρόσβαση στη δωρεάν νομική βοήθεια σε β' βαθμό.....	61
2.4. Αυτεπάγγελτη έρευνα για επαναπροωθήσεις στον Έβρο.....	61
3. Δικαιώματα και παιδική προστασία	62
3.1. Σχέσεις γονέων και τέκνων.....	63
3.2. Παρακολούθηση συνθηκών διαβίωσης σε ιδρύματα και παροχής υπηρεσιών στην κοινότητα.....	65

3.2.1. Από το ίδρυμα στην κοινότητα.....	66
3.2.2. Δομές προσχολικής αγωγής και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης.....	67
4. Εκπαίδευση.....	69
4.1. Σχολείο.....	70
4.1.1. Χρόνια λειτουργικά προβλήματα	70
4.1.2. Αποσπασματικότητα ρυθμίσεων και αιφνιδιασμός.....	71
4.1.3. Σχολική φοίτηση και πανδημία	72
4.1.4. Σχολική ένταση ευάλωτων ομάδων.....	74
4.1.5. Ζητήματα φοίτησης παιδιών διαζευγμένων γονέων.....	75
4.2. Τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	75
4.2.1. Ελάχιστη βάση εισαγωγής για την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.....	75
4.2.2. Υποτροφίες Ι.Κ.Υ. για φοιτητές που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες.....	76
4.2.3. Ζητήματα Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου	78
4.2.4. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών	78
5. Ιθαγένεια.....	80
5.1. Προβλήματα μετάβασης στο νέο σύστημα πολιτογράφησης.....	81
5.2. Ζητήματα συνένωσης υπηρεσιών ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά μεταναστών	82
5.3. Διαδικασίες καθορισμού ιθαγένειας.....	82
6. Κοινωνική Ασφάλιση.....	83
6.1. Διοικητικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες των υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ.....	83
6.1.1. Συνταξιοδοτικά προβλήματα διακινούμενων εργαζομένων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό	83
6.1.2. Καθυστερήσεις στην εκκαθάριση των αιτήσεων από τον e – ΕΦΚΑ για τη χορήγηση αναδρομικών ποσών σε κληρονόμους.....	86

6.2. Ζητήματα και επιτυχείς παρεμβάσεις που προέκυψαν κατά τη διαδικασία της βεβαίωσης και είσπραξης των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών	87
7. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	88
7.1. Δυσλειτουργίες στις υπηρεσίες υγείας κατά του COVID-19	89
7.1.1. Ζητήματα με τη διαδικασία εμβολιασμού των πολιτών κατά του COVID – 19	89
7.1.2. Υγειονομική περίθαλψη ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νοσούν με COVID – 19	90
7.1.3. Μη χορήγηση ιατρικού φακέλου σε ασθενείς που νόσησαν με COVID – 19	91
7.2. Διαδικαστικά ζητήματα στην παροχή προνοιακών παροχών και υπηρεσιών υγείας	91
7.2.1. Ελλιπής συνεργασία Ο.Π.Ε.Κ.Α. και e – Ε.Φ.Κ.Α. κατά τη διαδικασία επεξεργασίας αιτήσεων παροχής οικονομικών ενισχύσεων και λοιπών παροχών αναπηρίας	91
7.2.2. Καθυστερήσεις στο Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων (Ε.Κ.Α.Α.Υ.).....	92
7.2.3. Δυσλειτουργία στη διαδικασία ελέγχου των νόμιμων προϋποθέσεων για την παροχή οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α.....	93
7.2.4. Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υγείας – Τήρηση ωραρίου λειτουργίας φαρμακείων.....	93
8. Οικονομικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της πανδημίας COVID – 19.....	94
8.1. Πρόγραμμα Γέφυρα	95
8.2. Ενοίκια COVID – 19	96
8.3. Οικονομική ενίσχυση επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.....	98
9. Εργασία και απασχόληση	99
9.1. Ανεργία – Νέοι και ενεργητικές πολιτικές ένταξης στην εργασία.....	99
9.2. Ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση.....	102
9.2.1. Ελεύθερη Κυκλοφορία των εργαζομένων Ευρωπαίων Πολιτών	102

9.2.2. <i>Εξισορρόπηση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή των εργαζομένων γονέων και φροντιστών</i>	104
10. Η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των επιπτώσεών της	106
10.1. Διαχείριση αστικού και περιαστικού πρασίνου.....	107
10.2. Διαχείριση όμβριων υδάτων.....	111
11. Ενεργειακή Φτώχεια	114
12. Ταχυδρομικές Υπηρεσίες	119
ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ	123
1. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες	125
1.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	125
1.2. Προσβασιμότητα	126
1.3. Πιστοποίηση και παροχές αναπηρίας.....	126
1.4. Παιδί και αναπηρία.....	127
1.5. Απασχόληση.....	128
1.6. Το Πρόγραμμα «Ελλάδα 2.0».....	128
2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση	129
2.1. Θεσμικό Πλαίσιο	129
2.2. Ενδεικτικά θέματα.....	131
2.2.1. Διάκριση λόγω φύλου.....	131
2.2.2. Διάκριση λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.....	131
2.2.3. Διάκριση λόγω αναπηρίας – πρόσβαση στην απασχόληση	131
2.2.4. Διάκριση λόγω ηλικίας	132
2.2.5. Διάκριση λόγω φυλετικής καταγωγής/στέγαση.....	132
2.2.6. Θετικά μέτρα για την προστασία της οικογένειας	132
2.2.7. Διάκριση λόγω εθνικής καταγωγής	133
2.2.8. Ελεύθερη κυκλοφορία και ισότιμη μεταχείριση των πολιτών κρατών – μελών της Ε.Ε. (Οδηγία 2014/54/ΕΕ)	133
3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του Παιδιού	133

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών	137
4.1. Αριθμητικά στοιχεία	137
4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών.....	137
4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο	138
5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας	140
6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας	144
6.1. Εισαγωγή	144
6.2. Θεσμικές παρεμβάσεις.....	145
6.2.1. Μέτρα περιορισμού της πανδημίας.....	145
6.2.2. Διερεύνηση θανάτων και τραυματισμών.....	145
6.2.3. Δικαιώματα κρατουμένων	145
6.3. Αυτοψίες	147
6.3.1. Προαναχωρησιακά Κέντρα και Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης... 147	
6.3.2. Κατάστημα Κράτησης Νέας Αλικαρνασσού.....	147
6.3.3. Κρατητήρια Αστυνομικής Διεύθυνσης Ηρακλείου.....	148
6.3.4. Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου	148
6.4. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα	148

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ

1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις	153
1.1. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	153
1.2. Υπουργείο Εσωτερικών.....	156
1.3. Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου.....	156
1.4. Υπουργείο Οικονομικών	158
1.5. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.....	160
1.6. Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας.....	162
1.7. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.....	163

1.8. Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών.....	163
2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου.....	164
2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου των Υπουργείων Μετανάστευσης & Ασύλου και Προστασίας του Πολίτη «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις» (Ν. 4825/2021).....	164
2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου» (Ν. 4800/2021).....	167
2.3. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Για την Προστασία της Εργασίας – Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής “Επιθεώρηση Εργασίας” – Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον χώρο της εργασίας – Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής» (Ν. 4808/2021).....	168
2.4. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων «Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Πρόγραμμα “ΑΡΓΟΣ”» (Ν. 4808/2021).....	170
2.5. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Θεσμικό πλαίσιο τηλεργασίας, διατάξεις για το ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα και άλλες ρυθμίσεις» (Ν. 4807/2021).....	171
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ.....	175
ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2021.....	181
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΤΟ 2021...189	
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ.....	197

Εισαγωγή

Εισαγωγή

Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2021

Το 2021 οι προκλήσεις για την κοινωνία, την οικονομία και τη δημόσια διοίκηση υπήρξαν έντονες και πολλαπλές.

Η παγκόσμια υγειονομική κρίση, συνέπεια της εξάπλωσης του ιού COVID – 19 και των μεταλλάξεών του, αναμφίβολα υπήρξε ο πλέον καταλυτικός παράγοντας που διαμόρφωσε την καθημερινότητα του πληθυσμού της χώρας.

Παράλληλα, το 2021 έφερε με emphaticό και δραματικό τρόπο στο προσκήνιο τις συνέπειες της κλιματικής κρίσης, αλλά και των ελλειμμάτων και αδυναμιών του υφιστάμενου πλαισίου για τη διαχείρισή τους.

Επίσης, η ραγδαία και ακραία αύξηση των τιμών της ενέργειας που γρήγορα επέφερε ανατίμηση όλων σχεδόν των αγαθών και υπηρεσιών, περιήγαγε σημαντικό αριθμό του πληθυσμού σε δυσκολία, ενίοτε και σε αδυναμία, κάλυψης βασικών αναγκών. Οι επιπτώσεις της παρατεταμένης διατήρησης εξαιρετικά υψηλών τιμών στην ενέργεια αναμένεται να έχει ισχυρότερες επιπτώσεις, οικονομικές και κοινωνικές, το 2022.

Ταυτόχρονα, οι διαμεσολαβητικές παρεμβάσεις του Συνηγούρου του Πολίτη εξακολούθησαν, με αμείωτη ένταση, να επιστρατεύονται σε διαχρονικές και επίμονες εστίες κακοδιοίκησης, για την επίλυση στρεβλώσεων και αγκυλώσεων στην λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού, στην κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια, την εκπαίδευση, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τη φορολογική διοίκηση, τις μεταφορές.

Το πρόγραμμα μαζικού εμβολιασμού του πληθυσμού, αρχικά του ενήλικου και, προς το τέλος του έτους, και του ανήλικου, υπήρξε σε πλήρη ανάπτυξη, και, σε γενικές γραμμές, υλοποιήθηκε χωρίς σοβαρές δυσλειτουργίες. Παράλληλα, τα περιοριστικά μέτρα για τον περιορισμό της εξάπλωσης της πανδημίας ανακαλούνταν σταδιακά μέσα στο 2021. Η πίεση στο δημόσιο σύστημα υγείας, ωστόσο, παρέμεινε, καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, σε υψηλά επίπεδα. Οι ανάγκες στην αντιμετώπιση περιστατικών COVID – 19 επιβάρυναν τη συνολική του λειτουργία, με αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση μονάδων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, τον περιορισμό

ή καθυστέρηση στην παροχή υπηρεσιών για, μη σχετιζόμενα με την πανδημία, περιστατικά και χρόνιες παθήσεις. Οι πολίτες εξακολούθησαν να προσφεύγουν στις υπηρεσίες του Συνηγόρου του Πολίτη, τόσο για την αναλογικότητα της επιβολής περιοριστικών μέτρων και της υποβολής σε διαγνωστικό έλεγχο και εμβολιασμό ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον επαγγελματικό και κοινωνικό βίο, όσο και για την πρόσβαση σε προγράμματα ενίσχυσης και υποστήριξης μαθητών, επιχειρήσεων και εργαζόμενων.

Παράλληλα, το 2021 κατέδειξε τα σοβαρά ελλείμματα σε όλες τις βασικές πτυχές για μια αποτελεσματική διαχείριση των άμεσων συνεπειών της κλιματικής αλλαγής: στο σχεδιασμό, την πρόληψη, την αντιμετώπιση και την αποκατάσταση.

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει καθοριστικά την ισορροπία μεταξύ του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. Οι δε επιπτώσεις της είναι πλέον ιδιαίτερος σοβαρές, με αποτέλεσμα κάθε χρόνο να χάνονται ανθρώπινες ζωές, περιουσίες, εκτάσεις δασικού κεφαλαίου και αγροτικής γης, να καταστρέφονται υποδομές κ.λπ., ενώ ο οικονομικός αντίκτυπος, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, είναι δυσμενέστατος. Ως εκ τούτου, κρίσιμα είναι τα μέτρα πρόληψης που πρέπει να λαμβάνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Οι εκτεταμένες πυρκαγιές που σημειώθηκαν το καλοκαίρι του 2021, ανέδειξαν τη σημασία της κατάλληλης και επαρκούς πυροσβεστικής υποστήριξης.

Το σύνθετο πλέγμα αρμοδιοτήτων για υλοποίηση προληπτικών μέτρων και εργασιών, αναμφίβολα συντείνει στην ελλιπή και αναποτελεσματική διαχείριση ακραίων καιρικών φαινομένων. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της αρμοδιότητας για την κοπή και κλάδευση δέντρων, σε περιοχές εντός ή εκτός εγκεκριμένων σχεδίων, ή και σε περιοχές που διέρχεται το δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Οι χιλιάδες πτώσεις δένδρων, συνεπεία της κακοκαιρίας «Μήδεια», οδήγησαν σε διακοπή ηλεκτροδότησης σε 40.000 νοικοκυριά και επιχειρήσεις, αναδεικνύοντας για άλλη μία φορά την επικίνδυνη έκθεση του εναέριου δικτύου διανομής ηλεκτρισμού στα φυσικά φαινόμενα. Παράλληλα, η κλιματική αλλαγή έχει επιτείνει την ανάγκη ορθολογικής διαχείρισης των ομβρίων υδάτων. Η έλλειψη αντιπλημμυρικών έργων, οι επικωματώσεις και οι αυθαίρετες κατασκευές σε ρέματα, αλλά και ο μη έγκαιρος καθαρισμός των φρεατίων στις πόλεις, είναι οι συνήθεις αιτίες για τις έντονες πλημμύρες. Κατά την εκδήλωση φαινομένων με έντονες βροχοπτώσεις (όπως λ.χ., οι κακοκαιρίες «Ιανός» το 2020, «Μπάλλος» το 2021), ολόκληροι οικισμοί και τμήματα πόλεων (Καρδίτσα, Κέρκυρα, περιοχές της Αθήνας, κ.ά.) πλημμύρισαν, καθώς, σε αντίθεση με την οικεία νομοθεσία, τα περισσότερα ρέματα, τα οποία εκ της φύσεώς τους αποτελούν τις οδούς απορροής, δεν έχουν καν οριοθετηθεί, ενώ η κοίτη τους έχει απομειωθεί με παράνομες κατασκευές. Εκ των βασικών, δε, λόγων για την παράλειψη οριοθέτησης, είναι το υφιστάμενο νο-

μοθετικό πλαίσιο, το οποίο δεν καθιστά αποκλειστικά αρμόδια συγκεκριμένη υπηρεσία, αλλά αντιθέτως δημιουργεί συντρέχουσα αρμοδιότητα στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση, στην Περιφέρεια και στους Δήμους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση, να επιτείνεται η ολιγωρία, και οι υπηρεσίες τελικώς να αποποιούνται την ευθύνη ανάληψης του έργου. Το πρόβλημα σαφώς επιτείνεται εντός οικιστικών περιοχών.

Η ραγδαία και ακραία αύξηση των τιμών ενέργειας που παρατηρήθηκε μέσα στο 2021, είχε και έχει πολυδιάστατες και οξύτες συνέπειες, τόσο στην οικονομία, όσο και στην κοινωνία. Το ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας, ήτοι η αδυναμία ενός νοικοκυριού να διασφαλίσει την ενεργειακή του επάρκεια, συνεπάγεται και δραματική επιδείνωση της ποιότητας ζωής. Η οξύτητα του προβλήματος καθιστά αναγκαία τη μετατόπιση της εστίασης του κοινωνικού κράτους από τις βραχυπρόθεσμες παθητικές παρεμβάσεις αποσπασματικού χαρακτήρα (όπως π.χ. η χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος επανασύνδεσης ρεύματος για στήριξη καταναλωτών με χαμηλά εισοδήματα), στις ενεργητικές και μακρόπνοες πολιτικές ριζικής καταπολέμησης των αιτιών του φαινομένου.

Παράλληλα, με την στήριξη προγραμμάτων διακανονισμού οφειλών, την εύρυθμη λειτουργία προγραμμάτων κοινωνικής υποστήριξης των πλέον ευάλωτων καταναλωτών (όπως το Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο και οι ρυθμίσεις για τους ενταγμένους στο Μητρώο Ευάλωτων Πελατών) και την ενίσχυση του θεσμού των Ενεργειακών Κοινοτήτων, η ενεργειακή κρίση θέτει εκ νέου ζήτημα αποδέσμευσης των λογαριασμών κατανάλωσης ενέργειας από χρεώσεις υπέρ τρίτων. Η ενέργεια αποτελεί προϊόν που υπόκειται στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, είναι, όμως, ταυτόχρονα και αγαθό ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο. Ως εκ τούτου, δεν θα πρέπει να επιβαρύνεται με χρεώσεις αναντίστοιχες του είδους της παροχής, ιδίως όταν η αδυναμία εξόφλησης του λογαριασμού του ηλεκτρικού ρεύματος, με τον οποίο συνεισπράττονται οι χρεώσεις αυτές, έχει ως αποτέλεσμα το επαχθές μέτρο της διακοπής ηλεκτροδότησης.

Νομοθετική πρωτοβουλία που αναμένεται να έχει καθοριστική επίδραση στην αναδιαμόρφωση των κοινωνικών όρων συμβίωσης, απετέλεσε η τροποποίηση του οικογενειακού δικαίου. Ο Συνήγορος, που είχε ταχθεί προ πολλού υπέρ της επιτακτικής ανάγκης αναθεώρησης του πλαισίου, είδε σημαντικά σημεία των προτάσεών του να έχουν περιληφθεί στο σχέδιο νόμου, που αποτέλεσε τον Ν. 4800/2021. Η καθιέρωση της συνεπιμέλειας μετά τον χωρισμό των γονέων, η απροϋπόθετη άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα που αναγνωρίζει εκούσια το παιδί του, η ρητή πρόβλεψη περί της υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα και η στοιχειοθέτηση της παραβίασης του δικαιώματος αυτού ως κακής άσκησης της γονικής

μέριμνας, αποτέλεσαν θετική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της πλήρους διασφάλισης των κατοχυρωμένων από τη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.) σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς και σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του. Με αφορμή την τροποποίηση του οικογενειακού δικαίου στη χώρα, ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη θεώρησης, σε συμμόρφωση με τη Δ.Σ.Δ.Π., της κοινής ανατροφής από τους δύο γονείς και της επικοινωνίας ως δικαιωμάτων του παιδιού, με σαφή θεσμοθέτηση της εναλλασσόμενης κατοικίας. Μετά δε, την ψήφιση του νόμου, επισημάνθηκαν πλημμέλειες των μεταβατικών διατάξεων αυτού που, χωρίς πειστική αιτιολογία, στερούν από έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παιδιών – των οποίων οι υποθέσεις κρίθηκαν αμετάκλητα πριν την έναρξη ισχύος του – τη δυνατότητα μεταρρύθμισης των δικαστικών αποφάσεων που τα αφορούν, υπό το νέο καθεστώς, με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

Τον Απρίλιο του 2021, ο Συνήγορος έδωσε στη δημοσιότητα την ενδιάμεση Έκθεσή του για τις καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις αλλοδαπών, από την Ελλάδα στην Τουρκία, στην περιοχή του Έβρου. Η έκθεση κατέγραψε την πορεία της έρευνας που αυτεπαγγέλτως ξεκίνησε ο Συνήγορος τον Ιούνιο του 2017 μέχρι το τέλος του 2020. Η επανάλυση μιας διαχρονικά σταθερής πρακτικής ως προς τον καταγγελλόμενο τρόπο εντοπισμού, σύλληψης, μεταφοράς σε ενδιάμεσους σταθμούς και τελικής επαναπροώθησης των αλλοδαπών στην Τουρκία, έχει δημιουργήσει ανησυχία για το επίπεδο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στη χώρα. Η ανταπόκριση των αρμοδίων αρχών της χώρας θα πρέπει να εστιάζει στην πλήρη, ενδελεχή και διαφανή διερεύνηση κάθε σχετικής καταγγελίας, αλλά και στην εκπόνηση και εκτέλεση αποτελεσματικού επιχειρησιακού σχεδιασμού για την προστασία όσων αλλοδαπών εισέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο στην Ελλάδα, προκειμένου να αναζητήσουν διεθνή προστασία.

Η νέα πραγματικότητα της πανδημίας, τα μέτρα περιορισμού – ή και διακοπής – δραστηριοτήτων και μετακινήσεων δημιούργησε ανάγκες και προκλήσεις, στις οποίες όφειλε να ανταποκριθεί ο Συνήγορος του Πολίτη. Αν και η προστασία της υγείας, τόσο των στελεχών της Αρχής, όσο και των συναλλασσόμενων μαζί της πολιτών και η τήρηση των μέτρων λειτουργίας των υπηρεσιών απετέλεσε και αποτελεί αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα, εντούτοις καταβλήθηκαν αξιόπαινες προσπάθειες από το προσωπικό του Συνηγόρου, προκειμένου οι υπηρεσίες του να παραμένουν διαθέσιμες στους πολίτες. Και μάλιστα, μέσα στις συνθήκες που διαμόρφωσε η πανδημία, με αυξημένη την ανάγκη επαγρύπνησης και άμεσης παρέμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τους και τη διαφύλαξη της νομιμότητας της διοικητικής δράσης. Οι υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής αναδιοργανώθηκαν, ώστε να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες επικοινωνίας των πολιτών με τον Συνήγορο του Πολίτη. Καταγράφηκε σημαντική αύξηση

στον αριθμό των αναφορών που κατατέθηκαν μέσω της ιστοσελίδας του Συνηγόρου και των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, τόσο για την παρέμβαση της Αρχής για την αποκατάσταση της νομιμότητας, όσο και για την εξυπηρέτηση των πολιτών μέσω της παροχή ενημέρωσης και πληροφοριών.

Οι υγειονομικές, κλιματικές, ενεργειακές, οικονομικές, κοινωνικές προκλήσεις θα πρέπει να αποτελέσουν ευκαιρία επανεξέτασης, επαναξιολόγησης και ανασύνταξης. Η διαπίστωση του πόσο εύθραυστο μπορεί να είναι όλο το δικαιοπολιτικό μας οικοδόμημα, μπορεί και πρέπει να λειτουργήσει και θετικά. Να αυξήσει τα επίπεδα εγρήγορσής μας, να μας καταστήσει πιο ενεργούς, ευαισθητοποιημένους και ενημερωμένους πολίτες. Να ενδυναμώσει το αίτημα ουσιαστικής ενίσχυσης των φορέων εποπτείας και ελέγχου της δημόσιας εξουσίας, διεύρυνσης του πεδίου δράσης των θεσμικών αντίβαρων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, από την πλευρά του, παραμένει ακλόνητα προσηλωμένος στην αποστολή του, να συμπαραστέκεται τόσο στον πολίτη, τον κάτοικο της χώρας, για την επίλυση κάθε διαφοράς και την άρση κάθε αδικίας, εκεί που πράγματι υπάρχει, όσο και στη διοίκηση, αποσκοπώντας με στοχευμένες παρεμβάσεις και θεσμικές προτάσεις να συμβάλει στη βελτίωση του επιπέδου της λειτουργικότητας και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για τη θωράκιση του κράτους δικαίου, την ενδυνάμωση της δημοκρατίας.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης

Συνήγορος του Πολίτη

Η αποτίμηση της χρονιάς

Η αποτίμηση της χρονιάς

1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες

Το 2021 ξεκίνησε με αισιοδοξία, καθώς η έναρξη του εμβολιαστικού προγράμματος συνέτεινε στη διαμόρφωση της πεποίθησης για τον περιορισμό και την οριστική αντιμετώπιση της πανδημίας COVID – 19, ενώ, παράλληλα και προοδευτικά, αναθεωρούνταν τα περιοριστικά μέτρα που είχαν ληφθεί. Παρά ταύτα, κατά το τελευταίο τετράμηνο της χρονιάς, ήρθαμε αντιμέτωποι με το πέμπτο κύμα της πανδημίας που επέφερε ραγδαία έξαρση κρουσμάτων σε όλο τον κόσμο και απώλειες συνανθρώπων μας. Η διαφύλαξη της επάρκειας και των ορίων αντοχής του συστήματος δημόσιας υγείας, αποτέλεσε πλέον αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα για την Ελληνική Κυβέρνηση.

Ο Συνήγορος εξακολούθησε να λειτουργεί αδιάλειπτα και με αμείωτη ένταση όλη τη χρονιά, με αναπροσαρμοσμένο προγραμματισμό εργασιών και πλάνο δράσεων. Παρέχοντας θεσμική διέξοδο στα προβλήματα της κοινωνίας, παρακολουθεί την εξαιρετικά κρίσιμη κατάσταση που βιώνουν οι πολίτες της χώρας, παρεμβαίνει για όλα τα θέματα της αρμοδιότητάς του, που τίθενται υπόψη του, και τους στηρίζει με βασική πληροφόρηση και διαμεσολάβηση. Ταυτόχρονα όμως, αντιμετώπισε αυτή τη χρονιά μια ιδιαίτερη πρόκληση. Από τον Συνήγορο ζητήθηκαν άμεσες λύσεις, ήτοι δεν αρκούσε πλέον να αποφανθεί απλώς επί της νομιμότητας των διοικητικών πράξεων ή παραλείψεων ή της κακοδιοίκησης. Στις παρούσες συνθήκες, αναπόφευκτα οι προτεραιότητές του αναπροσδιορίστηκαν.

Καθώς οι ενδείξεις κοινωνικής κόπωσης, από την πανδημία που ακολούθησε την δημοσιονομική κρίση, είναι ιδιαίτερα αισθητές, η πολύπλευρη πίεση οδήγησε κοινωνικές ομάδες σε ακραίες θέσεις αμφισβήτησης. Ο Συνήγορος σε όλη αυτή τη δύσκολη περίοδο δηλώνει την παρουσία του και προσπαθεί με νηφαλιότητα να συμβάλλει, ώστε να μην υπάρξει υποχώρηση στο πεδίο της προστασίας του σκληρού πυρήνα των δικαιωμάτων, ούτε να μετεξελιχθεί η υγειονομική κρίση και οι επιπτώσεις της σε αμφισβήτηση των βασικών παραμέτρων του κράτους δικαίου. Με παρεμβάσεις του μεταφέρει προς τη Διοίκηση ότι δεν δοκιμάζονται μόνο οι πολίτες, αλλά και το κράτος, ως εγγυητής συνύπαρξης και κοινωνικής αλληλεγγύης, αποκαθιστώντας την κλονισμένη εμπιστοσύνη των πολιτών, ως θεσμός διασφάλισης των θεμελιωδών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Παράλληλα ο Συνήγορος, στο πλαίσιο της κύριας δραστηριότητάς του και των ειδικών και πρόσθετων αρμοδιοτήτων που του έχουν αποδοθεί, ανέπτυξε δράσεις, εξέτασε αναφορές και διαμεσολάβησε για ζητήματα που ανέκυψαν ή και οξύνθηκαν λόγω της πανδημίας, προβλήματα που σχετιζόνταν με το εμβολιαστικό πρόγραμμα κατά του κορονοϊού, την εκπαίδευση, την ανεργία και την απασχόληση, την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση των επιπτώσεών της, την ενεργειακή φτώχεια, τη φορολογία, την κοινωνική ασφάλιση και αλληλεγγύη, την ιθαγένεια, την αντικειμενική αδυναμία των πολιτών να καταβάλλουν κάθε είδους οφειλές προς το κράτος και τις δημόσιες επιχειρήσεις και άλλα ειδικότερα ζητήματα παράλειψης ή κακοδιοίκησης των υπηρεσιών της κεντρικής κυβέρνησης και της αυτοδιοίκησης, δημοτικής και περιφερειακής. Στράφηκε και προς την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αναδεικνύοντας τον ρόλο τους στη διαχείριση του προσφυγικού ζητήματος, των προβλημάτων των μεταναστών, των δικαιωμάτων των ανθρώπων με αναπηρία, της προστασίας του παιδιού, όπως και έλεγξε τη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση, διερεύνησε περιστατικά αυθαιρεσίας του ένστολου προσωπικού, αποτύπωσε το καθεστώς των φυλακών και των κρατούμενων και παρακολούθησε, ως αρμόδιος φορέας, την προώθηση της εφαρμογής της ίσης μεταχείρισης στην ελληνική έννομη τάξη.

Έχοντας το πλεονέκτημα της ευελιξίας και της καθημερινής επαφής με τα προβλήματα και την τρέχουσα πραγματικότητα, ο Συνήγορος, ανέδειξε τα ελλείμματα στη λειτουργία της διοίκησης, του κράτους δικαίου, της δημοκρατίας και συνέβαλε με νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις στην αντιμετώπισή τους. Πολλές από αυτές έγιναν αποδεκτές σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, υιοθετούμενες από τον διοικητικό μηχανισμό, επιλύοντας έτσι χρόνια, αλλά και επίκαιρα ή επείγοντα ζητήματα. Επίσης, υπέβαλε τις επισημάνσεις του και διατύπωσε γενικές, αλλά και ειδικότερες, παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων πέντε (5) σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και το Κοινοβούλιο, παρεμβαίνοντας στον δημόσιο διάλογο. Για την ενίσχυση της διαφάνειας της δράσης του, ανάρτησε στην επίσημη ιστοσελίδα του, σε περιοδική βάση, τετραμηνιαία δελτία υποθέσεων, αποτυπώνοντας προϋφιστάμενες παθογένειες της δημόσιας διοίκησης, ανέδειξε δυσλειτουργίες και διαδικαστικά προβλήματα σχετιζόμενα με τη νέα πραγματικότητα που θεώρησε ότι ενέχουν γενικότερο ενδιαφέρον και αφορούσαν σε ευρύτερες ομάδες του πληθυσμού, αλλά και θέματα που αφορούσαν σε ειδικότερες κοινωνικές ομάδες, αντιμετωπίζοντας με σεβασμό το προσωπικό πρόβλημα του κάθε πολίτη που με εμπιστοσύνη κατέθεσε στην ατομική του αναφορά.

Παρά τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας και τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, ενεργή υπήρξε η εσωτερική, όπως και η διεθνής, παρουσία του Συνηγόρου το 2021, τόσο με διαδικτυ-

ακή παρουσία, όσο και δια ζώσης, όταν το επέτρεπαν οι συνθήκες. Οι επισκέψεις και οι αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις σε δομές ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, οι συναντήσεις με υπηρεσίες της δημόσιας διοίκησης, οι διεθνείς πρωτοβουλίες, οι συνεργασίες με κοινωνικούς εταίρους και η συμμετοχή του σε δίκτυα ομόλογων θεσμών και διεθνών μηχανισμών προάσπισης των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, διασφαλίζοντας αποτελεσματικές συνέργειες για την προστασία της κοινωνικής συνοχής, η οποία αποκτά πλέον επιβεβλημένο και επείγοντα χαρακτήρα.

Από το σημαντικό έργο του Συνηγόρου, για το οποίο πλήρη ενημέρωση προσφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής www.synigoros.gr, ενδεικτικά αναφέρονται, με χρονολογική σειρά, οι ακόλουθες δράσεις και εκδηλώσεις:

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

- 4 Φεβρουαρίου:** Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Τομέα της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων (IOI).
- 10 Φεβρουαρίου:** Συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Επικρατείας «*Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Τεχνοηθικής*».
- 26 Φεβρουαρίου:** Συνάντηση με την Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων και Επικεφαλής της Task Force, κυρία Beate Gminder, καθώς και με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

ΜΑΡΤΙΟΣ

- 3 Μαρτίου:** Ομιλία σε εκδήλωση του Ιδρύματος Heinrich Böll με τίτλο “*Out of sight, out of mind? Frontex and Human Rights at the EU*”, σχετικά με το ρόλο της FRONTEX στο Αιγαίο – τα Ευρωπαϊκά Σύνορα.
- 5 Μαρτίου:** Συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο του έργου «*Πρόγραμμα Τεχνικής Βοήθειας για την Καλή Διακυβέρνηση στην Ελλάδα. Μέρος II – Υποστήριξη για την ανάπτυξη Διαδημοτικής Συνεργασίας*», το οποίο υλοποιείται από το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για την Καλή Διακυβέρνηση του Συμβουλίου της Ευρώπης.

- 8 Μαρτίου:** Συνάντηση με την Αντιπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, κυρία Mireille Girard.
- 19 Μαρτίου:** Συνάντηση με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το επίπεδο του κράτους δικαίου.
- 24 Μαρτίου:** Ομιλία σε συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων (*European Network of Ombudsmen – ENO*), σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη και την ηλεκτρονική διακυβέρνηση στη δημόσια διοίκηση.
- 31 Μαρτίου:** Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2020 υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

- 12 Απριλίου:** Συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου (ΑΟΜ), υπό την Προεδρία του Συνηγόρου του Πολίτη.
- 13 Απριλίου:** Συμμετοχή στην πρώτη συνάντηση του Διοικητικού Συμβουλίου του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (*Independent Police Complaints Authorities Network – IPCAN*).
- 16 Απριλίου:** Συνάντηση με τον Διευθυντή του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε, κύριο Michael O' Flaherty.
- 28 Απριλίου:** Δημοσιεύεται η ενδιάμεση έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις καταγγελλόμενες παράνομες επαναπροωθήσεις αλλοδαπών, από την Ελλάδα στην Τουρκία, στην περιοχή του Έβρου.
- 29 Απριλίου:** Συνάντηση των Περιφερειακών Διευθυντών του Ευρωπαϊκού Τμήματος Συνηγόρων του Πολίτη.

ΜΑΪΟΣ

- 6 Μαΐου:** Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Τομέα της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων (ΙΟΙ).
- 7 Μαΐου:** Συνάντηση με εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

- 7 Μαΐου:** Συνάντηση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη της Μεσογείου (ΑΟΜ), υπό την προεδρία του Συνηγόρου του Πολίτη.
- 11 Μαΐου:** Συμμετοχή σε συζήτηση του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ι.Μ.Δ.Α.), με θέμα την ένταξη των προσφύγων.
- 12 Μαΐου:** Συμμετοχή στην κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου».
- 18 Μαΐου:** Συνάντηση με τον διπλωματικό ακόλουθο στο Πολιτικό Τμήμα της Πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Αθήνα, αρμόδιο για θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων.
- 24 Μαΐου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για το 2020.
- 25 Μαΐου:** Ο Έλληνας Συνήγορος, Ανδρέας Ποττάκης, αναλαμβάνει και επίσημα την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Δικτύου Συνηγόρων (ΙΟΙ) για τα επόμενα τέσσερα έτη. Θα πλαισιώνεται στο Διοικητικό Συμβούλιο από τους Συνηγόρους της Σουηδίας/Σλοβενίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Πορτογαλίας, της Ιρλανδίας, της Βαλλωνίας – Βελγίου και της Γεωργίας. Η τελετή παράδοσης – παραλαβής της Προεδρίας του ΙΟΙ πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης του Διεθνούς Δικτύου Συνηγόρων που ολοκληρώθηκε την Τρίτη 25 Μαΐου, με καθυστέρηση ενός έτους, λόγω της πανδημίας COVID – 19. Παράλληλα, ο Έλληνας Συνήγορος, θα συμμετάσχει για τα επόμενα τέσσερα έτη, ως μόνος εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής ηπείρου, στην Εκτελεστική Επιτροπή του Διεθνούς Δικτύου Συνηγόρων, μαζί με Συνηγόρους από την Αυστραλία, τις Η.Π.Α., την Αργεντινή, την Ταϊλάνδη, τη Νέα Ζηλανδία, τον Καναδά και τη Ζάμπια.
- 26 Μαΐου:** Συνάντηση του Διοικητικού Συμβουλίου του Διεθνούς Δικτύου Συνηγόρων.

- 26 – 27 Μαΐου:** Στο πλαίσιο του διήμερου διαδικτυακού συνεδρίου του Διεθνούς Δικτύου Συνηγόρων με θέμα «*Giving voice to the voiceless*» και σε ειδική συνεδρία υπό τη προεδρία του Έλληνα Συνηγόρου, Ανδρέα Ποττάκη, παρουσιάζεται η συγκριτική μελέτη για το προσφυγικό ζήτημα από τους Συνηγόρους της Ολλανδίας, της Ελλάδας και της Χώρας των Βάσκων που είχαν αναλάβει και την εκπόνησή της.
- 27 Μαΐου:** Συμμετοχή του Συνηγόρου σε εκδήλωση για τα 40 χρόνια της ένταξης της Ελλάδας στην Ε.Ε.

ΙΟΥΝΙΟΣ

- 7 Ιουνίου:** Συμμετοχή σε κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «*Για την Προστασία της Εργασίας – Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής “Επιθεώρηση Εργασίας” – Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας – Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής*».
- 8 Ιουνίου:** Εναρκτήρια εκδήλωση του προγράμματος διδυμοποίησης «*Developing and Solidifying the Commission for Child and Youth Out-of-Home Complaints of Israel*», με αντικείμενο την παροχή εμπειρογνωμοσύνης στους θεσμικούς φορείς του Ισραήλ και στόχο την ενίσχυση του νομικού και θεσμικού πλαισίου της Εθνικής Επιτροπής Υποστήριξης Παιδιών και Νέων που διαμένουν εκτός της οικογενειακής εστίας του Ισραήλ.
- 11 Ιουνίου:** Ομιλία στην 1^η συζήτηση Στρογγυλής Τράπεζας που συνδιοργάνωσε η Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών και η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, με θέμα: «*Εναλλακτικά μέτρα της διοικητικής κράτησης πολιτών τρίτων χωρών*», στη Θεσσαλονίκη.

- 11 Ιουνίου:** Συνάντηση του Συνηγόρου με τον Δήμαρχο της Θεσσαλονίκης, κύριο Κωνσταντίνο Ζέρβα, αναφορικά με μια σειρά ζητημάτων κοινού ενδιαφέροντος.
- 14 Ιουνίου:** Συνάντηση με τον Πρόεδρο του Α.Σ.Ε.Π., κύριο Αθανάσιο Παπαϊωάννου.
- 25 Ιουνίου:** Ομιλία σε ενημερωτική ημερίδα της Βουλής των Ελλήνων με τίτλο: «*Ανάπτυξη ολοκληρωμένης στρατηγικής κατά του ρατσισμού, της μισαλλοδοξίας και των εγκλημάτων μίσους*».
- 29 Ιουνίου:** Συνάντηση με τον Πρόεδρο της Ένωσης Νέων Νομικών – Ελλάδας (ELSA Greece) και σύναψη πρωτοκόλλου συνεργασίας μεταξύ της ELSA Greece και της Αρχής, με αντικείμενο την απασχόληση φοιτητών/τελειόφοιτων Νομικής Σχολής, στο πλαίσιο του 7^{ου} Εθνικού Διαγωνισμού Εικονικής Δίκης.

ΙΟΥΛΙΟΣ

- 2 Ιουλίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις Επιστροφές Αλλοδαπών 2020.
- 5 Ιουλίου:** Συνάντηση με τον Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Frontex, κύριο Jonas Grimheden.
- 12 Ιουλίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση για την Ίση Μεταχείριση για το έτος 2020, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του Συνηγόρου ως εθνικού φορέα για την προάσπιση και προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.
- 19 – 21 Ιουλίου:** Υποδοχή αντιπροσωπείας από θεσμικούς φορείς του Ισραήλ, στο πλαίσιο της συμμετοχής της Ανεξάρτητης Αρχής σε πρόγραμμα διδυμοποίησης με ανάδοχο χώρα το Ισραήλ.
- 24 Ιουλίου:** Ο Συνήγορος προσκαλείται από την Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην 46^η επέτειο αποκατάστασης της Δημοκρατίας.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

- 11 Αυγούστου:** Δημοσιεύεται η δεύτερη ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως πλαισίου για την προαγωγή της εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

31 Αυγούστου: Συμμετοχή σε συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, αναφορικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου με τίτλο: «*Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη*».

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

7 Σεπτεμβρίου: Στο πλαίσιο της συνεργασίας του Συνηγόρου του Πολίτη με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, πραγματοποιούνται τα εγκαίνια της εικαστικής έκθεσης με τίτλο: «*14 ιστορίες για πρόσφυγες*», στα γραφεία της Ανεξάρτητης Αρχής. Τα έργα που εκτίθενται εκπονήθηκαν από φοιτητές και οι φοιτήτριες του Τμήματος Γραφιστικής και Οπτικής Επικοινωνίας της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού του ΠΑ.Δ.Α.

10 Σεπτεμβρίου: Υπό την ιδιότητα του Προέδρου της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου (ΑΟΜ), ο Συνήγορος πραγματοποιεί εναρκτήρια ομιλία στο διαδικτυακό σεμινάριο που διοργανώνεται από την Ένωση Συνηγόρων της Μεσογείου και τον Συνήγορο της Αρμενίας με τίτλο: «*Σύγχρονες Τεχνολογίες & Μ.Μ.Ε. στο έργο των Συνηγόρων*».

13 Σεπτεμβρίου: Συμμετοχή στη συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «*Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Πρόγραμμα "ΑΡΓΟΣ" και λοιπές διατάξεις Υπουργείου Εσωτερικών*».

17 Σεπτεμβρίου: Συνάντηση με την Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων και Επικεφαλής της Task Force, κυρία Beate Gminder, καθώς και με εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

27 – 29

Σεπτεμβρίου: Πραγματοποιείται το 25^ο ετήσιο Συνέδριο του Δικτύου Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) με θέμα:

«COVID – 19 και Δικαιώματα των Παιδιών: Μαθαίνοντας για το Μέλλον» που φιλοξενήθηκε στην Αθήνα.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

- 4 – 5 Οκτωβρίου:** Λαμβάνουν χώρα στο Ναύπλιο οι εργασίες της 11^{ης} Συνόδου της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου (ΑΟΜ). Η Σύνοδος διοργανώνεται υπό την προεδρία του Συνηγόρου του Πολίτη, Ανδρέα Ποττάκη, με την υποστήριξη του Δήμου Ναυπλιέων – Δ.Ο.Π.Π.Α.Τ. Η Α.Ε. Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, Κατερίνα Σακελλαροπούλου, τιμά τη Σύνοδο με την παρουσία της, σε εκδήλωση καλωσορίσματος στο κάστρο του Παλαμδίου. Κατά την ολοκλήρωση των εργασιών της Συνόδου, πραγματοποιείται η υιοθέτηση της «*Διακήρυξης του Ναυπλίου*», σύμφωνα με την οποία οι χώρες της Μεσογείου καλούνται να συνεργαστούν αποτελεσματικά για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις μεταναστευτικές ροές και ζητούνται περισσότερα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος.
- 11 – 12 Οκτωβρίου:** Ο Έλληνας Συνήγορος, με τον Βάσκο και Ολλανδό ομόλογό του, συμμετέχουν σε συνεδρίαση του Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. (FRA) με τίτλο: «*Η προσέγγιση των Συνηγόρων σχετικά με τη μετανάστευση στην Ευρώπη*».
- 15 Οκτωβρίου:** Συμμετοχή του Συνηγόρου σε στρογγυλή τράπεζα για το κράτος δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο πραγματοποιείται στην Φλωρεντία και διοργανώνεται από τη Σχολή Διακρατικής Διακυβέρνησης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου (EUI) της Φλωρεντίας.
- 18 Οκτωβρίου:** Συνάντηση με την Πρέσβη της Ολλανδίας, κυρία Susanna Terstal.
- 20 Οκτωβρίου:** Ομιλία σε ημερίδα που διοργανώνει το Υπουργείο Δικαιοσύνης με τίτλο: «*Η εφαρμογή του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τα Κράτη Μέλη*».
- 27 Οκτωβρίου:** Με την ιδιότητα του Προέδρου της Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη των Χωρών της Μεσογείου (ΑΟΜ), ο Συνήγορος συμμετέχει σε συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής του ΑΟΜ.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

- 1 Νοεμβρίου:** Δημοσιεύεται ανακοίνωση του Διεθνούς Δικτύου Συνηγώρων του Πολίτη (IOI), αναφορικά με την επιχειρούμενη παρέμβαση της βρετανικής κυβέρνησης στις αρμοδιότητες και το έργο του Συνηγόρου του Πολίτη, με τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων του και την παραβίαση των αρχών που έχει διαμορφώσει η «Επιτροπή της Βενετίας», και αποτυπώνονται στην Απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών του Δεκεμβρίου του 2020.
- 2 Νοεμβρίου:** Η Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (LIBE) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κατά την επίσκεψή της στην Ελλάδα, ενημερώνεται από τον Συνήγορο του Πολίτη για την κατάσταση που επικρατεί στα νησιά με το προσφυγικό ζήτημα.
- 3 Νοεμβρίου:** Συνάντηση με τον επικεφαλής του γραφείου της Ευρώπης της Διεθνούς Αμνηστίας, στο πλαίσιο της έκθεσης που εκπόνησε για το δικαίωμα του συνέρχεσθαι και την παράνομη χρήση βίας.
- 4 Νοεμβρίου:** Συνάντηση με αντιπροσωπεία του Αλβανικού Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (NPM).
- 8 Νοεμβρίου:** Συμμετοχή σε συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διεθνούς Ένωσης Συνηγώρων του Πολίτη (IOI).
- 8 Νοεμβρίου:** Υπό την ιδιότητα του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Τμήματος της Ένωσης Συνηγώρων του Πολίτη, ο Συνήγορος συμμετέχει σε συνάντηση με τους Ευρωπαίους Ομολόγους του.
- 9 – 10 Νοεμβρίου:** Συμμετοχή σε σεμινάριο για το «*Μνημόνιο του Μάντσεστερ*», το οποίο διοργανώνεται υπό την αιγίδα του Συνηγόρου του Ηνωμένου Βασιλείου και του Διεθνούς Δικτύου Συνηγώρων (IOI), στο Μάντσεστερ.
- 15 Νοεμβρίου:** Συμμετοχή σε διαδικτυακή συνάντηση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Διεθνούς Ένωσης Συνηγώρων του Πολίτη (IOI).
- 18 Νοεμβρίου:** Στο πλαίσιο του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου 2014 – 2021 (ΧΜ ΕΟΧ), ο Συνήγορος αναλαμβάνει την υλοποίηση της προκαθορισμένης πράξης «*Μείωση της κακοδιοίκησης στον δημόσιο τομέα*», που

περιλαμβάνει σειρά δράσεων για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης, της λογοδοσίας και καταπολέμησης της κακοδιοίκησης στο δημόσιο τομέα.

- 23 Νοεμβρίου:** Ο Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με κλιμάκιο της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI).
- 23 Νοεμβρίου:** Συνάντηση με την κυρία Tineke Strik, Βουλευτή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.
- 24 Νοεμβρίου:** Συνάντηση με αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT).
- 25 Νοεμβρίου:** Ο Συνήγορος εκθέτει τις απόψεις του για την Ετήσια Έκθεση του Συντονιστικού Μηχανισμού για την εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, σε συνεδρίαση της Υποεπιτροπής της Βουλής για τα θέματα των Ατόμων με Αναπηρία.
- 25 Νοεμβρίου:** Στη συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο Συνήγορος εκφέρει τις απόψεις του για την Ενδιάμεση Έκθεση της Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας.
- 29 Νοεμβρίου:** Ο Συνήγορος πραγματοποιεί στρογγυλό τραπέζι με θέμα: *«Το ευρωπαϊκό πλαίσιο των αναγκαστικών επιστροφών: εξελίξεις και προκλήσεις»*. Η εν λόγω εκδήλωση έχει υβριδικό χαρακτήρα και φιλοξενείται στο αμφιθέατρο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, υπό την αιγίδα του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης 2014 – 2020 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 30 Νοεμβρίου:** Συνάντηση με την επικεφαλής της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες στην Ελλάδα, κυρία Maria Clara Martin.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

- 1 Δεκεμβρίου:** Εναρκτήρια ομιλία του Συνηγόρου του Πολίτη σε διεθνές συνέδριο που διοργανώνεται από τον ομόλογο θεσμό του Ισραήλ με τίτλο: *«Πρώθηση των δικαιωμάτων των ηλικιωμένων σε μια εποχή μακροζωίας»*.

- 3 Δεκεμβρίου:** Ως μέλος της Διοικούσας Αρχής του Δικτύου Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (Independent Police Complaints Authorities Network, IPCAN <https://ipcan.org/>), ο Συνήγορος παραθέτει ομιλία στο 7^ο ετήσιο συνέδριο του Δικτύου, το οποίο πραγματοποιείται στο Παρίσι, υπό τη διοργάνωση του Γάλλου Συνηγόρου του Πολίτη.
- 9 Δεκεμβρίου:** Ο Συνήγορος υποδέχεται στα γραφεία της Αρχής αντιπροσωπεία του «Συμβουλευτικού Forum» του κεντρικού οργάνου ελέγχου και σχεδιασμού πολιτικής της FRONTEX. Στην εν λόγω συνάντηση πραγματοποιείται συζήτηση για τα ζητήματα της επιχειρησιακής δράσης και τους τρόπους ενίσχυσης του ελέγχου της FRONTEX, καθώς και για υποθέσεις που έχει ήδη υποβάλει αναφορά η FRONTEX στην Ανεξάρτητη Αρχή.
- 13 Δεκεμβρίου:** Συμμετοχή στη συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής, αναφορικά με την παρουσίαση της Έκθεσης της UNICEF για την κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα «*Προτεραιότητες και δράσεις της Πολιτείας για την περίοδο 2022 – 2027*».
- 21 Δεκεμβρίου:** Συμμετοχή σε εκπαιδευτικό Podcast, υπό την αιγίδα της Επιτροπής «Ελλάδα 2021» με τίτλο «*The Life after Law School*».
- 22 Δεκεμβρίου:** Συνάντηση με τον Εκπρόσωπο της UNICEF στην Ελλάδα, κ. Luciano Calestini.

Στο πλαίσιο των **διεθνών δραστηριοτήτων του και των συνεργασιών**, ο Συνήγορος συμμετέχει σε **διεθνή δίκτυα και προγράμματα**, παρευρίσκεται τακτικά στις συναντήσεις, παίρνει μέρος στις εκπαιδεύσεις, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές με:

- τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη (IOI), έχοντας την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Τμήματος του IOI (IOI Europe)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη των χωρών της Μεσογείου (AOM), έχοντας την Προεδρία

- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC), όπου κατέχει επίσης την Προεδρία
- το Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (CRONSEE)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET), μετέχοντας στο Διοικητικό Συμβούλιο
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (NPM)
- το Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (NPM) της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών (FReM III)
- το Δίκτυο Ανεξάρτητων Θεσμών για καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (IPCAN)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας (AOMF) και
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (IMPEL).

Επίσης συνεργάζεται με **ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς**, όπως:

- τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών
- την UNICEF
- την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες
- την Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT)
- την Ευρωπαϊκή Ένωση
- τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)
- το Συμβούλιο της Ευρώπης
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)
- τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και
- τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

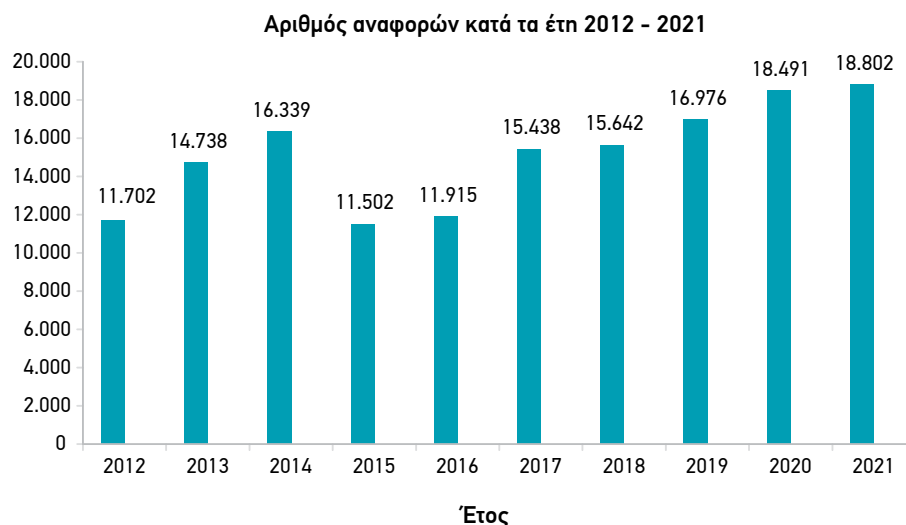
2. Η στατιστική αποτύπωση

Η εικόνα των προβλημάτων στις σχέσεις δημόσιας διοίκησης πολιτών, μέσα από τις αναφορές που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη το 2021.

2.1. Πλήθος αναφορών

Κατά το έτος 2021 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη 18.802 αναφορές. Η αύξηση αυτή (1,6%) του αριθμού των αναφορών που υποβλήθηκαν, σε σχέση με το προηγούμενο έτος 2020, επιβεβαιώνει τη σταθερά ανοδική τάση που καταγράφεται, ως προς την υποβολή αναφορών για τα τελευταία πέντε έτη (βλ. Γράφημα 1). Η διατήρηση του υψηλού αριθμού των αναφορών μπορεί να αποδοθεί και στα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, στις συναλλαγές τους με τη Διοίκηση, εξαιτίας της πανδημίας, η οποία αποτέλεσε την κύρια αιτία υποβολής περισσότερων από χίλιες εξακόσιες (1.600) αναφορές (βλ. Γράφημα 5).

Γράφημα 1

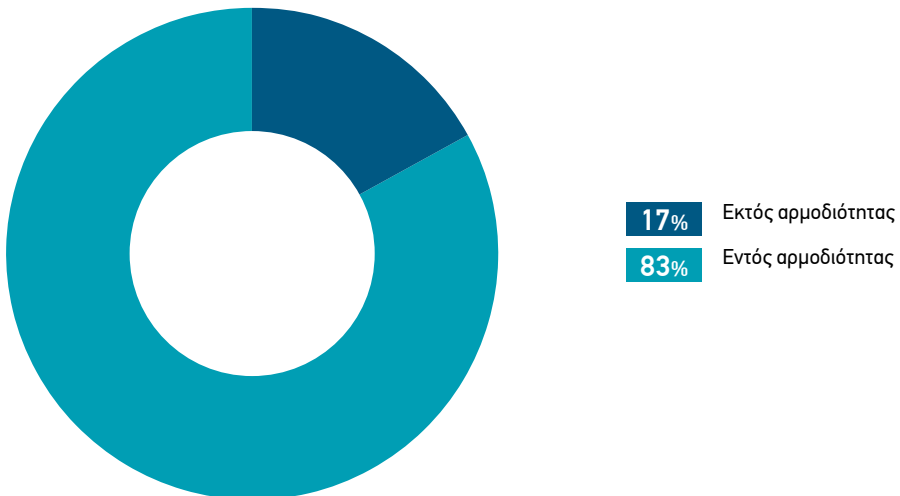
Οι αναφορές που κατατίθενται κάθε χρόνο στον Συνήγορο του Πολίτη είναι πολλαπλάσιες του αριθμού των αναφορών για τις οποίες η Αρχή έχει, εκ του νόμου, αρμοδιότητα διερεύνησης. Επίσης, είναι πολλαπλάσιες των αναφορών, στη συνέχεια

της διερεύνησης των οποίων διαπιστώνεται κάποια μορφή κακοδιοίκησης. Έτσι, από το σύνολο των αναφορών, για τις οποίες ολοκληρώθηκε η διερεύνηση κατά το έτος 2021, διαπιστώθηκε ότι το 83% ήταν εντός της αρμοδιότητας διερεύνησης του Συνηγόρου του Πολίτη (βλ. Γράφημα 2).

Γράφημα 2

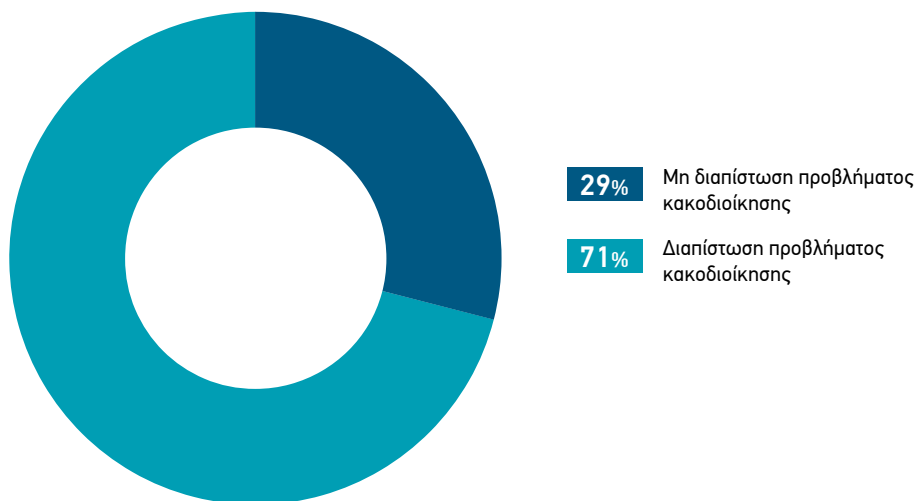
Κατανομή αναφορών έτους 2021
ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη

Αντίστοιχα, από τις αναφορές για τις οποίες επιβεβαιώθηκε η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και διερευνήθηκαν κατά το έτος 2021, διαπιστώθηκε ότι στο 29% του συνόλου δεν παρατηρήθηκε τελικώς πρόβλημα κακοδιοίκησης, και οι αναφορές αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «αβάσιμες». Αντίθετα, κρίθηκαν ως «βάσιμες» και, κατά συνέπεια, υπήρξε προσπάθεια διαμεσολάβησης και επίλυσης του προβλήματος κακοδιοίκησης που περιέγραφαν, στο 71% των αναφορών (βλ. Γράφημα 3).

Γράφημα 3

Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το έτος 2021

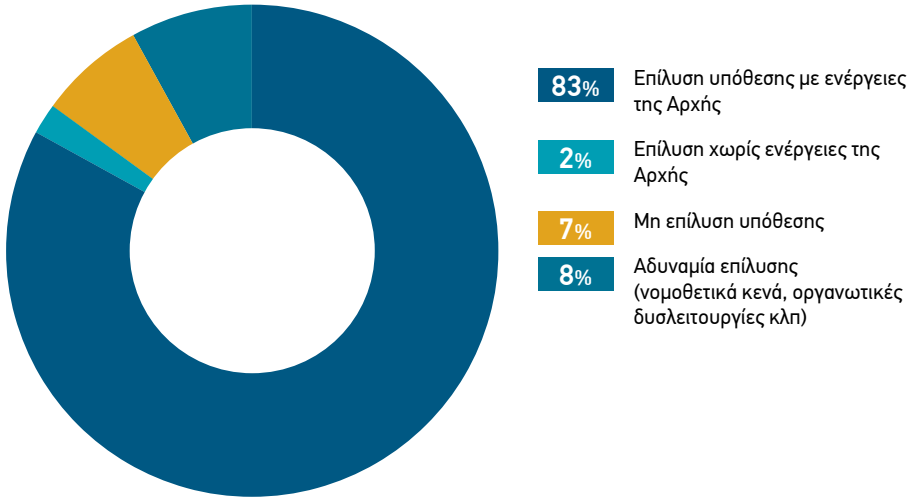
2.2. Η έκβαση της διερεύνησης

Από τα δεδομένα των αναφορών, των οποίων η διερεύνηση ολοκληρώθηκε το 2021, καταγράφεται η σταθερή αποτελεσματικότητα του Συνηγόρου του Πολίτη, καθώς το 83% των βάσιμων αναφορών επιλύθηκαν θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες με ενέργειες της Αρχής. Θετική κρίνεται και η υποχώρηση στο 8% (από 10% για το έτος 2020), του ποσοστού των αναφορών για τις οποίες δεν ήταν δυνατή η επίλυση του προβλήματος κακοδιοίκησης που σχετιζόταν μ' αυτές, για λόγους που οφείλονται σε νομοθετικά κενά ή σε οργανωτικές δυσλειτουργίες της Διοίκησης. Αντίθετα, για ένα αξιοσημείωτο ποσοστό αναφορών, της τάξης του 7%, η Διοίκηση εξακολουθεί να μην ανταποκρίνεται στις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Τέλος, σε ποσοστό 2% των υπό διερεύνηση αναφορών, οι πολίτες κατόρθωσαν στο μεταξύ να επιλύσουν, με προσωπικές ενέργειές τους, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν (βλ. Γράφημα 4).

Γράφημα 4

Έκβαση διερεύνησης αναφορών έτους 2021
στις οποίες διαπιστώθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης

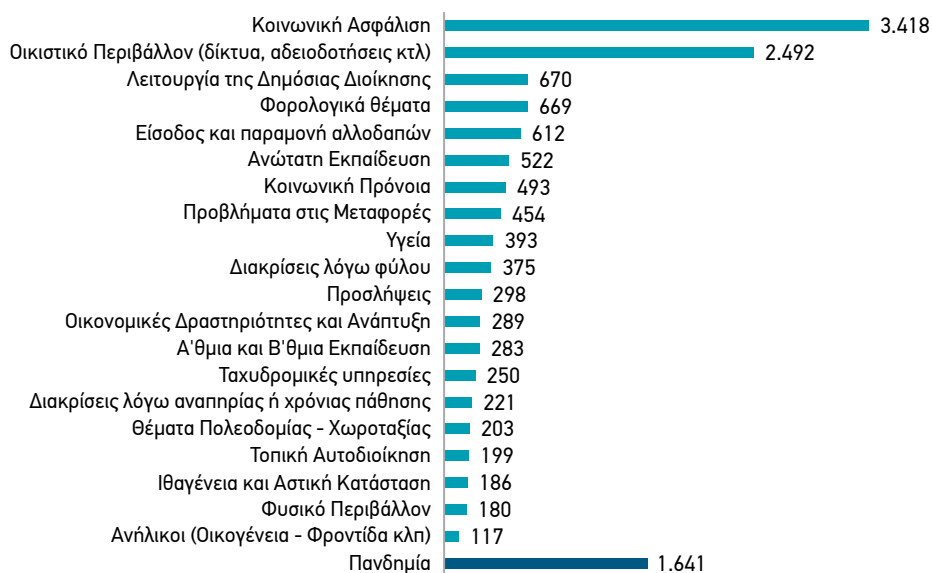
2.3. Οι κατηγορίες κακοδιοίκησης

Και κατά το 2021 επιβεβαιώθηκε το χρόνιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Διοίκηση στην ικανοποίηση αιτημάτων που σχετίζονται με το ασφαλιστικό και εργασιακό καθεστώς των πολιτών, για τα οποία υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη οι περισσότερες αναφορές. Σταθερά ακολουθούν θέματα που σχετίζονται με το οικιστικό περιβάλλον και συγκεκριμένα με τη χωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση της λειτουργίας έργων και επιχειρήσεων, καθώς και ζητήματα – προβλήματα συναφή με τη λειτουργία καθαυτή των δημοσίων υπηρεσιών (επικοινωνία, πρόσβαση, διεκπεραίωση αιτημάτων, κ.λπ.). Επίσης υψηλά, όπως κάθε χρόνο, εμφανίζονται και τα προβλήματα που ανακύπτουν στις φορολογικές υποθέσεις των πολιτών, καθώς και τα προβλήματα που συνδέονται με την είσοδο και την παραμονή των αλλοδαπών στη χώρα. Ενδιαφέρον προκαλεί και ο αριθμός των αναφορών για διακρίσεις λόγω φύλου, που υποδεικνύει ότι η χώρα μας πρέπει να καλύψει αρκετά κενά ακόμη στον τομέα αυτό. Υπογραμμίζεται ότι κακοδιοίκηση καταγράφηκε σχεδόν σε όλο το φάσμα των λειτουργιών της Διοίκησης, οι κυριότερες από τις οποίες εμφανίζονται στο Γράφημα 5. Επισημαίνεται επίσης και η πολύ σημαντική επίδραση που είχε, για δεύτερο συνεχόμενο έτος, η πανδημία Covid – 19 σε όλο το εύρος της δημόσιας ζωής, εξαιτίας της οποίας υποβλήθηκαν περισσότερες από χίλιες εξακόσιες (1.600) αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη.

Οι αναφορές αυτές αφορούσαν σε ζητήματα που σχετιζόνταν με το εμβολιαστικό πρόγραμμα, την υγειονομική περίθαλψη ασθενών με Covid – 19, τη σχολική φοίτηση, τις οικονομικές ενισχύσεις των επιχειρήσεων, πρόστιμα για μετακίνηση κ.ά.

Γράφημα 5

Κύριες θεματικές αναφορών έτους 2021

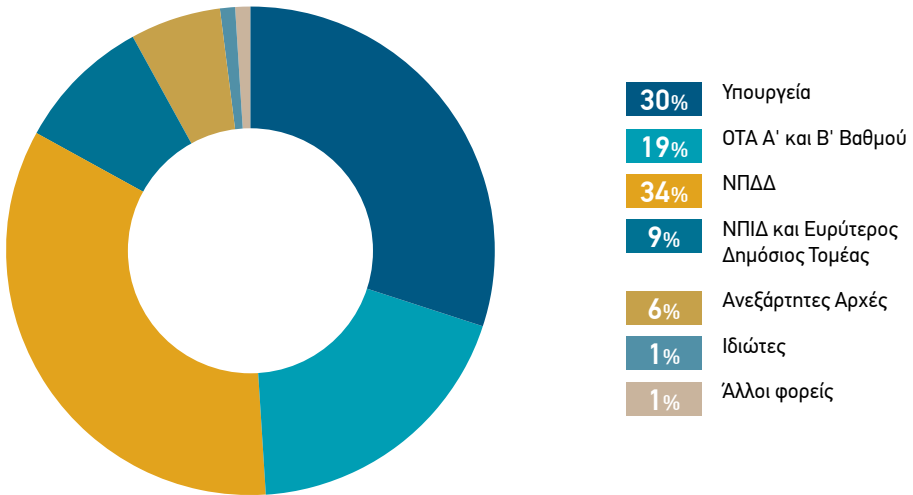
2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης

Η κατανομή της κακοδιοίκησης ως προς τους φορείς, διαχωρίζεται σε κακοδιοίκηση προερχόμενη από ενέργειες των Υπουργείων, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, των Νομικών Προσώπων Δημόσιου και Ιδιωτικού Δικαίου, των Ανεξαρτήτων Αρχών και των ιδιωτών (σε θέματα ισότητας και δικαιωμάτων του παιδιού). Από την ανάγνωση των αποτελεσμάτων, τα Υπουργεία και η Αυτοδιοίκηση παρουσιάζουν σημαντικό ποσοστό κακοδιοίκησης (30% και 19% αντίστοιχα). Ωστόσο, πρώτη αναδεικνύεται, για άλλη μια χρονιά, η κατηγορία των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (33%). Εάν δε, συνυπολογιστούν και τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (9%) και οι Ανεξάρτητες Αρχές (6%), φαίνεται ότι η κακοδιοίκηση προέρχεται, στο 50% των περιπτώσεων, από φορείς που δεν ανήκουν στην Κεντρική Κυβέρνηση (βλ. Γράφημα 6).

Γράφημα 6

Κατανομή αναφορών 2021 ανά κατηγορία φορέων

Το γεγονός αυτό δεν προκαλεί έκπληξη, αν υπογραμμιστεί ότι οι φορείς που ασχολούνται με την απονομή συντάξεων, την περίθαλψη, την τριτοβάθμια κυρίως εκπαίδευση, τις φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών, κ.λπ., έχουν ενταχθεί σε ειδικές υπηρεσίες που συνιστούν είτε Νομικά Πρόσωπα, είτε Ανεξάρτητες Αρχές (λ.χ. η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, οι φορείς κύριας ασφάλισης ή ασθένειας, κ.λπ.).

Ακολούθως, το 43% των αναφορών αυτών, αφορά στους φορείς κύριας ασφάλισης, ποσοστό που σε συνδυασμό με τα ποσοστά των σχετικών με την ασφάλιση θεσμών (Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π., Ε.Ο.Π.Υ.Υ., κ.ά.), υπερβαίνει το 51% του συνόλου. Το γεγονός αυτό, αναδεικνύει το σοβαρό πρόβλημα που διατρέχει την κρατική λειτουργία στον τομέα αυτόν, και μάλιστα διαχρονικά, όπως επιβεβαιώνεται από προηγούμενες ετήσιες και ειδικές εκθέσεις της Αρχής.

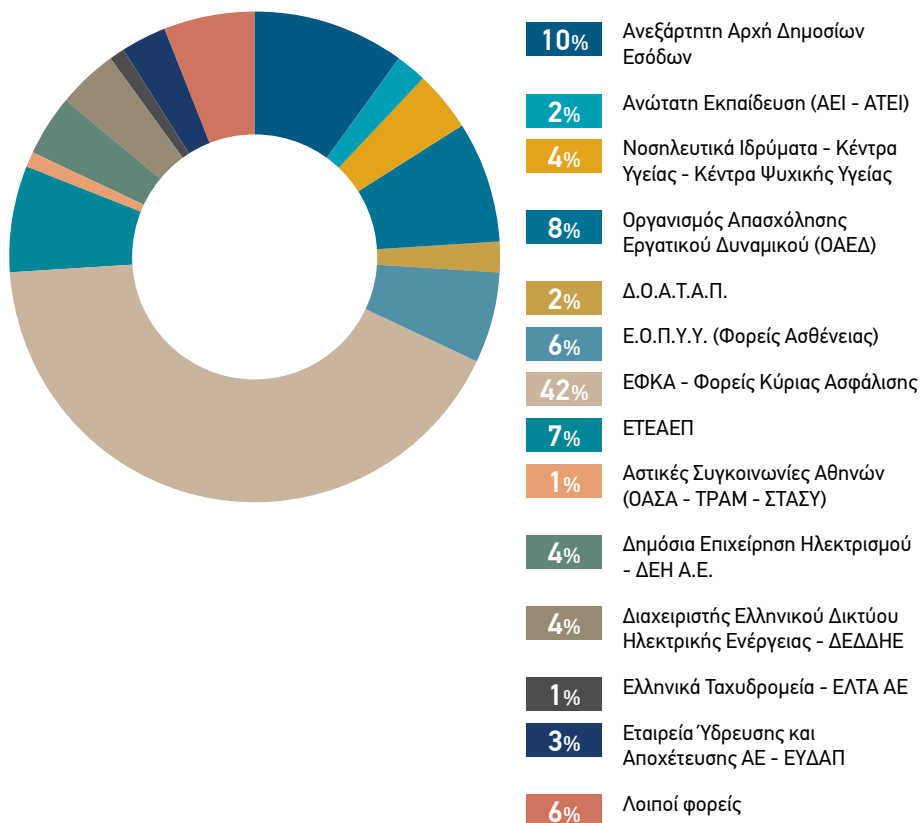
Υψηλό ποσοστό αναφορών (10%), εξακολουθεί να αφορά την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, που επιβεβαιώνει ότι τα φορολογικά θέματα εξακολουθούν να απασχολούν έντονα τους πολίτες.

Σοβαρό ποσοστό κακοδιοίκησης (8%) εμφανίζει ο Ο.Α.Ε.Δ., αλλά και τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (6%) που φαίνεται να μην ανταποκρίθηκαν πλήρως στην αυξημένη ζήτηση, κατάσταση η οποία επιβαρύνθηκε και λόγω της πανδημίας.

Σημειώνεται, τέλος, η συνεχιζόμενη παρουσία σε θέματα κακοδιοίκησης φορέων όπως η Δ.Ε.Η. ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και η Ε.Υ.Δ.Α.Π., με ποσοστό 3 – 4% (βλ. Γράφημα 7).

Γράφημα 7

Κατανομή αναφορών 2021 που σχετίζονται με ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ,
Ανεξάρτητες Αρχές και ευρύτερο δημόσιο τομέα

Όσον αφορά στα Υπουργεία, όλα σχεδόν συμμετείχαν με σημαντικό ποσοστό συμμετοχής το καθένα, στην κακοδιοίκηση για το έτος 2021 (βλ. Γράφημα 8). Ωστόσο, το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων φαίνεται να ξεχωρίζει και πάλι, όπως συνέβη και κατά το περασμένο έτος (18%). Υψηλά τοποθετείται και το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (10%), επίσης ως συνέχεια της θέσης που είχε το 2021. Βεβαίως, οι αρνητικές επιδόσεις των προμνησθέντων Υπουργείων, θεωρείται ότι οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στα προβλήματα που απασχόλησαν τους πολίτες εξαιτίας της συνεχιζόμενης πανδημίας. Τα Υπουργεία Υγείας, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Οικονομικών, Μετανάστευσης και Ασύλου εξακολουθούν να διαθέτουν επίμονες εστίες κακοδιοίκησης, επιβεβαιώνοντας, με τον τρόπο αυτό,

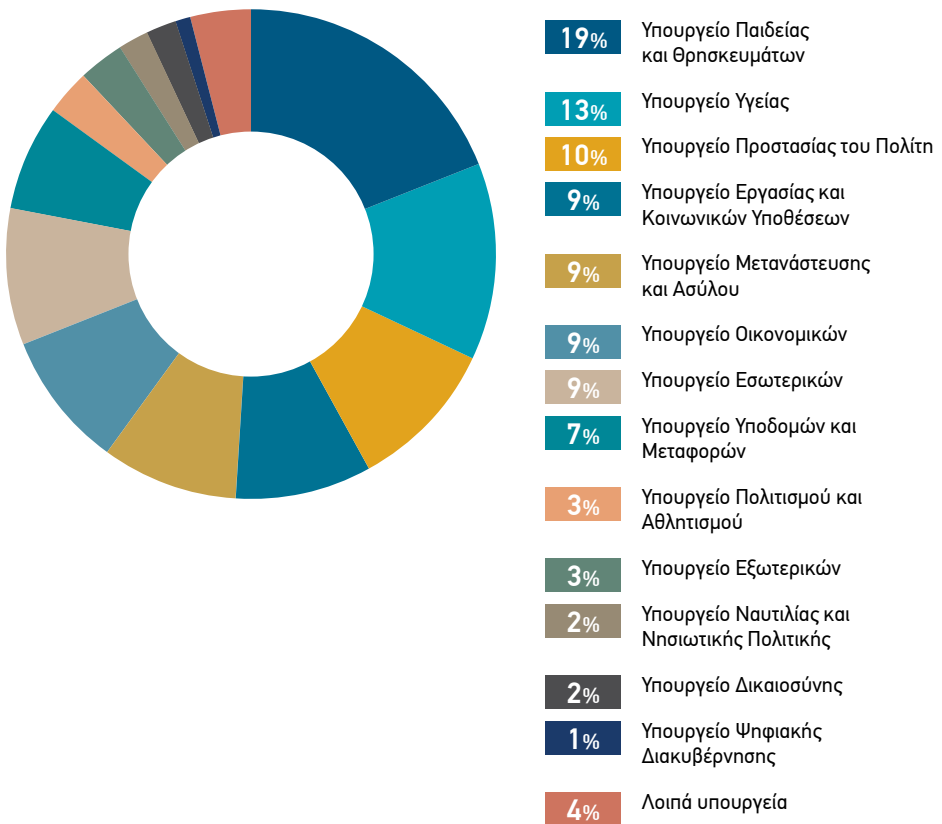

τη διαχρονικότητά τους στην κακοδιοίκηση, παρά τις μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται τα τελευταία χρόνια.

Υψηλά ποσοστά κακοδιοίκησης αφορούν το Υπουργείο Εσωτερικών (9%) και το Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών (7%).

Γράφημα 8

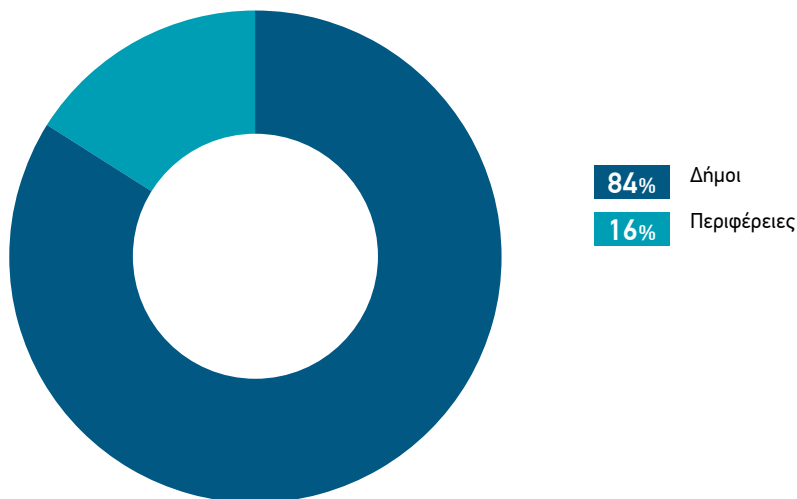
Κατανομή αναφορών έτους 2021 ανά υπουργείο

Τέλος, όσον αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση, το μεγαλύτερο ποσοστό (84%) αφορά στον Α' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δήμους δηλαδή, με τις περιφέρειες να περιορίζονται στο, όχι ευκαταφρόνητο, 16%, φαινόμενο που εξηγείται με το γεγονός ότι οι αποφάσεις των δήμων επηρεάζουν αμεσότερα και σε μεγαλύτερο βαθμό τον απλό πολίτη (βλ. Γράφημα 9).

Γράφημα 9

Κατανομή αναφορών ανά βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης

2.5. Η πρόσβαση στον Συνήγορο του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προσπάθειά του να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες του, καθώς και την έγκαιρη ενημέρωσή τους, έχει υιοθετήσει τρόπους εξυπηρέτησης μέσω ηλεκτρονικής επικοινωνίας, ηλεκτρονικών εφαρμογών, εξειδικευμένων ιστοσελίδων και αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και με συνεχή τηλεφωνική πληροφόρηση. Πλέον, ο ηλεκτρονικός τρόπος υποβολής αναφορών μέσω της ιστοσελίδας της Αρχής, κυριαρχεί έναντι της ταχυδρομικής αποστολής ή της αυτοπρόσωπης παρουσίας στα γραφεία του Συνηγόρου, λόγω και των μέτρων προστασίας έναντι του Covid – 19.

Το Τμήμα Επικοινωνίας

Το Τμήμα Επικοινωνίας, μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσής του (press@synigoros.gr) αποτελεί έναν βασικό τρόπο επικοινωνίας των πολιτών με τον Συνήγορο του Πολίτη, καθώς οι πολίτες μπορούν να στέλνουν στη συγκεκριμένη ηλεκτρονική διεύθυνση ερωτήματα, σχετικά με τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες της Αρχής. Κατά το έτος 2021, το Τμήμα Επικοινωνίας δέχθηκε περισσότερα από 9.800 μηνύματα που σχετίζονταν με αναφορές προς την Αρχή που είχαν υποβληθεί ή επρόκειτο να υποβληθούν. Επίσης σημαντικός αριθμός μηνυμάτων

αφορούσε στην παροχή πληροφόρησης από την Αρχή για θέματα λειτουργίας της Διοίκησης γενικότερα (βλ. Γράφημα 10).

Γράφημα 10

Δραστηριότητα του Γραφείου "Press" κατά το έτος 2021

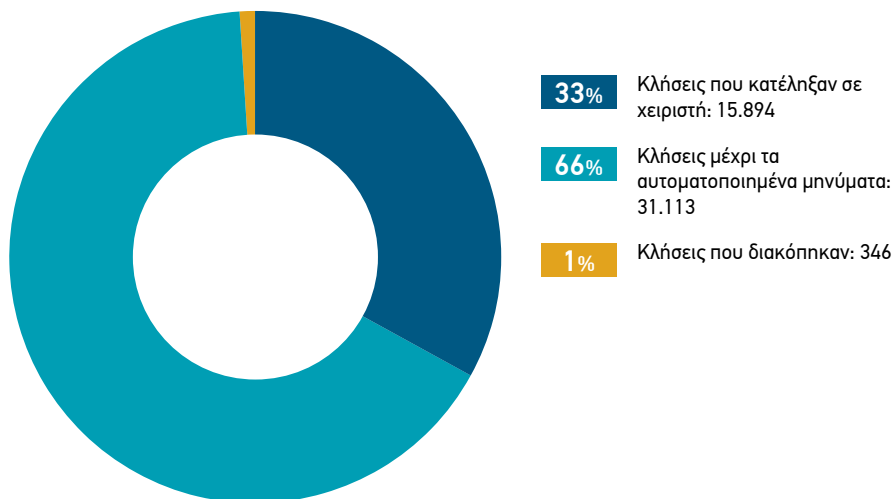
Το Τηλεφωνικό Κέντρο

Όσον αφορά στις τηλεφωνικές κλήσεις, εφαρμόζεται το σύστημα της μετάδοσης βασικής πληροφόρησης μέσω αυτοματοποιημένων μηνυμάτων που ενημερώνουν τους πολίτες για τις αρμοδιότητες της Αρχής και τους καθοδηγούν στις ενέργειές τους για την υποβολή αναφοράς. Στην περίπτωση που ο πολίτης επιθυμεί περισσότερη πληροφόρηση, κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες, υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης σε ειδικούς επιστήμονες, που χορηγούν πιο εξειδικευμένη ενημέρωση.

Στη διάρκεια του έτους 2021 έγιναν 47.353 τηλεφωνικές κλήσεις προς τον Συνήγορο του Πολίτη, από τις οποίες το 34% εξυπηρετήθηκε από ειδικό επιστήμονα. Αντίθετα, το 65% των κλήσεων εξυπηρετήθηκαν από το αυτοματοποιημένο μήνυμα της Αρχής, ενώ για ένα ελάχιστο ποσοστό (1%) κλήσεων διακόπηκε η επικοινωνία (βλ. Γράφημα 11).

Γράφημα 11

Στοιχεία τηλεφωνικού κέντρου, έτους 2021

Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες & εφαρμογές

Και κατά το έτος 2021 διαπιστώθηκε αυξημένη επισκεψιμότητα του κύριου ιστοχώρου του Συνηγόρου του Πολίτη («SYNIGOROS.GR»), με τον αριθμό των μοναδικών επισκεπτών να ξεπερνά τις 450.000, ενώ οι προβολές των ιστοσελίδων ξεπέρασαν το ένα εκατομμύριο. Αντίθετα, για τους ιστοχώρους «Ο Συνήγορος για τις ευάλωτες ομάδες (Synigoros-solidarity)» και «Ο Συνήγορος για το παιδί» παρατηρήθηκε χαμηλότερη επισκεψιμότητα, με περίπου 54.000 και 3.000 επισκέψεις αντίστοιχα. Παράλληλα, παρατηρήθηκε μικρή αύξηση, της τάξης του 8%, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, «Facebook» και «Twitter». Τα δε κύρια μέσα πρόσβασης στους ιστοχώρους της Αρχής είναι τα σύγχρονα κινητά τηλέφωνα (smartphones) και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές (βλ. Γράφημα 12).

Γράφημα 12

SYNIGOROS.GR (1/1/2021 – 31/12/2021)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 476.802 (+6,25% σε σχέση με το 2020)

Προβολές Ιστοσελίδων: 1.703.060 (-0,61% σε σχέση με το 2020)

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [85,30%]

Απευθείας πρόσβαση [9,63%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,88%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [2,19%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης

Πρόσβαση από υπολογιστή [56,18%]

Πρόσβαση από smartphone [40,62%]

Πρόσβαση από tablet [3,60%]

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2021 – 31/12/2021)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 54.048 (-43,81% σε σχέση με το 2020)

Προβολές Ιστοσελίδων: 189.014 (-22,17% σε σχέση με το 2020)

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [77,03%]

Απευθείας πρόσβαση [22%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [0,57%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [0,41%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης

Πρόσβαση από smartphone [77,65%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [17,56%]

Πρόσβαση από tablet [4,79%]

Σε ισχύ από Σεπτέμβριο 2020 η καταγραφή επισκεψιμότητας σε επίπεδο analytics μόνο κατόπιν ρητής δήλωσης συγκατάθεσης του επισκέπτη μέσω μηχανισμού συγκατάθεσης χρήσης cookies.

Τελευταία ανάρτηση περιεχομένου: 4/6/2020.

synigoros.gr/paidi (1/1/2021 – 31/12/2021)

Πλήθος Μοναδικών Επισκεπτών: 3.307 (-17,65% σε σχέση με το 2020)

Προβολές Ιστοσελίδων: 9.082 (-12,39% σε σχέση με το 2020)

Πηγές Επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [51,23%]

Απευθείας πρόσβαση [44,41%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [1,68%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,68%]

Ανάλυση Τεχνολογιών Πρόσβασης

Πρόσβαση από smartphone [38,99%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [57,97%]

Πρόσβαση από tablet [3,04%]

SOCIAL MEDIA (1/1/2021 – 31/12/2021)

FACEBOOK (/SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει "Like!" στο επίσημο προφίλ / Μέλη δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη του 2021: **23.463** (+8,03% από τις αρχές του 2021)

TWITTER (@SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει "Follow" / Ακόλουθοι - Followers δημόσιου προφίλ της Αρχής στα τέλη 2021: **7.007** (+8,02% από τις αρχές του 2021)

2.6. Αντί συμπερασμάτων

Η συνεχιζόμενη αύξηση των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, ενισχύει για άλλη μία χρονιά τις διαπιστώσεις της Αρχής για την ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων στους τομείς που επηρεάστηκαν καθοριστικά στα χρόνια της δημοσιονομικής κρίσης και εντάθηκαν, για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, από την πανδημία του Covid – 19. Οι πολίτες εξακολουθούν να απασχολούνται με θέματα υπηρεσιών υγείας, συντάξεων, φορολογικών διαδικασιών, οικιστικού περιβάλλοντος, εκπαίδευσης, οικονομικής αδυναμίας, ανθρωπίνων δικαιωμάτων, διακρίσεων, και γενικά με προβλήματα που αναδείχθηκαν με τις παρεμβάσεις της Αρχής. Καθώς οι ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της πανδημίας άρχισαν να αποτυπώνονται, ειδικά σε εκείνους οι οποίοι έχουν τη μικρότερη δυνατότητα να υπερασπιστούν τα δικαιώματά τους, απαιτούνται άμεσες μεταρρυθμίσεις σε πολλά και κρίσιμα πεδία διοικητικής δράσης, στα οποία εμφανίζονται «συστημικές» δυσλειτουργίες, ενίσχυση εκείνων των δημοσίων υπηρεσιών που καλούνται να εξυπηρετήσουν και να επιλύσουν πληθώρα αιτημάτων των πολιτών, όπως και ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου, στους κρίσιμους τομείς που η ετήσια έκθεση αποτυπώνει.

Θεματικές ενότητες

Θεματικές ενότητες

Ο ετήσιος απολογισμός δίνει τη δυνατότητα στον Συνήγορο του Πολίτη να αναδείξει τα μείζονα προβλήματα της, παραβιαζόμενης από τη διοίκηση, νομιμότητας, να προβάλει τον τρόπο άσκησης της διαμεσολάβησης και να αποτυπώσει τα αποτελέσματα της δράσης του.

Οι περισσότεροι από τους τομείς στους οποίους εντοπίζονται μορφές κακοδιοίκησης, παραμένουν σταθεροί κάθε έτος. Προκύπτουν όμως και ειδικότερα ζητήματα, δυσλειτουργίες ή παραλείψεις της δημόσιας διοίκησης που αφορούν στην τρέχουσα πραγματικότητα, τα οποία, ο Συνήγορος αναδεικνύει στην Ετήσια Έκθεσή του, έχοντας πραγματοποιήσει ουσιαστικές παρεμβάσεις και καταλήξει σε συγκεκριμένες διαπιστώσεις και προτάσεις, σχετικά με την αντιμετώπισή τους. Με την ανάρτηση, σε περιοδική βάση, τετραμηνιαίων δελτίων στην επίσημη ιστοσελίδα του επί των υποθέσεων που κλήθηκε να χειριστεί, δίδεται η δυνατότητα στους πολίτες για συνεχή, έγκαιρη και πιο συστηματική πληροφόρηση επί των διαμεσολαβήσεων της Αρχής καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Οι θεματικές ενότητες, τις οποίες ο Συνήγορος επέλεξε να αναδείξει για το έτος 2021, είναι οι ακόλουθες:

- Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες
- Διεθνής προστασία
- Δικαιώματα και παιδική προστασία
- Εκπαίδευση
- Ιθαγένεια
- Κοινωνική Ασφάλιση
- Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
- Οικονομικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της πανδημίας COVID – 19
- Εργασία και Απασχόληση
- Η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των επιπτώσεών της
- Ενεργειακή Φτώχεια
- Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

1. Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες

Υποχρεωτικός εμβολιασμός και λοιπά περιοριστικά μέτρα

Ένα από τα κρίσιμα ζητήματα της φετινής χρονιάς, που απασχόλησε έντονα την κοινωνία και τέθηκε και ενώπιον της Αρχής, ήταν η λήψη αυστηρών μέτρων εκ μέρους της πολιτείας για τον έλεγχο της εξάπλωσης της πανδημίας από τον ιό Covid – 19, τα οποία θέτουν σοβαρούς περιορισμούς στις ατομικές ελευθερίες των πολιτών. Τέτοια μέτρα βεβαίως εφαρμόστηκαν και κατά το προηγούμενο έτος, όπου για πρώτη φορά τέθηκαν μέτρα ελέγχου, περιορισμού και απαγόρευσης της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών. Κατά το 2021 ωστόσο, με την ανάπτυξη των ιατρικών μέσων διάγνωσης και θωράκισης έναντι του ιού, το διακύβευμα ήταν πλέον διαφορετικό και αφορούσε την υποβολή σε διαγνωστικό έλεγχο και εμβολιασμό ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή στον επαγγελματικό και κοινωνικό βίο.

Με το άρθρο 206 παρ. 1 και 2 του Ν. 4820/2021, θεσπίσθηκε υποχρέωση εμβολιασμού για όλο το προσωπικό: α) των ιδιωτικών, δημόσιων και δημοτικών μονάδων φροντίδας ηλικιωμένων και φροντίδας ατόμων με αναπηρία β) των ιδιωτικών, δημόσιων και δημοτικών δομών υγείας (διαγνωστικά κέντρα, κέντρα αποκατάστασης, κλινικές, νοσοκομεία, δομές πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, μονάδες νοσηλείας, Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας και Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας). Παράλληλα, με μια σειρά από υπουργικές αποφάσεις, οι οποίες έβρισκαν έρεισμα σε εξουσιοδοτική διάταξη νόμου, τέθηκαν περιορισμοί στα αεροπορικά ταξίδια, στις μετακινήσεις, στην πρόσβαση σε καταστήματα υγειονομικού ελέγχου, χώρους θεαμάτων (σινεμά, θέατρα) και άθλησης.

Ειδικότερα, κατέστη δυνατή η πρόσβαση, είτε αποκλειστικά και μόνο σε εμβολιασμένους πολίτες, είτε και σε όσους έφεραν πιστοποιητικό διαγνωστικού ελέγχου (rapid test) ή προηγούμενης νόσησης. Με την έναρξη δε, της σχολικής χρονιάς 2021 – 2022, και αφού είχε προηγηθεί η παροχή δυνατότητας εμβολιασμού και για τους ανήλικους άνω των 12 χρονών, αποφασίσθηκε η προσέλευση στις σχολικές δομές για τους μεν μαθητές με πιστοποιητικό εμβολιασμού ή προσκόμιση αποτελέσματος διαγνωστικού ελέγχου (self – test) χορηγούμενο δωρεάν, δύο φορές την εβδομάδα, για τους δε καθηγητές με πιστοποιητικό εμβολιασμού ή προσκόμιση αποτελέσματος διαγνωστικού ελέγχου δύο φορές την εβδομάδα, διενεργούμενο από διαγνωστικά εργαστήρια με δική τους δαπάνη (rapid – test).

Σε συνέχεια αυτών, η Αρχή δέχθηκε μεγάλο αριθμό αναφορών που έθιγαν με τον έναν ή τον άλλο τρόπο αυτά τα ζητήματα. Ειδικότερα, δέχθηκε αναφορές από:

- μεγάλο αριθμό εργαζόμενων στον υγειονομικό τομέα που δεν είχαν εμβολιασθεί και που βρέθηκαν αντιμέτωποι με το διοικητικό μέτρο αναστολής εργασίας¹
- εκπαιδευτικούς, οι οποίοι θεωρούσαν άδικη και οικονομικά επιζήμια την υποχρέωσή τους – σε περίπτωση που δεν επιλέξουν να εμβολιασθούν – να προσκομίζουν 2 φορές την εβδομάδα rapid – test με δική τους δαπάνη²
- πολίτες, οι οποίοι θεωρούσαν ότι οι περιορισμοί στη δυνατότητά τους να ταξιδεύουν, να επισκέπτονται καταστήματα και κλειστούς χώρους, σε αντίθεση με τον εμβολιασμένο πληθυσμό που απολάμβανε ελεύθερη πρόσβαση και κυκλοφορία σε όλα τα παραπάνω, συνιστούσε έμμεσο «εξαναγκασμό» τους σε εμβολιασμό και παραβίαση των ατομικών τους ελευθεριών και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους³
- γονείς που απέκλειαν τα παιδιά τους από τη φοίτηση, εξαιτίας της υποχρέωσης χρήσης μάσκας, ή/και δεν πραγματοποιούσαν τους προβλεπόμενους αυτοδιαγνωστικούς ελέγχους (“self test”)⁴
- γονείς που αρνούνταν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πλατφόρμα καταγραφής του αποτελέσματος αυτών (“edupass”) και την προγενέστερη αυτής και έθεταν ζήτημα διαχείρισης προσωπικών δεδομένων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της τηλεκπαίδευσης⁵.

Ο Συνήγορος ενημέρωσε εγγράφως όλους τους πολίτες που έθιξαν τα ζητήματα αυτά ότι δεν ελέγχει απευθείας κανονιστικές πράξεις ή νομοθετικές διατάξεις και, κατά συνέπεια, **θα μπορούσε να επιληφθεί των σχετικών θεμάτων μόνο κατ’εξαίρεση και ad hoc σε περίπτωση που η εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών ή μέτρων θα παραβίαζε την αρχή της ίσης μεταχείρισης σε σχέση με ένα από τα προστατευόμενα χαρακτηριστικά, σύμφωνα με το νόμο. Επίσης, αποσαφήνισε ότι οι ρυθμίσεις είχαν θεσπιστεί σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων επιστημονικών οργάνων, οι οποίες, ως επιστημονικές κρίσεις, δεν ελέγχονται από την Αρχή.**

Ωστόσο επεσήμανε ότι, όσον αφορά στην επιβολή των μέτρων και στην ενδεχόμενη αντίθεσή τους με το Σύνταγμα και άλλες υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις

1. Φ.Υ. 295217, 306658, 305086, κ.ά.

2. Φ.Υ. 305503, κ.ά.

3. Φ.Υ. 305438, 305545, κ.ά.

4. Φ.Υ. 299474, 299774, 298827, κ.ά.

5. Βλ. Θεματική ενότητα 4 «Εκπαίδευση», 4.1.3 Σχολική φοίτηση και πανδημία.

(Διεθνείς Συνθήκες, Ενωσιακό Δίκαιο), **όλα τα μέτρα που τίθενται νομοθετικά, αφορούν στην αντιμετώπιση και τον περιορισμό των συνεπειών της πανδημίας του Covid – 19, μια ειδική δηλαδή συνθήκη, η οποία, ήδη από την εμφάνισή της τον Μάρτιο του 2020, έχει προκαλέσει σημαντικό αριθμό θανάτων και μακροχρόνιων νοσηλείων. Συνεπώς, η θέσπισή τους επιβάλλεται με επίκληση της προστασίας του συλλογικού αγαθού της δημόσιας υγείας.** Συγκριμένα, το Σύνταγμα, στο άρθρο 21 παρ. 3 προβλέπει ότι το «Κράτος μεριμνά για την υγεία των πολιτών», ενώ στο άρθρο 5 παρ. 5 ορίζει ότι καθένας «έχει δικαίωμα στην προστασία της υγείας». Τίθεται δηλαδή ρητή συνταγματική επιταγή για το Κράτος να λαμβάνει μέτρα για την προστασία της υγείας των πολιτών, στην εκπλήρωση της οποίας σαφώς αποσκοπεί η παροχή κινήτρων για τον εμβολιασμό των πολιτών, με σκοπό τον περιορισμό διάδοσης και την αντιμετώπιση της πανδημίας. Στο πλαίσιο αυτό, **το Κράτος μπορεί να περιορίζει άλλα επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα και ατομικές ελευθερίες, εφόσον πληρούνται ορισμένοι όροι, όπως η επιφύλαξη του νόμου και η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος**⁶.

Ειδικά σε ό,τι αφορά τον εμβολιασμό, εκδόθηκαν καταρχήν δικαστικές αποφάσεις επί αιτήσεων αναστολής κατά των πράξεων που υποχρεώνουν, άμεσα ή έμμεσα, κατηγορίες εργαζομένων να εμβολιαστούν κατά του κορονοϊού και ήταν απορριπτικές, δεχόμενες ότι η βασιμότητα των προσφυγών δεν είναι πρόδηλη (ενδεικτικά επιτροπή αναστολών ΣτΕ 133/2021). **Σύμφωνα με νομολογιακά προηγούμενα σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, ακόμα και η υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού μπορεί να είναι συμβατή με το Σύνταγμα και με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.** Έτσι έκρινε το Συμβούλιο της Επικρατείας, σε άλλη περίπτωση, καλούμενο να κρίνει αν νόμιμα η διοίκηση ενός δημοτικού βρεφονηπιακού σταθμού σταμάτησε να δέχεται παιδιά των οποίων οι γονείς αρνούσαν να τα εμβολιάσουν, σύμφωνα με το προβλεπόμενο εμβολιαστικό πρόγραμμα για παιδιά. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην απόφασή του της 08.04.2021, στην υπόθεση Vanhíčka και λοιποί κατά Τσεχίας, αποφάνθηκε ότι ο υποχρεωτικός εμβολιασμός των παιδιών πριν πάνε σε παιδικούς σταθμούς δεν παραβιάζει το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων

6. «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, στις οποίες προσιδιάζουν. Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά, πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα, είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας».

του Ανθρώπου για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, επομένως δεν παραβιάζει τη Σύμβαση η επιβολή προστίμων στους γονείς που αρνούνται τον εμβολιασμό των παιδιών τους, εφόσον δεν επικαλούνται σοβαρό λόγο.

Αρκετά συχνά πολίτες στις αναφορές τους επικαλούνταν νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως τον Κανονισμό Ε.Ε. 2021/953, αλλά και τα Ψηφίσματα 2361/2021 και 2383/2021 του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τα κείμενα αυτά, αν και περιέχουν αναφορές στον σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και της ελεύθερης επιλογής του ατόμου σε σχέση με τον εμβολιασμό, δεν παρέχουν επαρκή βάση για σοβαρή αμφισβήτηση της δυνατότητας του κράτους να πάρει μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας, μέσα στο πλαίσιο που προδιαγράφηκε παραπάνω. Ο μεν Κανονισμός καθορίζει το πλαίσιο για την έκδοση, την επαλήθευση και την αποδοχή διαλειτουργικών πιστοποιητικών εμβολιασμού κατά της COVID – 19, του διαγνωστικού της ελέγχου και ανάρρωσης (Ψηφιακό Πιστοποιητικό COVID της Ε.Ε.) με σκοπό να διευκολυνθεί η ελεύθερη κυκλοφορία κατά τη διάρκεια της πανδημίας της COVID – 19 και περιέχει στο άρθρο 11 παρ. 1 ρητή επιφύλαξη για την αρμοδιότητα των Κρατών – Μελών να επιβάλλουν περιορισμούς για λόγους δημόσιας υγείας. Τα δε ψηφίσματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα οποία απευθύνουν σύσταση στα κράτη για την αποφυγή του μέτρου του υποχρεωτικού εμβολιασμού, δεν έχουν νομικά δεσμευτική ισχύ.

Τέλος, σύμφωνα με την Ανακοίνωση του Προέδρου του Συμβουλίου της Επικρατείας⁷, σχετικά με το αποτέλεσμα της διάσκεψης των υποθέσεων για τον υποχρεωτικό εμβολιασμό που συζητήθηκαν στην Ολομέλεια στις 8 Οκτωβρίου (υποθέσεις Ε.Μ.Α.Κ., Π.Ο.Ε.Δ.Η.Ν., σωματείου εργαζομένων Ε.Κ.Α.Β., φυσικών προσώπων)⁸, το Δικαστήριο έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι ο εμβολιασμός είναι ο αποτελεσματικότερος τρόπος ελέγχου εξάπλωσης της νόσου, ενώ τα οφέλη των εμβολίων υπερτερούν των τυχόν παρενεργειών, οι οποίες είναι εξαιρετικά σπάνιες. Έκρινε επίσης ότι, η υποχρέωση εμβολιασμού δεν παραβιάζει τις αρχές της ισότητας και της απαγόρευσης των διακρίσεων, ενώ επιβάλλεται ο εμβολιασμός στο πλαίσιο της συνταγματικής υποχρέωσης για επίδειξη κοινωνικής αλληλεγγύης.

Εν κατακλείδι, η πορεία της πανδημίας και η αποτελεσματικότητα των μέσων που διατίθενται στην υπηρεσία του κοινωνικού συνόλου για την αντιμετώπισή της, δικαιολογούν σε μεγάλο βαθμό στις παρούσες συνθήκες τον περιορισμό των

7. http://www.adjustice.gr/webcenter/faces/wcnav_externalId/stepage?_adf.ctrl-state=gyh6lxxke_4&_afLoop=22022640505032381

8. http://www.adjustice.gr/webcenter/faces/wcnav_externalId/stepage?_adf.ctrl-state=19d64b77eq_4&_afLoop=21579110696595619#

ατομικών ελευθεριών, τη διάρκειά τους και τον αντίκτυπό τους στις αντοχές μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση, η πρόληψη και ο έλεγχος των μεταδοτικών νοσημάτων συνιστούν προτεραιότητα για την πολιτική της δημόσιας υγείας σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, ενώ υφίσταται συνταγματική υποχρέωση των πολιτών να εκπληρώνουν το «χρέος της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης» (άρθρο 25 παρ. 4 Σ) και του Κράτους να μεριμνά για την υγεία των πολιτών (άρθρο 21 παρ. 3 Σ), με σεβασμό φυσικά στη ζωή και την τιμή του ατόμου.

2. Διεθνής προστασία

Η ενασχόληση του Συνηγόρου με ζητήματα διεθνούς προστασίας υπήρξε έντονη και κατά την παρούσα χρονιά, υπό το πρίσμα των ιδιαίτερων συνθηκών που δημιούργησε η πανδημία, αλλά και εξαιτίας των κανονιστικών εξελίξεων που σημειώθηκαν, ιδίως μετά την εφαρμογή του Ν. 4825/2021⁹.

2.1. Υποδοχή νεοαφιθέντων αιτούντων άσυλο

Την Αρχή απασχόλησε¹⁰ η **απαγόρευση πρόσβασης σε νομική συνδρομή και η μη διασφάλιση του δικαιώματος επικοινωνίας** (αφαίρεση κινητών τηλεφώνων) νεοαφιθέντων αιτούντων άσυλο, οι οποίοι τελούσαν σε καθεστώς προσωρινού υγειονομικού περιορισμού, στη δομή καραντίνας Λευκωνιάς στη Χίο. Ο Συνήγορος παρενέβη, ζητώντας ενημέρωση σχετικά με την αναγκαιότητα των καταγγελλομένων περιορισμών και απαγορεύσεων, στο πλαίσιο τήρησης του υγειονομικού πρωτοκόλλου. Ο Διοικητής του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) Χίου, ενημέρωσε ότι ο υγειονομικός περιορισμός των δεκατεσσάρων ημερών είναι επιβεβλημένος, προκειμένου να εξασφαλιστεί η προστασία της δημόσιας υγείας, με αρμόδια αρχή για την επίβλεψη της τήρησής του την Ελληνική Αστυνομία, ενώ η αρμοδιότητα της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής περιορίζεται στη διοικητική διεκπεραίωση των υποθέσεων, σύμφωνα με την οποία οι νεοεισερχόμενοι αλλοδαποί θεωρούνται εξαρχής αιτούντες διεθνή προστασία και φορείς των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που απορρέουν από αυτό το καθεστώς. Τέλος, επισήμανε ότι οι δι-

9. Ν. 4825/2021 «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις».

10. Φ.Υ. 301878.

αδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης περατώθηκαν μετά το πέρας του 14ήμερου υγειονομικού περιορισμού.

Επιπλέον, στους νεοεισερχόμενους στη Χίο **επιδόθηκαν Πράξεις Επιβολής Προστίμου** (Π.Ε.Π.) από την αρμόδια Λιμενική Αρχή, ύψους 5.000 ευρώ¹¹, ως ατομικό πρόστιμο, λόγω εισόδου στη χώρα χωρίς την τήρηση των διατάξεων της σχετικής Κ.Υ.Α.¹², προς περιορισμό της διασποράς του COVID – 19. Ο Συνήγορος έχει απευθυνθεί αρμοδίως στο Λιμεναρχείο Χίου και στον Αρχηγό του Λιμενικού Σώματος.

Σχετικά με τις διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης, τον Συνήγορο απασχόλησε ο **τρόπος διαπίστωσης και αξιολόγησης της ευαλωτότητας των νεοεισερχομένων**, σε συνδυασμό με την άρση του γεωγραφικού περιορισμού ή της διοικητικής κράτησης. Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις ατόμων, που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, για τις οποίες ο Συνήγορος διαμεσολάβησε επιτυχώς, όπως:

- εγκύου μητέρας με τέκνο το οποίο έρχεζε παραπομπής σε νοσοκομείο της ενδοχώρας¹³
- αιτούντος στο Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου (Π.Γ.Α.) Χίου, ο οποίος έρχεζε επίσης νοσηλείας¹⁴ στην Αθήνα, ενόσω εκκρεμούσε η διαδικασία της συνέλευσης και άρσης του γεωγραφικού περιορισμού
- αιτούντος με αναπηρία και ψυχιατρικά προβλήματα¹⁵, με τον οποίο οι αρχές στο Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης (Προ.Κε.Κ.Α.) Κω ήταν δύσκολο να επικοινωνήσουν λόγω κωφαλαλίας, κ.ά.

Στο πλαίσιο εξέτασης αναφορών για τη διαπίστωση της ευαλωτότητας, ο Συνήγορος, με πορισματική επιστολή προς την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης, ανέδειξε τα **κενά στη διαδικασία και το θεσμικό πλαίσιο για το ζήτημα πιστοποίησης και προστασίας αιτούντων/αιτουσών διεθνούς προστασίας ως θυμάτων βασανιστηρίων, βιασμού ή άλλων σοβαρών πράξεων βίας**¹⁶.

11. Φ.Υ. 304968.

12. Υπ' αρ. Δ1α/Γ.Π.οικ. 48010 Κ.Υ.Α. «Προϋποθέσεις εισόδου στη Χώρα προς περιορισμό της διασποράς του κορωνοϊού COVID – 19».

13. Φ.Υ. 296220.

14. Φ.Υ. 298189.

15. Φ.Υ. 296820.

16. Φ.Υ. 286140, 286142, 286151, 286404, 286590, κ.ά.

2.2. Διοικητική κράτηση αιτούντων διεθνή προστασία

Κατά τη διερεύνηση αναφορών, ο Συνήγορος παρατήρησε **παρταταμένο εγκλεισμό** προσώπων σε Προ.Κε.Κ.Α. στα νησιά και στην ενδοχώρα, λόγω αθροιστικού υπολογισμού του χρόνου κράτησης, με αναπόφευκτες συνέπειες στην ψυχοσωματική υγεία, ιδίως των ευάλωτων¹⁷. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι τίθεται ως αιτιολογία της κράτησης αυτούσια η νομική διάταξη, **χωρίς να πληρούται ο όρος της ειδικής, πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας και χωρίς εξατομικευμένη κρίση** για την αναγκαιότητά της και τη μη δυνατότητα επιβολής εναλλακτικών μέτρων. Επιπλέον, όσον αφορά στην αιτιολογία ότι η κράτηση επιβάλλεται επί τη βάση «της επικείμενης απόφασης επί της αίτησης σε δεύτερο βαθμό κατόπιν απόρριψης ως απαράδεκτης σε πρώτο βαθμό», ο Συνήγορος επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι ο ανωτέρω λόγος δεν εμπίπτει στους περιοριστικά προβλεπόμενους από το άρθρο 46 του Ν. 4636/2019¹⁸.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι περιπτώσεις:

- Σύριου ηλικιωμένου, με επιβαρυσμένη υγεία, που κρατείτο στο Προ.Κε.Κ.Α. Κω για διάστημα άνω των 6 μηνών από την είσοδό του, αρχικά «βάσει διαδικασίας επανεισοδικής», κατόπιν «μέχρι την έκδοση απόφασης επί του αιτήματος για χορήγηση προστασίας» και, εν τέλει, βάσει «κινδύνου διαφυγής», ενόψει επανεισοδικής στην Τουρκία μετά την απόρριψη του αιτήματός του, λόγω απαράδεκτου¹⁹.
- Ατόμου που κρατήθηκε αρχικά βάσει των διατάξεων προς επιστροφή – αν και ήταν αιτών διεθνή προστασία – ο οποίος αφέθηκε, στη συνέχεια, κατόπιν παρέμβασης της Αρχής²⁰.
- Νεαρών Αφγανών, που καταδικάστηκαν ποινικά για παράνομη είσοδο, αφέθηκαν ελεύθεροι από το δικαστήριο λόγω αναστολής της ποινής, αλλά κρατήθηκαν διοικητικά, αρχικά «για λόγους δημόσιας τάξης και ασφάλειας», στη συνέχεια «προς επιστροφή» και, εν τέλει – για όσους απ' αυτούς υπέβαλαν αίτημα ασύλου – «μέχρι την έκδοση απόφασης επί του αιτήματός τους»²¹.

17. Φ.Υ. 293052, 302619, 292704, 293037, 292704.

18. Φ.Υ. 302619.

19. Φ.Υ. 292235.

20. Φ.Υ. 293052.

21. Φ.Υ. 297572.

2.3. Δυσλειτουργίες της Υπηρεσίας Ασύλου

2.3.1. Δυσκολίες πρόσβασης στην υπηρεσία

Και το 2021 συνέχισε να απασχολεί την Αρχή το ζήτημα των **δυσχερειών στην πρόσβαση στην Υπηρεσία Ασύλου** για την υποβολή αιτήματος διεθνούς προστασίας, οι οποίες επιτάθηκαν λόγω των μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ακόμη και για πρόσωπα που ανήκουν σε ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί περίπτωση επιζήσασας έμφυλης βίας με βρέφος, που επίκειτο να βρεθεί άμεσα σε πλήρη αστεγία, η οποία ενημερώθηκε ότι, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης κατάστασης στην οποία βρισκόταν, το συντομότερο δυνατό ραντεβού που μπορούσε να οριστεί για τη καταγραφή του αιτήματός της θα ήταν μετά από ένα τρίμηνο²². Με παρέμβασή της η Αρχή²³ υπογράμμισε την **αναγκαιότητα εξατομικευμένης αξιολόγησης και ευελιξίας του συστήματος για ευάλωτες ή επείγουσες περιπτώσεις**, ώστε να καταγράφονται κατά προτεραιότητα. Οι αρμόδιες υπηρεσίες επισήμαναν ότι οι δυσχέρειες οφείλονται στον όγκο των αιτημάτων, τόσο των ευάλωτων προσώπων, όσο και των λοιπών κατηγοριών, σε συνδυασμό με το περιορισμένο ανθρώπινο δυναμικό και τις ιδιαίτερες συνθήκες που δημιουργήθηκαν λόγω της πανδημίας.

Με παρέμβασή του επίσης, ο Συνήγορος ζήτησε διευκρινίσεις για **τη μη συμπερίληψη της τουρκικής γλώσσας στις διαθέσιμες γλώσσες**²⁴ στο σύστημα *skype*, καθώς και διευκρινίσεις για την **προβληματική λειτουργία του συστήματος αυτοκαταγραφής** στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

Υπόψη της Αρχής τέθηκε και το ζήτημα της **αδυναμίας προσέλευσης αιτούντος** διεθνή προστασία **με σοβαρό πρόβλημα υγείας** σε Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου **για την απόδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περιθαλψης Αλλοδαπού** (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.)²⁵. Το αρμόδιο Π.Γ.Α. θεώρησε ότι δεν δύναται επί του παρόντος να υποδεχθεί τον αιτούντα, επικαλούμενο ανακοίνωση της Υπηρεσίας Ασύλου – στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας – για αποκλειστική εξυπηρέτηση επείγουσών καταγραφών και καταθέσεων προσφυγών. Ο Συνήγορος, κρίνοντας ότι η εν λόγω ανακοίνωση απαιτούσε επιπλέον διευκρινί-

22. Φ.Υ. 299008.

23. Φ.Υ. 294333, 299008.

24. Φ.Υ. 297723, 302681.

25. Φ.Υ. 294463.

σεις, καθώς το ζήτημα αφορούσε ενδεχομένως και άλλες παρόμοιες περιπτώσεις, απευθύνθηκε εγγράφως στον Διοικητή της Υπηρεσίας Ασύλου, υπενθυμίζοντας προηγούμενες προτάσεις του σχετικές με την απόδοση Π.Α.Α.Υ.Π.Α.²⁶. **Πρότεινε**, για την εν λόγω περίπτωση, **να είναι δυνατή η ενεργοποίηση του Π.Α.Α.Υ.Π.Α. χωρίς φυσική προσέλευση, επισημαίνοντας την σκοπιμότητα αναδιτύπωσης ή παροχής διευκρινίσεων επί της ανακοίνωσης, ώστε να περιλαμβάνει την εξυπηρέτηση κάθε επείγουσας περίπτωσης**. Σε συνέχεια της παρέμβασης της Αρχής, το ζήτημα επιλύθηκε και αποδόθηκε Π.Α.Α.Υ.Π.Α. στον αιτούντα.

2.3.2. Καθυστερήσεις στην έκδοση αδειών διαμονής/ταξιδιωτικών εγγράφων

Αναφορικά με τους χρόνους έκδοσης ταξιδιωτικών εγγράφων και αδειών διαμονής των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, ο Συνήγορος²⁷ είχε αναγνωρίσει την προσπάθεια αναδιοργάνωσης του συστήματος διεκπεραίωσής τους, προκειμένου να υπάρξει επιτάχυνση. Όπως αναδείχθηκε, ωστόσο, από σχετικές αναφορές²⁸, **το πρόβλημα των καθυστερήσεων παραμένει**, με προφανείς συνέπειες στην ομαλή κοινωνική ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

2.3.3. Προβλήματα κατάθεσης μεταγενέστερων αιτημάτων

Το 2021 συνεχίστηκε η αναστολή επανεισοχών στην Τουρκία, κατ' εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης με την Ε.Ε.²⁹. Ως αποτέλεσμα, Σύριοι, των οποίων το αίτημα για διεθνή προστασία απορρίφθηκε στα νησιά, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επανεισοχή τους, βρέθηκαν σε μετέωρη κατάσταση, χωρίς δυνατότητα πρόσβασης στις διαδικασίες καθορισμού καθεστώτος διεθνούς προστασίας και τα αντίστοιχα δικαιώματα. Κατά τη διερεύνηση σχετικών αναφορών, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε ζητώντας:

- να παρασχεθούν **συνθήκες υποδοχής στους ευάλωτους**

26. Φ. 1500 – 1599/292394/9738/2021.

27. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 74.

28. Φ.Υ. 303835, 302295, 301012, 298963, 291873.

29. Η αναστολή αυτή ξεκίνησε στις 16.03.2020, σύμφωνα με επίσημες απαντήσεις αστυνομικών αρχών. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον Οκτώβριο του 2020, σημείωσε ότι η εφαρμογή του διμερούς Πρωτοκόλλου Επανεισδοχής Ελλάδας – Τουρκίας παραμένει σε αναστολή από την πλευρά της Τουρκίας, ενώ δεν εφαρμόζεται ούτε η ρήτρα της Συμφωνίας Επανεισδοχής Ε.Ε. – Τουρκίας για τους πολίτες τρίτων χωρών. Βλ. 06.10.2020 SWD (2020) 355 final Commission Staff Working Document Turkey 2020 Report: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/default/files/turkey_report_2020.pdf, ειδ. σελ. 7, 42, 49, 51.

- να τους δοθεί – υπό το πρίσμα της ως άνω αναστολής – η **δυνατότητα κατάθεσης μεταγενέστερου αιτήματος ασύλου** στην ενδοχώρα³⁰ ή στα νησιά³¹, βάσει του άρθ. 86 παρ. 5 Ν. 4636/2019³².

Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης απάντησε ότι, βάσει της υφιστάμενης νομοθεσίας, οι συνθήκες υποδοχής παρέχονται μόνο σε αιτούντες διεθνή προστασία, ενώ στο ζήτημα καταγραφής των μεταγενέστερων αιτημάτων στην ενδοχώρα υπήρξε θετική εξέλιξη μετά την έκδοση της 112808/06.07.2021 Εγκυκλίου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

2.3.4. Πρόσβαση στη δωρεάν νομική βοήθεια σε β' βαθμό

Ο Συνήγορος παρενέβη³³ στο Π.Γ.Α. Λέσβου, επισημαίνοντας ότι η επίδοση πρωτοβάθμιων απορριπτικών αποφάσεων χωρίς την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής για την άσκηση προσφυγής σε β' βαθμό, θέτει σε κίνδυνο τη διασφάλιση αυτού του δικαιώματος. Η αρμόδια υπηρεσία ανταποκρίθηκε, διαβεβαιώνοντας ότι **εφεξής η επίδοση απορριπτικών αποφάσεων α' βαθμού θα πραγματοποιείται, εφόσον διασφαλισθεί η πρόσβαση σε νομική συνδρομή** στις διαδικασίες ενώπιον της Αρχής Προσφυγών.

2.4. Αυτεπάγγελτη έρευνα για επαναπροωθήσεις στον Έβρο

Τον Απρίλιο του 2021, ο Συνήγορος έδωσε στη δημοσιότητα την **ενδιάμεση έκθεσή του³⁴ για τις καταγγελλόμενες επαναπροωθήσεις αλλοδαπών, από την Ελλάδα στην Τουρκία, στην περιοχή του Έβρου**. Η έκθεση κατέγραψε την πορεία της έρευνας που αυτεπαγγέλτως ξεκίνησε ο Συνήγορος τον Ιούνιο του 2017 μέχρι το τέλος του 2020.

Ο Συνήγορος κατέληξε στις εξής **διαπιστώσεις και συμπεράσματα**:

- Η επανάληψη μιας διαχρονικά σταθερής πρακτικής ως προς τον καταγγελλόμενο τρόπο εντοπισμού, σύλληψης, μεταφοράς σε ενδιάμεσους σταθμούς και

30. Φ.Υ. 290565, 291571, 2965092, 296588, 296994, 302670, κ.ά.

31. Φ.Υ. 301755, 301551, 301926, κ.ά.

32. Ο Συνήγορος έθεσε υπόψη στην Υπηρεσία και τις συστάσεις της αρμόδιας Επιτρόπου της Ε.Ε τον Ιούνιο του 2021, EN P – 000604/2021 Answer given by Ms Johansson on behalf of the European Commission (1.6.2021), διαθέσιμη στην ιστοσελίδα: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/P-9-2021-000604-ASW_EN.pdf.

33. Φ.Υ. 287803.

34. https://www.synigoros.gr/resources/060521-pushbacks-interim-report_gr.pdf.

τελικής επαναπροώθησης των αλλοδαπών στην Τουρκία, έχει δημιουργήσει ανησυχία για το επίπεδο προστασίας θεμελιωδών δικαιωμάτων στη χώρα.

- Η ανησυχία εντείνεται από το πλήθος των καταγγελιών για παράνομες επαναπροωθήσεις εκατοντάδων ή/και χιλιάδων αλλοδαπών από την Ελλάδα στην Τουρκία στην περιοχή του Έβρου, από τη βεβαιότητα των καταγγελλόντων για άμεση εμπλοκή ή ευθύνη της αστυνομίας – με στελέχη, οχήματα και κτιριακές εγκαταστάσεις της πλησίον του Έβρου – αλλά και από την αδυναμία της αστυνομίας να εντοπίσει όσους ενδεχομένως ενέχονται σε παράνομες επαναπροωθήσεις.
- Η ανταπόκριση των αρμόδιων υπηρεσιών της αστυνομίας στις καταγγελίες είχε συνήθως τη μορφή τυπικών επιστολών με παρόμοιο μεταξύ τους περιεχόμενο, χωρίς ενδελεχή διερεύνηση των καταγγελιών – ιδίως εκείνων στις οποίες κατονομάζονται οι αλλοδαποί που φέρεται να επαναπροωθήθηκαν, ενώ προηγουμένως είχαν αποδεδειγμένα, με έγγραφα, έρθει σε επαφή με τις ελληνικές αρχές – με συνέπεια τη μη αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος μέχρι σήμερα.

Ο Συνήγορος **ζήτησε** από την αστυνομία:

- Να διατάξει έρευνα για όσες από τις καταγγελίες επαναπροωθήσεων δεν διεξήχθη τυπική έρευνα και να δώσει στη δημοσιότητα τα αποτελέσματα της διερεύνησης μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, με ειδική αιτιολόγηση για κάθε περιστατικό.
- Να εκπονήσει επιχειρησιακό σχέδιο:
 - για την αντιμετώπιση των παράνομων απωθήσεων ή επαναπροωθήσεων αλλοδαπών στην περιοχή του Έβρου από τυχόν ομάδες ιδιωτών
 - για την προστασία όσων αλλοδαπών εισέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο στην Ελλάδα, προκειμένου να αναζητήσουν διεθνή προστασία
 - για την ενημέρωση/εκπαίδευση των στελεχών της.

3. Δικαιώματα και παιδική προστασία

Βασικά δικαιώματα των παιδιών είναι δυνατόν να παραβιάζονται μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον λόγω προβλημάτων στις οικογενειακές σχέσεις. Η έμφαση στην ισοτιμία του ρόλου των γονέων, σε συνέχεια της ευρείας δημόσιας συζήτησης για τη συνεπιμέλεια, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός αναφορών να εστιάζουν στο δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς. Ο

Συνήγορος προχώρησε επίσης, σε σημαντικές παρεμβάσεις και αυτή τη χρονιά στο ζήτημα των συνθηκών διαβίωσης των ανηλίκων σε ιδρύματα, με βασική του προτεραιότητα την προώθηση του θεσμού της αναδοχής και τη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων παιδιών. Ακολούθως, ασχολήθηκε με διαδικαστικά προβλήματα που ανέκυψαν στην υλοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής και σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης τέκνων δημοτών ή/και μόνιμων κατοίκων και απεύθυνε προτάσεις στα αρμόδια όργανα της πολιτείας για την εξυπηρέτηση του συμφέροντος των παιδιών και των οικογενειών τους.

3.1. Σχέσεις γονέων και τέκνων

Το 2021 ο Συνήγορος, που έχει τοποθετηθεί διαχρονικά υπέρ της επιτακτικής ανάγκης αναθεώρησης του Οικογενειακού Δικαίου, είδε σημαντικά σημεία των προτάσεών του προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης³⁵, να έχουν περιληφθεί στο σχέδιο νόμου, που αποτέλεσε τον Ν. 4800/2021. Η καθιέρωση της νομικής συνεπιμέλειας μετά τον χωρισμό των γονέων, η απροϋπόθετη άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα που αναγνωρίζει εκούσια το παιδί, η ρητή πρόβλεψη περί υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα και η στοιχειοθέτηση της παραβίασης του δικαιώματος αυτού ως κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, αποτέλεσαν θετική εξέλιξη προς την κατεύθυνση της πλήρους διασφάλισης των κατοχυρωμένων από τη Διεθνή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.) σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς και σε επικοινωνία με τον γονέα που δεν μένει μαζί του.

Περαιτέρω, ο **Συνήγορος διατύπωσε παρατηρήσεις ενόψει της ψήφισης του νομοσχεδίου³⁶ επισημαίνοντας, ιδίως, την ανάγκη θεώρησης, σε συμμόρφωση με τη Δ.Σ.Δ.Π., της κοινής ανατροφής από τους δύο γονείς και της επικοινωνίας ως δικαιωμάτων του παιδιού.** Στην κατεύθυνση αυτή πρότεινε τη σαφή θεσμοθέτηση της εναλλασσόμενης κατοικίας³⁷ και επανεξέταση αντίθετων διατάξεων, όπως εκείνων που προβλέπουν τις δυνατότητες γονέα, μετά από διάσταση/διαζύγιο/λύση συμφώνου συμβίωσης, να παραιτηθεί από την άσκηση της γονικής μέριμνας συνολικά (της επιμέλειας συμπεριλαμβανομένης) ή να αιτηθεί λιγότερο χρόνο επικοινωνίας με το τέκνο από το 1/3, που έχει εισαχθεί κατά τεκμήριο, χωρίς την επίκληση

35. <https://www.synigoros.gr/resources/050820-epistolh-oikogeneiako-dikaio.pdf>.

36. <https://www.synigoros.gr/resources/130521-parathrhseis-oikogeneiako-dikaio--2.pdf>.

37. Δηλ. του διαμοιρασμού του χρόνου του παιδιού εξίσου μεταξύ των γονέων.

σπουδαίου λόγου. Μετά την ψήφιση του νόμου, επισημάνθηκαν πλημμέλειες των μεταβατικών διατάξεων αυτού που, χωρίς πειστική αιτιολογία, στερούν από έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παιδιών – των οποίων οι υποθέσεις κρίθηκαν αμετάκλητα πριν την έναρξη ισχύος του – τη δυνατότητα μεταρρύθμισης των δικαστικών αποφάσεων που τα αφορούν, υπό το νέο καθεστώς με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού. Η προαναφερθείσα μεταρρύθμιση του οικογενειακού δικαίου επηρέασε αναπόφευκτα τις σχέσεις γονέων μεταξύ τους και με τα τέκνα τους, οδηγώντας σε διαφοροποίηση των ζητημάτων που κυριάρχησαν στις αναφορές πολιτών.

Τα προηγούμενα χρόνια η πλειοψηφία των υποθέσεων της ευρύτερης θεματικής σχετιζόταν με το δικαίωμα επικοινωνίας του παιδιού με τον γονέα που δεν μένει μαζί του³⁸. **Το τρέχον έτος η έμφαση στην ισοτιμία του ρόλου των γονέων, σε συνέχεια της ευρείας δημόσιας συζήτησης για τη συνεπιμέλεια, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός αναφορών να εστιάζουν στο δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή από τους δύο γονείς, στις μερικότερες εκφάνσεις του: τη συναπόφαση και την ενημέρωση του γονέα που δεν ασκεί την επιμέλεια.** Ειδικότερα, η εισαγωγή νέας παραγράφου στο άρ. 1519 Α.Κ. και η έκδοση συναφούς εγκυκλίου του Υ.ΠΑΙ.Θ.³⁹, σύμφωνα με τις οποίες οι αποφάσεις, μεταξύ άλλων, για ζητήματα εκπαίδευσης που επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του τέκνου, λαμβάνονται από κοινού από τους δύο γονείς, ακόμη και αν η επιμέλεια ασκείται από τον έναν, παρήγαγε μία νέα κατηγορία αναφορών.

Ικανός αριθμός γονέων, στους οποίους δεν είχε ανατεθεί η άσκηση της επιμέλειας, απευθύνθηκαν στον Συνήγορο αμφισβητώντας την εγκυρότητα εγγραφών ή μετεγγραφών των παιδιών τους, ιδίως σε ιδιωτικά εκπαιδευτήρια, που πραγματοποιήθηκαν χωρίς τη συναίνεσή τους. Επειδή η ισχύς του νέου άρθρου άρχισε στις 16.09.2021, οι προηγηθείσες εγγραφές/μετεγγραφές με μόνη την αίτηση του γονέα που ασκεί την επιμέλεια, κρίθηκαν νόμιμες. Αντίθετη ήταν η κρίση για τις περιπτώσεις, που η ολοκλήρωση της διαδικασίας πραγματοποιήθηκε μετά την πιο πάνω ημερομηνία⁴⁰.

Συναφείς υποθέσεις αφορούσαν σε γονείς, οι οποίοι δεν διέμεναν μέχρι τότε με τα παιδιά τους αλλά – ιδίως μετά τις καλοκαιρινές διακοπές – είχαν αποφασίσει

38. Φ.Υ. 280432, 296802, 301323, 296818.

39. Φ1/117162/ΓΔ4 από 20.09.2021. Την έκδοση της εγκυκλίου αυτής είχε ζητήσει ο Συνήγορος ήδη από το προηγούμενο έτος, προκειμένου να μην καταστρατηγείται, μέσω σχολικών εγγραφών ή μετεγγραφών, η διάταξη που επιβάλλει τη συμφωνία των γονέων ή την έκδοση δικαστικής απόφασης για τη μετοίκηση του τέκνου, σε περίπτωση που αυτή επιδρά ουσιωδώς στο δικαίωμα επικοινωνίας.

40. Φ.Υ. 305138, 284165, 304398.

μονομερώς να τα κρατήσουν κοντά τους και ζητούσαν μετεγγραφή σε σχολεία της περιοχής κατοικίας τους. Δεδομένου ότι κρίσιμη στις περιπτώσεις αυτές ήταν η ύπαρξη προηγούμενης δικαστικής απόφασης ως προς την άσκηση της επιμέλει-ας, τη μετοίκηση του παιδιού και, τελικά, τη μετεγγραφή, εφόσον αυτή επηρέαζε το μέλλον του παιδιού, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε, αποσαφηνίζοντας το ισχύον πλαίσιο, παρέχοντας κατευθύνσεις στα εμπλεκόμενα σχολεία και στους γονείς, αλλά και δίνοντας την ευκαιρία στα παιδιά να εκφράσουν τις δικές τους επιθυμίες και απόψεις, ανάλογα με την ωριμότητά τους. Λόγω ωστόσο των προϋφιστάμε-νων εντάσεων στις σχέσεις μεταξύ των γονέων, η διαμεσολαβητική παρέμβαση δεν απέφερε στις περιπτώσεις αυτές καρπούς και ακολούθησε προσφυγή στη δι-καιοσύνη⁴¹.

Η έτερη κατηγορία αναφορών που σημείωσε ιδιαίτερη αύξηση, ήδη από την ψήφι-ση των νέων διατάξεων και πριν την έναρξη ισχύος τους, είναι αυτές που αφορούν τη μη ενημέρωση του γονέα, στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η επιμέλεια, από δημό-σιους φορείς ή, συνηθέστερα, ιδιώτες, για θέματα του τέκνου. Σε αυτές τις υποθέ-σεις **ο Συνήγορος ενημέρωσε τους εμπλεκόμενους φορείς και επαγγελματίες ιδιώτες ότι ο γονέας, που δεν ασκεί την επιμέλεια, ασκεί όμως το υπόλοιπο της γονικής μέριμνας, και επομένως εκπροσωπεί το τέκνο, δικαιούται να λαμβάνει γνώση των δεδομένων που αφορούν το παιδί του**. Στην πλειοψηφία των περι-πτώσεων υπήρξε συμμόρφωση με τις υποδείξεις του Συνηγούρου⁴².

3.2. Παρακολούθηση συνθηκών διαβίωσης σε ιδρύματα και παροχής υπηρεσιών στην κοινότητα

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει εντάξει στις σταθερές προτεραιότητές του την αποϊ-δρυματοποίηση με την προώθηση του θεσμού της αναδοχής⁴³, και την ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την υποστήριξη παιδιών και ευάλωτων οικογενειών στην κοινότητα.

41. Φ.Υ. 305153, 304694.

42. Φ.Υ. 305433, 305172, 304409, 300819.

43. Βλ. σχετικά: 1. Ειδική Έκθεση ΣτΠ (2020) με θέμα: «Από το Ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτι-κή φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»: <https://www.synigoros.gr/resources/eidikh-ekthesh-prostasia-eyalwtwn-paidiwn.pdf>. 2. Έκθεση Διαπιστώσεων ΣτΠ (2012) με θέμα: «Οργάνωση και λειτουργία του Θεσμού της αναδοχής ανηλίκων»: <https://www.synigoros.gr/resources/ekthesh-gia-anadoxh-2102012--2.pdf>. 3. Παρατηρήσεις επί του νομοσχεδίου της αναδοχής (2018): <https://www.synigoros.gr/resources/20180709-epistolli.pdf>.

3.2.1. Από το ίδρυμα στην κοινότητα

Το 2021 προτάσεις του Συνηγόρου σχετικά με την αναδοχή (λ.χ. διεύρυνση ηλικιακών κριτηρίων, υλοποίηση πρόβλεψης μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης) περιλήφθηκαν σε σχετικές ρυθμίσεις⁴⁴. Παράλληλα, η Αρχή διαμεσολάβησε σε εξατομικευμένες περιπτώσεις, όπως εκείνη πεντάχρονου σε αναδοχή, με βαριά σύνθετη κινητική και νοητική αναπηρία, προκειμένου να διασφαλιστεί **το δικαίωμά του σε προσβασιμότητα μέσω των προβλεπόμενων κοινωνικών παροχών**⁴⁵. Η Αρχή παρενέβη με έγγραφα στις εμπλεκόμενες υπηρεσίες⁴⁶ για να χορηγηθεί γνωμάτευση αναπηρίας αρίστου χρόνου στο παιδί και να εξασφαλιστεί κάρτα στάθμευσης στην ανάδοχη οικογένεια. **Στις συστάσεις τονίστηκε η αυξημένη ανάγκη συνδρομής των ανάδοχων γονέων σε σχέση με την υλοποίηση των δικαιωμάτων παιδιών με αναπηρίες, εξαιτίας της εξαιρετικά ευάλωτης θέσης τους, που – σε περίπτωση στέρησης οικογενειακού περιβάλλοντος – συνεπάγεται κατά κανόνα κοινωνικό αποκλεισμό και παραμονή εφ' όρου ζωής σε ιδρύματα.**

Σε ό,τι αφορά στην ιδρυματική φροντίδα, παρά τις δύσκολες συνθήκες της πανδημίας, ο Συνήγορος εξακολούθησε να έχει παρουσία σε ιδρύματα, με στόχο την αντιμετώπιση συγκεκριμένων ζητημάτων και τη διερεύνηση των συνθηκών διαβίωσης των φιλοξενούμενων παιδιών.

Συγκεκριμένα τον Μάρτιο, κλιμάκιο της Αρχής επισκέφθηκε δομή παιδιών και ενηλίκων με αναπηρίες στην Αττική και διαπίστωσε ιδίως:

- έλλειψη εξατομικευμένης θεραπευτικής φροντίδας
- έλλειψη ερεθισμάτων, εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
- σχετική υγιεινή
- έλλειψη γνώσης για αντιμετώπιση δύσκολων συμπεριφορών, οφειλόμενων σε συναισθηματικές και ψυχοκοινωνικές διαταραχές, απουσία εξειδικευμένων επαγγελματιών, ιδίως μετά το μεσημέρι
- αποκλεισμό των παιδιών
- ζητήματα σχετικά με τη διατροφή, την επικοινωνία με την οικογένεια και την επιβολή τιμωριών και μέτρων καθήλωσης

44. Κ.Υ.Α. Γ.Π. Δ11/οικ.31720/21 και Ν. 4837/2021. Βλ. σχετικά ενότητα «Νομοθετικές Προτάσεις».

45. Φ.Υ. 275561.

46. Δευτεροβάθμια Επιτροπή Κ.Ε.Π.Α., Διεύθυνση Αναπηρίας του Ε.Φ.Κ.Α. και Διεύθυνση Μεταφορών της Περιφέρειας διαμονής του παιδιού.

- πλημμελή τήρηση των μέτρων κατά της πανδημίας και
- σημαντικό αριθμό ανεμβολίαστου προσωπικού.

Οι διαπιστώσεις του Συνηγόρου απευθύνθηκαν στο αρμόδιο Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας, με έμφαση στην ανάγκη αντιμετώπισης των φιλοξενούμενων παιδιών, όχι ως ασθενών, αλλά ως υποκειμένων δικαιωμάτων, όπως επιβάλλουν οι κανόνες υπερνομοθετικής ισχύος, αλλά και στη σημασία του πλήρους εμβολιασμού του προσωπικού και της λήψης αυξημένων μέτρων προστασίας λόγω της ευαλωτότητας του πληθυσμού.

Αυτοψία πραγματοποιήθηκε και σε ίδρυμα φιλοξενίας κοριτσιών (Ν.Π.Ι.Δ.), έπειτα από αναφορά για κακοποιοτική συμπεριφορά της διευθύντριας προς τα παιδιά⁴⁷. Πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις με μέλη προσωπικού και τις φιλοξενούμενες, οι οποίες επιβεβαίωσαν ομόφωνα τις καταγγελίες περί αυταρχικής και υποτιμητικής αντιμετώπισής τους από τη διευθύντρια, με διαρκείς επιπλήξεις, προσβλητικούς ή υβριστικούς χαρακτηρισμούς και απειλές βίας, εκδίωξης ή απαγόρευσης επικοινωνίας με συγγενείς. Παράπονα εκφράστηκαν επίσης για τη συμπεριφορά της υπεύθυνης παιδαγωγού, καθώς και για ζητήματα καθημερινότητας.

Ο Συνήγορος ζήτησε από τη διοίκηση του ιδρύματος την άμεση λήψη μέτρων και ενημέρωσε τις αρμόδιες εποπτικές αρχές (κοινωνική σύμβουλο της οικείας Περιφερειακής Ενότητας, Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Εισαγγελία Ανηλίκων). Με απόφαση του Δ.Σ. του ιδρύματος αντικαταστάθηκε η παιδαγωγός, ενώ – έπειτα και από περαιτέρω ενέργειες των παραπάνω φορέων – ακολούθησε παραίτηση της Διευθύντριας και αντικατάστασή της. Τέλος, η στελέχωση της δομής ενισχύθηκε με την πρόσληψη και νέου κοινωνικού λειτουργού.

Τον Νοέμβριο πραγματοποιήθηκε επίσκεψη σε άλλο ίδρυμα φιλοξενίας κοριτσιών της Αττικής, με στόχο τη συνεργασία με τους υπευθύνους και τα στελέχη της δομής, αλλά και την επικοινωνία με τα παιδιά, σχετικά με ζητήματα αποϊδρυματοποίησης, φροντίδας, κοινωνικής πλαισίωσης, καθώς και προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ανήλικες στη σχολική κοινότητα⁴⁸.

3.2.2. Δομές προσχολικής αγωγής και Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης

Ικανός αριθμός αναφορών που υποβλήθηκαν και το 2021 στον Συνήγορο, αφο-

47. Φ.Υ. 298335.

48. Φ.Υ. 307232, 307298.

ρούσαν την υλοποίηση ευρωπαϊκά συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α. για την πρόσβαση σε δομές προσχολικής αγωγής ή σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης (Κ.Δ.Α.Π.), καθώς και τη διαδικασία αξιολόγησης αιτήσεων εγγραφής στις προαναφερόμενες δομές τέκνων δημοτών ή/και μόνιμων κατοίκων.

Οι διαχρονικές διαπιστώσεις της Αρχής, κατόπιν διερεύνησης των σχετικών υποθέσεων, αποτυπώνουν παθογένειες του συστήματος και προβλήματα των τοπικών κοινωνιών, όπως:

- Απουσία δομών στον τόπο διαμονής ωφελούμενων οικογενειών, με αποτέλεσμα τα δικαιούμενα παιδιά – παρά την απόδοση αξίας τοποθέτησης (“voucher”) – να μην μπορούν να επωφεληθούν των παροχών δωρεάν φιλοξενίας. Το πρόβλημα αφορά αρκετές περιοχές της χώρας, στις οποίες δεν λειτουργούν βρεφικοί σταθμοί, Κ.Δ.Α.Π. ή Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης ΑμεΑ, εξαιτίας αποφάσεων της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και της οργάνωσης του συστήματος σε κεντρικό επίπεδο⁴⁹.
- Ελλείψεις σε θέσεις/τμήματα βρεφικών τμημάτων^{50, 51} και Κ.Δ.Α.Π.⁵² ανά τη χώρα για την κάλυψη των υφιστάμενων αναγκών. Την περίοδο 2021 – 2022 εντάθηκε το πρόβλημα λόγω αυξημένης συμμετοχής παιδιών, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ευάλωτων οικογενειών (λ.χ. μονογονεϊκών). Στις περιπτώσεις αυτές ο Συνήγορος ανέδειξε, πέραν των γενικών ελλείψεων, την ανάγκη επαναξιολόγησης των κριτηρίων μοριοδότησης των υποψηφίων.
- Κενά στελέχωσης με εξειδικευμένο προσωπικό, ειδικό βοηθητικό προσωπικό και επιστημονικούς συνεργάτες⁵³.
- Ανομοιογένεια των αποφάσεων δημοτικών συμβουλίων σε δήμους της χώρας, αλλά και σε σχέση με την Ε.Ε.Τ.Α.Α.⁵⁴ (που είναι αρμόδια για τη χορήγηση των voucher στους δικαιούχους), όσον αφορά στις διαδικασίες και τα κριτήρια εγγραφής σε δημοτικούς βρεφονηπιακούς – παιδικούς σταθμούς και κέντρα

49. Φ.Υ. 303800, κ.ά.

50. Με τον Ν. 4837/2021 επιχειρείται η κάλυψη των αναγκών αυτών μέσω του θεσμού «νταντάδες της γειτονιάς», ο οποίος μένει να αξιολογηθεί, όχι μόνο ως προς την αποτελεσματικότητά του, αλλά, κυρίως, ως προς την κάλυψη των αναγκών κοινωνικοποίησης και δομημένης εποπτείας των βρεφών και νηπίων.

51. Φ.Υ. 303654, κ.ά.

52. Φ.Υ. 303806.

53. Φ.Υ. 304037.

54. Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης.

δημιουργικής απασχόλησης, με αποτέλεσμα τη δημιουργία αίσθησης αδιαφάνειας⁵⁵.

- Απουσία αποτύπωσης των πραγματικών αναγκών ανά περιφέρεια, αλλά και ενιαίου θεσμικού πλαισίου υλοποίησης και αξιολόγησης προγραμμάτων και δράσεων υποστήριξης των οικογενειών, όσον αφορά στην προσχολική αγωγή και τη δημιουργική απασχόληση ανηλίκων. Εξαιτίας του κενού αυτού, πολλές περιοχές της χώρας δεν εντάσσονται στα υλοποιούμενα ευρωπαϊκά προγράμματα και, σε αρκετές περιπτώσεις, ευάλωτες οικογένειες, που θα κρίνονταν σε άλλη περιοχή της χώρας ως δικαιούχες, στερούνται τις αντίστοιχες παροχές⁵⁶.

Δεδομένου του συστημικού χαρακτήρα των προβλημάτων, οι παρεμβάσεις της Αρχής σε επίπεδο ατομικών αναφορών συνίστανται ιδίως στη διερεύνηση σφαλμάτων της διαδικασίας, αλλά και στην εύρεση τυχόν εναλλακτικών λύσεων, με στόχο την κάλυψη των αναγκών των δικαιούχων. Παράλληλα, η Αρχή απευθύνει τις προτάσεις της στα αρμόδια όργανα της πολιτείας, επιχειρώντας να συμβάλει στην, ορθολογική και ανταποκρινόμενη στις πραγματικές ανάγκες, επανεξέταση του συστήματος με τον βέλτιστο τρόπο, για την εξυπηρέτηση του συμφέροντος των παιδιών και των οικογενειών τους. Πρόταση απηύθυνε, τέλος, ο Συνήγορος για επανεξέταση ειδικότερης ρύθμισης που συνεπάγεται δυσμενή διάκριση και πιθανό αποκλεισμό παιδιών με βαριές αναπηρίες, καθώς έθεσε ως προϋπόθεση ένταξης σε Κ.Δ.Α.Π. ΑμεΑ και Κέντρα Διημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας (Κ.Δ.Η.Φ.) τον προηγούμενο εμβολιασμό.

4. Εκπαίδευση

Το 2021, ο Συνήγορος κλήθηκε να διαχειριστεί αναφορές, τόσο ως προς τα πάγια καταγεγραμμένα ζητήματα στη βασική εκπαίδευση, όσο και ως προς προβλήματα φοίτησης που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με την πανδημία. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασαν αυτή τη χρονιά θέματα που ανέκυψαν από την εφαρμογή της νομοθεσίας για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επίσης, για μια ακόμη χρονιά καταγράφηκαν ζητήματα χορήγησης Υποτροφιών από το Ι.Κ.Υ. και λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, καθώς και ζητήματα για την ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών.

55. Φ.Υ. 305392.

56. Φ.Υ. 305100, 282311, 284400, κ.ά.

4.1. Σχολείο

4.1.1. Χρόνια λειτουργικά προβλήματα

Τα χρόνια πλέον προβλήματα, που εντόπισε και το 2021 ο Συνήγορος στη βασική εκπαίδευση και δεν έχουν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, παρά την αναγνώρισή τους από τη Διοίκηση και τις πολυετείς θεσμικές παρεμβάσεις του Συνηγόρου, αφορούν ιδίως τις καθυστερήσεις και τα κενά:

- στην τοποθέτηση εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης⁵⁷, ειδικού βοηθητικού προσωπικού⁵⁸ και, ιδίως, σχολικών νοσηλευτών⁵⁹, για την υποστήριξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο⁶⁰
- στην εξασφάλιση μεταφοράς των μαθητών/τριών⁶¹
- στην κάλυψη των κτιριακών αναγκών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης⁶², με αποτέλεσμα παιδιά να συνωστίζονται σε ακατάλληλες αίθουσες, ακόμη και σε κοντέινερ, να υποχρεώνονται να φοιτήσουν σε σχολικές μονάδες απομακρυσμένες από την κατοικία τους, στις οποίες η πρόσβαση με τα πόδια δεν είναι ευχερής, εκπαιδευτικοί να ασκούν ταυτόχρονα χρέη προϊσταμένου σε απομακρυσμένες μεταξύ τους σχολικές μονάδες⁶³, κ.ά.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος παρενέβη μετά από αναφορά⁶⁴ συλλόγου γονέων και κηδεμόνων, σχετικά με την έλλειψη αναγκαίων χώρων για τη λειτουργία μουσικού σχολείου (διδασκαλία ατομικού οργάνου, μουσικών συνόλων και χορωδίας, χώρος φύλαξης οργάνων, αίθουσα σίτισης), λόγω συστέγασης με γυμνάσιο της περιοχής. Ο αρμόδιος δήμος αποφάσισε τη μεταστέγαση του μουσικού σχολείου σε χώρο που

57. Φ.Υ. 303992, 304642, 304794, κ.ά.

58. Φ.Υ. 305498, 307632, 307856, κ.ά.

59. Φ.Υ. 304672, 305449, 305485, κ.ά.

60. Δεδομένου του ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού αναφορών και της διαπίστωσης ότι τα προβλήματα στον τομέα αυτόν είναι εντονότερα κατά το σχολικό έτος 2020 – 2021, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, ιδίως όσον αφορά στις προσλήψεις σχολικών νοσηλευτών, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υ.ΠΑΙ.Θ. περαιτέρω ενημέρωση και στοιχεία επί του θέματος και προτίθεται να προβεί στη σύνταξη σχετικού πορίσματος.

61. Φ.Υ. 286675, 305699, κ.ά.

62. Φ.Υ. 304960, 304718, 288570. Βλ. και Ετήσια Έκθεση ΣτΠ έτους 2020, σελ. 76. Επίσης έγγραφο του Συνηγόρου προς τους Υπουργούς Παιδείας και Υποδομών: (<https://www.synigoros.gr/resources/060721-eggrafo-synhgoroy-ktiria-nhpiagwgeiwn.pdf>).

63. Φ.Υ. 299080.

64. Φ.Υ. 285876.

παραχωρήθηκε από τον Ο.Α.Ε.Δ. Ωστόσο, όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος, η απόφαση αυτή έπασχε πολλαπλά από πλευράς νομιμότητας, ενώ δεν φαινόταν να οδηγεί σε πραγματική κάλυψη των υφιστάμενων λειτουργικών αναγκών. Στο πρακτικό δε της Επιτροπής Καταλληλότητας, που συστάθηκε για την έγκριση του κτιρίου, δεν γινόταν αναφορά στο μέγεθος των χώρων και γενικά στα τετραγωνικά μέτρα του παραχωρούμενου ακινήτου, ούτε σε εγκεκριμένο κτιριολογικό πρόγραμμα.

Η Αρχή τελικά ζήτησε την παρέμβαση του Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Β. Αιγαίου και της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων, δεδομένου ότι, παρά την επισήμανση των ελλείψεων, εξαιτίας των οποίων δεν διασφαλιζόταν η καταλληλότητα του νέου κτιρίου, δεν υπήρξε ανταπόκριση από πλευράς του εμπλεκόμενου δήμου, ενώ η μεταστέγαση του σχολείου υλοποιήθηκε.

4.1.2. Αποσπασματικότητα ρυθμίσεων και αιφνιδιασμός

Χωρίς τον κατάλληλο σχεδιασμό, καταγράφηκε και η αιφνίδια μετατροπή σχολείων σε πρότυπα και πειραματικά. Σε συνέχεια αναφορών, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι μαθητές νηπιαγωγείου, που είχαν εγγραφεί, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, στο δημοτικό της περιοχής κατοικίας τους τον Μάρτιο 2021, ενημερώθηκαν τον Μάιο ότι θα έπρεπε να μετεγγραφούν σε απομακρυσμένη σχολική μονάδα, καθώς το σχολείο της γειτονιάς τους είχε μετατραπεί σε πρότυπο ή πειραματικό και είχε συνδεθεί με διαφορετικό νηπιαγωγείο⁶⁵. Παρόμοια ήταν η περίπτωση αποφοίτων γυμνασίων που ενημερώθηκαν ότι δεν θα συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο συστημαζόμενο λύκειο της περιοχής τους, καθώς το σχολείο μετατράπηκε σε πρότυπο και συνδέθηκε με άλλο γυμνάσιο της ευρύτερης περιοχής⁶⁶.

Κατόπιν διαπίστωσης της αναστάτωσης που προκλήθηκε, της ανατροπής του οικογενειακού προγραμματισμού και, τελικά, της επιβάρυνσης της καθημερινότητας αξιόλογου αριθμού πολιτών, **ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις αρμόδιες διευθύνσεις εκπαίδευσης και στο Υπουργείο Παιδείας, επισημαίνοντας ότι η χρηστή διοίκηση, οι αρχές της καλής πίστης και της ασφάλειας δικαίου και η λειτουργία του κράτους δικαίου, επιβάλλουν τον σεβασμό της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου. Προτάθηκε, επομένως, η θέσπιση μεταβατικών διατάξεων και, γενικότερα, η συστηματική οργάνωση ανάλογων σχεδιαζόμενων μεταρρυθμίσεων, ώστε να αποτρέπεται ο αιφνιδιασμός ή/και οι δυσμενείς καταστάσεις σε βάρος του πολίτη⁶⁷.**

65. Φ.Υ. 299612, 301244, 300641.

66. Φ.Υ. 299612, 301244, 300641.

67. Οι αρνητικές επιπτώσεις των αιφνιδιαστικών αλλαγών έχουν επισημανθεί και στο παρελθόν

4.1.3. Σχολική φοίτηση και πανδημία

Οι επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού στην εκπαιδευτική διαδικασία απασχόλησαν και το 2021 τον Συνήγορο, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών.

Σε ό,τι αφορά στη χρήση μάσκας, ο Συνήγορος παρενέβη, ώστε κατά την έναρξη του νέου σχολικού έτους να συμπληρωθούν στη σχετική Υπουργική Απόφαση οι εξαιρέσεις που είχαν υποδειχθεί από τον Ε.Ο.Δ.Υ.⁶⁸. Παράλληλα, διαμεσολάβησε σε περιπτώσεις, κατά τις οποίες γονείς απέκλειαν τα παιδιά τους από τη φοίτηση εξαιτίας της υποχρέωσης χρήσης μάσκας, δεν πραγματοποιούσαν τους προβλεπόμενους αυτοδιαγνωστικούς ελέγχους (“self test”)⁶⁹ ή αρνούσαν να χρησιμοποιήσουν τη διαδικτυακή πλατφόρμα καταγραφής του αποτελέσματος αυτών (“edupass” και την προγενέστερη αυτής)⁷⁰. Σε ό,τι αφορά στο γενικότερο ζήτημα νομιμότητας των μέτρων, που έθεταν οι γονείς/κηδεμόνες, ο Συνήγορος αποσαφίνισε καταρχάς ότι οι ρυθμίσεις είχαν θεσπιστεί σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις των αρμόδιων επιστημονικών οργάνων, οι οποίες, ως επιστημονικές κρίσεις, δεν ελέγχονται από την Αρχή. Όπως έχει αναφερθεί⁷¹, ο Συνήγορος **τεκμηρίωσε τη θέση ότι ο περιορισμός του δικαιώματος αυτοδιάθεσης δικαιολογείται, στη βάση της αναγκαίας στάθμισης μεταξύ συγκρουόμενων ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, αλλά και της αρχής της αναλογικότητας (άρθ. 25 Συντάγματος)**. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις σχολικής διαρροής για τους παραπάνω λόγους, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε προς τους εμπλεκόμενους, ενώ, κατά περίπτωση ενεργοποίησε σχολικές μονάδες για την ενημέρωση των αρμόδιων εισαγγελικών αρχών⁷².

Διαφορετικό ήταν το ζήτημα του αποκλεισμού παιδιών από τη φοίτηση λόγω αδυναμίας να λάβουν δωρεάν self test ή/και να καταχωρήσουν αυτά στις πλατφόρμες⁷³. Σε δύο περιπτώσεις ο Συνήγορος προέβη στις αναγκαίες ενέργειες (εξουσιοδότηση σε γιαγιά από κρατούμενη μητέρα, ανάθεση προσωρινής επιμέλειας σε

σε παρόμοιες περιπτώσεις (λ.χ. εισαγωγή των αποφοίτων πρότυπου δημοτικού σχολείου σε πρότυπο γυμνάσιο κατόπιν εξετάσεων, τροποποίηση πλαισίου για τη φοίτηση σε εσπερινά σχολεία ή ΕΠΑ.Λ., με ανατροπή της κατάστασης ήδη εγγεγραμμένων μαθητών/τριών λίγο πριν την έναρξη των μαθημάτων).

68. Βλ. Ενότητα «Νομοθετικές Προτάσεις», Φ.Υ. 292353.

69. Φ.Υ. 299474, 299774, 298827, κ.ά.

70. Φ.Υ. 299292, κ.ά.

71. Βλ. Θεματική ενότητα 1: «Η προστασία της δημόσιας υγείας σε αναμέτρηση με τις ατομικές ελευθερίες».

72. Φ.Υ. 298892, 307765, 305164.

73. Φ.Υ. 306922.

γιαγιά με απόφαση εισαγγελία), ώστε οι εν τοις πράγμασι κηδεμόνες να λάβουν νομιμοποίηση για τη χορήγηση στους ανήλικους προσωρινού Α.Μ.Κ.Α., που αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση αυτοδιαγνωστικών τεστ και διενέργειας “rapid test”⁷⁴. Επιπλέον, με παρεμβάσεις της Αρχής εκδόθηκε προσωρινό Α.Μ.Κ.Α. σε ανήλικα τέκνα ευάλωτης οικογένειας ημεδαπού⁷⁵, ενώ κατέστη δυνατή σε νησί του Αιγαίου η συνέχιση της φοίτησης αλλοδαπών μαθητών, των οποίων οι γονείς αδυνατούσαν να λάβουν κωδικούς taxis και δεν είχαν πρόσβαση στην πλατφόρμα “edupass”⁷⁶.

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε επίσης, στο πλαίσιο της πανδημίας, σε περιπτώσεις αδυναμίας μαθητών/τριών να λάβουν την προβλεπόμενη επιταγή (“voucher”) για την απόκτηση τεχνολογικού εξοπλισμού. Όπως διαπίστωσε η Αρχή, το πρόβλημα οφειλόταν ιδίως στον διαφορετικό τρόπο καταγραφής των στοιχείων ταυτότητας του/της μαθητή/τριας στον Ε.Φ.Κ.Α. και στην πλατφόρμα του «My School» (λ.χ. αναγραφή ονόματος με λατινικούς χαρακτήρες) ή σε αδυναμία προσκόμισης εγγράφων (λ.χ. Α.Φ.Μ. ή Α.Μ.Κ.Α. γονέα που δεν ζει στην Ελλάδα και δεν είναι Έλληνας πολίτης). Στις περιπτώσεις αυτές, παρά την παρέμβαση του Συνηγούρου προς το αρμόδιο Υπουργείο, δυστυχώς, δεν υπήρξε ανταπόκριση⁷⁷.

Μεγάλος αριθμός αναφορών (περίπου 200), υποβλήθηκε ως προς ζητήματα διαχείρισης προσωπικών δεδομένων μαθητών/τριών και εκπαιδευτικών στο πλαίσιο της τηλεκαίδευσης. Οι πολίτες υποστήριζαν ιδίως ότι η σύμβαση του Υπουργείου Παιδείας με την εταιρεία Cisco της επέτρεπε αξιοποίηση των προσωπικών δεδομένων των χρηστών της πλατφόρμας “webex” για ίδιο συμφέρον και χωρίς τη συναίνεσή τους⁷⁸. Παράλληλα, διαμαρτύρονταν για αξιοποίηση στην τηλεκαίδευση επιμέρους δυνατοτήτων της πλατφόρμας, όπως η ενεργοποίηση και απενεργοποίηση του ήχου των μαθητών/τριών κατά την κρίση του εκπαιδευτικού⁷⁹. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε για τα ζητήματα αυτά στην καθ’ ύλη αρμόδια Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και στο Υπουργείο Παιδείας, προκειμένου να εξεταστεί εάν διασφαλίζεται ο σεβασμός της προσωπικότητας των υποκειμένων και η συμμόρφωση προς τις προβλέψεις του Γενικού Κανονισμού για την Προστα-

74. Φ.Υ. 403900, 304750.

75. Φ.Υ. 304118.

76. Φ.Υ. 307725.

77. Φ.Υ. 298975, 301157.

78. Φ.Υ. 296136, 296840, 296862, 296602.

79. Φ.Υ. 294004, 293301.

σία Προσωπικών Δεδομένων και των συναφών ρυθμίσεων⁸⁰. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, εξέδωσε σχετικά την με αριθμ. 50/2021 απόφασή της⁸¹, με την οποία απεύθυνε στο Υ.ΠΑΙ.Θ., σειρά επιπλήξεων αναφορικά με το θέμα της τηλεκπαίδευσης και έδωσε εντολή να αντιμετωπιστούν οι ελλείψεις με τον τρόπο που αναλύεται στην απόφαση, εντός χρονικού διαστήματος δύο (2) μηνών, ώστε να αρθούν οι παραβάσεις.

4.1.4. Σχολική ένταξη ευάλωτων ομάδων

Τόσο οι συνθήκες της πανδημίας και η τηλεκπαίδευση για μεγάλα χρονικά διαστήματα, όσο και αρκετές από τις γενικότερες χρόνιες δυσλειτουργίες που αναφέρθηκαν ήδη, απείλησαν και, σε πολλές περιπτώσεις, απέκλεισαν τη σχολική ένταξη παιδιών προσφύγων. Μετά από πολύμηνη ποιοτική και ποσοτική διερεύνηση σε συνέχεια αναφορών⁸², ο Συνήγορος δημοσιοποίησε Πόρισμα⁸³, με στοιχεία από το σύνολο των, εποπτευόμενων από Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, δομών μαζικής φιλοξενίας προσφύγων, διαπιστώνοντας σοβαρή παραβίαση του στοιχειώδους δικαιώματος των ευάλωτων αυτών πληθυσμών στην εκπαίδευση, εξαιτίας καθυστερήσεων στις επιμέρους διαδικασίες, αδράνειας της διοίκησης (ιδίως στα Κ.Υ.Τ.), υποστελέχωσης (σε τάξεις υποδοχής, Δ.Υ.Ε.Π., κ.λπ.), προβλημάτων στις μεταφορές των μαθητών/τριών, παρατεταμένου αποκλεισμού των δομών λόγω πανδημίας, έλλειψης θέσεων στα σχολεία και μη έγκαιρης δημιουργίας νέων.

Ανάλογος αποκλεισμός από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αλλά και προβληματικές συνθήκες παροχής εκπαίδευσης, διαπιστώθηκαν στο Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου, όπου κρατούνται ανήλικοι. Ο Συνήγορος πραγματοποίησε αλληπάλληλες συναντήσεις με τα συναρμόδια Υπουργεία και ζήτησε, μεταξύ άλλων, την ίδρυση δημοτικού σχολείου στο κατάστημα, με στόχο την αποτελεσματική κάλυψη πάγιων αναγκών σε στελέχωση και εκπαιδευτικό υλικό, και την πρόβλεψη εναλλακτικών διαδικασιών, προσαρμοσμένων στις ειδικές συνθήκες του Καταστήματος, προκειμένου να συνεχίζεται η φοίτηση των ανηλίκων στη διάρκεια διακοπής των δια ζώσης μαθημάτων⁸⁴.

80. (ΕΕ) 2016/679 (ΓΚΠΔ), ο Ν. 4624/2019, ο Ν. 2472/1997, καθώς και ο Ν. 3471/2006 στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

81. https://www.dpa.gr/sites/default/files/2021-11/50_2021anonym.pdf.

82. Φ.Υ. 294069, 291502, 291975, κ.ά.

83. Πόρισμα Συνηγόρου με θέμα: «Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών που διαβιούν σε Δομές και ΚΥΤ του Υπουργείου Μετανάστευσης & Ασύλου», <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20210420-porisma.pdf>

84. Βλ. και ενότητα «Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις».

4.1.5. Ζητήματα φοίτησης παιδιών διαζευγμένων γονέων

Μια επιμέρους κατηγορία αναφορών σχετικά με τη σχολική φοίτηση, προέκυψε σε συνέχεια της μεταρρύθμισης του οικογενειακού δικαίου και, ιδίως, της πρόβλεψης ότι για ζητήματα εκπαίδευσης που επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του παιδιού απαιτείται συμφωνία των γονέων⁸⁵.

4.2. Τριτοβάθμια εκπαίδευση

4.2.1. Ελάχιστη βάση εισαγωγής για την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Η νομοθεσία (Ν. 4777/2021, Φ.Ε.Κ. 25Α') που προέβλεψε **Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής (Ε.Β.Ε.) στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** εφαρμόστηκε για πρώτη φορά κατά το σχολικό έτος 2020 – 2021. Ο Συνήγορος του Πολίτη, αφού έλαβε σημαντικό αριθμό αναφορών⁸⁶ υποψηφίων που διαμαρτύρονταν για το περιεχόμενο των νέων ρυθμίσεων, απύθυνε έγγραφο προς την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, με επίκεντρο τα εξής ζητήματα:

- **Παράλειψη θέσπισης μεταβατικής περιόδου.** Ο ανωτέρω νόμος τέθηκε σε ισχύ τον Φεβρουάριο 2021 και εφαρμόστηκε ήδη στις πανελλαδικές εξετάσεις του ίδιου έτους, με αποτέλεσμα οι μαθητές να καταληφθούν από τις ρυθμίσεις του **αναμορφωμένου συστήματος εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, μεσούσης της διδακτικής χρονιάς**. Η άμεση εφαρμογή των νέων ρυθμίσεων κατά τη διάρκεια της πανδημίας δεν επέτρεψε την έγκαιρη πληροφόρηση, αλλά και την επαρκή προετοιμασία των τελειοφοιτών μαθητών, οι δε κανονιστικές πράξεις, με τις οποίες εξειδικεύθηκαν οι όροι εφαρμογής της Ε.Β.Ε., εκδόθηκαν λίγες μέρες πριν την έναρξη των πανελλαδικών εξετάσεων. Ο Συνήγορος, υπενθύμισε την πάγια νομολογιακή θέση του Συμβουλίου της Επικρατείας⁸⁷, σύμφωνα με την οποία οι ρυθμίσεις επί θεμάτων που αφορούν εισαγωγικές εξετάσεις πρέπει να πραγματοποιούνται σε χρόνο που να μην επηρεάζει την προπαρασκευή των υποψηφίων και, σε κάθε περίπτωση, όχι κατά τη διάρκεια του ίδιου διδακτικού έτους.
- **Ειδικά Μαθήματα.** Η θέσπιση πρόσθετης Ε.Β.Ε. για τα ειδικά μαθήματα και

85. Άρθ. 1519 Α.Κ. Για εκτενέστερη αναφορά στο ζήτημα, βλ. ενότητα «Σχέσεις γονέων και τέκνων».

86. Φ.Υ. 293145, 294427, 302277, 302700, 304956, κ.ά.

87. ΣτΕ 3397/2014, 881/1993, 3814/1990, 3769/1990, 1684/1974 Ολομ.

τις πρακτικές δοκιμασίες απέβη σε πολλές περιπτώσεις καθοριστική για την επιτυχία ή αποτυχία των υποψηφίων, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε μέχρι σήμερα. Οι υποψήφιοι, μάλιστα, αγνοούσαν σχεδόν έως τη λήξη του διδακτικού έτους τον συντελεστή της βάσης εισαγωγής για τα ειδικά μαθήματα, με συνέπεια να καταλείβουν το χρόνο προετοιμασίας τους – κατά προτεραιότητα – στα λοιπά πανελλαδικώς εξεταζόμενα μαθήματα. Παράλληλα, δεν ελήφθησαν υπόψη οι ιδιαίτερες δυσκολίες προετοιμασίας των υποψηφίων λόγω της πανδημίας (περιορισμοί στις προπονήσεις των αγωνισμάτων, εξ αποστάσεως διδασκαλία σε αντικείμενα όπως το ελεύθερο και γραμμικό σχέδιο, κ.ά.). Είναι χαρακτηριστική, δε, η περίπτωση Τμήματος Α.Ε.Ι. της περιφέρειας, όπου ορίστηκαν οι μέγιστοι συντελεστές βάσης για τα ειδικά μαθήματα, με αποτέλεσμα να μην καταφέρουν να εισαχθούν στη Σχολή του τόπου διαμονής τους, ακόμη και υποψήφιοι με υψηλότερη βαθμολογική κατάσταση.

- **Ενιαία εξαγωγή της ελάχιστης βάσης από τις βαθμολογικές επιδόσεις των υποψηφίων, τόσο των ημερήσιων, όσο και των εσπερινών λυκείων.** Ο νομοθέτης έχει κατοχυρώσει εδώ και δεκαετίες δικαίωμα πρόσβασης των μαθητών των εσπερινών σχολείων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, μέσω ειδικών διατάξεων και με ειδικό ποσοστό θέσεων, καθώς πρόκειται για εργαζόμενους μαθητές, κατά κανόνα προερχόμενους από χαμηλότερες εισοδηματικές τάξεις, με περιορισμένες δυνατότητες προετοιμασίας για τις εξετάσεις. Με τη νέα ρύθμιση, που θέτει κοινή Ε.Β.Ε. για όλους τους τύπους σχολείων, η εισαγωγή των μαθητών των εσπερινών σχολείων στην Ανώτατη Εκπαίδευση καθίσταται δυσχερέστερη, ενώ ακυρώνεται, εν τοις πράγμασι, ο κοινωνικός σκοπός θέσπισης διακριτού ποσοστού εισαγωγής για τους εργαζόμενους μαθητές. Πράγματι, με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των πανελλαδικών εξετάσεων, καταγράφηκε η μειωμένη πρόσβαση των αποφοίτων των εσπερινών λυκείων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και οι ενδιαφερόμενοι έχουν ήδη προσφύγει στο Συμβούλιο της Επικρατείας.

4.2.2. Υποτροφίες Ι.Κ.Υ. για φοιτητές που ανήκουν σε ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Ο Συνήγορος, ως αποδέκτης πλήθους αναφορών⁸⁸ φοιτητών σχετικά με τη διαδικασία χορήγησης υποτροφιών του «Προγράμματος οικονομικής ενίσχυσης επιμελών φοιτητών/τριών που ανήκουν σε Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες (Ε.Κ.Ο.)», απέστειλε έγγραφο προς τον Πρόεδρο του Δ.Σ. του Ι.Κ.Υ., με τις εξής **διαπιστώσεις**:

88. Φ.Υ 289558, 289687, 292791, 294322, 297158, κ.ά.

- α.** Η απόρριψη 4.074 αιτήσεων επί συνόλου 5.730 υποψηφίων, που πληρούσαν τα εισοδηματικά κριτήρια, καταδεικνύει ότι **ο σκοπός θέσπισης των οικείων υποτροφιών**, η ενίσχυση δηλαδή των οικονομικά ασθενέστερων φοιτητών/τριών, προκειμένου να διασφαλιστεί η ισότιμη συμμετοχή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, **έμεινε εν μέρει ανεκπλήρωτος.**
- β.** Το εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό των υποψηφίων, που ενώ αρχικά είχαν περιληφθεί στον πίνακα κατάταξης, είδαν τελικά τις αιτήσεις υποτροφίας τους να απορρίπτονται, διότι δεν κατάφεραν να συγκεντρώσουν το σύνολο των απαιτούμενων δικαιολογητικών, αποδεικνύει ότι **υπήρξε εκτεταμένη ασάφεια ως προς τους όρους πληρότητας των φακέλων υποψηφιότητας.**

Ειδικότερα:

- Από την πρόσκληση δεν προέκυπτε με σαφήνεια η υποχρέωση υποβολής φορολογικών στοιχείων για κάθε μέλος οικογένειας χωριστά.
 - Διευκρινίσεις σχετικά με τις βεβαιώσεις περιουσιακής κατάστασης δόθηκαν, όταν οι υποψήφιοι είχαν ήδη ξεκινήσει να αποστέλλουν τα δικαιολογητικά.
 - Το Ι.Κ.Υ. δεν έκανε δεκτές ούτε τις διορθώσεις σφαλμάτων και ελλείψεων δικαιολογητικών που οφείλονταν σε πταίσμα των διοικητικών οργάνων που τα εξέδωσαν.
 - Χαρακτηριστικό παράδειγμα μη παροχής συγκεκριμένων οδηγιών, αλλά και ανορθολογικής κρίσης κατά την εξέταση των φακέλων, αποτελεί περίπτωση υποψηφίου με αναπηρία, ο οποίος μερίμνησε για την υποβολή του πλέον πρόσφατου σε ισχύ πιστοποιητικού αναπηρίας, ωστόσο το Ι.Κ.Υ. απέρριψε την αίτηση με την αιτιολογία ότι το συγκεκριμένο πιστοποιητικό έπρεπε να καλύπτει το προγενέστερο διάστημα για το οποίο χορηγείται η υποτροφία.
- γ.** Εν τέλει, από τις 1.468 ενστάσεις απορρίφθηκαν οι 1.362, ενώ το Ι.Κ.Υ. **έκρινε τα δικαιολογητικά που υποβάλλονταν με τις ενστάσεις ως συμπληρωματικά – και, άρα, εκπρόθεσμα – οπότε δεν τα αξιολογούσε.** Οι υποψήφιοι, συνεπώς, δεν είχαν κανέναν τρόπο να θεραπεύσουν τις ελλείψεις του φακέλου τους και να αποδείξουν ότι πληρούν τους όρους της προκήρυξης.

Ο Συνήγορος **επισήμανε** ότι το Ι.Κ.Υ. όφειλε να εξετάσει τους προβαλλόμενους λόγους των ενιστάμενων φοιτητών και να παράσχει ειδική αιτιολογία για τους λόγους απόρριψης. Επίσης, **συνέστησε στο Ι.Κ.Υ. να εφαρμόσει διαδικασίες, βάσει των οποίων θα διενεργείται προληπτικός έλεγχος και θα αναζητούνται αυτεπαγγέλτως δικαιολογητικά για την επαλήθευση της επιλεξιμότητας των υποψηφίων**, προκειμένου να εξασφαλίζεται εξατομικευμένη κρίση και οι υποτροφίες

να κατευθύνονται πράγματι στους φοιτητές με τη μεγαλύτερη ανάγκη οικονομικής στήριξης.

4.2.3. Ζητήματα Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Ζητήματα που αφορούν τη λειτουργία του Ε.Α.Π. και είχαν αναδειχθεί στην Ετήσια Έκθεση 2020, συνέχισαν να αποτελούν αντικείμενο αναφορών και κατά την παρούσα χρονιά.

- Η Αρχή συνέχισε την προσπάθεια για επίλυση του ζητήματος της άρνησης απονομής τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών, συγκεκριμένης ειδικεύσεως, σε φοιτήτρια που είχε λάβει μεταπτυχιακό τίτλο σε πρόγραμμα διαφορετικής ειδικεύσεως, με τα ίδια μαθήματα κορμού⁸⁹. Το Ε.Α.Π. ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι για την επίλυση του θέματος αυτού είναι αναγκαία νομοθετική ρύθμιση και προς τούτο θα προωθήσει σχετική πρόταση στους αρμόδιους φορείς⁹⁰.
- Σε συνέχεια του προβλήματος της μη εξέτασης επί της ουσίας των ενστάσεων που καταθέτουν απορριπτόμενοι υποψήφιοι σε θέσεις Συνεργαζόμενου Επισημηνοικού Προσωπικού (Σ.Ε.Π.) του Ε.Α.Π. και της τεκμηρίωσης των σχετικών απορριπτικών αποφάσεων⁹¹, η Αρχή εξέτασε αναφορά⁹² υποψηφίου, ο οποίος, παρά τα διαδοχικά αιτήματά του για χορήγηση στοιχείων από τους φακέλους συνυποψηφίων του, έλαβε σχετική ενημέρωση με μεγάλη καθυστέρηση και μόνο κατόπιν εισαγγελικής εντολής, με αποτέλεσμα η ένστασή του να απορριφθεί ως αόριστη ελλείπει τεκμηρίωσης, που θα διασφάλιζε η πρόσβαση στα ανωτέρω στοιχεία. Νεότερη, τεκμηριωμένη πλέον, ένστασή του απορρίφθηκε, καθώς δεν προβλέπεται δεύτερη ένσταση ίδιου υποψηφίου. Σε συνέχεια διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, το Ε.Α.Π., αφού έθεσε το θέμα στη Νομική Επιτροπή του Πανεπιστημίου, δεσμεύθηκε εγγράφως ότι στο επόμενο ακαδημαϊκό έτος «θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια προκειμένου να αποκατασταθεί το ζήτημα που έχει προκύψει».

4.2.4. Ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών

Κατά το έτος 2021, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να γίνεται αποδέκτης πολλών

89. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 102.

90. Φ.Υ. 286158.

91. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 102.

92. Φ.Υ. 291341.

αναφορών πολιτών που αφορούσαν σε υποθέσεις αρμοδιότητας Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.⁹³. Ο αριθμός των εκκρεμών σχετικών αναφορών εμφάνισε μείωση από το φθινόπωρο του 2021 και εφεξής, παραμένοντας, όμως, υψηλός. Μεταξύ άλλων, η λειτουργία της ηλεκτρονικής πλατφόρμας «e – doatar» για τη διαχείριση των αιτήσεων αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών από τον Οργανισμό, φαίνεται ότι συνέβαλε στη μείωση των παρατηρούμενων καθυστερήσεων κατά τη διεκπεραίωση των αιτήσεων που υποβάλλονται μέσω αυτής. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι, όπως προέκυψε από τη διαμεσολάβηση της Αρχής, κατά το εξεταζόμενο έτος εξακολούθησαν να παρατηρούνται σημαντικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση:

- αιτήσεων αναγνώρισης, οι οποίες είχαν υποβληθεί εγγράφως πριν από τη θέση της πλατφόρμας «e – doatar» σε λειτουργία⁹⁴
- αιτήσεων αναγνώρισης τίτλων σπουδών συγκεκριμένων επιστημονικών πεδίων όπως, της Ιατρικής, Οδοντιατρικής, Κτηνιατρικής, και Φαρμακευτικής Σχολής⁹⁵, συμπεριλαμβανομένων και όσων υποβλήθηκαν μέσω της πλατφόρμας «e-doatar»
- αιτήσεων επανεξέτασης⁹⁶.

Ο Συνήγορος έθεσε προς τον Πρόεδρο του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. το ζήτημα των παρατηρούμενων καθυστερήσεων στην πρωτοκόλληση των υποβαλλόμενων αιτήσεων αναγνώρισης αλλοδαπών τίτλων σπουδών⁹⁷ και ενημερώθηκε ότι, από την 1^η Φεβρουαρίου 2022 οι εν λόγω αιτήσεις λαμβάνουν πλέον αριθμό πρωτοκόλλου με την υποβολή τους στην πλατφόρμα «e-doatar».

Ένα δεύτερο ζήτημα που απασχόλησε και αυτή τη χρονιά την Αρχή, είναι η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων που έχουν αποκτηθεί σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών ως επαγγελματικά ισοδύναμων των απονεμομένων από τα ημεδαπά Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Ε.Ι.)⁹⁸. Η αρμοδιότητα της αναγνώρισης, βάσει του γενι-

93. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το ισχύον νομικό πλαίσιο, τη διάρθρωση και τις αρμοδιότητες του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π., τα παρατηρούμενα προβλήματα και τις προτάσεις του Συνηγούρου του Πολίτη για την αντιμετώπισή τους, βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) (<https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spoudon.602494>).

94. Φ.Υ. 258644.

95. Φ.Υ. 269084.

96. Φ.Υ. 272365.

97. Φ.Υ. 298478.

98. Φ.Υ. 295415, 295915, 302579, κ.ά.

κού καθεστώτος αναγνώρισης του Π.Δ. 38/2010⁹⁹, ανατέθηκε από τις 07.05.2019 στο Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας (Α.Τ.Ε.Ε.Ν.) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παράλληλα, καταργήθηκε το αρμόδιο, έως την προαναφερόμενη ημερομηνία, όργανο που ήταν το Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Α.Ε.Π.).

Η προαναφερόμενη αλλαγή κρίνεται ότι είχε θετικά αποτελέσματα, καθώς ο χρόνος αναμονής για την αναγνώριση μειώθηκε από τα τρία έτη στο ένα έτος περίπου. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά την επελθούσα βελτιστοποίηση, το χρονικό διάστημα του έτους συνεχίζει να απέχει πολύ της προθεσμίας αναγνώρισης των τεσσάρων μηνών που ορίζει το Π.Δ. 38/2010. Επισημαίνεται επίσης, ότι **στην Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών και επαγγελματικά δικαιώματα», ο Συνήγορος του Πολίτη κατέθεσε σειρά προτάσεων για μία ριζική αναμόρφωση του πλαισίου τόσο για την ακαδημαϊκή, όσο και για την επαγγελματική αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών¹⁰⁰.**

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι συνεχίζει να υφίσταται η άρνηση των επαγγελματικών φορέων να εγγράψουν στα μητρώα τους κατόχους αποφάσεων επαγγελματικής ισοδυναμίας και επαγγελματικών προσόντων, ζήτημα το οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επίσης αναδείξει στην ως άνω ειδική Έκθεση¹⁰¹, όπως και στην Ετήσια Έκθεση του έτους 2020¹⁰².

5. Ιθαγένεια

Το 2021, ήταν μεταβατική χρονιά στο πεδίο της ιθαγένειας, καθώς αποτέλεσε το **πρώτο έτος εφαρμογής του νέου συστήματος πολιτογράφησης**, με την καθιέρωση της διαδικασίας των εξετάσεων απόκτησης του Πιστοποιητικού Επάρκειας

99. Π.Δ. 38/2010 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, και άλλες διατάξεις» (Α' 18).

100. Βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) σελ. 62, σελ. 93 – 97, <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spoudon.602494>.

101. Βλ. Ειδική Έκθεση με τίτλο «Αναγνώριση αλλοδαπών τίτλων σπουδών & επαγγελματικά δικαιώματα» (2019) σελ. 101 – 108, <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.akad-anagnorisi-allodap-titl-spoudon.602494>.

102. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020 σελ. 103 – 104, <https://www.synigoros.gr/resources/ee2020-p00-plires-keimeno.pdf>.

Γνώσεων Πολιτογράφησης (Π.Ε.Γ.Π.) του Ν. 4735/20 και της αναδιοργάνωσης των υπηρεσιών απόδοσης ιθαγένειας στην δεύτερη γενιά μεταναστών στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας. Εν αναμονή ολοκλήρωσης των ανωτέρω διεργασιών, ουσιαστικά **«πάγωσαν» οι χορηγήσεις ελληνικής ιθαγένειας**, όπως φάνηκε και από το πλήθος των αναφορών που παρέλαβε η Αρχή, στις οποίες καταγράφηκε η αγωνία των ενδιαφερομένων όχι μόνο για περαιτέρω καθυστερήσεις στην εξέταση των αιτημάτων τους, αλλά και για την απομάκρυνση της προοπτικής κτήσης ελληνικής ιθαγένειας υπό το πρίσμα των νέων αυστηρότερων προϋποθέσεων.

5.1. Προβλήματα μετάβασης στο νέο σύστημα πολιτογράφησης

Κατόπιν της θέσης σε ισχύ του νέου συστήματος πολιτογράφησης και της έναρξης εφαρμογής της εγκυκλίου 715/18.10.2021 της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας, όπου, μεταξύ άλλων, καθορίζονται και τα **τεκμήρια οικονομικής ένταξης** των αιτούντων πολιτογράφηση, **διαφαίνεται η πιθανότητα αποκλεισμού από την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας** αυξημένου αριθμού ενδιαφερομένων, καθόσον με το προϊσχύσαν καθεστώς ίσχυαν λιγότερο αυστηρές προϋποθέσεις αναφορικά με την αξιολόγηση της οικονομικής τους ένταξης. Επιπλέον, η διαδικασία της προφορικής συνεντεύξεως όπου κρινόταν το επίπεδο αντίληψής τους σε ζητήματα ελληνικής ιστορίας, γεωγραφίας, πολιτικών θεσμών και επικαιρότητας ήταν λιγότερο απαιτητική.

Η Αρχή διενήργησε **αυτοψίες** και στις δύο εξετάσεις Π.Ε.Γ.Π. που πραγματοποιήθηκαν τον **Μάιο και τον Νοέμβριο του 2021**. Σε αμφότερες τις αυτοψίες, διαπιστώθηκε το αδιάβλητο της διαδικασίας. Στην πρώτη αυτοψία, που πραγματοποιήθηκε στο εξεταστικό κέντρο Αγίας Παρασκευής, επισημάνθηκαν αστοχίες κυρίως τεχνικής φύσεως, εστιαζόμενες στην αποστολή των εξεταζόμενων θεμάτων. Στη δεύτερη αυτοψία, ο εκπρόσωπος της Αρχής παρευρέθηκε την ημέρα των εξετάσεων στις εγκαταστάσεις του Υπουργείου Παιδείας, προκειμένου να παρατηρήσει τη διαδικασία συντονισμού και υλοποίησης αυτών. Με το πέρας των εξετάσεων, ο εκπρόσωπος της Αρχής επισκέφθηκε το βαθμολογικό Κέντρο Αττικής, που λειτούργησε στο Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Κ.Δ.Δ.Α.), προκειμένου να παρακολουθήσει τη διαδικασία αξιολόγησης των γραπτών των εξεταζόμενων. Κατά τη δεύτερη αυτοψία, η Αρχή διαπίστωσε με ικανοποίηση ότι οι παρατηρήσεις, που είχαν διατυπωθεί στην έκθεση της αρχικής αυτοψίας, ελήφθησαν σχεδόν στο σύνολό τους υπόψη από τους αρμόδιους φορείς και οι εξετάσεις δεν παρουσίασαν προβλήματα τεχνικής φύσεως. Ζήτημα, ωστόσο, εξακολουθεί να παραμένει ως προς τον τρόπο διατύπωσης κάποιων θεμάτων που

απαίτησαν την αποστολή διευκρινίσεων, με αποτέλεσμα καθυστερήσεις στην εξεταστική διαδικασία.

5.2. Ζητήματα συνένωσης υπηρεσιών ιθαγένειας για τη δεύτερη γενιά μεταναστών

Ως μέτρο αντιμετώπισης των υπέρμετρων καθυστερήσεων στον χρόνο εξέτασης των αιτημάτων χορήγησης της ελληνικής ιθαγένειας σε αλλοδαπούς που είχαν γεννηθεί και φοιτήσει στην Ελλάδα (δεύτερη γενιά μεταναστών), οι οποίες στα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της χώρας υπερέβαιναν κατά πολύ τη νομοθετική πρόβλεψη των 6 μηνών, αποφασίστηκε η **ίδρυση νέων Διευθύνσεων Ιθαγένειας στην Αττική και στην Κεντρική Μακεδονία** (αρ. 15 Ν. 4735/2020). Στις Διευθύνσεις αυτές περιήλθε η αρμοδιότητα χειρισμού του συνόλου των αιτημάτων που εκκρεμούσαν στις λοιπές Διευθύνσεις Ιθαγένειας των ανωτέρω περιοχών. Η έναρξη λειτουργίας τους ορίστηκε για τον Ιανουάριο του 2021, ωστόσο πραγματοποιήθηκε ένα εξάμηνο αργότερα, εξαιτίας οργανωτικών ζητημάτων και δυσκολιών στη στελέχωσή τους, με αποτέλεσμα να παρατηρηθούν καθυστερήσεις.

5.3. Διαδικασίες καθορισμού ιθαγένειας

Η **μεταβολή** που επέφερε **στον καθορισμό ιθαγένειας** ο Ν. 4735/2020, ενώ είχε ως σαφή **στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών, στην πράξη προκαλεί ήδη δυσλειτουργίες**, κάτι που ο Συνήγορος είχε επισημάνει εγκαίρως, σχολιάζοντας¹⁰³ το σχετικό νομοσχέδιο. Εξαιτίας της ασάφειας του νέου άρθρου 26§1 του Κώδικα Ιθαγένειας ως προς τις περιπτώσεις που υπάγονται στη διαδικασία καθορισμού, παρατηρείται ότι ορισμένοι δήμοι προωθούν για καθορισμό ιθαγένειας ακόμη και απλές αιτήσεις δημοτολογικής εγγραφής, οι οποίες παλαιότερα εξετάζονταν χωρίς παρεμβολή τέτοιας διαδικασίας. **Ο Συνήγορος έχει προτείνει στο Υπουργείο Εσωτερικών την έκδοση σχετικής διευκρινιστικής εγκυκλίου**, καθώς οι αιτήσεις αυτές ενδέχεται να πολλαπλασιασθούν εν όψει της έναρξης εφαρμογής του Ν. 4648/2019 για την ψήφο των αποδήμων και της συνακόλουθης προσέλευσης αποδήμων για εγγραφή στα δημοτολόγια.

103. <https://www.synigoros.gr/resources/060920-ypomnhma-ns-ithageneia.pdf>.

6. Κοινωνική Ασφάλιση

Ο Συνήγορος του Πολίτη, διαθέτοντας μακρά εμπειρία σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης και με κύριο μέλημα, κατά τη θεσμική του υποχρέωση, τη συνολική αναβάθμιση των προσφερόμενων στους πολίτες υπηρεσιών, επανέρχεται κάθε έτος και θέτει υπόψη της διοίκησης ασφαλιστικά ζητήματα, προτείνοντας λύσεις και καταθέτοντας προτάσεις για την προστασία των κοινωνικών δικαιωμάτων των ασφαλισμένων. Παρά τη μετάβαση των υπηρεσιών στην ψηφιακή εποχή, στο πεδίο των συνταξιοδοτικών παροχών εξακολουθούν να υφίστανται σοβαρά οργανωτικά και λειτουργικά προβλήματα, όπως υπέρμετρες καθυστερήσεις στην καταβολή παροχών και έλλειψη συντονισμού των συναρμόδιων φορέων. Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένως επισημάνει ότι, επειδή οι ασφαλιστικές παροχές εξασφαλίζουν την αξιοπρεπή διαβίωση των ασφαλισμένων, οι ασφαλιστικοί φορείς οφείλουν να ενεργούν κατά τρόπο ώστε να διασφαλίζουν τα δικαιώματά τους.

6.1. Διοικητικές και οργανωτικές δυσλειτουργίες των υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ

6.1.1. Συνταξιοδοτικά προβλήματα διακινούμενων εργαζομένων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

Ο Συνήγορος λαμβάνει διαχρονικά μεγάλο αριθμό αναφορών από Έλληνες και αλλοδαπούς πολίτες με χρόνο ασφάλισης στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, που είτε διαμένουν στην Ελλάδα, είτε σε άλλη χώρα, και επιθυμούν τον συνυπολογισμό του χρόνου ασφάλισης από κάθε κράτος, στο οποίο έχουν εργαστεί. Τον τελευταίο χρόνο τα προβλήματα των συνταξιοδοτικών υποθέσεων των διακινούμενων εργαζομένων, φαίνεται να διογκώθηκαν υπό το πρίσμα και των μεταβολών και ανακατατάξεων των υπηρεσιών του e – ΕΦΚΑ.

Η Αρχή επεξεργάστηκε τις αναφορές των πολιτών, διερεύνησε τα προβλήματα και προέβη στη σύνταξη πορισματικής επιστολής προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και τον Διοικητή του e – ΕΦΚΑ¹⁰⁴, προκειμένου να αντιμετωπιστούν άμεσα εκείνα τα προβλήματα που παρακωλύουν το έργο της αρμόδιας Γενικής Διεύθυνσης Διεθνών Συνεργασιών του e – ΕΦΚΑ.

104. Φ.Υ. 280101.

Ειδικότερα, ως προς τη διοικητική λειτουργία των υπηρεσιών διαπιστώθηκαν:

- Μεγάλες καθυστερήσεις στις ηλεκτρονικές ανταλλαγές εγγράφων και το ασφαλιστικό ιστορικό που αγγίζουν ακόμα και τα έξι έτη¹⁰⁵.
- Χρόνια υποστελέχωση του Τμήματος Ηλεκτρονικών Ανταλλαγών και Ασφαλιστικού Ιστορικού του e – ΕΦΚΑ.
- Έλλειψη της διασύνδεσης του e – ΕΦΚΑ με το διασυνοριακό ηλεκτρονικό σύστημα ανταλλαγών της Ε.Ε. (EESI), υπηρεσία που προβλέφθηκε από την Ε.Ε. για την συντομότερη ανταλλαγή των απαραίτητων πληροφοριών των ασφαλισμένων.
- Έλλειψη ηλεκτρονικής υποστήριξης των υπαλλήλων των Τμημάτων Α' και Β' Απονομής Συντάξεων Ε.Ε. & Διεθνών Οργανισμών, καθώς πολλοί εξ αυτών δεν έχουν υπηρεσιακά e – mail που να διευκολύνουν την εσωτερική διακίνηση εγγράφων και σημειωμάτων.
- Επικοινωνία με τους ενδιαφερόμενους πολίτες με απλή ταχυδρομική αλληλογραφία.

Ακολουθώντας, ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, πρότεινε:

- Την καθολική καταγραφή ασφαλιστικού ιστορικού εργαζομένων, τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, και πρόσβαση σε αυτό των αρμοδίων υπαλλήλων για την επεξεργασία του συνταξιοδοτικού φακέλου, προκειμένου να επιτευχθεί μείωση του απαιτούμενου χρόνου για την επεξεργασία και έκδοση της συνταξιοδοτικής απόφασης.
- Την εφαρμογή της ηλεκτρονικής διασύνδεσης και για αιτήσεις που αφορούν στις Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας.
- Την ανάρτηση στον ιστότοπο του e – ΕΦΚΑ στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα και σε εύκολα προσβάσιμο και φιλικό προς τον πολίτη περιβάλλον, των διαδικασιών που ακολουθούνται για την απονομή σύνταξης και των ενεργειών, με σαφείς οδηγίες που οφείλει να ακολουθήσει, καθώς οι υποψήφιοι συνταξιούχοι είναι άνθρωποι κυρίως μεγάλης ηλικίας με μειωμένη εξοικείωση στη χρήση υπολογιστών.
- Την ηλεκτρονική υποστήριξη των υπαλλήλων των υπηρεσιών, επισημαίνοντας ότι η απαραίτητη αλληλογραφία που τηρείται για την διακίνηση των εγγράφων και την ενημέρωση των πολιτών, καθιστά την επεξεργασία εκάστου συνταξιοδοτικού φακέλου άκρως προβληματική και χρονοβόρα.

105. Φ.Υ. 264288, 280101, 283220, 286250, 287964.

Προβλήματα προέκυψαν επίσης στη διαχείριση υποθέσεων που αφορούν σε δημοσίους υπαλλήλους με χρόνο ασφάλισης στο εξωτερικό, οι οποίοι φαίνεται ότι βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση, σε σχέση με τους ασφαλισμένους του ιδιωτικού τομέα, λόγω μη προσαρμογής του μηχανογραφικού συστήματος¹⁰⁶. Επίσης, προβλήματα προέκυψαν και στις υποθέσεις ασφαλισμένων των πρώην Ο.Γ.Α.¹⁰⁷ Ο.Α.Ε.Ε.¹⁰⁸, για τους οποίους τα αρμόδια υποκαταστήματα έχουν ζητήσει οδηγίες και διευκρινίσεις από την κεντρική διοίκηση και δεν έλαβαν καμία απάντηση¹⁰⁹. Επιπλέον, επισημάνθηκαν δυσχέρειες από τους κατοίκους εξωτερικού, οι οποίοι αν και προσκόμισαν έγκαιρα τις Δηλώσεις Δικαιούχου Παροχής Σύνταξης, οι συντάξεις τους διακόπηκαν και το πρόβλημα αποκαταστάθηκε αρκετούς μήνες αργότερα¹¹⁰. **Η Αρχή επισήμανε ότι θα ήταν σκόπιμο, προκειμένου να μην διακόπτεται αδίκως η χορηγούμενη σύνταξη, να εξεταστεί, εναλλακτικά ή επικουρικά, ένα είδος πιο σύγχρονης και άμεσης ταυτοποίησης του συνταξιούχου προς αποφυγή της ταλαιπωρίας των πολιτών.**

Σε ανταπόκριση των επισημάνσεων και των προτάσεων της Αρχής, η Διοίκηση του e-ΕΦΚΑ αναγνώρισε ότι η Γενική Διεύθυνση Διεθνών Συνεργασιών βρίσκεται αντιμέτωπη με προβλήματα διάρθρωσης και υποστελέχωσης των Υπηρεσιών και καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια, προκειμένου να φέρει εις πέρας το έργο της, σύμφωνα με τις δεσμεύσεις και τα χρονοδιαγράμματα που υπαγορεύονται από τους Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς και τις Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας (Δ.Σ.Κ.Α.). Υποστήριξε δε, ότι πραγματοποιούνται συνεχώς δράσεις για τη μετάβαση στην ψηφιακή εποχή και την επίτευξη ενός σύγχρονου και φιλικού προς τον ασφαλισμένο και τον πολίτη συστήματος και εντείνονται οι προσπάθειες για τη μείωση του χρόνου διεκπεραίωσης των αιτημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, ο Συνήγορος έλαβε την ενημέρωση για τη λειτουργία της νέας μηχανογραφικής εφαρμογής «ΙΑΠΕΤΟΣ» του e – ΕΦΚΑ, που αφορά στη διαχείριση των Πιστοποιητικών Ζωής των συνταξιούχων, για τη σταδιακή λειτουργία και επέκταση του Συστήματος EESSI¹¹¹, όπως και για την επανέναρξη της συνεργασίας με το SOLVIT¹¹²,

106. Φ.Υ. 271312, 291897, 295536.

107. Φ.Υ. 299623.

108. Φ.Υ. 280134.

109. Φ.Υ. 268865.

110. Φ.Υ. 284746, 287873, 292132.

111. EESSI (Electronic Exchange of Social Security Information), Ευρωπαϊκό Σύστημα Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Πληροφοριών για την Κοινωνική Ασφάλιση.

112. Το SOLVIT είναι μια υπηρεσία που παρέχουν οι εθνικές διοικήσεις των χωρών της Ε.Ε., καθώς και της Ισλανδίας, του Λιχτενστάιν και της Νορβηγίας. Πρόκειται για διαδικτυακή

που έχει ως σκοπό την παραλαβή πλήρους φακέλου, ώστε να μειωθεί ο χρόνος διεκπεραίωσης του αιτήματος. Αναφορικά με την πρόταση της Αρχής για ανάρτηση των πληροφοριών και σε ξένη γλώσσα, επισημάνθηκε ότι θα ληφθεί υπόψη και ως προς την διακοπή των συντάξεων των κατοίκων εξωτερικού.

6.1.2. Καθυστερήσεις στην εκκαθάριση των αιτήσεων από τον e – ΕΦΚΑ για τη χορήγηση αναδρομικών ποσών σε κληρονόμους

Μεγάλος αριθμός πολιτών ζήτησε τη διαμεσολάβηση της Αρχής, προκειμένου να εξεταστούν τα εκκρεμή αιτήματά τους για χορήγηση αναδρομικών ποσών μειώσεων κύριας σύνταξης για το χρονικό διάστημα από 11.06.2015 έως 12.05.2016, ως νόμιμοι κληρονόμοι αποβιωσάντων συνταξιούχων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Για τις αιτήσεις αυτές είχε δημιουργηθεί από τον e – ΕΦΚΑ σχετική ηλεκτρονική πλατφόρμα, προκειμένου να εξυπηρετηθεί ο μεγάλος αριθμός των αιτούντων, ώστε όλη η διαδικασία να γίνει ηλεκτρονικά, χωρίς καμία αυτοπρόσωπη παρουσία.

Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις, οι αιτούντες πολίτες αντιμετώπισαν τεχνικά προβλήματα στην ανάρτηση/επισύναψη δικαιολογητικών εγγράφων απαραίτητων για την εξέταση και έγκριση του κληρονομικού δικαιώματος. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η μηχανογραφική ταυτοποίηση στοιχείων μέσω του συστήματος/πλατφόρμας και έτσι οι αιτήσεις να μένουν εκκρεμείς. Σε εξατομικευμένες περιπτώσεις και σχεδόν ένα έτος μετά την αρχική υποβολή των αιτημάτων, μερικοί πολίτες ενημερώθηκαν από τον e – ΕΦΚΑ ότι αναμένεται η τροποποίηση της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα υποβολής νέας ή τροποποιητικής αίτησης των κληρονόμων αποβιωσάντων.

Πέραν τούτου, η Διεύθυνση Εκκαθάρισης και Πληρωμής Συντάξεων ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι παραμένει ακόμα μεγάλος αριθμός αιτήσεων, ιδιαίτερης πολυπλοκότητας, δηλαδή αφορούν σε πολλούς κληρονόμους και αλληλεπικαλυπτόμενες δηλώσεις και των οποίων η επεξεργασία απαιτεί μεγαλύτερο χρόνο μελέτης και επεξεργασίας. Για την ταχύτερη εξυπηρέτηση και διεκπεραίωση των αιτήσεων αυτών, ακολούθησε διανομή τους σε διάφορα Υποκαταστήματα και Διευθύνσεις του e – ΕΦΚΑ, προκειμένου να βελτιωθούν οι χρόνοι διεκπεραίωσης, χωρίς όμως

κυρίως υπηρεσία που έχει ως σκοπό την εξεύρεση γρήγορων και ανεπίσημων λύσεων σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν πολίτες και επιχειρήσεις, όταν τα δικαιώματά τους που απορρέουν από το δίκαιο της Ε.Ε. πιθανόν να παραβιάζονται από δημόσιες αρχές άλλου κράτους μέλους της Ε.Ε. και δεν έχουν εκκινήσει σχετικές νομικές διαδικασίες σε ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο. Το SOLVIT παρέχεται δωρεάν.

να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα σε ικανοποιητικό βαθμό. Η Αρχή παρακολουθεί την εξέλιξη στη διαχείριση των αιτήσεων αυτών και αναμένει ενημέρωση για τις ενέργειες που θα οδηγήσουν στην όσο το δυνατό ταχύτερη ολοκλήρωση αυτών¹¹³.

6.2. Ζητήματα και επιτυχείς παρεμβάσεις που προέκυψαν κατά τη διαδικασία της βεβαίωσης και είσπραξης των κοινωνικοασφαλιστικών οφειλών

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορές πολιτών που αφορούσαν σε υπερισπράξεις από κατασχέσεις ποσών τραπεζικών καταθέσεων. Οι υπερισπράξεις αυτές προέκυπταν επειδή το ηλεκτρονικό κατασχετήριο, στο πλαίσιο της διαδικασίας που ακολουθείτο πριν από την αναμόρφωσή της το 2020, μπορούσε να οδηγήσει σε κατάσχεση ποσού καταθέσεων μέχρι του ύψους της οφειλής σε καθεμιά από τις τράπεζες που ο οφειλέτης είχε λογαριασμό, με συνέπεια το σύνολο των κατασχεθέντων να υπερβαίνει το ύψος της οφειλής.

Στο πλαίσιο του διαμεσολαβητικού της ρόλου, η Αρχή, απέστειλε έγγραφο στη Συντονίστρια του Κέντρου Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (Κ.Ε.Α.Ο.) για την άρνηση Περιφερειακών Υπηρεσιών του Κ.Ε.Α.Ο. να επιστρέψουν τα υπερισπραχθέντα ποσά. **Για τα υπερβάλλοντα ποσά των υπερισπράξεων, ο Συνήγορος επισήμανε ότι πρέπει να επιστρέφονται στους νόμιμους δικαιούχους χωρίς να προηγείται συμψηφισμός αυτών με τυχόν άλλες βεβαιωμένες ή μη οφειλές των ίδιων προσώπων, τις οποίες δεν αφορούσε η διαδικασία της κατάσχεσης.** Η αρμόδια κεντρική Διεύθυνση του Κ.Ε.Α.Ο. ανταποκρίθηκε και υποστήριξε τον συμψηφισμό με ήδη βεβαιωμένες οφειλές των πολιτών. Επικαλούμενη τη θέση αυτή, η Αρχή διαμεσολάβησε ώστε να επιστραφούν ποσά υπερισπράξεων που το Κ.Ε.Α.Ο. είχε κατασχέσει από διάφορους τραπεζικούς λογαριασμούς μελών εταιρίας, και τα οποία δεν είχαν επιστραφεί ως τότε, παρά τις οχλήσεις των πολιτών¹¹⁴.

Σε άλλη περίπτωση, ο Συνήγορος κατέληξε σε επιτυχή παρέμβαση, ώστε η ευεργετική ρύθμιση της καταβολής οφειλών σε 120 δόσεις του Ν. 4611/2019¹¹⁵, να επανυπολογιστεί σε οφειλέτη που είχε παρέμβει στο κρίσιμο πεδίο της σχετικής

113. Φ.Υ. 306100, 299014, 300799, 302765, 297353.

114. Φ.Υ. 256753, 271298.

115. Ν. 4611/2019 «Ρύθμιση οφειλών προς τους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης, τη Φορολογική Διοίκηση και τους Ο.Τ.Α. α' βαθμού, Συνταξιοδοτικές Ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων και άλλες διατάξεις».

ηλεκτρονικής εφαρμογής εκ παραδρομής και ενώ ήδη βρισκόταν πέραν των δώδεκα μηνών από την έναρξη της εξόφλησης της ρύθμισης. Η Αρχή επικαλέστηκε το γεγονός ότι η σχετική ιστοσελίδα του e – ΕΦΚΑ διευκρίνιζε σαφώς ότι δεν είναι δυνατή ανάλογη αλλαγή μετά από την καταβολή της πρώτης δόσης της ρύθμισης, καθώς και τις γενικές αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικουμένου και της καλής πίστης¹¹⁶.

Η Αρχή διαμεσολάβησε επίσης, προκειμένου πολίτης να λάβει αποδεικτικό ασφαλιστικής ενημερότητας (Α.Α.Ε.), το οποίο είχε ζητήσει από τον e – ΕΦΚΑ, αλλά δεν εκδιδόταν ηλεκτρονικά, καθώς στο πληροφοριακό σύστημα του e – ΕΦΚΑ εμφανίζονταν ανεξόφλητες εργοδοτικές εισφορές για τη χρονική περίοδο 1990 – 1995 σε Ανώνυμη Εταιρεία στην οποία είχε διατελέσει Διευθύνων Σύμβουλος. Από τη διερεύνηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, προέκυψε ότι μη νομίμως ο e – ΕΦΚΑ δεν χορηγούσε το Α.Α.Ε., καθώς για το χρονικό διάστημα στο οποίο ανάγονταν οι οφειλές του νομικού προσώπου δεν τυγχάνει εφαρμογής η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 69 του Ν. 2676/1999, με την οποία επεκτάθηκε ο θεσμός της αλληλέγγυας ευθύνης για τις οφειλές νομικών προσώπων έναντι του Ι.Κ.Α. και στους διοικούντες κατά την διάρκεια λειτουργίας του νομικού προσώπου. Για αυτές τις περιπτώσεις **επισημάνθηκε ότι πρέπει να αποσυνδέεται άμεσα η οφειλή του νομικού προσώπου από το αλληλέγγυα συνευθυνόμενο πρόσωπο και το Α.Α.Ε. να χορηγείται άνευ ετέρου**. Η Γενική Διεύθυνση Εισφορών, αποδεχόμενη τις επισημάνσεις της Αρχής, απέστειλε επιστολή στο αρμόδιο Υποκατάστημα του e – ΕΦΚΑ, επισημαίνοντας ότι σε παρόμοιες υποθέσεις και εφόσον πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις χορήγησης του Α.Α.Ε., να χορηγείται με χειρόγραφη διαδικασία¹¹⁷.

7. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Η αναγκαιότητα παροχής υπηρεσιών της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης στις παρούσες συνθήκες που δημιουργήσε η πανδημία είναι αυταπόδεικτη. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών, κλήθηκε να παρέμβει στην επίλυση ζητημάτων που αφορούσαν προβλήματα που αντιμετώπισαν πολίτες κατά τη διαδικασία του εμβολιασμού τους για τον κορονοϊό, δέχθηκε καταγγελίες για την υγειονομική φροντίδα των ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νόσησαν, διερεύνησε διαμαρτυρίες ασθενών για τη μη χορήγηση του ιατρι-

116. Φ.Υ. 288969.

117. Φ.Υ. 287198.

κού τους φακέλου, καθώς και για την ελλιπή ενημέρωση περί της πορείας της υγείας τους. Επίσης, ασχολήθηκε και αυτή τη χρονιά με διαδικαστικά ζητήματα προνοιακών παροχών, επισήμανε την ελλιπή συνεργασία, τις δυσλειτουργίες και τις καθυστερήσεις των υπηρεσιών και διαπίστωσε για άλλη φορά προβλήματα στη διαδικασία αξιολόγησης της αναπηρίας.

7.1. Δυσλειτουργίες στις υπηρεσίες υγείας κατά του COVID-19

7.1.1. Ζητήματα με τη διαδικασία εμβολιασμού των πολιτών κατά του COVID – 19

Ο Συνήγορος εξέτασε πολλές αναφορές που αφορούσαν σε δυσλειτουργίες στη διαδικασία εμβολιασμού των πολιτών κατά του COVID – 19, καθώς και προβλήματα στην έκδοση των σχετικών πιστοποιητικών. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, απέστειλε έγγραφα στις αρμόδιες υπηρεσίες, επισημαίνοντας τις δυσχέρειες και διαμεσολάβησε με επιτυχία για την κάθε ατομική περίπτωση.

Τα κυριότερα προβλήματα αφορούσαν σε:

- Αδυναμία πολιτών να προγραμματιστεί ραντεβού εμβολιασμού κατά του COVID – 19 λόγω μη καταχώρησης, λανθασμένης ή διπλής καταχώρησης του Α.Μ.Κ.Α. στο ηλεκτρονικό σύστημα (emvolio.gov.gr)¹¹⁸.
- Λανθασμένη αναγραφή δόσεων εμβολίου και ημερομηνίας εμβολιασμού κατά COVID – 19 στην ηλεκτρονική πλατφόρμα¹¹⁹.
- Αδυναμία εγγραφής στο πρόγραμμα εμβολιασμού και έκδοσης του πιστοποιητικού εμβολιασμού¹²⁰, μέσω της σχετικής πλατφόρμας και του Κ.Ε.Π.¹²¹.
- Αδυναμία εμβολιασμού πολιτών στον τόπο κατοικίας τους, λόγω ανεπάρκειας εμβολιαστικών κέντρων ή/και προσωπικού.
- Απουσία πρόβλεψης για τον εμβολιασμό ασθενών κατ' οίκον, λόγω αδυναμίας μετακίνησής τους σε εμβολιαστικό κέντρο.
- Απουσία διοικητικής πρόβλεψης άμεσου αποχαρκτηρισμού «θετικού κρού-

118. Φ.Υ. 298283, 293082, 304028, 303610.

119. Φ.Υ. 304514, 303618, 302221, 301096.

120. Φ.Υ. 299772.

121. Φ.Υ. 300329.

ματος» σε περίπτωση ψευδώς θετικού τεστ COVID – 19, με αποτέλεσμα οι πολίτες να υπόκεινται σε αναγκαστικό περιορισμό χωρίς να είναι θετικοί στον ιό.

- Δυσλειτουργίες στη δυνατότητα αλλαγής της ημερομηνίας του ραντεβού εμβολιασμού και καθυστερήσεις στον επαναπρογραμματισμό του.
- Δυσκολία απόκτησης προσωρινού Α.Μ.Κ.Α. από αλλοδαπούς διαμένοντες μόνιμα στη χώρα¹²².
- Αδυναμία πολιτών με προσωρινό Α.Μ.Κ.Α. να προγραμματίσουν τον εμβολιασμό μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας.
- Προβλήματα σχετικά με τον προγραμματισμό ραντεβού για εμβολιασμό πολιτών που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες νοσούντων στους Πίνακες Α' & Β' με ασθένειες που συνδέονται με την ευαλωτότητα, όπως αυτοί έχουν προσδιοριστεί από την Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμού.

7.1.2. Υγειονομική περίθαλψη ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νοσούν με COVID – 19

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε αναφορές από οικείους και συγγενείς ασθενών Τρίτης Ηλικίας που νοσηλεύονταν σε δημόσια νοσοκομεία από COVID – 19, σχετικά με τη μη παροχή ποιοτικής φροντίδας και περίθαλψης σε ηλικιωμένους που δεν μπορούν να αυτοεξυπηρετηθούν. Σύμφωνα με την αρχή της ισότητας και την πρόβλεψη του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι ηλικιωμένοι, ως ευπαθής ομάδα, επιβάλλεται να λαμβάνουν περισσότερες υπηρεσίες υγείας και χρήζουν ιδιαίτερων μέτρων προστασίας. Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός ιδίως Τρίτης Ηλικίας ασθενών, νοσηλεύτηκε κατά την κορύφωση της πανδημίας στα δημόσια νοσοκομεία με απαγόρευση συνοδού και απαγόρευση αποκλειστικής νοσοκόμας.

Ο Συνήγορος λαμβάνοντας υπόψη τον Κώδικα Ιατρικής Δεοντολογίας και τον Κώδικα Νοσηλευτικής Δεοντολογίας, απύθυνε επιστολή στο Αυτοτελές Τμήμα Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών/τριών Υπηρεσιών Υγείας του Υπουργείου Υγείας, όπου μετέφερε τον ως άνω προβληματισμό και την αναγκαιότητα ενίσχυσης του Ε.Σ.Υ. Έχοντας δε ως αρχή ότι η ιατρική κρίση, ως τεχνική κρίση δεν αμφισβητείται, εισηγήθηκε να εξετασθεί, εάν, κατά περίπτωση, ο θεράπων ιατρός δύναται να επιτρέψει για ασθενείς Τρίτης Ηλικίας την είσοδο συνοδού, τονίζοντας ότι σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διασφαλίζεται η συνεχής επικοινωνία των ηλικιωμένων ασθενών με τους οικείους τους¹²³.

122. Φ.Υ. 302402, 302204.

123. Φ.Υ.283217, 293394, 294384.

7.1.3. Μη χορήγηση ιατρικού φακέλου σε ασθενείς που νόσησαν με COVID – 19

Ο Συνήγορος λαμβάνει σε ετήσια βάση πολλές αναφορές ασθενών που διαμαρτύρονται για τη δυσκολία πρόσβασης στον ιατρικό τους φάκελο ή συγγενών αυτών σε περίπτωση θανάτου. Σε πολλές Ετήσιες Εκθέσεις της Αρχής έχει τονιστεί η εν λόγω δυσλειτουργία των νοσοκομείων και η αντίστοιχη παραβίαση βασικού δικαιώματος του ασθενή. Είναι χαρακτηριστικό ότι, σε πολλές περιπτώσεις, τα νοσοκομεία ζητούν εισαγγελική παραγγελία ακόμα και από τον ίδιο τον ασθενή, για να του χορηγηθεί ο ιατρικός του φάκελος.

Η παθογένεια αυτή συνεχίστηκε και την εποχή της πανδημίας, όπου αυξήθηκαν οι αναφορές – διαμαρτυρίες για μη χορήγηση ιατρικού φακέλου ασθενών που νόσησαν με COVID – 19, κατά παράβαση της υφιστάμενης νομοθεσίας, στην οποία προβλέπεται ότι «ο ασθενής έχει δικαίωμα πρόσβασης στα ιατρικά αρχεία, καθώς και λήψης αντιγράφων του φακέλου του. Το δικαίωμα αυτό, μετά τον θάνατό του, ασκούν οι κληρονόμοι του, εφόσον είναι συγγενείς μέχρι τετάρτου βαθμού»¹²⁴. Με έγγραφά της η Αρχή διαμεσολάβησε και επισήμανε στις δομές υγείας τις διατάξεις που εξασφαλίζουν το δικαίωμα της πρόσβασης στον ιατρικό φάκελο και τις δυσάρεστες συνέπειες της εν λόγω πρακτικής στη σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ πολιτών και Ε.Σ.Υ. Σε όλες τις περιπτώσεις, χορηγήθηκε ο πλήρης ιατρικός φάκελος στους ασθενείς ή στους συγγενείς που εκ του νόμου δικαιούνται πρόσβαση σε αυτόν¹²⁵.

7.2. Διαδικαστικά ζητήματα στην παροχή προνοιακών παροχών και υπηρεσιών υγείας

7.2.1. Ελλιπής συνεργασία Ο.Π.Ε.Κ.Α. και ε – Ε.Φ.Κ.Α. κατά τη διαδικασία επεξεργασίας αιτήσεων παροχής οικονομικών ενισχύσεων και λοιπών παροχών αναπηρίας

Κατόπιν αναφορών πολιτών, διαπιστώθηκε η προβληματική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και του ε – Ε.Φ.Κ.Α., αναφορικά με τη χορήγηση παροχών και επιδομάτων αναπηρίας και έλλειμμα ενημέρωσης των πολιτών για τις προϋποθέσεις και το είδος των παροχών που δικαιούνται από τον κάθε φορέα. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε μεγάλη καθυστέρηση στη διεκπεραίωση αιτήσεων

124. Ν. 3418/2005, άρθρο 14 παρ. 8.

125. Φ.Υ. 299179, 293495, 273101.

χορήγησης προνοιακών οικονομικών ενισχύσεων βαριάς αναπηρίας, παραπληγίας –τετραπληγίας, κ.ά. από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α., λόγω καθυστέρησης χορήγησης βεβαίωσης περι μη θεμελίωσης ασφαλιστικού δικαιώματος λήψης σύνταξης αναπηρίας, εξωιδρυματικού επιδόματος κ.ά. από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. Η καθυστέρηση αυτή έχει ως αποτέλεσμα τα άτομα με αναπηρία να αποστερούνται των αναγκαίων για την διαβίωσή τους προνοιακών παροχών για σημαντικό χρονικό διάστημα, ακόμα και πέραν του έτους.

Περαιτέρω, η ελλιπής πληροφόρηση των πολιτών από τις υπηρεσίες των φορέων αναφορικά με τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσουν, καθώς και το σύνθετο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη χορήγηση ασφαλιστικών και προνοιακών παροχών λόγω αναπηρίας, δημιουργεί προβλήματα. Συγκεκριμένα, φαίνεται να οδηγεί άτομα με αναπηρία να υποβάλλουν αίτηση στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για προνοιακό επίδομα/οικονομική ενίσχυση αναπηρίας, ενώ πληρούν τις προϋποθέσεις για λήψη αναπηρικής σύνταξης ή εξωιδρυματικού επιδόματος ή επιδόματος απόλυτης αναπηρίας από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. Και αντιστρόφως, άτομα με αναπηρία, χωρίς να έχουν τις ασφαλιστικές προϋποθέσεις, να απευθύνονται στον ασφαλιστικό τους φορέα, αντί να υποβάλλουν αίτηση στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. και μετά την πάροδο ιδιαίτερα μακρού χρονικού διαστήματος (συντά πέραν του έτους) να διαπιστώνεται η αναρμοδιότητα χορήγησης, με αποτέλεσμα ο τελικά αρμόδιος φορέας να χορηγεί την παροχή από την ημερομηνία που επιλήφθηκε και οι δικαιούχοι να χάνουν παροχές ιδιαίτερα μεγάλου ύψους. Η Αρχή έχει επισημάνει τον προβληματισμό της για τη διαχείριση των υποθέσεων αυτών στις αρμόδιες υπηρεσίες¹²⁶.

7.2.2. Καθυστερήσεις στο Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων (Ε.Κ.Α.Α.Υ.)

Ο Συνήγορος του Πολίτη εντόπισε και αυτήν τη χρονιά το πλήθος των δυσκολιών, για την πρόσβαση των κατά νόμο δικαιούχων στο Ε.Κ.Α.Α.Υ. και με σχετικά έγγραφα του τις έθεσε στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. Ειδικότερα, από τις αναφορές που έλαβε η Αρχή, προκύπτει ότι συνεχίζεται η χωρίς καμία προειδοποίηση αναστολή της καταβολής του Ε.Κ.Α.Α.Υ., προκειμένου να πραγματοποιηθεί επανέλεγχος ως προς τη συνέχιση πλήρωσης των προϋποθέσεων καταβολής του.

Περαιτέρω, η αναμονή για την έκδοση απόφασης χορήγησης ή επαναχορήγησης μετά από επανέλεγχο του Ε.Κ.Α.Α.Υ, παραμένει ιδιαίτερα μακροχρόνια, ιδίως όταν απαιτείται διασταύρωση ασφαλιστικών πληροφοριών από τον ε – Ε.Φ.Κ.Α. ή άλλων παροχών του Ο.Π.Ε.Κ.Α., καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί η δυνατότητα

126. Φ.Υ. 298509, 302361.

πρόσβασης των Υπηρεσιών του, στα στοιχεία της Η.Δ.Ι.Κ.Α. και του e – Ε.Φ.Κ.Α. Οι μεγάλες δυσκολίες δε για τους αιτούμενους Ε.Κ.Α.Α.Υ., ως προς την αναζήτηση τυχόν χρόνου ασφάλισης και συνταξιοδότησης από τρίτες χώρες, εξακολουθούν να παραμένουν.

7.2.3. Δυσλειτουργία στη διαδικασία ελέγχου των νόμιμων προϋποθέσεων για την παροχή οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α.

Από αναφορά πολίτη διαπιστώθηκε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. κατά τον έλεγχο συνδρομής της πραγματικής προϋπόθεσης της νοητικής υστέρησης για τη χορήγηση της οικονομικής ενίσχυσης ατόμων με βαριά νοητική υστέρηση, δεν δέχονται τις γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας των υγειονομικών επιτροπών του ΚΕ.Π.Α., στις οποίες αναγράφεται ο κωδικός και ο χαρακτηρισμός της πάθησης, σύμφωνα με τον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας¹²⁷, στον οποίο ορίζεται ότι η συγκεκριμένη πάθηση αντιστοιχεί σε Δείκτη Νοημοσύνης 20 έως 34 και αξιολογείται με Ποσοστό Αναπηρίας 80% – 84%.

Κατά τη διερεύνηση του ζητήματος, διαπιστώθηκε ότι κατά πάγια πρακτική, οι υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. επιστρέφουν τις γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας στις υγειονομικές επιτροπές ΚΕ.Π.Α., προκειμένου να συμπληρωθεί στο σώμα της γνωμάτευσης ο Δείκτης Νοημοσύνης, με αποτέλεσμα να σημειώνονται μεγάλες καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των υποθέσεων των δικαιούχων και πρόσθετη επιβάρυνση στις υγειονομικές επιτροπές ΚΕ.Π.Α. που καλούνται να κάνουν τη συμπλήρωση. Η Αρχή επισήμανε ότι αυτή η πρακτική είναι προβληματική και ζητήθηκε από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Ο.Π.Ε.Κ.Α. και της Διεύθυνσης Ιατρικής Αξιολόγησης του e – Ε.Φ.Κ.Α. η επίλυση του ζητήματος κατά τον προσηκόντα τρόπο¹²⁸.

7.2.4. Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υγείας – Τήρηση ωραρίου λειτουργίας φαρμακείων

Ο Συνήγορος, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο, έλαβε αναφορές πολιτών σχετικά με τη λειτουργία των φαρμακείων, κυρίως κατά τις νυχτερινές ώρες και τις αργίες. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αναφορά κατοίκου μεγάλης νησιωτικής περιοχής που διαμαρτυρήθηκε διότι, ενώ μετέβη σε φαρμακείο που διανυκτέ-

127. Φ. 80100/50885/3033 – ΦΕΚ Β' 5987/2013 «F72 περιγραφή ICD10 Σοβαρή νοητική στέρση, κωδ. ΕΠΠΑ 548, περιγραφή ΕΠΠΑ Σοβαρή νοητική στέρση».

128. Φ.Υ. 298599.

ρευε, το βρήκε κλειστό με αναρτημένη σημείωση που ανέγραφε το κινητό τηλέφωνο του φαρμακοποιού, ο οποίος εξυπηρετούσε κατόπιν τηλεφωνικής κλήσης και μόνον εφόσον υπήρχε σχετική ιατρική συνταγή μετάβαινε στο φαρμακείο. Από τη διερεύνηση της υπόθεσης προέκυψε ότι η υπό εξέταση περίπτωση δεν ήταν μεμονωμένη και ότι όλα τα φαρμακεία του νησιού, σύμφωνα με την ιστοσελίδα του φαρμακευτικού συλλόγου του νησιού, λειτουργούσαν τηρώντας ωράριο λειτουργίας που στηρίζεται σε διατάξεις και αποφάσεις της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που έχουν καταργηθεί και ότι συσχέτιζαν το επείγον περιστατικό υποχρεωτικά με την προϋπόθεση της ιατρικής συνταγής.

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η διημέρευση και διανυκτέρευση είναι υποχρεωτική για όλους τους φαρμακοποιούς, εκτός από εκείνους που έχουν απαλαχθεί για σοβαρούς λόγους υγείας ή οικονομικούς. Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε επιστολή στο Υπουργείο Υγείας, τονίζοντας ότι μία από τις Γενικές Αρχές Λειτουργίας του Συστήματος Υγείας είναι η διαθεσιμότητα των υπηρεσιών, η δυνατότητα δηλαδή του συστήματος να προσφέρει τις υπηρεσίες του στον πληθυσμό χωρίς εμπόδια και χρονικούς περιορισμούς. Για την υπό εξέταση υπόθεση επισημάνθηκε ότι ο τοπικός φαρμακευτικός σύλλογος κινείται εκτός νομοθετικής πρόβλεψης, όταν τα φαρμακεία που διανυκτερεύουν κλείνουν στις 12.00 μ.μ. και μετατρέπουν την εφημερία σε εφημερία ετοιμότητας (on call). Η Αρχή επισήμανε επίσης, ότι είναι σημαντικό να υπάρχει απρόσκοπτη και ισότιμη πρόσβαση των πολιτών στο φάρμακο και τις βραδινές ώρες, όπως προβλέπεται από τις σχετικές διατάξεις.

Κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, το Υπουργείο Υγείας απέστειλε σχετικό έγγραφο στον αρμόδιο Περιφερειάρχη, τονίζοντας τις ισχύουσες διατάξεις και την αναγκαιότητα τήρησης της νομοθεσίας στη λειτουργία του ωραρίου των φαρμακείων γεγονός, που οδήγησε στην επίλυση της υπόθεσης¹²⁹.

8. Οικονομικές ενισχύσεις στο πλαίσιο της πανδημίας COVID – 19

Στο πλαίσιο περιορισμού των δυσμενών οικονομικών συνεπειών της πανδημίας, και υπό τα δεδομένα των τρεχουσών εξαιρετικών και απρόβλεπτων συνθηκών, σχεδιάστηκε από την κυβέρνηση ένα «νομικό πλέγμα» προστασίας των πληγέντων από τον κορονοϊό, φυσικών και νομικών προσώπων. Με νομοθετικές πα-

129. Φ.Υ. 297777.

ρεμβάσεις που αφορούσαν τους δανειολήπτες, τις μισθωτικές σχέσεις και τους επιχειρηματίες, τέθηκε σε εφαρμογή ένας πολύπλοκος μηχανισμός, ο οποίος, αξιοποιώντας σε μεγάλο βαθμό τη λειτουργία των πληροφοριακών συστημάτων της Δημόσιας Διοίκησης:

- προέβλεψε την υπό προϋποθέσεις απαλλαγή των μισθωτών από την υποχρέωση καταβολής του συνολικού μισθώματος και αντίστοιχα ευνοϊκές ρυθμίσεις για τους εκμισθωτές, μέσω της επιδότησης μέρους του μισθώματος, μετά την υποβολή σχετικής αίτησης – δήλωσης.
- έδωσε, μέσω της λειτουργίας του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ I και II, τη δυνατότητα στους πληγέντες από τον κορονοϊό δανειολήπτες (φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις) να λάβουν επιδότηση για μέρος της δόσης του δανείου τους, για εννέα μήνες, μετά από ηλεκτρονική αίτηση στην πλατφόρμα του Προγράμματος, και
- στόχευσε στην τόνωση της τοπικής επιχειρηματικότητας, κυρίως στο πεδίο του τουρισμού και της εστίασης, υπό τη μορφή επιχορήγησης των πληγέντων από την πανδημία επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.

8.1. Πρόγραμμα Γέφυρα

Στο πλαίσιο του περιορισμού των συνεπειών της πανδημίας, προβλέφθηκε η κρατική επιδότηση στεγαστικών, καταναλωτικών και επιχειρηματικών δανείων με υποθήκη στην Α' κατοικία. Δικαιούχοι για την λήψη της συνεισφοράς του δημοσίου μέσω της υποβολής ηλεκτρονικής αίτησης ήταν φυσικά/νομικά πρόσωπα που είχαν πληγεί από τις δυσμενείς συνέπειες του κορονοϊού.

Κατά την λειτουργία του Προγράμματος ΓΕΦΥΡΑ, το οποίο ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2020 και συνεχίζεται υπό μορφή τρίμηνης παράτασης, ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, με κυριότερο θέμα την απένταξή τους από το Πρόγραμμα, λόγω διαπίστωσης ληξιπρόθεσμων οφειλών τους, ύψους άνω των 150 ευρώ, με αποτέλεσμα την διακοπή της συνεισφοράς του Δημοσίου¹³⁰. Αρκετοί πολίτες διαμαρτυρήθηκαν, αφενός για την αυτόματη διακοπή της συνεισφοράς του Δημοσίου σε περιπτώσεις ληξιπρόθεσμων οφειλών, και αφετέρου για την ελλιπή και καθυστερημένη ενημέρωσή τους, σχετικά με την απένταξή τους από το πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ.

Χαρακτηριστική περίπτωση αφορά πολίτη που καθυστέρησε στην αποπληρωμή

130. Άρθρα 79 και 80 του Ν. 4714/2020.

μίας δόσης, με αποτέλεσμα τη διακοπή της επιδότησης του Δημοσίου¹³¹. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου προς την Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, επετεύχθη η επανένταξή της στο Πρόγραμμα ΓΕΦΥΡΑ, μετά από συναίνεση του πιστωτή, καθώς τα ληξιπρόθεσμα των επιδοτούμενων οφειλών είχαν ήδη τακτοποιηθεί, με αποτέλεσμα να συνεχιστεί απρόσκοπτα η επιδότηση της επόμενης δόσης του στεγαστικού της δανείου από το ελληνικό δημόσιο.

Πλέον, μετά την πρόσφατη τροποποίηση του οικείου κανονιστικού πλαισίου¹³², το ποσό που κρίνει την ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών του οφειλέτη διαμορφώνεται στο ύψος των δύο μηνιαίων δόσεων, αν και παραμένουν ακόμα εκκρεμή ζητήματα έγκαιρης και πλήρους ενημέρωσης του δανειολήπτη για την πορεία της αίτησής του ή τους λόγους απένταξής του, για τα οποία ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη προβεί σε καίριες παρεμβάσεις.

8.2. Ενοίκια COVID – 19

Ο Συνήγορος του Πολίτη, το τελευταίο χρονικό διάστημα, έχει γίνει αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών που σχετίζονται με την εφαρμογή των ευνοϊκών για τους εκμισθωτές διατάξεων του άρθρου 13 του Ν. 4690/2020 (Φ.Ε.Κ. 104 Α'), όπως κατά καιρούς αυτές εξειδικεύθηκαν με σχετικές αποφάσεις.

Από τον Μάρτιο 2020 μέχρι και τον Αύγουστο 2021, οπότε και «έκλεισε» η πλατφόρμα, οι πολίτες παραπονούνται για πολύμηνες καθυστερήσεις στην επεξεργασία των δηλώσεων COVID, καθώς και για ελλιπή ενημέρωση, παρά την προσπάθεια αποστολής προσωποποιημένης πληροφόρησης από την Α.Α.Δ.Ε. μέσω της πλατφόρμας (Μάρτιο – Μάιο 2021 και Ιούλιο – Σεπτέμβριο 2021).

Πράγματι, η πρόβλεψη ειδικών χρονοβόρων διαδικασιών (υποβολή χειρόγραφων δηλώσεων σε περίπτωση θανάτου δικαιούχου), τα τεχνικά προβλήματα της πλατφόρμας (π.χ. προβλήματα στην ροή των μισθωτηρίων), η καθυστερημένη έκδοση οδηγιών (σε θέματα υπεκμισθώσεων, βραχυχρόνιων μισθώσεων) οδήγησαν σε πολύμηνες καθυστερήσεις επεξεργασίας και διεκπεραίωσης των δηλώσεων COVID. Μετά από στοχευμένες παρεμβάσεις της Αρχής, αναμένεται η έκδοση σχετικών νομοθετικών παρεμβάσεων – οδηγιών σχετικά:

- Με την αδυναμία είσπραξης των δικαιούμενων ποσών από τους εκμισθωτές που διαμένουν στην αλλοδαπή, εξαιτίας της μη ύπαρξης τραπεζικού λογαριασμού στην Ελλάδα

131. Φ.Υ. 293830/2021.

132. Άρθρο 101 του Ν. 4842/2021.

- Την υποβολή πολλαπλών δηλώσεων περί μεταβολής του μισθώματος («Δήλωση COVID») από περισσότερους συνιδιοκτήτες για το ίδιο ακίνητο, με αποτέλεσμα την αδυναμία ταυτοποίησής τους, και
- Την εφαρμογή των ευνοϊκών ρυθμίσεων για τις επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στις Υπουργικές Αποφάσεις προσδιορισμού των πληττόμενων, με βάση την περιγραφή δραστηριότητας και όχι των Κ.Α.Δ.¹³³.

Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι περιπτώσεις:

- Εκμισθωτή ακινήτου που ενημερώθηκε τον Αύγουστο του 2021, για το ότι η μισθώτρια επιχείρηση δεν είναι πληττόμενη, ούτε με βάση τον Κ.Α.Δ., ούτε με βάση την περιγραφή δραστηριότητας, με επιφύλαξη για τους μήνες Απρίλιο και Μάιο 2020, για τους οποίους ακόμα αναμένεται η έκδοση νεότερων αποφάσεων. Σε αίτημά του για έκδοση σχετικής βεβαίωσης, ενημερώθηκε ότι οι βεβαιώσεις που εκδίδονται είναι περιοριστικά αναφερόμενες στον νόμο και, ως εκ τούτου, η Υπηρεσία αδυνατεί να την εκδώσει¹³⁴.
- Εκμισθωτή που είχε απευθύνει αίτημα προς το Υπουργείο Οικονομικών από τον Ιούνιο του 2020, σχετικά με το εάν η μισθώτρια εταιρεία απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής του συνολικού μισθώματος, στο πλαίσιο των μέτρων για τον περιορισμό και την αντιμετώπιση της διασποράς του κορονοϊού COVID – 19. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη, έλαβε τον Οκτώβριο 2021 σχετική απάντηση, με την οποία ενημερώθηκε ότι η μισθώτρια ανήκει στις πληγείσες από τον κορονοϊό επιχειρήσεις.
- Εκμισθωτή, ο οποίος είχε τροποποιήσει το συμφωνητικό του μισθωτή του, δίνοντάς του τη δυνατότητα να ιδρύσει Ετερόρρυθμη Εταιρεία. Υπέβαλε ως εκ τούτου δηλώσεις COVID στην υπό ίδρυση Εταιρεία, η οποία τελικά δεν προχώρησε, και ο μισθωτής εξακολούθησε να είναι το αρχικό φυσικό πρόσωπο. Παρά το γεγονός ότι αναζήτησε επανειλημμένα τρόπο να διορθώσει τις συγκεκριμένες δηλώσεις, αυτό μέχρι σήμερα δεν έχει καταστεί δυνατόν¹³⁵.
- Εκμισθώτριας που είχε ήδη λάβει το σύνολο του ποσού του ενοικίου για τον Μάρτιο του 2020 από τους μισθωτές της, όταν ανακοινώθηκε το μέτρο της μείωσης του μισθώματος. Οι μισθωτές ήταν πληττόμενοι τον Μάρτιο και δικαιούνταν τότε τη μείωση, ωστόσο, επειδή είχαν ήδη καταβάλει τα χρήματα, παρακράτησαν το ποσό από το μίσθωμα μηνός κατά τον οποίο δεν ήταν πλέον

133. Βλ. σχετική ΠΟΛ 2060/18.03.2021.

134. Φ.Υ. 300749/2021.

135. Φ.Υ. 292149/2021.

πληττόμενοι. Η συγκεκριμένη περίπτωση αντιμετωπίστηκε ως ιδιωτική διαφορά και το αίτημα της ενδιαφερόμενης να ενταχθεί στις ευνοϊκές ρυθμίσεις απορρίφθηκε¹³⁶.

Συμπερασματικά, ο **Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί ότι πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια και να εξαντληθεί κάθε περιθώριο ικανοποίησης των αιτημάτων των εκμισθωτών από τη Διοίκηση, χωρίς να υποχρεωθούν οι πολίτες να καταφύγουν στα αρμόδια δικαστήρια, στρεφόμενοι κατά των μισθωτών τους.** Δεν θα ήταν άλλωστε ορθό τα προβλήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή ενός οριζόντιου υποχρεωτικού μέτρου να μετατραπούν σε ιδιωτική διαφορά μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, ή να καταλήξουν σε οριστική απώλεια εισοδήματος για κάποιους ιδιοκτήτες ακινήτων. Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι αρκετοί εκμισθωτές ανήκουν σε ευπαθείς ή ευάλωτες ομάδες, με πολύ χαμηλό συνολικό διαθέσιμο εισόδημα, ή και με μόνο έσοδο το ποσό του μισθώματος. **Η Αρχή είχε θέσει το θέμα αυτής της κατηγορίας ιδιοκτητών, ήδη από τον Νοέμβριο του 2020, υποβάλλοντας στους αρμόδιους Υπουργούς συγκεκριμένες προτάσεις για την δίκαιη αντιμετώπιση και προστασία τους**¹³⁷. Δεδομένου δε, ότι εκκρεμούν επί μακρόν αιτήματα και ερωτήματα δικαιούχων, τα οποία ουδέποτε απαντήθηκαν και χρονολογούνται ακόμη και από τον Μάρτιο και Απρίλιο του 2020, **ο Συνήγορος του Πολίτη θεωρεί απαραίτητο, ως ελάχιστη υποχρέωση της Διοίκησης, να υπάρξει τουλάχιστον προσωπική πληροφόρηση σε κάθε μία από τις περιπτώσεις αυτές, για τον ακριβή λόγο, για τον οποίο η αίτηση δεν ήταν δυνατόν να διεκπεραιωθεί.**

8.3. Οικονομική ενίσχυση επιχειρήσεων μέσω προγραμμάτων Ε.Σ.Π.Α.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, που σχετίζονται με αιτήματα επανεξέτασης των απορριφθέντων υποψηφίων που επλήγησαν από την πανδημία για συμμετοχή στις Δράσεις ενίσχυσης μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, που οργανώνουν οι Περιφέρειες, αξιοποιώντας Προγράμματα Ε.Σ.Π.Α. του Υπουργείου Ανάπτυξης. Οι κατά τόπους Επιτροπές απέρριψαν πολλές αιτήσεις, στους τομείς κυρίως του τουρισμού και της εστίασης, επειδή έκριναν ότι δεν είχαν κατατεθεί εμπρόθεσμα ή προσηκόντως όλα τα απαιτούμενα δικαιολογητικά, εφαρμόζοντας σχετικό όρο της προκήρυξης/πρόσκλησης. Σε

136. Φ.Υ. 296675/2021.

137. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 58.

όλες τις περιπτώσεις, δεν επιτρέπεται η συμπλήρωση των δικαιολογητικών, η έλλειψη των οποίων κρίθηκε ως ουσιώδης, καθιστώντας εξ αυτού του λόγου την αίτηση απορριφθείσα.

Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί η αναφορά¹³⁸ που υπέβαλε επιχειρηματίας του τουρισμού, ο οποίος παραπονέθηκε τόσο για το περιεχόμενο της Προκήρυξης (την κατηγοριοποίηση των δικαιούχων βάσει Κ.Α.Δ., με αβάσιμα όμως κριτήρια) όσο και για την απόρριψη της αίτησής του, εξαιτίας της μη εμπρόθεσμης κατάθεσης της τρίμηνης περιοδικής δήλωσης Φ.Π.Α. Η Επιτροπή έκρινε ουσιώδη την έλλειψη του ως άνω δικαιολογητικού, εξαιτίας της αδυναμίας έκδοσης ασφαλούς συμπεράσματος για το εάν πληρούνται τα κριτήρια Συμμετοχής στην Δράση, αν και τα εν λόγω στοιχεία ήταν στην διάθεση της Επιτροπής, τόσο με την υποβολή της έντασης, όσο και καταχωρίσεις τους σε βάσεις δεδομένων (Α.Α.Δ.Ε., ΕΡΓΑΝΗ).

9. Εργασία και απασχόληση

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επανειλημμένα ασχοληθεί με το ζήτημα της πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση και έχει παρέμβει στη διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων, διατυπώνοντας προτάσεις για ρυθμίσεις που συμβάλουν στην άρση των ανισοτήτων, στην κατοχύρωση δικαιωμάτων και στη βελτίωση της επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής των εργαζομένων. Και αυτή τη χρονιά διαπίστωσε ότι η αποτελεσματικότητα των ενεργητικών πολιτικών ένταξης στην εργασία για νέους περιορίστηκε, λόγω των περίπλοκων διαδικασιών και καθυστερήσεων, με δυσμενείς συνέπειες για τους ωφελούμενους νέους σε μια δύσκολη περίοδο.

9.1. Ανεργία – Νέοι και ενεργητικές πολιτικές ένταξης στην εργασία

Η τρέχουσα υγειονομική συνθήκη επέτεινε έτι περαιτέρω τις συνέπειες της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, ιδιαίτερα για τους νέους μέχρι 29 ετών, που πλήρωσαν το βαρύτερο τίμημα της πανδημίας. Η ανεργία των νέων (18 – 29 ετών) στην Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. για τον Μάιο 2021 (38,2%), καθώς το ίδιο ίσχυε και για το ποσοστό των νέων (15 – 24 ετών) εκτός απασχόλησης, κατάρτισης κι εκπαίδευσης (13,2%). Αυτό δείχνουν τα στοιχεία για

138. Φ.Υ. 302928/2021.

αύξηση της ανεργίας των νέων διεθνώς, οι αυξημένες απολύσεις, το γεγονός ότι ούτως ή άλλως είχαν να αντιμετωπίσουν ελαστικές εργασιακές σχέσεις.

Τον Συνήγορο του Πολίτη απασχόλησε μεγάλος αριθμός αναφορών ωφελουμένων – ασκουμένων, οι οποίοι δεν είχαν λάβει καμία αποζημίωση από τη συμμετοχή τους στο Πρόγραμμα Απόκτησης Εργασιακής εμπειρίας για 5.000 ανέργους νέους, ηλικίας έως 29 ετών του Ο.Α.Ε.Δ. για τρεις συνεχόμενες μήνες (Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος 2021), με συνολική διάρκεια προγράμματος έξι μηνών¹³⁹. Το πρόγραμμα αποσκοπούσε στην απόκτηση εργασιακής εμπειρίας για νέους έως 29 ετών που είχαν ολοκληρώσει πρόγραμμα θεωρητικής κατάρτισης στο Ψηφιακό Μάρκετινγκ (Digital Marketing) τουλάχιστον 50 ωρών και παρέμεναν εκτός αγοράς εργασίας¹⁴⁰. Οι ωφελοούμενοι έθεσαν ζητήματα βιοπορισμού και οικονομικής επισφάλειας και ζήτησαν την παρέμβαση της Αρχής, καθώς δεν μπορούσαν να αντιμετωπίσουν την μετακίνησή τους από και προς την εργασία και την εξυπηρέτηση των οφειλών τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη με έγγραφο του¹⁴¹ ενημέρωσε τη Διοίκηση του Οργανισμού για το ζήτημα που δημιουργήθηκε και επισήμανε ότι σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση με αριθμ. 9341/317/2021 (Φ.Ε.Κ. 842Β'/03.03.2021) των Υπουργών Ανάπτυξης και Επενδύσεων, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, σχετικά με το Πρόγραμμα Απόκτησης Εργασιακής εμπειρίας για 5.000 ανέργους νέους ηλικίας έως 29 ετών, ο Ο.Α.Ε.Δ. καταβάλλει κάθε μήνα στους ασκούμενους καθαρή ημερήσια αποζημίωση 25 ευρώ (και όχι πάνω από 22 ημέρες το μήνα) που αφορά σε 6ωρη εργασιακή εμπειρία. Επεσήμανε δε, ότι η σχετική Δημόσια Πρόσκληση (No 2/2021) ορίζει ότι ο Ο.Α.Ε.Δ., ως Δικαιούχος της δράσης, είναι αρμόδιος για την καταβολή των αποζημιώσεων στους ωφελοούμενους/ασκούμενους, καθώς και των ασφαλιστικών εισφορών στον e – ΕΦΚΑ.

Επίσης, ο Συνήγορος ζήτησε ενημέρωση για τα εξής ζητήματα:

- Τον λόγο που δημιούργησε το πρόβλημα καθυστέρησης της πληρωμής των ασκουμένων και που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθεί
- Το χρονικό διάστημα που χρειάζεται για να αποκατασταθεί η ροή των πληρω-

139. Φ.Υ. 303176, 303184, 303206, 303212, 303170.

140. Το Πρόγραμμα αφορούσε στην τοποθέτηση σε παρόχους/επιχειρήσεις ανέργων που έχουν ολοκληρώσει θεωρητική κατάρτιση στο Ψηφιακό Μάρκετινγκ (Digital Marketing). Η δράση εντάσσεται στο Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» 2014 – 2020, με χρηματοδότηση από την Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (Π.Α.Ν.).

141. Φ.Υ. 303135.

μών, προκειμένου οι ασκούμενοι να είναι ενημερωμένοι και

- Αν έχει ληφθεί πρόβλεψη για την αποφυγή παρόμοιας κατάστασης, προκειμένου να μην υπάρξει άλλη τέτοια καθυστέρηση στην πληρωμή του προγράμματος.

Σε ανταπόκριση του αιτήματος του Συνηγόρου, η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. ενημέρωσε εγγράφως τον Συνήγορο του Πολίτη ότι η δράση συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι η πρώτη φορά που η καταβολή αποζημίωσης σε πρόγραμμα εργασιακής εμπειρίας υποχρεωτικά υλοποιείται μέσω του e – rpe και όχι μέσα από Πληροφοριακό Σύστημα Ο.Π.Σ. του Ο.Α.Ε.Δ., όπως σε προηγούμενες δράσεις εργασιακής εμπειρίας που υλοποιήθηκαν στο παρελθόν. Παράλληλα, ο Ο.Α.Ε.Δ. δημιούργησε δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής των δικαιολογητικών του Προγράμματος από τις συμμετέχουσες στο Πρόγραμμα επιχειρήσεις, οι οποίες, ως πιστοποιημένοι χρήστες των e – services του Ο.Α.Ε.Δ., υπέβαλαν σε πολλές περιπτώσεις ελλιπή ή λανθασμένα δικαιολογητικά, όσον αφορά στις ημέρες απόκτησης εργασιακής εμπειρίας. Ως εκ τούτου, μετά τον έλεγχο από τους αρμόδιους υπαλλήλους των υπηρεσιών, απαιτήθηκε η διόρθωση και επανυποβολή, κάτι που επέφερε καθυστερήσεις στις αρμόδιες Υπηρεσίες (Κ.Π.Α.2 – Κέντρα Προώθησης Απασχόλησης) για την αποστολή των απαιτούμενων στοιχείων, συνολικά, στις οικονομικές υπηρεσίες των Περιφερειακών Διευθύνσεων.

Επίσης, η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. υποστήριξε ότι, σταδιακά (από τις 14.08.2021 και εφεξής), αποκαταστάθηκε η ροή των πιστώσεων των αποζημιώσεων στους λογαριασμούς των ωφελούμενων. Ο διαφορετικός χρόνος αποκατάστασης της ροής της καταβολής των αποζημιώσεων οφειλόταν στο γεγονός ότι δεν είχαν αποσταλεί κωδικοί από τα τοπικά υποκαταστήματα της Τράπεζας της Ελλάδος στους αρμόδιους χειριστές των οικονομικών τμημάτων των Υπηρεσιών του Ο.Α.Ε.Δ. Αυτό πραγματοποιήθηκε τμηματικά, με διαφορετικές αποφάσεις της Τράπεζας Ελλάδος, και όχι με μια απόφαση την ίδια μέρα για όλους. Τα ανωτέρω είχαν ως συνέπεια καθυστερήσεις σε κάποια Κ.Π.Α.2, αλλά όχι στο σύνολο των Υπηρεσιών αυτών, που σε γενικές γραμμές είχαν προχωρήσει άμεσα στον έλεγχο των δικαιολογητικών και στην αποστολή τους. Από την στιγμή που αποκαταστάθηκε η ροή της καταβολής των αποζημιώσεων, δεν αναμένονταν ανάλογα προβλήματα για τους υπόλοιπους μήνες του Α' Κύκλου του Προγράμματος.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη συνέχισε να λαμβάνει αναφορές ωφελούμενων που αφορούσαν στην καθυστέρηση καταβολής της αποζημίωσής τους, **διαπιστώνοντας ότι εξαγγέλθηκε ένα πρόγραμμα εξαιρετικά χρήσιμο για άνεργους νέους, αλλά κατά την υλοποίησή του η Διοίκηση του Ο.Α.Ε.Δ. βρέθηκε απροετοίμαστη, εν μέσω περιόδου αδειών του προσωπικού της, αλλά και χωρίς να έχει δώσει σαφείς κατευθύνσεις στα Κ.Π.Α.2 και τις Περιφερειακές Διευθύνσεις,**

κάτι που είχε δυσμενείς συνέπειες για τους ωφελούμενους, σε μία πολλαπλώς δύσκολη περίοδο.

9.2. Ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση

9.2.1. Ελεύθερη Κυκλοφορία των εργαζομένων Ευρωπαϊών Πολιτών

Η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων ευρωπαϊών πολιτών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης που κατοχυρώνεται στις ιδρυτικές της συνθήκες. Με το άρθρο 45 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ένωσης, εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της Ένωσης, η οποία συνεπάγεται την κατάργηση κάθε διάκρισης λόγω ιθαγένειας μεταξύ των εργαζομένων των κρατών μελών, όσον αφορά στην απασχόληση, την αμοιβή και τους άλλους όρους εργασίας.

Η προστασία από διακρίσεις λόγω ιθαγένειας για τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προβλέπεται και στις διατάξεις του Κανονισμού 492/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 5^{ης} Απριλίου 2011. Κάθε ευρωπαίος πολίτης, ανεξαρτήτως του τόπου της κατοικίας του και της ιθαγένειάς του, ο οποίος κάνει χρήση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος – μέλος, εμπίπτει στο πεδίο προστασίας της ως άνω αρχής. Απαγορεύεται δε και κάθε μορφή συγκεκαλυμμένης διακρίσεως, η οποία, κατ' εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πράξη στο ίδιο αποτέλεσμα (απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 2^{ης} Ιουλίου 1998 στην υπόθεση C – 290/94, απόφαση του Δ.Ε.Κ. της 12ης Μαρτίου 1998 στην υπόθεση C – 187/96, Επιτροπή κατά Ελλάδος).

Με την Οδηγία 2014/54/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία με τον Ν. 4443/2016, ορίζονται συγκεκριμένα μέτρα για την διευκόλυνση της πρόσβασης στην απασχόληση στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων εντός της Ε.Ε. Κατά τις διατάξεις της, οι πολίτες της Ένωσης προστατεύονται από τις διακρίσεις λόγω ιθαγένειας, όσον αφορά στην πρόσβαση στην απασχόληση, τις συνθήκες απασχόλησης και εργασίας, ενώ παράλληλα τους επιφυλάσσεται ισότιμη μεταχείριση σε σύγκριση με τους ημεδαπούς.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει διαπιστώσει τη διατήρηση εθνικών ρυθμίσεων για την εργασία στο δημόσιο τομέα, που παραβιάζουν την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας. Ειδικότερα, ο Συνήγορος του Πολίτη δέχτηκε αναφορά από

Γάλλο υπήκοο, υπάλληλο του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ο οποίος υπέβαλε αίτηση για την πλήρωση της θέσης του Προϊσταμένου του τμήματος του. Επελέγη για τη θέση και ανέλαβε τα σχετικά καθήκοντα, στη συνέχεια, ωστόσο, ανακλήθηκε η τοποθέτησή του, γιατί σύμφωνα με το Π.Δ. 303/2001, όσοι από τους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης διορίζονται στην κεντρική υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας και δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια, δεν μπορούν να προάγονται στις θέσεις Γενικών Διευθυντών, Διευθυντών και Προϊσταμένων Τμημάτων¹⁴². **Για το ζήτημα αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με αιτιολογημένη γνώμη της, κάλεσε τη χώρα να λάβει συγκεκριμένα μέτρα για την κατάργηση της απαίτησης της ελληνικής ιθαγένειας για την πρόσβαση σε υψηλόβαθμη θέση στη δημόσια διοίκηση, εντός σύντομης προθεσμίας, διαφορετικά ενδέχεται να προχωρήσει σε παραπομπή στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.**

Περαιτέρω, η Αρχή εξέτασε εάν συνιστούν διάκριση λόγω ιθαγένειας εις βάρος των ευρωπαϊών πολιτών που υπηρετούν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, οι διατάξεις για τις μεταθέσεις των εκπαιδευτικών και την εφαρμογή του κριτηρίου εντοπιότητας στη μοριοδότησή τους. Ειδικότερα, διαπίστωσε ότι, από τον συνδυασμό των σχετικών διατάξεων για τις τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών (άρ. 8 παρ. 9 του Ν. 2817/2000, άρ. 2 του Π.Δ. 144/1997 και άρ. 16 του Π.Δ. 50/1996, όπως ισχύουν), κατά την τοποθέτησή τους λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, και η εντοπιότητα. Τα μόρια για την εντοπιότητα υπολογίζονται όταν οι εκπαιδευτικοί ζητούν τοποθέτηση σε σχολική μονάδα Δήμου, του οποίου είναι δημότες από διετίας τουλάχιστον. Όσοι εκπαιδευτικοί όμως δεν είναι Έλληνες πολίτες, αλλά πολίτες κρατών – μελών της Ε.Ε, δεν μπορούν να λάβουν τις σχετικές βεβαιώσεις δημοτολογίου.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε νομοθετική πρόταση που υπέβαλε στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, επεσήμανε ότι, ήδη από το έτος 2012, στις διαγωνιστικές διαδικασίες του Α.Σ.Ε.Π., το κριτήριο της εντοπιότητας αποσυνδέθηκε από την ιδιότητα του δημότη και συνδέθηκε με την ιδιότητα του μόνιμου κατοίκου, ακριβώς για να αποφευχθεί η παραπομπή της χώρας στο ευρωπαϊκό δικαστήριο για παραβίαση της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων.

Τόνισε επίσης ότι, εφόσον πολίτες κρατών – μελών της Ε.Ε. δικαιούνται με βάση τη σχετική νομοθεσία να διοριστούν σε συγκεκριμένες θέσεις της δημόσιας διοίκησης, η απώλεια γι' αυτούς των μορίων της εντοπιότητας κατά την τοποθέτησή τους, οδηγεί αναπόφευκτα σε έμμεση διάκριση λόγω της ιθαγένειάς τους και ζήτησε την εφαρμογή του συστήματος μοριοδότησης της

142. Βλ. Έκθεση της Αρχής για την Ίση Μεταχείριση.

εντοπιότητας με κριτήριο την μόνιμη κατοικία και όχι την ιδιότητα του δημότη, προκειμένου να μην παραβιάζεται η αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

9.2.2. Εξισορρόπηση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή των εργαζομένων γονέων και φροντιστών

Η καθιέρωση αποτελεσματικού θεσμικού πλαισίου για την εξασφάλιση της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ του επαγγελματικού και οικογενειακού βίου των εργαζόμενων γονέων και φροντιστών, αποτελεί σημαντική πτυχή της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης των φύλων και διαρκές στοίχημα για την επίτευξη του επιθυμητού από την Ευρωπαϊκή Ένωση επιπέδου προστασίας. Ένα τέτοιο θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να συμβάλλει στην επίτευξη της ισότητας των φύλων, προωθώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας, την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών, και τη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των φύλων ως προς τους μισθούς και τις αποδοχές¹⁴³.

Η Αρχή έχει εξετάσει ένα ευρύ φάσμα υποθέσεων με αντικείμενο που εκτείνεται από τη μη χορήγηση μειωμένου ωραρίου λόγω ανατροφής τέκνου, μειωμένων ασφαλιστικών εισφορών λόγω γέννησης τέκνου, άδειας προστασίας της μητρότητας στις θετές μητέρες στον ιδιωτικό τομέα¹⁴⁴, μέχρι την απώλεια εργασίας γυναικών που επιστρέφουν στην εργασία τους μετά από εγκυμοσύνη ή γονέων που κάνουν χρήση αδειών αναγκαιών για τη φροντίδα των τέκνων τους και έχει διαπιστώσει σημαντικά ελλείμματα στην επίτευξη του ανάλογου επιπέδου προστασίας.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ήδη από τον Νοέμβριο του 2019 με παρέμβασή του προς τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, είχε επισημάνει τα κενά προστασίας στις οικείες άδειες, τόσο στον δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, είχε εστιάσει στις βασικές προβλέψεις της Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ και είχε προβεί σε συγκεκριμένες προτάσεις για την αντιμετώπιση διαχρονικά διαπιστωμένων και ανεπίλυτων προβλημάτων εργαζόμενων μητέρων και γονέων¹⁴⁵. **Συνεπώς, η υιοθέτηση ενός ευνοϊκότερου νομοθετικού πλαισίου για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εργαζόμενων που συνδέονται με την οικογενειακή τους κατάσταση, έρχεται σε μια κρίσιμη συγκυρία.**

Με τον Ν. 4808/2021 (Φ.Ε.Κ. Α' 191/19.06.2021) ενσωματώθηκε η Οδηγία

143. Βλ. Προόμιο Οδηγίας 2019/1158/ΕΕ, σημείο 6.

144. Φ.Υ. 288256.

145. Βλέπε σχετικό κεφάλαιο στην έκθεση για την Ίση Μεταχείριση του έτους 2020: (<https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirishsh-2020.pdf>).

2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, τουλάχιστον ένα έτος νωρίτερα από τον χρόνο που λήγει η προθεσμία για την ενσωμάτωση (Αύγουστος 2022). Ο νέος νόμος δίνει έμφαση στην προστασία των εργαζομένων που κάνουν χρήση των ευνοϊκών ρυθμίσεων υπέρ του οικογενειακού βίου, ως έμπρακτη απόδειξη της σημασίας που αποδίδει ο ενωσιακός και, με την ενσωμάτωση, ο εθνικός νομοθέτης, στη διατήρηση της αναγκαίας ισορροπίας μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής¹⁴⁶. Παράλληλα, η ενσωμάτωση έχει ιδιαίτερη σημασία και στο πλαίσιο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία λόγω των διευκολύνσεων που παρέχονται για τους φροντιστές των ατόμων με αναπηρία, στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας.

Συγκεκριμένα, οι προβλέψεις του νόμου για την άδεια πατρότητας, τη γονική άδεια, την άδεια φροντιστή, την απουσία από την εργασία για λόγους ανωτέρας βίας και τις ευέλικτες μορφές εργασίας εφαρμόζονται πλέον σε όλους τους εργαζόμενους που απασχολούνται στον ιδιωτικό τομέα, τον δημόσιο τομέα, τα Ν.Π.Δ.Δ., τους Ο.Τ.Α. και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, όπως ορίζεται στο άρθρο 14 του Ν. 4270/2014 (Α' 143), με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ή μορφή απασχόλησης.

Σημαντική διεύρυνση διαπιστώνεται και ως προς την έννοια της γονεϊκής ιδιότητας που χρήζει προστασίας, καθώς οι νέες ρυθμίσεις εφαρμόζονται σε όλους τους εργαζόμενους γονείς, φυσικούς, θετούς, ανάδοχους, καθώς και στις τεκμαιρόμενες μητέρες που αποκτούν τέκνο με τη διαδικασία της παρένθετης μητρότητας. **Ειδική πρόβλεψη υπάρχει για τη χορήγηση άδειας στους μονογονείς, ενώ πολύ σημαντική είναι επίσης η επέκταση της άδειας για την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή στις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, καθώς μέχρι τώρα αυτή η δυνατότητα αυτή προβλέπονταν μόνο για τις εργαζόμενες στο δημόσιο τομέα. Η Αρχή είχε επισημάνει¹⁴⁷ την επέκταση αυτή ως αναγκαίο θετικό μέτρο για την εξισορρόπηση της οικογενειακής με την επαγγελματική ζωή των εργαζόμενων γυναικών, στον ιδιωτικό τομέα, πρόταση που έγινε τελικώς αποδεκτή και αποτυπώθηκε στις νέες διατάξεις.**

Περαιτέρω, απαγορεύεται ρητά και είναι άκυρη κάθε καταγγελία της σχέσης εργασίας που οφείλεται στο γεγονός ότι ο/η εργαζόμενος/η ζήτησε ή έλαβε άδεια ή ευέλικτη ρύθμιση ή άσκησε δικαίωμα που προβλέπεται από τις εν λόγω διατάξεις.

146. Βλέπε κεφάλαιο Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου.

147. Ετήσια Έκθεση 2020: https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.ehtisies_ektheseis_documents.774646.

Κρίσιμο σημείο για την ενεργοποίηση της προστασίας αυτής, αποτελεί η ρύθμιση για το βάρος απόδειξης που προβλέπεται με τις νέες διατάξεις. Ο Συνήγορος του Πολίτη στις παρατηρήσεις που υπέβαλε όταν τέθηκε υπόψη του το νομοσχέδιο¹⁴⁸, είχε επισημάνει ότι η διατύπωση που έχει υιοθετηθεί για το βάρος απόδειξης στο άρθρο 48 του νόμου, δημιουργούσε σύγχυση αναφορικά με την αποδεικτική διαδικασία και την πραγματική αντιστροφή του βάρους απόδειξης. Πράγματι, στο αρχικό σχέδιο νόμου υπήρξε αυτούσια μεταφορά της ελληνικής μετάφρασης της σχετικής διάταξης της οδηγίας 2019/1158, ενώ από το πρωτότυπο αγγλικό κείμενο, προέκυπτε ότι αρκούσε η πιθανολόγηση όσων επικαλούνταν ο εργαζόμενος. Για τον λόγο αυτό, πρότεινε να υιοθετηθεί ανάλογη διατύπωση με αυτήν του άρθρου 24 του Ν. 3896/2010, που αποτελούσε αυτούσια μεταφορά του άρθρου 19 της Οδηγίας 2006/54/ΕΕ για την αρχή της Ίσης Μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην εργασία. Οι επισημάνσεις του Συνηγόρου λήφθηκαν υπόψη, και το ζήτημα του βάρους απόδειξης αντιμετωπίστηκε επαρκώς με την ισχύουσα διάταξη. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η δυνατότητα ή μη χρήσης των διευκολύνσεων που προβλέπονται από την Οδηγία και το νέο νόμο, συνδέονται άρρηκτα με τα πεδία διάκρισης λόγω φύλου και οικογενειακής κατάστασης, για τα οποία συχνά καλείται να παρέμβει η Αρχή, αναμένεται να διαπιστωθεί στην πράξη η εφαρμογή των νέων διατάξεων το προσεχές χρονικό διάστημα.

10. Η κλιματική αλλαγή και η διαχείριση των επιπτώσεών της

Ως κλιματική αλλαγή νοείται η μεταβολή του κλίματος, και ειδικότερα οι μεταβολές των μετεωρολογικών συνθηκών που εκτείνονται σε μεγάλη χρονική κλίμακα. Είναι πλέον γενικά αποδεκτό, ότι το κλίμα αλλάζει σε παγκόσμια κλίμακα, αποτελώντας επείγουσα απειλή για τον πλανήτη, ενώ οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι ήδη αισθητές και προβλέπεται να γίνουν συχνότερες και εντονότερες τις επόμενες δεκαετίες. Τα ακραία καιρικά φαινόμενα έχουν αλλάξει σε συχνότητα, αλλά και ένταση. Εμφανίζεται επίσης μεταβλητότητα ως προς τα κατακρημνίσματα με την αύξηση της συχνότητας και της έντασης των καταιγίδων και των ξηρασιών. Οι επιστήμονες εκτιμούν ότι με το να δίνουν όνομα σε ένα φαινόμενο βοηθούν στην καλύτερη προετοιμασία του πληθυσμού, καθώς τον προειδοποιούν ότι το φαινόμενο χρήζει μεγαλύτερης προσοχής.

148. Βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/3parathrhseis-epi-nsx-ypergasias-2-1.pdf>.

Η κλιματική αλλαγή επηρεάζει καθοριστικά την ισορροπία μεταξύ του ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος. **Οι οικιστικές περιοχές και οι υποδομές τους τα τελευταία χρόνια έρχονται αντιμέτωπες με ιδιαίτερα σφοδρά καιρικά φαινόμενα (π.χ. έντονες βροχοπτώσεις, παρατεταμένες χιονοπτώσεις, αύξηση θερμοκρασιών, παρατεταμένες περίοδοι ξηρασίας, ένταση των ανέμων) και με τις συνεπαγόμενες φυσικές καταστροφές (π.χ. πλημμύρες, πυρκαγιές, κατολισθήσεις). Η ανάπτυξη και επέκταση, συχνά άναρχη και χωρίς τις αναγκαίες υποδομές, των αστικών χώρων, μετατρέπει μέρος του φυσικού περιβάλλοντος σε περιαστικό ή, πολλές φορές, αμιγώς αστικό, με συνέπεια την ένταση των προβλημάτων.** Τα ακραία καιρικά φαινόμενα που έπληξαν τη χώρα εντός του 2021 (π.χ. κακοκαιρίες Μήδεια και Μπάλλος) και οι καταστροφές στις πληγείσες περιοχές, είχαν ως αποτέλεσμα η Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας (Γ.Γ.Π.Π.) να αναβαθμιστεί με τη σύσταση Υπουργείου Κλιματικής Αλλαγής και Πολιτικής Προστασίας. Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι έχει συνταχθεί από το ΥΠ.ΕΝ. η Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή¹⁴⁹, όπως και ότι εκπονούνται τα Περιφερειακά Σχέδια Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή.

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής είναι πλέον ιδιαίτερως σοβαρές, με αποτέλεσμα να χάνονται κάθε χρόνο ανθρώπινες ζωές, περιουσίες, εκτάσεις δασικού κεφαλαίου και αγροτικής γης, να καταστρέφονται υποδομές, κ.λπ., ενώ ο οικονομικός αντίκτυπος, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, είναι δυσμενέστατος. Ως εκ τούτου, κρίσιμα είναι τα μέτρα πρόληψης που πρέπει να λαμβάνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Απαιτείται συνεπώς, μεταξύ άλλων δράσεων, ορθή διαχείριση του φυτικού κεφαλαίου που επιτελεί έναν κομβικό ρόλο στις επιπτώσεις στον οικιστικό ιστό και μελέτη – κατασκευή νέων αλλά και αντικατάσταση, ενίσχυση και συμπλήρωση των υφιστάμενων υποδομών διαχείρισης πλημμυρών.

10.1. Διαχείριση αστικού και περιαστικού πρασίνου

Οι εκτεταμένες πυρκαγιές που σημειώθηκαν το καλοκαίρι του 2021, ανέδειξαν τη σημασία της κατάλληλης και επαρκούς πυροσβεστικής υποστήριξης. Ταυτόχρονα, έκαναν σαφές ότι κάθε χρόνο απαιτείται να διενεργούνται ανελλιπώς καθαρισμοί των ξερών χόρτων και δέντρων πλησίον των οδικών δικτύων, των γραμμών

149. Έχει ως στόχο να συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας, όσον αφορά στις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και στη δημιουργία των προϋποθέσεων, ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται με βάση τη σωστή πληροφόρηση και με μακροπρόθεσμη στόχευση, αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που πηγάζουν από την κλιματική αλλαγή (πηγή: ΥΠ.ΕΝ., αναρτημένο σε: <https://ypen.gov.gr/perivallon/klimatiki-allagi/prosarmogi-stin-klimatiki-allagi/>).

όδευσης ηλεκτρικού ρεύματος, των κοινοχρήστων χώρων, πέριξ των οικιστικών περιοχών, να διανοίγονται αντιπυρικές ζώνες, να συντηρείται η δασική οδοποιία και φυσικά οι ίδιοι οι πολίτες να φροντίζουν για τον καθαρισμό από τα ξερά χόρτα των περιουσιών τους. Ωστόσο, στην Αρχή κατατίθενται αναφορές που σχετίζονται με την ελλιπή θωράκιση και πρόληψη¹⁵⁰ εκ μέρους των αρμοδίων υπηρεσιών.

Αναφορικά με τον **καθαρισμό των οικοπέδων** από πυκνή βλάστηση, ξερά χόρτα ή και απόβλητα, η ισχύουσα νομοθεσία ορίζει ότι οι Δήμοι έχουν την αρμοδιότητα καθαρισμού, λήψης προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων για την προστασία των κοινόχρηστων χώρων της εδαφικής τους περιφέρειας, ενώ οφείλουν να μεριμνούν για την τήρηση των υποχρεώσεων καθαρισμού και από τους ιδιοκτήτες των ιδιωτικών οικοπέδων. Οι ενδιαφερόμενοι πολίτες υποβάλλουν συνήθως επανειλημμένα αιτήματα, ωστόσο, οι ενέργειες των αρμόδιων Ο.Τ.Α. για τον καθαρισμό των οικοπέδων πραγματοποιούνται με σημαντική καθυστέρηση¹⁵¹. Ως εκ τούτου, τη χρονιά αυτή, η Γ.Γ.Π.Π. κήρυξε σε Κατάσταση Ειδικής Κινητοποίησης Πολιτικής Προστασίας¹⁵² πολλούς Δήμους, προκειμένου να δρομολογηθούν άμεσες εργασίες για τη μείωση του κινδύνου πυρκαγιάς. Επισημαίνεται ότι **τα προληπτικά μέτρα οφείλουν να λαμβάνονται κατόπιν συγκεκριμένου σχεδιασμού από τις αρμόδιες υπηρεσίες**. Ωστόσο, από τη διερεύνηση σχετικής αναφοράς διαπιστώθηκε ότι, λόγω της ενεργοποίησης των διατάξεων εκτάκτου ανάγκης¹⁵³, εκτελέστηκαν εργασίες καθαρισμού αντιπυρικής προστασίας με τη χρήση βαρέων μηχανημάτων στο Εθνικό Πάρκο Σχοινιά Μαραθώνα, χωρίς τις απαιτούμενες εγκρίσεις που ορίζονται από το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα προστασίας της περιοχής και χωρίς να έχουν ληφθεί υπόψη οι προτάσεις του Φορέα Διαχείρισης¹⁵⁴.

Μέσα στον οικιστικό ιστό τα δέντρα προσφέρουν μικροκλιματική ισορροπία, αλλά δύνανται κατά την εκδήλωση πυρκαγιάς να μεταδώσουν τη φωτιά σε όμορά τους κτίρια, ενώ σε ακραίες καιρικές συνθήκες (έντονη χιονόπτωση, άνεμος, κ.λπ.), μπορεί να σπάσουν και να προξενήσουν, κυρίως, υλικές καταστροφές. Στην περίπτωση της έντονης χιονόπτωσης και του παρατεταμένου παγετού με την επωνυμία «Μήδεια» που έπληξε τη χώρα το Φεβρουάριο, πολλές περιοχές (όπως στον Βόρειο Τομέα της Περιφέρειας Αττικής) αποκλείστηκαν με την πτώση δέντρων,

150. Φ.Υ. 293268, 303194, 302756.

151. Φ.Υ. 293355, 297080, 297303, 301811, 304227, 306344.

152. Άρθρο 26 του Ν. 4662/20.

153. Απόφαση της Γ.Γ. Πολιτικής Προστασίας (3771/1005.2021) για κήρυξη 18 Δήμων της Περιφέρειας Αττικής σε Κατάσταση Ειδικής Κινητοποίησης Πολιτικής Προστασίας.

154. Φ.Υ. 301070.

ενώ σημειώθηκαν βλάβες στο εναέριο δίκτυο μεταφοράς ενέργειας και πολυήμερες διακοπές ηλεκτροδότησης. Αναγκαία συνεπώς, **καθίσταται η φροντίδα και η διασφάλιση υγιούς βλάστησης με την κοπή των γηρασμένων ή/και ξερών δέντρων και το ορθό κλάδεμα.**

Όσον αφορά **στην κοπή των δέντρων** σε εκτός σχεδίου περιοχές, απαιτείται έγκριση από το δασαρχείο. Για την κοπή δέντρων εντός κοινοχρήστων χώρων οικισμών/πόλεων απαιτείται, μεταξύ άλλων, απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου και έγκριση εργασιών μικρής κλίμακας. Τέλος, για την κοπή δέντρων εντός ιδιωτικής έκτασης απαιτείται τεχνική έκθεση μηχανικού και, επίσης, έγκριση εργασιών μικρής κλίμακας. Εντούτοις, από την ισχύουσα νομοθεσία δεν προκύπτει να υφίσταται σχετική δυνατότητα της διοίκησης να προβαίνει σε κοπή δέντρων που ευρίσκονται εντός ιδιωτικής έκτασης, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υποχρεωθούν, έστω και έμμεσα, οι ιδιοκτήτες σε κοπή, εν δυνάμει, επικίνδυνου δέντρου¹⁵⁵. **Σε περίπτωση δε επικίνδυνου δέντρου, η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία θα πρέπει να ενεργεί βάση των διατάξεων περί επικινδύνων και να συντάσσει σχετική έκθεση, ζητώντας από τον ιδιοκτήτη την αποτροπή του κινδύνου με την κοπή του δένδρου. Άλλως, προβαίνει η ίδια στις απαιτούμενες ενέργειες, εισπράττοντας το αναλογούν κόστος με τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε.**

Διαφορετικό είναι το ζήτημα της **κλάδευσης των δέντρων**. Το Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος έχει συντάξει τεχνικές προδιαγραφές για την ορθολογική κλάδευση δέντρων εντός αστικού ιστού, οι οποίες, όμως, δεν έχουν υποχρεωτική εφαρμογή κατά την παροχή υπηρεσιών διαχείρισης πρασίνου, με αποτέλεσμα τη μη τήρησή τους στην πλειοψηφία των περιπτώσεων¹⁵⁶. Μετά την εκδήλωση των ακραίων καιρικών φαινομένων όπως η «Μήδεια», πολλοί δήμοι προέβησαν σε μη ορθολογική και μαζική κλάδευση δέντρων, χωρίς καμία φυτοτεχνική μελέτη και αφού είχαν παραμελήσει τη φροντίδα αυτών για έτη, με αποτέλεσμα την απομείωση του αστικού πρασίνου, όπως διαπιστώθηκε από τη διερεύνηση σχετικών αναφορών. **Αναδεικνύεται, συνεπώς, η ανάγκη της υποχρεωτικής εφαρμογής των τεχνικών προδιαγραφών σε εργασίες αυτεπιστασίας και σε παροχές υπηρεσιών διαχείρισης πρασίνου. Επίσης, επιβάλλεται οι αρμόδιοι Ο.Τ.Α. να διαθέτουν οργανωμένη και επαρκώς στελεχωμένη υπηρεσία πρασίνου, με υπαλλήλους που να διαθέτουν τις απαιτούμενες γνώσεις.**

Περαιτέρω, αν και το πρόβλημα της **μη έγκαιρης απομάκρυνσης των κλαδεμά-**

155. Για τις εκτός σχεδίου περιοχές, με την υπ' αριθμ. 88339/23.09.2021 οδηγία του ΥΠ.ΕΝ., απλοποιήθηκε η διαδικασία κοπής και κλάδευσης δέντρων από τους ιδιώτες.

156. Φ.Υ. 295603.

των από τους Δήμους ή της παράνομης διάθεσής τους σε μη εγκεκριμένους χώρους, προϋπήρχε, ωστόσο, με τις μαζικές κλαδεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, έγινε εξαιρετικά έντονο με τη συσσώρευση μεγάλων όγκων κλαδεμάτων που δυσχέραναν την καθημερινότητα των κατοίκων, αλλά και δημιούργησαν επικίνδυνες υγειονομικές καταστάσεις. Το γεγονός αυτό ανέδειξε, για ακόμα μια φορά, την αναγκαιότητα εφαρμογής του άρθρου 41 του Ν. 4042/2012, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, περί υποχρεωτικής δημιουργίας κατάλληλων υποδομών για ξεχωριστή διαχείριση των βιολογικών αποβλήτων από τους Ο.Τ.Α., όπως έχει τονίσει και ο Συνήγορος του Πολίτη¹⁵⁷.

Αναφορικά με την **κλάδευση δέντρων στην όδευση των δικτύων ηλεκτροδότησης**, σύμφωνα με τους εγκεκριμένους από το 1967, Κανονισμούς της Δ.Ε.Η. για την Εγκατάσταση και Συντήρηση Υπαίθριων Γραμμών Ηλεκτρικής Ενέργειας, ο Α.Δ.Μ.Η.Ε., ως Διαχειριστής πλέον του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρικής Ενέργειας, έχει την αρμοδιότητα για την κλάδευση των δέντρων και την απομάκρυνση κλαδιών που βρίσκονται κοντά σε αγωγούς γραμμών ενέργειας ή σε διασταυρώσεις αγωγών και συρμάτων και συγκεκριμένα στους διαδρόμους δουλείας, ενώ δεν παρεμβαίνει σε ξένες ιδιοκτησίες¹⁵⁸. Ωστόσο, λόγω της δυσκολίας της αποσαφήνισης των ορίων της περιοχής αρμοδιότητας, δεν λείπουν οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των Δήμων και του Α.Δ.Μ.Η.Ε.

Η μη ορθή κλάδευση/απομάκρυνση επικίνδυνων δέντρων από τα δίκτυα όδευσης, καθώς και το γεγονός της ύπαρξης εναέριου δικτύου διανομής, οδήγησε, σύμφωνα με έγγραφο του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., σε 40.000 διακοπές ρεύματος και σε 2.000 πτώσεις δέντρων που επηρέασαν το δίκτυο κατά την κακοκαιρία «Μήδεια». Ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. αφαίρεσε τη χρέωση που αναλογεί στη χρήση δικτύου διανομής για το Φεβρουάριο στις πληγείσες περιοχές, και η Δ.Ε.Η. ανακοίνωσε ότι θα κάνει μια περαιτέρω έκπτωση 30% στις χρεώσεις ενέργειας των λογαριασμών ρεύματος στους ίδιους δικαιούχους. Τελικά, ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. απέστειλε στους προμηθευτές τους καταλόγους των δικαιούχων τον Αύγουστο 2021. **Όλα τα ανωτέρω συντείνουν στην αναγκαιότητα υπογειοποίησης του δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας, ώστε μην υπάρχει έκθεσή του σε εξωγενείς παράγοντες.**

157. Ειδική Έκθεση 2020 «Η Διαχείριση των Αποβλήτων», ανηρτημένη σε: <https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.files.696218>.

158. Φ.Υ. 296370.

10.2. Διαχείριση όμβριων υδάτων

Ιδιαίτερα σοβαρό πρόβλημα που επιτείνεται με την κλιματική αλλαγή, είναι η διαχείριση των ομβρίων υδάτων. Η έλλειψη αντιπλημμυρικών έργων, οι επικωματώσεις και οι αυθαίρετες κατασκευές σε ρέματα, αλλά και ο μη έγκαιρος καθαρισμός των φρεατίων στις πόλεις, είναι οι συνήθεις αιτίες για τις έντονες πλημμύρες.

Κατά την εκδήλωση φαινομένων με έντονες βροχοπτώσεις (όπως, κακοκαιρίες “Ιανός” το 2020, “Μπάλλος” το 2021), ολόκληροι οικισμοί και τμήματα πόλεων (Καρδίτσα, Κέρκυρα, περιοχές της Αθήνας, κ.ά.) πλημμύρισαν καθώς, σε αντίθεση με την οικεία νομοθεσία, **τα περισσότερα ρέματα, τα οποία εκ της φύσεως αποτελούν της οδούς διόδευσης των απορροών, δεν έχουν καν οριοθετηθεί, ενώ η κοίτη τους έχει απομειωθεί, με παράνομες κατασκευές. Επισημαίνεται, ότι ένας βασικός λόγος για την παράλειψη οριοθέτησης είναι ότι το υφιστάμενο πλαίσιο¹⁵⁹ δεν καθιστά αποκλειστικά αρμόδια συγκεκριμένη υπηρεσία, αλλά δημιουργεί συντρέχουσα αρμοδιότητα** στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση, στην Περιφέρεια και στους Δήμους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση, να επιτείνεται η ολιγωρία και οι υπηρεσίες, τελικώς, να αποποιούνται την ευθύνη ανάληψης του έργου. Το πρόβλημα σαφώς επιτείνεται εντός οικιστικών περιοχών. Είναι φανερό δε, ότι για τις αυθαίρετες κατασκευές πλησίον ή επί της κοίτης ρεμάτων, διαιωνίζεται μια κατάσταση που, έχοντας, αρκετές φορές, ως βάση την κακοδιοίκηση, που εκδηλώνεται μέσω της παράλειψης αποτύπωσης των ρεμάτων στα σχέδια των οικισμών, αλλά και της μη οριοθέτησής τους, «ενθαρρύνει» έτι περαιτέρω τις αυθαίρετες κατασκευές επί ρεμάτων από τους ιδιώτες. Το κόστος αυτό, λόγω και των διαρκώς διογκούμενων πλημμυρικών φαινομένων, ως συνέπεια και της κλιματικής αλλαγής, θα επωμιστούν άμεσα τόσο οι πολίτες που θα πληγούν, όσο και στο κράτος, το οποίο θα κληθεί να αποκαταστήσει τις υποδομές και να αποζημιώσει σε περίπτωση καταστροφών.

Κατά τη διερεύνηση αναφοράς, σχετικά με την καταπάτηση ρέματος στην Παροικιά της Πάρου από ακίνητα που έχουν κατασκευαστεί στην κοίτη του, διαπιστώθηκε ότι το εν λόγω ρέμα δεν είχε οριοθετηθεί και δεν αποτυπωνόταν στο τοπογραφικό διάγραμμα του σχετικού Π.Δ. του παραδοσιακού οικισμού της Παροικιάς. Περαιτέρω, όλες οι άδειες των ακινήτων είχαν εκδοθεί χωρίς να παρουσιάζεται η ύπαρξη ρέματος στα σχετικά τοπογραφικά διαγράμματα¹⁶⁰. Η αρμόδια Δ/ση της Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, κατόπιν αυτοψίας που διενήργησε στην περιοχή, προει-

159. Άρθρο 2 του Ν. 4258/2014.

160. Φ.Υ. 247264.

δοποίησε για την επικινδυνότητα του συγκεκριμένου ρέματος σε έντονες βροχοπτώσεις.

Αντίστοιχα, το ρέμα της Πικροδάφνης στην Αττική έχει υποστεί περιβαλλοντική υποβάθμιση από τη μακροχρόνια απόρριψη αστικών λυμάτων, τη συγκέντρωση μεγάλου όγκου στερεών αποβλήτων, τις παραλείψεις συγκράτησης των πρηνών και κατεδάφισης αυθαιρέτων κατασκευών σε επαφή με τα πρηνή της κοίτης του ρέματος. Κατά τη διερεύνηση συναφούς αναφοράς σε περιοχή εντός των ορίων του Δήμου Παλαιού Φαλήρου και μετά από πολυετή διαμεσολάβηση της Αρχής, ο Δήμος, με τη συνδρομή των συναρμοδίων υπηρεσιών, πραγματοποίησε κατεδάφιση των τελεσιδικώς κριθέντων αυθαιρέτων και επικίνδυνων κατασκευών, αποκομιδή πάσης φύσεως αποβλήτων, επαναφορά των πρηνών, της κοίτης και του ευρύτερου περιβάλλοντος στην πρότερη μορφή του¹⁶¹.

Περιοχές με ιδιαίτερα μορφολογικά στοιχεία, όπως πεδινές περιοχές που βρίσκονται χαμηλότερα από το ύψος των περιμετρικών, και στις οποίες δεν υπάρχει κάποια ξεκάθαρα διαμορφωμένη μισγάγγεια – ρέμα, σε συνδυασμό με την ολιγωρία και αδράνεια των αρμοδίων υπηρεσιών στον τομέα της πρόληψης, αντιμετωπίζουν μεγάλης έκτασης πλημμυρικά φαινόμενα κατά την εκδήλωση έντονων καιρικών φαινομένων. Σε διαμαρτυρία για έντονες πλημμύρες και συσσώρευση όμβριων υδάτων στον οικισμό Ασπροβάλλτας, ο Δήμος Βόλβης επισήμανε την επιδείνωση της κατάστασης στην περιοχή μετά την κατασκευή της Εγνατίας Οδού, σε συνδυασμό με τη γεωγραφική θέση (περιλαμβάνεται σημαντικός ορεινός όγκος και η λεκάνη της λίμνης Βόλβης) και τους άναρχα διαμορφωμένους οικισμούς της περιοχής (χωρίς τήρηση πολεοδομικών διατάξεων, δυσκολία δημιουργίας εκ των υστέρων κοινόχρηστων χώρων και έργων υποδομής/αγωγών όμβριων). Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας έχει ξεκινήσει τη διαδικασία εκπόνησης μελέτης για την αντιπλημμυρική προστασία των παράκτιων οικισμών του Στρυμονικού κόλπου¹⁶².

Έντονα είναι τα προβλήματα και σε περιοχές όπου τα υφιστάμενα έργα διαχείρισης υδάτων δεν επαρκούν για τη διοχέτευση του όγκου νερού, λόγω και του μη έγκαιρου καθαρισμού των φρεατίων, αλλά και της μη επαρκούς παροχευτευτικής ικανότητάς τους. Κάτοικοι της περιοχής του Αγίου Σπυρίδωνα Κωτσέλα του Δήμου Κέρκυρας κατήγγειλαν τη συχνότητα εκδήλωσης πλημμυρικών φαινομένων, ακόμη και με συνήθεις βροχοπτώσεις, με αποτέλεσμα να προκαλούνται υλικές ζημιές στα ισόγεια κατοικιών. Τονίζεται ότι η εν λόγω περιοχή βρίσκεται κατώτερα από το ύψος των περιμετρικών περιοχών και δρόμων και δέχεται τα

161. Φ.Υ. 238738.

162. Φ.Υ. 299127.

όμβρια ύδατα των 2/3 της συνολικής έκτασης της πόλης της Κέρκυρας. Εξαιτίας, όμως, αυθαίρετων παρεμβάσεων, έχει μειωθεί η παροχетеυτική ικανότητα της Τάφρου Κωτσέλα, η οποία αποτελεί τον κυρίως αποδέκτη. Επίσης, τα έργα διαχείρισης όμβριων υδάτων που μελετήθηκαν και κατασκευάστηκαν κατά καιρούς δεν έλαβαν υπόψη την ανάγκη γενικού αντιπλημμυρικού σχεδιασμού, ενώ υπήρχε και σύγκρουση αρμοδιοτήτων μεταξύ των τεχνικών υπηρεσιών του Δήμου και της Δ.Ε.Υ.Α.Κ. για την αρμοδιότητα επί του δικτύου όμβριων. Η Αρχή έχει απευθυνθεί στους αρμόδιους φορείς και έχει ζητήσει να εκπονηθεί σχέδιο ολοκληρωμένης αντιπλημμυρικής προστασίας και κατασκευής των κατάλληλων έργων, με τελικό αποδέκτη επαρκούς παροχетеυτικότητας¹⁶³.

Τέλος, οι κατολισθήσεις και καθιζήσεις είναι συχνότερες, τόσο λόγω των έντονων καιρικών φαινομένων, όσο και της αποσάθρωσης των εδαφών, μετά την απώλεια της δασικής βλάστησης. Έτσι, τα ακραία καιρικά φαινόμενα (ισχυρές βροχοπτώσεις και υπερκορεσμός χαλαρών εδαφών) επιταχύνουν τις όποιες διεργασίες, αλλά και την επικινδυνότητα κατάρρευσης ακινήτων, εξαιτίας εργασιών διάνοιξης οδού και εν εξελίξει καθιζήσεων στη Σητεία, όπου ουσιαστικά πρόκειται για γεωτεκτονικά φαινόμενα ολισθήσεων εδαφών σε επικλινείς περιοχές με οικιστική ανάπτυξη, χωρίς προηγούμενη μελέτη γεωλογικής καταλληλότητας¹⁶⁴. Αντιστοίχως, αναδείχθηκε η αναγκαιότητα λήψης άμεσων μέτρων για την αποτροπή κατολισθητικών φαινομένων στη θέση «Κάστρο» Ανάφης, τα οποία απειλούν οικίες στη Χώρα, όπου μετά τη διαμεσολάβηση της Αρχής, η Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών διαπίστωσε το σοβαρό πρόβλημα και ο Δήμος ανέλαβε να συντάξει σχετική μελέτη, ενώ αναμένεται η υλοποίηση των έργων με την ολοκλήρωσή της¹⁶⁵. Συνεπώς, είναι προφανές ότι **η συνύπαρξη ατόμου και φυσικού χώρου δοκιμάζονται, ενώ, πλέον τίθεται ξεκάθαρα η αναγκαιότητα ορθού σχεδιασμού και υλοποίησης των απαιτούμενων υποδομών ανά περιοχή εντός σαφούς χρονοδιαγράμματος.** Για αυτόν τον σκοπό:

- οι αρμόδιες υπηρεσίες οφείλουν να εφαρμόζουν άμεσα και αποτελεσματικά την τήρηση της νομιμότητας (τήρηση των διαδικασιών περί αυθαίρετων/κατεδάφιση, καθαρισμοί φρεατίων, κ.ά.)
- οι αρμόδιες υπηρεσίες οφείλουν να προβούν εγκαίρως στις ενέργειες για την ωρίμανση των σχετικών μελετών και την ακόλουθη ένταξη των έργων σε χρηματοδοτικά προγράμματα

163. Φ.Υ. 234300.

164. Φ.Υ. 295326, 301326.

165. Φ.Υ. 263307.

- είναι κρίσιμο να λαμβάνονται σε προσήκοντα χρόνο τα απαιτούμενα προληπτικά μέτρα
- απαιτείται η τήρηση του νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και την πολεοδομική και χωροταξική οργάνωση
- καθίσταται σαφές ότι οι νέες πολιτικές πρέπει να ενσωματώσουν τις απαιτήσεις για την αποτελεσματική διαχείριση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

11. Ενεργειακή Φτώχεια

Ένα από τα ουσιαστικά προβλήματα που αφορούν στην καθημερινότητα και την επιβίωση των πολιτών, είναι το ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας, δηλαδή η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες ενέργειας στο σπίτι (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και οικιακές συσκευές). Ο περιορισμός των δαπανών των νοικοκυριών για ενέργεια συνεπάγεται και την επιδείνωση της ποιότητας ζωής.

Από το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα του 2019 (Ε.Σ.Ε.Κ.), έχει αναγνωρισθεί η ανάγκη μετατόπισης της εστίασης του Κοινωνικού Κράτους από τις βραχυπρόθεσμες παθητικές παρεμβάσεις αποσπασματικού χαρακτήρα και προσωρινού μετριασμού του προβλήματος (όπως π.χ. η χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος επανασύνδεσης ρεύματος για στήριξη καταναλωτών με χαμηλά εισοδήματα) στις ενεργητικές και μακρόπνοες πολιτικές ριζικής καταπολέμησης των αιτιών του φαινομένου και ουσιαστικής στήριξης των οικονομικά ευάλωτων πολιτών, με απώτερο στόχο τη σταδιακή αποκατάσταση της αυτοδυναμίας και του αυτοσεβασμού τους.

Ειδικότερα, η ηλεκτρική ενέργεια συνιστά ένα από τα ζωτικής σημασίας αγαθά για το κοινωνικό σύνολο, τα οποία προσδιορίζονται από το συνδυασμό διατάξεων του Συντάγματος και της νομολογίας, ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας. Συνιστά μάλιστα βασική οικονομική δραστηριότητα του Δημοσίου, καθώς φέρει δημόσιο χαρακτήρα ή κοινής ωφέλειας, ακριβώς επειδή έχει μέγιστη σημασία για την εξυπηρέτηση βασικών αναγκών του κοινωνικού συνόλου. Στο πλαίσιο αυτό, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 39 του Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες, υποχρεούνται να παρέχουν σε καταναλωτές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσχέρεια ή αδυναμία αποπληρωμής λογαριασμών κατανάλωσης, ειδικά προγράμματα ρύθμισης εξόφλησης.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει δεχθεί και συνεχίζει να δέχεται και κατά το έτος 2021 μεγάλο αριθμό αναφορών από πολίτες που ζητούν την παρέμβασή του,

αναφορικά με ζητήματα ενεργειακής ένδειας, όπως λ.χ. την αδυναμία καταβολής υψηλών ληξιπρόθεσμων οφειλών, τη μη δυνατότητα ένταξής τους στο κοινωνικό οικιακό τιμολόγιο, καθώς δεν πληρούν τις προϋποθέσεις, ακόμα και την αδυναμία να αντεπεξέλθουν στο διακανονισμό των οφειλών τους. Ως εκ τούτου, η Αρχή κρίνει αναγκαία τη λήψη άμεσων μέτρων για την ανακούφιση των πληττόμενων καταναλωτών και την υιοθέτηση των προτάσεων που έχει ήδη διατυπώσει, οι οποίες περιλαμβάνουν ιδίως:

- την πρόβλεψη της δυνατότητας διακανονισμού οφειλών σε μεγάλο αριθμό δόσεων
- τη σύσταση επιτροπής σε κάθε πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας για την εξέταση αιτημάτων καταναλωτών για παροχή διευκολύνσεων
- τη δυνατότητα διαγραφής όλου ή μέρους των προσαυξήσεων, ή/και την αναστολή επιβολής προσαυξήσεων, σε περιπτώσεις όπου υφίσταται πραγματική και αποδεδειγμένη οικονομική αδυναμία.

Άλλο σημαντικό ζήτημα που διαπίστωσε ο Συνήγορος και αφορά στους δικαιούχους του Κοινωνικού Οικιακού Τιμολογίου (Κ.Ο.Τ.), ήταν η απένταξή τους από αυτό, καθώς και από το Μητρώο Ευάλωτων Πελατών (Μ.Ε.Π.), λόγω μη εμπρόθεσμης υποβολής της απαιτούμενης αίτησης ανανέωσης. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η εξακρίβωση της ιδιότητας του ΑμεΑ ή της μεταβολής της οικογενειακής κατάστασης (απόκτηση πρόσθετου τέκνου) διενεργείται αποκλειστικά μέσω της τελευταίας εκκαθαρισμένης δήλωσης εισοδήματος, η οποία όμως αφορά στο προηγούμενο του έτους ένταξης στο Κ.Ο.Τ. (φορολογικό) έτος. **Ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο στους συναρμόδιους Υπουργούς ΥΠ.ΕΝ. και Ψηφιακής Μεταρρύθμισης¹⁶⁶ και πρότεινε¹⁶⁷:**

- τη θέσπιση της άπαξ υποβολής αίτησης ένταξης στο Κ.Ο.Τ. και στο Μ.Ε.Π., καθώς και της αυτεπάγγελτης διενέργειας ετήσιου διοικητικού ελέγχου επί των νόμιμων προϋποθέσεων παραμονής των καταναλωτών στο οικείο καθεστώς και
- τη διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών της Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε. με το ηλεκτρονικό σύστημα υποστήριξης των ΚΕ.Π.Α. και με το πληροφοριακό σύστημα Δημοτολογίων – Ληξιαρχείων για την άντληση και επικαιροποίηση των απολύτως αναγκαίων σχετικών στοιχείων και πληροφοριών.

166. Έγγραφο υπ' αρ. πρωτ. 23709/23.04.2021 και Δελτίο Τύπου της 07.06.2021, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: https://www.synigoros.gr/?i=quality-of-life.el.erga_diktia.808813.

167. Βλ. ενότητα Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη τη μακροχρόνια εμπειρία του, κατέθεσε πρόταση για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, στο πλαίσιο του σχολιασμού της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας¹⁶⁸ και εν όψει της επικαιροποίησης του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδειας, θέτοντας, κατά την κρίση του, ως ουσιώδη προσ απαιτούμενα για την επιτυχή χάραξη και εφαρμογή της σχετικής εθνικής στρατηγικής τα εξής:

- τον καθορισμό συγκεκριμένων και ποσοτικά προσδιορισμένων στόχων για την καταπολέμηση του φαινομένου, επί τη βάση επαρκών αντικειμενικών ευρημάτων και αξιόπιστων και εξειδικευμένων στοιχείων και δεικτών μέτρησης – παρακολούθησης
- την ακριβή ταυτοποίηση/απογραφή των διαβιούντων σε συνθήκες ενεργειακής φτώχειας, νοικοκυριών και η χαρτογράφηση – ανάλυση των χαρακτηριστικών τους
- την οριοθέτηση του ρόλου των φορέων που εμπλέκονται στην εφαρμογή των σχεδιαζόμενων πολιτικών προς αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων
- την ενίσχυση/διεύρυνση της διασύνδεσης διαφορετικών – διαθέσιμων πλέον λόγω της ευρείας ψηφιοποίησης – βάσεων δεδομένων ή η δημιουργία ενιαίας διαδικτυακής πλατφόρμας για τη σύγχρονη ροή (ανταλλαγή), διάχυση και συγκέντρωση πληροφοριών μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της ενεργειακής φτώχειας
- τη δημιουργία υποστηρικτικής βάσης συλλογής δεδομένων μελετών/ερευνών και πρότυπων πρακτικών – παραδειγμάτων σχετικά με την ενεργειακή φτώχεια
- την ετήσια παρακολούθηση και επαναξιολόγηση των αναγκών και των προτεραιοτήτων του σχεδιασμού και της αποτελεσματικότητας των εφαρμοζόμενων μέτρων.

Επιπλέον, ο Συνήγορος εστίασε σε μία από τις σχεδιαζόμενες δράσεις του Εθνικού Σχεδίου για την καταπολέμηση της ενεργειακής ένδειας, η οποία αφορά σε χρηματοδοτικά προγράμματα ενίσχυσης, τόσο για τη συντεταγμένη ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων κατοικίας πληττόμενων νοικοκυριών, όσο και για την προώθηση της χρήσης των Α.Π.Ε., με σκοπό την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών τους.

168. Αρ. πρωτ. Φ1000.2/40/12.08.2021 έγγραφο προς τον Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης & Καταπολέμησης της Φτώχειας, ειδικά ως προς την ενεργειακή ένδεια (Μέτρο 2.8.2., Προτεραιότητα Πολιτικής 2.8.).

Επί της δράσης αυτής, η οποία συμβαδίζει και με τον γενικότερο εθνικό και ευρωπαϊκό στόχο της πράσινης και κοινωνικά δίκαιης ενεργειακής μετάβασης, η Αρχή **επείσμανε την ανάγκη ενίσχυσης και διασφάλισης του θεσμού του ενεργειακών κοινοτήτων (εφεξής Ε.ΚΟΙΝ.) (Ν. 4513/2018) προκειμένου, μέσω αυτού, να υποστηριχθούν ευάλωτοι καταναλωτές και να καταπολεμηθεί η ενεργειακή ένδεια**. Καθώς όμως, το θεσμικό πλαίσιο παρουσιάζει εγγωσμένες αδυναμίες, καθίσταται επιτακτική, **ενόψει και της ενσωμάτωσης των Οδηγιών 2018/2001 και 2019/944¹⁶⁹, η συνολική εξέταση των εντοπισθέντων θεσμικών εμποδίων και πρακτικών προβλημάτων, και η θεσμοθέτηση του αναγκαίου υποστηρικτικού πλαισίου.**

Όπως ενδεικτικώς προτάθηκαν, από την Αρχή, ως μέτρα δυνάμενα να συμβάλουν προς την κατεύθυνση αυτή:

- η θέσπιση συγκεκριμένου ποσοτικού στόχου για την ανάπτυξη των Ε.ΚΟΙΝ. και ταχείας και απλής διαδικασίας αποδέσμευσης πόρων
- η νομοθέτηση της εκ των προτέρων δέσμευσης ότι ένα σημαντικό ποσοστό της συνολικά εγκατεστημένης ισχύος, κατά τη χορήγηση αδειών Α.Π.Ε. με τις ανταγωνιστικές διαδικασίες του Ν. 4759/20, θα κατευθύνεται σε σχήματα Ε.ΚΟΙΝ. κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή η θεσμοθέτηση αυτοτελούς ειδικού πλαισίου αδειοδότησης έργων Α.Π.Ε. που θα αφορά αποκλειστικώς και μόνο σε ενεργειακές κοινότητες κοινωφελούς/μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα
- η χρηματοδότηση/επιδότηση και η παροχή ενισχυμένων κινήτρων για την εγκατάσταση συστημάτων Α.Π.Ε. σε Ε.ΚΟΙΝ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που στοχεύουν στην κάλυψη τοπικών ενεργειακών αναγκών συμπεριλαμβανομένων και των αναγκών ευάλωτων νοικοκυριών όπως η «GR – eco islands» (βλ. Τήλος, Αστυπάλαια, Χάλκη), που θα επεκτείνεται σε περιοχές με διαπιστωμένη – από διασταύρωση στοιχείων βάσεων δεδομένων – ενεργειακή φτώχεια
- η προώθηση – ενίσχυση της δυνατότητας των κοινωνικά ευπαθών ομάδων για ιδιοπαραγωγή – ιδιοκατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της εγκατάστασης οικιακών συστημάτων Α.Π.Ε., καθώς και η διευκόλυνση της ενεργούς συμμετοχής τους σε Ε.ΚΟΙΝ. που αναλαμβάνουν αντίστοιχα συλλογικά έργα προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της ενεργειακής αυτονομίας τους (π.χ.

169. Στις οδηγίες αυτές ορίζονται αντιστοίχως οι Κοινότητες Ανανεώσιμης Ενέργειας (Renewable Energy Communities) και οι Ενεργειακές Κοινότητες Πολιτών (Citizen Energy Communities).

προώθηση ειδικών προγραμμάτων ευνοϊκής χρηματοδότησης ή ανασχεδιασμός ήδη υφιστάμενων, παροχή φορολογικών και άλλων κινήτρων/προνομίων, κ.ά.).

Επιπλέον, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι οι ενεργειακές υπηρεσίες δεν είναι οικονομικά προσιτές, εξαιτίας και των εισπραττόμενων με το λογαριασμό του ηλεκτρικού ρεύματος χρεώσεων υπέρ τρίτων, ήτοι: α) οι ρυθμιζόμενες χρεώσεις που αφορούν στις χρεώσεις που επιβαρύνονται όλοι οι καταναλωτές που κάνουν χρήση του εθνικού ηλεκτρικού συστήματος (δηλαδή τα δίκτυα μεταφοράς και διανομής ρεύματος, τις Υπηρεσίες Κοινής Ωφέλειας και το ειδικό τέλος Μείωσης Εκπομπών Ρύπων (Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ.), β) ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης, το Ειδικό Τέλος 5%, τα Δημοτικά Τέλη, οι Δημοτικοί Φόροι, το Τέλος Ακίνητης Περιουσίας και το ανταποδοτικό τέλος υπέρ της εταιρίας Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. Τα ποσά αυτά επιβαρύνουν υπέρμετρα τον συνολικό λογαριασμό και δυσχεραίνουν έτι περαιτέρω τη συνεπή εξόφλησή του, ειδικότερα από τα ευάλωτα νοικοκυριά. Κατά συνέπεια, είναι σκόπιμο να εξεταστεί διαφορετικός τρόπος είσπραξης, και όχι μέσω του λογαριασμού ηλεκτρικού ρεύματος. **Λαμβάνοντας υπ' όψη ότι η ενέργεια αποτελεί ένα προϊόν που υπόκειται στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς, αλλά ταυτόχρονα και αγαθό ζωτικής σημασίας για το κοινωνικό σύνολο, δεν πρέπει να επιβαρύνεται με χρεώσεις αναντίστοιχες του είδους της παροχής. Πόσω μάλλον, όταν η μη εξόφληση του λογαριασμού του ηλεκτρικού ρεύματος με τον οποίο οι χρεώσεις αυτές συνεισπράττουν, έχει ως αποτέλεσμα το επαχθές μέτρο της διακοπής ηλεκτροδότησης. Ειδικότερα, τις επιπρόσθετες αυτές χρεώσεις οφείλουν κατ' ουσίαν να εισπράττουν είτε οι Ο.Τ.Α. Α' βαθμού, είτε ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, και όχι να γίνεται μετακύλησή τους στους καταναλωτές, μέσω των λογαριασμών ρεύματος.**

Πιο συγκεκριμένα, **όσον αφορά στις ρυθμιζόμενες χρεώσεις, αν και οι χρεώσεις των δαπανών λειτουργίας, συντήρησης και ανάπτυξης των δικτύων μεταφοράς και διανομής και το Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ. (σύμφωνα με την 3366/2015 απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ) αποτελούν κόστη, οι λοιπές χρεώσεις που αποτελούν την υλοποίηση πολιτικών επιλογών οικονομικής ενίσχυσης, θα έπρεπε να εντάσσονται στη γενική φορολόγηση, η οποία καθορίζεται ανάλογα με τα εισοδήματα και λαμβάνοντας υπ' όψη τις οικονομικές δυνατότητες των πολιτών, είτε σε χρηματοδοτικά εργαλεία και να μην επιβαρύνουν τον καταναλωτή. Κατ' αναλογία, θα μπορούσε να εξεταστεί διαφορετικός τρόπος είσπραξης, και όσον αφορά στο τέλος είσπραξης υπέρ της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε.**

Αναφορικά με τα τέλη καθαριότητας και φωτισμού, το τέλος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας (Τ.Α.Π.), τα οποία αποτελούν έσοδα των Ο.Τ.Α. και εισπράττονται από τους παρόχους ηλεκτρικής ενέργειας,

θα έπρεπε ως τέτοια να εισπράττονται απ' ευθείας από τους Ο.Τ.Α., ενόψει της αυτοτέλειάς τους. Ακολουθώντας, το Τ.Α.Π. θα μπορούσε είτε να ενσωματωθεί στον ΕΝ.Φ.Ι.Α., και στη συνέχεια να επιμερίζεται αναλόγως (δημόσιο και Ο.Τ.Α.), είτε να εισπράττεται απευθείας από τους Ο.Τ.Α. Ο υφιστάμενος δε τρόπος υπολογισμού των τελών καθαριότητας με βάση το εμβαδόν των «εστεγασμένων ή μη εστεγασμένων χώρων, ανά μετρητή ηλεκτρικού ρεύματος» που βαρύνει το χρήστη του ακινήτου, «*υπόχρεο στην πληρωμή του καταναλισκόμενου ηλεκτρικού ρεύματος*» δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες απαιτήσεις¹⁷⁰. Το συγκεκριμένο έσοδο, δεδομένου ότι προορίζεται μεταξύ άλλων και για τη διαχείριση αποβλήτων, θα ήταν σκόπιμο να ενσωματώνει, κατά τον υπολογισμό του, τον πραγματικό ή αναμενόμενο όγκο αποβλήτων, σύμφωνα με την αρχή «*ο ρυπαίνων πληρώνει*»¹⁷¹ και να εισπράττεται απ' ευθείας από τους Ο.Τ.Α.

Τέλος, με την υπ' αριθμ. ΥΠΕΝ/ΓΔΕ/89335/5599 απόφαση (Φ.Ε.Κ. 4447/Β'/28.09.2021) εγκρίθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την αντιμετώπιση της Ενεργειακής Ένδεια, το οποίο καλείται να επιτελέσει τη λειτουργία του βασικού πλαισίου σχεδιασμού στοχευμένων και ολοκληρωμένων μέτρων δράσης. Στο πλαίσιο αυτό, αναγνωρίζεται η ανάγκη εντοπισμού των πληττόμενων νοικοκυριών, που προτείνεται να βασιστεί σε εύκολα προσβάσιμες πηγές δεδομένων, περιλαμβάνονται μέτρα βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης, συμπληρωματικά στις κοινωνικές πολιτικές, ενώ κρίσιμη θεωρείται η αξιοποίηση του θεσμού των ενεργειακών κοινοτήτων. Αναμένεται ωστόσο, να διαπιστωθεί στην πράξη η αποτελεσματικότητά του, μετά την έκδοση και των σχετικών εφαρμοστικών διατάξεων.

12. Ταχυδρομικές Υπηρεσίες

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε., και δευτερευόντως τις ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε./ΕΛ.ΤΑ. Courier. **Παρότι ήταν αναμενόμενο να ανακύψουν προβλήματα και στην ταχυδρομική αγορά, λόγω της ραγδαίας αύξησης του όγκου των ταχυδρομικών αντικειμένων, ο Συνήγορος θεωρεί ότι μετά την πάροδο πλέον του ενάμιση έτους από την έναρξη της πανδημίας, οι υπηρεσίες της Εταιρείας**

170. Ειδική Έκθεση «Έσοδα Δήμων και Κράτος Δικαίου, Ιανουάριος 2018»: https://www.synigoros.gr/resources/docs/greekombudsman_specialreport_localgovernmentrevenues_el.pdf.

171. Βλ. «Η Διαχείριση των αποβλήτων. Ειδική έκθεση 2020»: https://www.synigoros.gr/resources/docs/ee_diaxeirisi_apovliton.pdf.

θα όφειλαν να έχουν μεριμνήσει για την εξομάλυνση του χρόνου παράδοσης των ταχυδρομικών αντικειμένων, αλλά και για την όσο το δυνατόν καλύτερη αντιμετώπιση της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί στην εξυπηρέτηση των πελατών στα ταχυδρομικά γραφεία.

Από τις αναφορές αναδεικνύονται ζητήματα σχετικά με:

- Καθυστερήσεις στην επίδοση αλληλογραφίας και δεμάτων.
- Καθυστερήσεις στην παραλαβή λογαριασμών μετά τη λήξη προθεσμίας πληρωμής τους και τη λήψη ειδοποιητηρίων.
- Μη απάντηση σε αιτήματα πελατών.
- Ζητήματα σχετικά με τη χρήση εφαρμογών στην ιστοσελίδα της Εταιρείας.

Ειδικότερα, αναφορικά με το ζήτημα των καθυστερήσεων, χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα πελάτη¹⁷², ο οποίος ζήτησε από τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. την έκδοση βεβαίωσης σχετικά με την εκπρόθεσμη διανομή λογαριασμών ρεύματος, ώστε να την προσκομίσει στον πάροχο ηλεκτρικής ενέργειας, διότι απώλεσε το δικαίωμα έκπτωσης που χορηγείται στις περιπτώσεις εμπρόθεσμης εξόφλησής τους. Καθώς το αίτημά του απορρίφθηκε, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε την επανεξέταση της υπόθεσης, επισημαίνοντας ότι, όπως υπήρξαν καθυστερήσεις σε όλη την ταχυδρομική αγορά, είναι αναμενόμενο να μην επιδίδονται τα Β' Προτεραιότητας αντικείμενα αλληλογραφίας (όπως οι λογαριασμοί) «...έως την 3η εργάσιμη ημέρα μετά την ημέρα κατάθεσης». Τα ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. δεν έκαναν δεκτό το αίτημα.

Σε άλλη περίπτωση¹⁷³, οι ΤΑΧΥΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. απέρριψαν αίτημα καταβολής αποζημίωσης λόγω καθυστέρησης (22 ημερών) στη διακίνηση δέματος που απέστειλε ο πελάτης, με το αιτιολογικό ότι η καθυστέρηση οφειλόταν στην εφαρμογή έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση της διασποράς του κορωνοϊού COVID – 19, καθώς και ότι, όπως ορίζεται στο άρθρο 22 των Γενικών Όρων, η Εταιρεία δεν φέρει καμία ευθύνη για καθυστερήσεις που οφείλονται σε «ανωτέρα βία». Η Αρχή επισήμανε ότι ο ενδιαφερόμενος δεν ενημερώθηκε κατά την παράδοση του δέματος για το ότι θα υπάρξουν καθυστερήσεις, αλλά και ότι δεν προκύπτει η επίκληση ανωτέρας βίας για τις καθυστερήσεις που οφείλονται στον όγκο των παραληπτέων δεμάτων, και όχι στα γενικότερα μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας.

Όσον αφορά στο ζήτημα της μη απάντησης αιτημάτων πελατών που αποστέλλονταν μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, παρατηρήθηκαν καθυστερήσεις που

172. Φ.Υ. 299209/2021.

173. Φ.Υ. 301055/2021.

κυμαίνονταν από τρεις έως οκτώ μήνες, παρά την προβλεπόμενη υποχρέωση απάντησης εντός δέκα (10) ημερών από την ημερομηνία κατάθεσης ή παραλαβής της επιστολής¹⁷⁴. Τα αιτήματα τελικά, απαντήθηκαν μετά την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος, παρά την παρέμβαση της Αρχής¹⁷⁵.

Σχετικά με τα ζητήματα που προέκυψαν με τη χρήση εφαρμογών στην ιστοσελίδα της Εταιρείας και αφορούσαν στη φόρμα επικοινωνίας με τους συναλλασσόμενους, η Αρχή κατέθεσε με γνώμονα τη βελτίωση της εφαρμογής με την αντίστοιχη πρόταση: Όταν χρησιμοποιείται η φόρμα επικοινωνίας για την αποστολή ηλεκτρονικού μηνύματος, να ακολουθεί μία αυτοματοποιημένη απαντητική επιβεβαίωση λήψης του μηνύματος, ώστε να ενημερώνεται ο συναλλασσόμενος – χρήστης ότι ολοκληρώθηκε ορθά η διαδικασία αποστολής και να είναι διαθέσιμα τα χρονολογικά στοιχεία της αποστολής και λήψης του μηνύματος¹⁷⁶.

174. Χάρτης Υποχρεώσεων Καταναλωτή (Χ.Υ.Κ.) των ΕΛ.ΤΑ. Α.Ε. (Κεφάλαιο Α.8).

175. Φ.Υ. 292250, 300097, 301997, 302679.

176. Τα υπ' αρ. 279086/24747/2020/11.06.2020 και 279086/4543/2021/27.01.2021 έγγραφα της Αρχής προς τα ΕΛ.ΤΑ. Η μοναδική απάντηση που δόθηκε από την Εταιρεία είναι ότι «το θέμα είναι υπό εξέταση από την αρμόδια Υπηρεσιακή Λειτουργία».

Ειδικές αρμοδιότητες

Ειδικές αρμοδιότητες

1. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

1.1. Θεσμικό πλαίσιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων που του έχουν ανατεθεί με βάση τον Ν. 4488/2017, ως Πλαίσιο Προαγωγής για την εφαρμογή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε., παρακολούθησε τις δημόσιες πολιτικές στην κατεύθυνση άρσης των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρίες στην κοινωνική και οικονομική ζωή, χειρίστηκε αναφορές σχετικά με την παραβίαση των δικαιωμάτων τους και επανέλαβε προτάσεις και συστάσεις προς τη Διοίκηση.

Με τον Ν. 4780/2021, ο Συνήγορος του Πολίτη ορίστηκε τακτικό μέλος στην Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, συμβουλευτικό όργανο της πολιτείας για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες σε όλους τους τομείς ανθρώπινης δραστηριότητας. Με τη συμμετοχή του αυτή, ο Συνήγορος ενημερώνεται για τις εξελίξεις που σχεδιάζονται ή υλοποιούνται για την προαγωγή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και την πρόοδο που έχει επιτευχθεί κατά την υλοποίηση του οικείου εθνικού σχεδίου δράσης και συνεισφέρει την εμπειρία και τις διαπιστώσεις του από τα δεδομένα και την ανάλυση του χειρισμού των σχετικών αναφορών.

Στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, κατά τον Ν. 4488/2017, συμμετείχε στις συνεδριάσεις της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής των Ελλήνων, καθώς και της Υποεπιτροπής για τα θέματα των Ατόμων με Αναπηρία, ενημερώνοντας κατά το λόγο των αρμοδιοτήτων του. Στην ειδική ετήσια έκθεση του Συνηγόρου, που δημοσιοποιείται στις αρχές του έτους και αφορά στην κατάσταση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες κατά τη χρονιά που πέρασε, θέματα εστίασης αποτελούν τα ζητήματα προσβασιμότητας, εκπαίδευσης, απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας των ατόμων με αναπηρία, με έμφαση στην ιδιαίτερη ευαλωτότητα των παιδιών με αναπηρία. Ενδεικτικά παρατίθενται παρακάτω ορισμένα από τα θέματα που περιλαμβάνονται στην ειδική έκθεση.

1.2. Προσβασιμότητα

Για το κρίσιμο ζήτημα της προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στο δομημένο περιβάλλον, βήμα προόδου σε κανονιστικό επίπεδο απετέλεσε η δημοσίευση της υπ' αριθμ. οικ. ΥΠΕΝ/ΔΜΕΑΑΠ/99709/796/22.10.2021 υπουργικής απόφασης (Φ.Ε.Κ. Β' 5045), με την οποία θεσπίστηκαν τεχνικές προδιαγραφές για τις μελέτες προσβασιμότητας που αφορούν σε κτίρια και κοινόχρηστους υπαίθριους χώρους. Την επίμαχη εκκρεμότητα είχε επισημάνει ο Συνήγορος του Πολίτη στις Εκθέσεις των ετών 2019 και 2020¹⁷⁷. Η ρύθμιση αφορά στα νέα κτίρια, αλλά και στα παλαιότερα, που προσαρμόζονται ώστε να γίνουν προσβάσιμα, καθώς και στις διαμορφώσεις δημόσιων κοινόχρηστων χώρων στο αστικό περιβάλλον. Ζητούμενη, πάντως, παραμένει η πραγματική εφαρμογή των υφιστάμενων μέτρων προσβασιμότητας. Στην πράξη, συχνά ακυρώνονται από παράγοντες, όπως η παράνομη στάθμευση οχημάτων, η κατάληψη των οδεύσεων τυφλών ή των θέσεων στάθμευσης ΑμεΑ, κ.ο.κ. Σε κάποιες περιπτώσεις δε, τηρούνται μόνο ως προς τον τύπο, όπως διαπίστωσε ο Συνήγορος σε αυτοψία σε δημόσιο νοσοκομείο, όπου υπήρχε μεν επαρκής αριθμός αναπηρικών τουαλετών, ωστόσο αυτές ήταν μονίμως κλειδωμένες, αμφίβολης λειτουργικότητας και χωρίς εξωτερική σήμανση. Ομοίως, σε αυτοψίες που πραγματοποίησε δειγματοληπτικά σε δικαστικά κτίρια, ο Συνήγορος του Πολίτη διαπίστωσε ότι την προσβασιμότητα περιόριζε σημαντικά ο ίδιος ο σχεδιασμός των κτιρίων και των δικαστικών αιθουσών¹⁷⁸.

1.3. Πιστοποίηση και παροχές αναπηρίας

Οι διαδικασίες αξιολόγησης της αναπηρίας και το περιεχόμενο των σχετικών γνωματεύσεων από τις υγειονομικές επιτροπές αποτέλεσαν για άλλη μια χρονιά αντικείμενο πολλών αναφορών προς την Αρχή. Μεταξύ άλλων, απασχόλησαν η παραλαβή γνωματεύσεων κατά την υποβολή ενστάσεων και η αιτιολογία των γνωματεύσεων κατά την αξιολόγηση αναπηρίας ατόμων με εξελικτικές παθήσεις. Σε πολίτες με χρόνιες παθήσεις (ιδίως παθήσεις αυτοάνοσης αιτιολογίας, ψυχιατρικές παθήσεις ή συνδυασμό παθήσεων) που έχουν κριθεί επανειλημμένα με ποσοστό αναπηρίας άνω του 67% και βιοπορίζονται με το επίδομα βαριάς αναπηρίας

177. Βλ. Ειδική Έκθεση 2020 Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, σελ. 25 – 26 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/lwqu/#p=22>), Ετήσια Έκθεση 2020 Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 123 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/bmso/#p=123>), Ετήσια Έκθεση 2019 Συνηγόρου του Πολίτη, σελ. 126 (<https://online.fliphtml5.com/hmpf/wbfb/#p=126>).

178. Φ.Υ. 223140.

του Ο.Π.Ε.Κ.Α., αποδόθηκε κατά την πρόσφατη εξέταση μειωμένο ποσοστό αναπηρίας, χωρίς να έχει υπάρξει, ωστόσο, οποιαδήποτε βελτίωση της υγείας τους ή αλλαγή στους κανόνες που διέπουν την υγειονομική κρίση. Η Αρχή απέστειλε προς την Διεύθυνση Ιατρικής Αξιολόγησης του e – ΕΦΚΑ αίτημα εισαγωγής τους στην Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου και επανεξέτασης από τις υγειονομικές επιτροπές. Επίσης, την Αρχή απασχόλησε η απόδοση του κατώτατου προβλεπόμενου ποσοστού αναπηρίας του Ε.Π.Π.Α., χωρίς να συνεκτιμάται εξατομικευμένα η επίδραση της πάθησης στη δυνατότητα του πολίτη για ανάληψη εργασίας (γενικά ή ως προς το επάγγελμα που ασκούσε). Ως προς τις διαδικασίες καταβολής αναπηρικών παροχών, από τις αναφορές καταδείχθηκε ότι κατά την περίοδο της πανδημίας εντάθηκαν τα χρόνια προβλήματα, λόγω των δυσκολιών πρόσβασης στις αρμόδιες υπηρεσίες. Αντικείμενο παρεμβάσεων της Αρχής αποτέλεσε ακόμη η απώλεια δικαιωμάτων λόγω υποβολής των σχετικών αιτήσεων στον ασφαλιστικό φορέα αντί του προνοιακού και το αντίστροφο, λόγω ελλειμματικής ενημέρωσης των δικαιούχων.

1.4. Παιδί και αναπηρία

Τα παιδιά με αναπηρίες είναι ένας εξαιρετικά ευάλωτος πληθυσμός, που διαβιεί, ιδίως σε περίπτωση μεσαίας και χαμηλής λειτουργικότητας, σε κατάσταση απόλυτης ή σχεδόν απόλυτης εξάρτησης, δεν μπορεί να αντιδράσει με κατάλληλο τρόπο στην παραβίαση δικαιωμάτων και έχει αδυναμία πρόσβασης σε μηχανισμούς προστασίας και επανόρθωσης. Κατά το έτος 2021, η Αρχή:

- επισκέφθηκε σχολεία, αλλά και ίδρυμα για παιδιά και ενήλικους με χρόνιες παθήσεις στην Αττική
- επανέλαβε προς το αρμόδιο Υπουργείο προτάσεις για τη βελτίωση της προστασίας των παιδιών με παθήσεις και τη μεταφορά της φροντίδας από το ίδρυμα στην κοινότητα (αποϊδρυματοποίηση)
- έθεσε εκ νέου ζητήματα αναφορικά με τα γενικά και ειδικά σχολεία, όπου χρονίζοντα προβλήματα εμποδίζουν την απρόσκοπτη πρόσβαση στην εκπαίδευση παιδιών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες (καθυστέρηση έναρξης της σχολικής χρονιάς, έλλειψη ειδικού εκπαιδευτικού και βοηθητικού προσωπικού, καθώς και σχολικών νοσηλευτών, ζητήματα ακατάλληλων χώρων)
- ζήτησε επανεξέταση ως προς το ζήτημα της υποχρέωσης εμβολιασμού κατά του Covid – 19 παιδιών με αναπηρίες, ως προϋπόθεση ένταξης σε δομές ανοιχτής κοινωνικής φροντίδας (ΚΔΑΠΑμεΑ και Κ.Δ.Η.Φ.), θεωρώντας ότι δεν διασφαλίζεται επαρκώς η υγεία παιδιών με συνοδές παθήσεις, ενώ υφίστα-

νται διάκριση σε σχέση με τους συνομηλίκους τους και τον γενικό ενήλικο πληθυσμό που δεν έχει υποχρεωθεί σε εμβολιασμό

- ασχολήθηκε με ζητήματα παιδιών με αναπηρίες εκτός οικογενειακού περιβάλλοντος, σε αναδοχή, με αυξημένο κίνδυνο ιδρυματοποίησης
- πραγματοποίησε παρεμβάσεις προς τον Ε.Ο.Π.Υ.Υ., προκειμένου να επιτραπεί μετα – μεταμοσχευτικός έλεγχος παιδιών σε νοσοκομείο του εξωτερικού.

1.5. Απασχόληση

Αν και η Πολιτεία έχει θεσπίσει σειρά θετικών μέτρων για την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που συνεπάγεται η αναπηρία στην ένταξη στην αγορά εργασίας, δεν είναι πάντα δεδομένη η επίτευξη των στόχων τους, κυρίως λόγω αρνητικών στερεοτύπων που παραμένουν, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στον δημόσιο τομέα. Έτσι, προγράμματα ενίσχυσης εργοδοτών για να προσλάβουν άτομα από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, αν και προβλέπουν ειδική ποσόστωση για άτομα με αναπηρία, δεν καταλήγουν στην πλήρωση των ποσοστών, λόγω της προτίμησης των εργοδοτών σε άλλες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Στον δημόσιο τομέα, προσκόμματα στην εφαρμογή της προβλεπόμενης ποσόστωσης υπέρ ατόμων με αναπηρία σε κενές θέσεις εργασίας παρατηρούνται λόγω της άρνησης ορισμένων Δήμων να προχωρήσουν στη λήψη των αναγκαίων μέτρων εύλογης προσαρμογής που θα επέτρεπαν την απασχόληση των διορισθέντων¹⁷⁹, όπως και η χωρίς την απαιτούμενη ειδική αιτιολόγηση κρίση των αρμόδιων οργάνων για την ακαταλληλότητα των διορισθέντων στην εκτέλεση των καθηκόντων της θέσης τοποθέτησης¹⁸⁰. Στον αντίποδα αυτών, επιμέρους παρεμβάσεις του Συνηγόρου έχουν θετική έκβαση, όπως η περίπτωση ολοκλήρωσης του διορισμού ατόμου με αναπηρία σε Δήμο της χώρας. Στην επίμαχη υπόθεση, ο Δήμος θεωρούσε ότι το δικαίωμα διορισμού του επιλεγέντος είχε απολεσθεί, εξαιτίας της μη προσέλευσής του για ορκωμοσία, μολοντί υπήρχαν στοιχεία ότι η μη προσέλευση οφείλονταν σε προσωπικούς λόγους υγείας και στις ειδικές συνθήκες της πανδημίας¹⁸¹.

1.6. Το Πρόγραμμα «Ελλάδα 2.0»

Κατ' εφαρμογή του άρθρου 18 του Κανονισμού 2021/241 του Ευρωπαϊκού

179. Φ.Υ. 281053.

180. Φ.Υ. 275693, 302135.

181. Φ.Υ. 282299/2020.

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, η Ελλάδα κατάρτισε Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, με την ονομασία «Ελλάδα 2.0». Το Σχέδιο περιλαμβάνει συνδυασμό μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, αρκετές από τις οποίες αφορούν στα άτομα με αναπηρία, με χρονικό ορίζοντα υλοποίησης το 2026. Το «Ελλάδα 2.0» συνδέεται και λειτουργεί συμπληρωματικά με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και περιλαμβάνει ενδεικτικά:

- ενίσχυση της προσβασιμότητας σε ιδιωτικές κατοικίες, υπηρεσίες υγείας και χώρους εργασίας
- αποϊδρυματοποίηση παιδιών και ενηλίκων με αναπηρίες
- παροχή υπηρεσιών φροντίδας, ενίσχυση των δεξιοτήτων και ομαλή ένταξη στην εργασία και την απασχόληση
- υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία μέσω του θεσμού του «Προσωπικού Βοηθού»
- ειδικό σχεδιασμό προγραμμάτων για την ανάπτυξη βασικών ψηφιακών δεξιοτήτων σε άτομα με μειωμένη όραση ή/και ακοή
- εκσυγχρονισμό του τεχνολογικού εξοπλισμού των ειδικών σχολείων και των τάξεων ένταξης
- θεσμοθέτηση της δημόσιας κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας
- δημιουργία πρωτοκόλλων παρέμβασης για τα παιδιά στο φάσμα του αυτισμού, με σκοπό την ενίσχυση της ένταξής τους.

Ο Συνήγορος παρακολουθεί συνδυαστικά τις εξελίξεις, καθώς οι προβλεπόμενες μεταρρυθμίσεις σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με διαχρονικές παρεμβάσεις του προς τη Διοίκηση και θα επιδιώξει να συμβάλει σε αυτές, με στόχο την έμπρακτη ενδυνάμωση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση

2.1. Θεσμικό Πλαίσιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σύμφωνα με τους Ν. 3094/2003, 3896/2010 και Ν. 4443/2016 είναι ο ανεξάρτητος εθνικός φορέας: α) για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών (Οδηγία 2006/54/ΕΚ), β) για την παρακολούθηση και

προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου (Οδηγίες 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) στην απασχόληση και την εργασία και γ) για την εφαρμογή των προβλεπόμενων για την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγίας 2014/54/ΕΚ).

Για τις περιπτώσεις διάκρισης λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και γενεαλογικών καταβολών, το προστατευτικό πλαίσιο, πέραν της απασχόλησης και της εργασίας, περιλαμβάνει και τομείς όπως η εκπαίδευση, η στέγαση, η κοινωνική προστασία, οι κοινωνικές παροχές και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες.

Η διεύρυνση της αρμοδιότητας του Συνηγόρου και στον ιδιωτικό τομέα, όταν εξετάζει υποθέσεις διακρίσεων στην εργασία, διαφοροποιεί τη δράση του, αφού, συχνά σε συνεργασία με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, ελέγχει ιδιώτες εργοδότες, επιδιώκει τη συμφιλιωτική επίλυση εργατικών διαφορών με τη διαμεσολάβηση και την παρουσία του στη διενέργειά τους και εισηγείται την επιβολή προστίμου, όταν διαπιστώνει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η αρμοδιότητα προώθησης και προαγωγής της ίσης μεταχείρισης προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα στις δράσεις της Αρχής, καθώς επιδιώκει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ίσης μεταχείρισης. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος συνεργάζεται με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, αλλά και τον εκάστοτε εργοδότη ή εργαζόμενο που θα προσέλθει σε αυτόν, επιδιώκοντας την ενημέρωση και εξοικείωση εργοδοτών και εργαζομένων με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο εφαρμογής του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου. Τέλος, ο Συνήγορος αξιοποιεί τις ατομικές υποθέσεις που εξετάζει, και υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις προς τη Διοίκηση για τη βελτίωση του συστήματος προστασίας των εργαζόμενων με τα ως άνω χαρακτηριστικά.

Ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και το Κ.Ε.Θ.Ι., συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας, ενώ στελέχη της Αρχής παραδίδουν συστηματικά διαλέξεις σε εκπαιδευτικά σεμινάρια δημόσιων φορέων (Αστυνομία, Σ.Ε.Π.Ε., Ι.Ν.Ε.Π., κ.λπ.). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, είναι μέλος του EQUINET, του ευρωπαϊκού δικτύου των φορέων Ίσης Μεταχείρισης.

Τέλος, ως φορέας ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος έχει τη θεσμική υποχρέωση να

υποβάλλει ετήσια έκθεση, στην οποία παρουσιάζει αναλυτικά τη δράση του μέσα στη χρονιά. Η ειδική αυτή έκθεση είναι υπό εκπόνηση.

2.2. Ενδεικτικά Θέματα

Ακολουθεί συνοπτικά η παράθεση ενδεικτικών θεμάτων ανά λόγο διάκρισης που απασχόλησαν την Αρχή στο πλαίσιο της αποστολής της για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

2.2.1. Διάκριση λόγω φύλου

Κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του, ο Συνήγορος παρεμβαίνει στον ιδιωτικό τομέα, εξετάζοντας εργατικές διαφορές που τίθενται υπόψη του, με αντικείμενο την παραβίαση της εργατικής νομοθεσίας για την προστασία της μητρότητας, η οποία συνιστά διάκριση λόγω φύλου. Στο πλαίσιο αυτό, εξέτασε μεγάλο αριθμό υποθέσεων που αφορούσαν στην καταγγελία της σύμβασης εργαζόμενων γυναικών που βρίσκονταν σε κατάσταση εγκυμοσύνης ή επέστρεφαν στην εργασία τους μετά την άδεια λοχείας (προστασία 18μήνου). Σε κάποιες από τις περιπτώσεις επήλθε συμβιβασμός μεταξύ του εργοδότη και της εργαζόμενης, σε πολλές όμως η παρέμβαση της Αρχής οδήγησε στην εισήγηση και την επιβολή προστίμου από την Επιθεώρηση Εργασίας.

2.2.2. Διάκριση λόγω ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου

Η πρόσβαση μεσοφυλικών (ίντερσεξ) ατόμων σε υπηρεσίες υγείας, είναι ένα από τα θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της Αρχής, ως φορέα της Ίσης Μεταχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό, διαμεσολάβησε προς τις αρμόδιες υπηρεσίες για την επανεξέταση αιτήματος κάλυψης δαπανών προγραμματισμένης περίθαλψης, σε νοσοκομείο εκτός Ελλάδας, εφόσον οι αναγκαίες ιατρικές πράξεις δεν μπορούσαν να πραγματοποιηθούν στην ημεδαπή¹⁸².

2.2.3. Διάκριση λόγω αναπηρίας – πρόσβαση στην απασχόληση

Η δυσκολία των ατόμων με αναπηρία να ενταχθούν ομαλά στην αγορά εργασίας και να διατηρήσουν τις θέσεις εργασίας τους με τις κατάλληλες εύλογες προσαρμογές, αποτελούν ένα σημαντικό ποσοστό των αναφορών που εξετάζει ο Συνήγορος ως φορέας Ίσης Μεταχείρισης. Στον ιδιωτικό τομέα, τέθηκαν υπόψη του περι-

182. Βλέπε και Ίση Μεταχείριση, Ειδική Έκθεση για το 2020, σελ. 82:

<https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirsh-2020.pdf>.

πτώσεις εργατικών διαφορών, όπου η εμφάνιση κάποιας πάθησης που προσέδιδε ποσοστό αναπηρίας στον/στην εργαζόμενο/η, είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της θέσης εργασίας, παρά την υποχρέωση του εργοδότη να προβεί καταρχήν σε εύλογες προσαρμογές. Στο δημόσιο τομέα, παρατηρήθηκε το φαινόμενο, με αφορμή τη συγκυρία της πανδημίας, να προκληθούν θέσεις σε φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από τις οποίες αποκλείονταν ρητά άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, δηλαδή άτομα με αναπηρία.

2.2.4. Διάκριση λόγω ηλικίας

Η θέσπιση ηλικιακών κριτηρίων ως προϋπόθεση πρόσβασης στην εργασία και την απασχόληση είναι το κύριο θέμα των αναφορών που εμπίπτουν στην κατηγορία διάκρισης λόγω ηλικίας. Την Αρχή απασχόλησε ιδιαίτερα η θέσπιση ανώτατου ηλικιακού ορίου για την εισαγωγή στην Εθνική Σχολή Δικαστών, το οποίο αν και αυξήθηκε προς τα πάνω (45 από 40 έτη) διατηρήθηκε, σε αντίθεση με τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, για τις οποίες δεν υφίσταται αντίστοιχος περιορισμός.

2.2.5. Διάκριση λόγω φυλετικής καταγωγής/στέγαση

Το πρόβλημα της στέγασης και των συνθηκών διαβίωσης της ιδιαίτερης κοινότητας των Ρομά, αποτελεί συχνά πεδίο παρέμβασης για την Αρχή. Αφορμή για την ενασχόλησή της αυτή τη φορά, αποτέλεσε διαμαρτυρία πολίτη για την ύπαρξη ανθυγιεινών συνθηκών και παραβατικής συμπεριφοράς από την εγκατάσταση Ρομά σε εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο. Ο Συνήγορος του Πολίτη διαμεσολάβησε στην υπόθεση ως φορέας προώθησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, με κύριο στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και τη διασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης όλων των εμπλεκόμενων μερών, ανεξαρτήτως φυλετικής ή εθνικής/εθνοτικής καταγωγής.

2.2.6. Θετικά μέτρα για την προστασία της οικογένειας

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων σχετιζόμενων με διευκολύνσεις και πρόνοιες για την υποστήριξη της οικογένειας των εργαζόμενων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν στο πεδίο αυτό η λήψη μέτρων για τη στήριξη των μονογονεϊκών οικογενειών, που λόγω της φύσης τους αντιμετωπίζουν αυξημένες ανάγκες μέριμνας για την άσκηση της επιμέλειας των τέκνων τους, ενώ συχνά το νομικό πλαίσιο δεν ορίζει με σαφήνεια τι συνιστά την ιδιότητα του μονογονέα, ώστε να μπορεί να γίνει χρήση των προβλεπόμενων διευκολύνσεων.

2.2.7. Διάκριση λόγω εθνικής καταγωγής

Χαρακτηριστική περίπτωση διάκρισης λόγω εθνικής καταγωγής αποτελεί η μη αναγνώριση της πολυτεκνικής ιδιότητας σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας, επειδή οι δικαιούχοι δεν μπορούσαν να προσκομίσουν πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης από τη χώρα τους. Επισημαίνεται ότι η πολυτεκνική ιδιότητα αποδίδεται σε αναγνωρισμένους πρόσφυγες, ανιθαγενείς, και δικαιούχους του ανθρωπιστικού καθεστώτος, που διαμένουν μόνιμα στην Ελλάδα. Κατόπιν της παρέμβασης του Συνηγόρου, αναγνωρίστηκε η πολυτεκνική ιδιότητα στους εν λόγω δικαιούχους, μετά την χορήγηση βεβαιώσεων από την Υπηρεσία Ασύλου σε αυτούς, από τις οποίες προέκυπτε η οικογενειακή τους κατάσταση.

2.2.8. Ελεύθερη κυκλοφορία και ισότιμη μεταχείριση των πολιτών κρατών – μελών της Ε.Ε. (Οδηγία 2014/54/ΕΕ)

Ως εθνικός φορέας για την παρακολούθηση και υποστήριξη της Ίσης Μεταχείρισης των εργαζομένων ευρωπαϊών πολιτών και των οικογενειών τους (αρ. 4 της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ), η Αρχή εξετάζει υποθέσεις που παραβιάζουν την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικές ήταν οι περιπτώσεις εκπαιδευτικών διορισμένων στο ελληνικό Δημόσιο, οι οποίοι ως αλλοδαποί (Κύπριοι) υπήκοοι, δεν μπορούν να εγγραφούν στα δημοτολόγια της χώρας, ώστε να λάβουν μοριοδότηση λόγω εντοπιότητας, προκειμένου να μετατεθούν στον τόπο κατοικίας τους.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του Παιδιού

Το 2021 ο Συνήγορος, αναλαμβάνοντας την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Δικτύου των Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children – ENOC), έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις επιπτώσεις της πανδημίας, στα δικαιώματα των παιδιών και στην υιοθέτηση στρατηγικών και συστάσεων που θα συμβάλουν στην έξοδο από την καινοφανή κρίση και στην ενδυνάμωση και πλαισίωση των παιδιών και των οικογενειών. Πέραν αυτού, εξακολούθησε και ενίσχυσε ακόμη περισσότερο τις δράσεις προαγωγικού χαρακτήρα, με στόχο την ανάδειξη της φωνής και της γνώμης των παιδιών και την προτεραιοποίηση της προστασίας τους, στο πλαίσιο χάραξης δημόσιων πολιτικών (Child Rights Mainstreaming).

Ειδικότερα, τον Μάρτιο του 2021, συγκροτήθηκε η Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου. Η Ο.Ε.Σ. αρχικά εξοικειώθηκε με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, εμβάθυνε στην ερμηνεία των άρθρων της και κατόπιν εργάστηκε εντατικά στις επιπτώσεις της πανδημίας σε όλο το φάσμα των δικαιωμάτων του παιδιού, καταλήγοντας σε προτάσεις για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων, ιδίως στους άξονες της εκπαίδευσης, της προστασίας της υγείας, της προστασίας από κακοποίηση, της καταπολέμησης της φτώχειας και της συμμετοχής και έκφρασης της γνώμης των παιδιών. Έφηβοι σύμβουλοι εκπροσώπησαν την ομάδα του Έλληνα Συνηγόρου στη συνάντηση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εφήβων Συμβούλων (European Network of Young Advisors – ENYA) και οι συστάσεις τους περιλήφθηκαν στην κοινή δήλωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού και στάλθηκαν στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και στα εθνικά κοινοβούλια.

Τον Απρίλιο του 2021, ο Συνήγορος δημοσίευσε πόρισμά του¹⁸³, στο οποίο διαπιστωνόταν ο αποκλεισμός παιδιών προσφυγικής/μεταναστευτικής προέλευσης που διαβιούν σε κέντρα φιλοξενίας και κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης από την εξ αποστάσεως και δια ζώσης σχολική φοίτηση, λόγω σοβαρών διοικητικών και πρακτικών προσκομμάτων (έλλειψη πρόβλεψης για διαδικτυακή σύνδεση και εξοπλισμό, σοβαρές καθυστερήσεις στη στελέχωση τάξεων υποδοχής και Δ.Υ.Ε.Π., προβλήματα ερειδόμενα σε κανονιστικές πράξεις, κ.ά.). Τους προηγούμενους μήνες, με αφετηρία το ανησυχητικό περιεχόμενο αναφορών που έκαναν λόγο για πολλαπλά εμπόδια στην πρόσβαση στην εκπαίδευση, η Αρχή πραγματοποίησε εκτεταμένη έρευνα, στέλνοντας ερωτηματολόγια στους Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων και σε υπηρεσίες σε όλη την επικράτεια και συναντήσεις, με στόχο τη συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων για το θέμα, τα οποία περιλήφθηκαν στο παραπάνω πόρισμα.

Τον Σεπτέμβριο του 2021 ο Συνήγορος διοργάνωσε υβριδικά το 25^ο Συνέδριο των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC) με τίτλο «Covid – 19 και Δικαιώματα των Παιδιών: Μαθαίνοντας για το Μέλλον». Στο επίκεντρο των εργασιών του Συνεδρίου βρέθηκαν οι επιπτώσεις των περιοριστικών μέτρων της πανδημίας στα δικαιώματα των παιδιών με άξονες την εκπαίδευση, την ψυχική υγεία, την προστασία από κακοποίηση, τα θέματα της φτώχειας, αλλά και τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας. Το συνέδριο τίμησαν με την παρουσία τους διακεκριμένοι επιστήμονες του πεδίου της ψυχικής υγείας και της ακαδημαϊκής κοινότητας, καθώς και εκπρόσω-

183. Πόρισμα Συνηγόρου με θέμα: «Εκπαιδευτική ένταξη παιδιών που διαβιούν σε Δομές και Κ.Υ.Τ. του Υπουργείου Μετανάστευσης & Ασύλου»: (<https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.epanapatrismos.787548>),

ποι της Επιτροπής του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Συμβουλίου της Ευρώπης, οι οποίοι ανέδειξαν τις μεγαλύτερες προκλήσεις για το επόμενο χρονικό διάστημα και τα θεσμικά εργαλεία που θα αξιοποιηθούν για την αναχαίτιση των κινδύνων. Παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν επίσης οι κοινές δηλώσεις των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού για την κρίση της πανδημίας¹⁸⁴ και για την παραβίαση των δικαιωμάτων των παιδιών που μετακινούνται και τα «pushbacks»¹⁸⁵, καθώς και η ευρωπαϊκή έκθεση του ENOC αναφορικά με τη χαρτογράφηση των μέτρων της πανδημίας και την επίδρασή τους στα δικαιώματα των παιδιών¹⁸⁶, η οποία εκπονήθηκε από ειδικούς υπό την εποπτεία ομάδας εργασίας με επικεφαλής την Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Στο πλαίσιο αυτό και στη βάση συμφωνίας του ENOC και της UNICEF – ECARO για τη χαρτογράφηση, ο Συνήγορος εκπόνησε, σε συνεργασία με τη UNICEF, εκτεταμένη έρευνα σε γονείς, εκπαιδευτικούς και παιδιά και συνέταξε αντίστοιχη έκθεση για την Ελλάδα, αξιοποιώντας τη μεθοδολογία της αξιολόγησης επιπτώσεων στα δικαιώματα του παιδιού (Child Rights Impact Assessment – CRIA) για την εξειδικευμένη και σε βάθος εξέταση των επιπτώσεων των περιοριστικών μέτρων στα πεδία της προστασίας από κακοποίηση, της εκπαίδευσης και της ψυχικής υγείας.

Τον Σεπτέμβριο του 2021, επίσης, ο Συνήγορος απέστειλε προς το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη ολοκληρωμένη πρόταση για την έκδοση ειδικού οδηγού με τίτλο «Ήρθες σε επαφή με την Αστυνομία; ΑναΓνώρισε τα Δικαιώματά σου», με στόχο την ενημέρωση των ανηλίκων που έρχονται σε επαφή με τις αστυνομικές αρχές για τα δικαιώματά τους με τρόπο απλό και κατανοητό και με πρόθεση να συμβάλει στη διαμόρφωση ενός συστήματος δικαιοσύνης φιλικού για τα παιδιά, σύμφωνα και με τις διεθνείς επιταγές. Η πρόταση του Συνηγόρου περιλαμβάνει την έκδοση του οδηγού αυτού και σε άλλες γλώσσες (ρομανί, αγγλικά, γαλλικά, φαρσί, νταρί, αραβικά, ουρντού, κ.λπ.), ώστε να εξασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των παιδιών στην πληροφόρηση.

Τον Οκτώβριο του 2021, η ομάδα των Ευρωπαίων Εφήβων Συμβούλων – συμπεριλαμβανομένου και εκπροσώπου της ελληνικής ομάδας – συμμετείχε στο Φόρουμ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Γραφείου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της

184. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/FV-ENOC-Position-Statement-on-COVID19-learning-for-the-future.pdf>.

185. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/ENOC-Statement-Children-on-the-Move-and-Pushbacks-Sept-2021-FV.pdf>.

186. <http://enoc.eu/wp-content/uploads/2021/10/Synthesis-Report-COVID-19-learning-for-the-future.pdf>.

Ευρωπαϊκής Ένωσης στη Βιέννη, υπό τον συντονισμό της Βοηθού Συνηγόρου του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Επιπλέον, η Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε σε πάνω από 60 επιμορφωτικές συναντήσεις και εκδηλώσεις, στο πλαίσιο του προαγωγικού έργου της Αρχής, ενώ κλιμάκια του Συνηγόρου κατόρθωσαν – παρά τις δυσκολίες – να ενημερώσουν και να συζητήσουν για τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού με μαθήτριες/μαθητές και εκπαιδευτικούς σε πάνω από 30 σχολεία. Ξεχωριστή μνεία πρέπει να γίνει για τη συμμετοχή της Αρχής σε σημαντικές διεθνείς εκδηλώσεις, όπως είναι το Side Event του High Level Political Forum του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, της UNICEF και του Child Rights Connect για την πρόσβαση των παιδιών στη Δικαιοσύνη, το Παγκόσμιο Συνέδριο για τη Δικαιοσύνη με τα Παιδιά (World Congress on Justice with Children), τις διαδικτυακές επιμορφώσεις της Συντονιστικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ενδοοικογενειακή βία και τις επιπτώσεις της πανδημίας, το Συμπόσιο του Ιαπωνικού Φόρουμ για τα Παιδιά αναφορικά με τη δημιουργία Ανεξάρτητης Αρχής για τα δικαιώματα των παιδιών στην Ιαπωνία, κ.ά.

Παρά τις αυξημένες δυσκολίες και τις αντίξοες συνθήκες, το 2021 συνέχισαν να λειτουργούν τα Δίκτυα για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται¹⁸⁷ και για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση¹⁸⁸, που έχουν συγκροτηθεί από τον Συνήγορο και συντονίζονται από τη Βοηθό Συνήγορο του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και πληροφόρησης μεταξύ των μελών, την ανάδειξη κοινών προβληματισμών και τη διατύπωση τεκμηριωμένων θεσμικών προτάσεων προς το συμφέρον του παιδιού.

Τέλος, επισημαίνεται ότι και το 2021 ο Συνήγορος συμμετέχει ενεργά στο Εθνικό Συμβούλιο για την Αναδοχή και την Υιοθεσία (ΕΣΑΝΥ), στον Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων για την ψυχική υγεία των ανήλικων καταναλωτών (στην οποία προεδρεύει η Βοηθός Συνήγορος), στη Συντο-

187. Στο Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται, συμμετέχουν Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, και 22 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στο πεδίο.

188. Στο Δίκτυο για την Εναλλακτική Φροντίδα και Αποϊδρυματοποίηση συμμετέχουν οι ακόλουθοι φορείς: Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδος, UNICEF, Άρσις, Παιδικά Χωριά SOS, Χαμόγελο του Παιδιού, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Ρίζες Α.Μ.Κ.Ε., Εξέλιξη Ζωής, Κέντρο Παιδιού και Εφήβου Χίου, Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας, Tandem, ομάδες και δίκτυα αναδόχων γονέων, κ.ά.

νιστική Επιτροπή της UNICEF στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος “Child Guarantee” που υλοποιείται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού και Επιστημονική Επιτροπή της Βουλής των Εφήβων.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Η ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και η επιβεβλημένη σε ένα κράτος δικαίου λογοδοσία και διαφάνεια της διοικητικής δράσης στα σύνορα, είναι ο διττός στόχος της αρμοδιότητας του Συνηγόρου του Πολίτη, ως εθνικού μηχανισμού για τον εξωτερικό έλεγχο των διαδικασιών αναγκαστικής επιστροφής των πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους. Η ειδική αυτή αρμοδιότητα προβλέπεται στο ενωσιακό δίκαιο, άρθρ. 8 παρ. 6 Οδηγίας 2008/115/ΕΚ («Οδηγία Επιστροφών»), και τον Ν. 3907/2011 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη (άρθρ. 23 παρ. 6).

4.1. Αριθμητικά στοιχεία

Τα διαβιβασθέντα από την ΕΛ.ΑΣ. στοιχεία¹⁸⁹, εμφανίζουν τις αναγκαστικές επιστροφές στα ίδια επίπεδα με το 2020. Θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η συνεχιζόμενη αναστολή των επανεισδοχών από τη Λέσβο στην Τουρκία, από τις 19.03.2020.

Ως προς την διοικητική κράτηση, την 01.11.2021 κρατούνταν 2.398 αλλοδαποί προς επιστροφή σε Προαναχωρησιακά Κέντρα και 674 σε αστυνομικά τμήματα. Ο συνολικός αριθμός των κρατούμενων ανέρχεται σε 3.072 και αποτελεί σημαντική μείωση σε σχέση με τα 2 προηγούμενα έτη (από τους 4.000 περίπου στους 3.000).

4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη το 2021, επισκέφτηκε:

189. Τους πρώτους 10 μήνες του 2021: 2.759 αναγκαστικές επιστροφές/απελάσεις, έναντι 3.111 το αντίστοιχο διάστημα του 2020.

- τα Προαναχωρησιακά Κέντρα του Ταύρου, της Αμυγδαλέζας και της Ορεστιάδας, καθώς και
- τα κρατητήρια της Δ/σης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης και διαφόρων αστυνομικών τμημάτων.

Ο Συνήγορος μετείχε το 2021 με στελέχη του, ως παρατηρητές, στις εξής επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης:

- 8 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (JRO) υπό τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν, την Γεωργία, την Αρμενία, το Μπαγκλαντές και την Αιθιοπία και
- 2 Εθνικές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (NRO), προς το Πακιστάν και την Γεωργία.

Στα θετικά σημεία του 2021 καταγράφεται η εξατομικευμένη κρίση για την αναγκαιότητα της δέσμευσης και οι συνεχείς οργανωτικές βελτιώσεις των αεροπορικών επιχειρήσεων. Σημαντική είναι η αποδοχή της πρότασης του Συνηγόρου για διαγνωστικό τεστ COVID – 19 σε όλους τους επιστρεφόμενους πριν την πτήση από το Μάιο 2021, δεδομένου ότι από την αρχή του έτους ο Συνήγορος έθεσε το ζήτημα των απαραίτητων προφυλάξεων της δημόσιας υγείας για όλους τους επιβαίνοντες. Ο Συνήγορος επαναφέρει τις επισημάνσεις του για την ανάγκη έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την απομάκρυνσή τους από τη χώρα και την ουσιαστική, και όχι δια συνεντεύξεως, ιατρική εξέταση προς διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού όλων των επιστρεφόμενων (fit to travel). Στις πάγιες θέσεις του Συνηγόρου για την αποδέσμευση των αστυνομικών τμημάτων από τη διοικητική κράτηση και γενικότερα την εξέταση εφαρμογής εναλλακτικών της διοικητικής κράτησης μέτρων, προστίθεται και ο προβληματισμός για τη συνέχιση της κράτησης όταν δεν υπάρχει εύλογη προοπτική απομάκρυνσης (λ.χ. Αφγανοί πολίτες), αλλά και η πρακτική της αστυνομικής κράτησης των νεοεισερχομένων, κατά καταστρατήγηση των διατάξεων περί πρώτης υποδοχής.

4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Η δράση του εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών που υλοποιεί η Ανεξάρτητη Αρχή συνεχίζει να χρηματοδοτείται το έτος 2021 από το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF)**, με τη διαχειριστική συνδρομή της σχετικής υπηρεσίας της Βουλής των Ελλήνων. Δεδομένου ότι η δράση αυτή αποτελεί σημαντική πρόβλεψη του ενωσιακού δικαίου, το σύστημα εξωτερικού ελέγχου των επιστροφών παρουσιάστηκε σε αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τον Μάιο 2021, στο πλαίσιο της περιοδικής αξιολόγησης της χώρας για την εφαρ-

μογή του **κεκτημένου της Συνθήκης Σένγκεν**. Επίσης, το 2021 ολοκληρώθηκε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα **FReM – II** για την εκπαίδευση παρατηρητών εξωτερικού ελέγχου σε διάφορες χώρες, στο οποίο ο Συνήγορος ήταν από τα ιδρυτικά και ενεργά μέλη.

Ως εθνικός μηχανισμός για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στις επιστροφές, ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τον **Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX** που του κοινοποιεί, σύμφωνα με τον σχετικό Ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού 2019/1896) τις καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων σε επιχειρήσεις της FRONTEX από πράξεις των εμπλεκόμενων οργάνων του κράτους – μέλους. Από τις αναφορές παλαιότερων ετών, η καταγγελία της επανεισοχής στην Τουρκία οικογένειας Σύρων πολιτών την 20.10.2016 λόγω μη έγκαιρης καταγραφής της δήλωσης βούλησης ασύλου τους, υπόθεση για την οποία ο Συνήγορος ενημέρωσε τον Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX για τις κριτικές παρατηρήσεις του, σχετικά με τις ελλείψεις της διοικητικής έρευνας, τόσο της Γενικής Επιθεωρήτριας, όσο και της ΕΛ.ΑΣ., το 2021 απετέλεσε αντικείμενο προσφυγής τόσο ενώπιον του Ε.Δ.Δ.Α., όσο και του Δ.Ε.Ε.¹⁹⁰. Στον Συνήγορο κοινοποιήθηκε από τη FRONTEX το 2021 μία αναφορά. Το αντικείμενο ήταν η καταγγελία πολίτη για επαναπροώθησή του στην Τουρκία μέσω Έβρου. Ο Συνήγορος, με την ειδική αρμοδιότητα του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, ζήτησε επίσημη έρευνα του καταγγελλόμενου περιστατικού από την ΕΛ.ΑΣ.

Ο Συνήγορος, όπως προβλέπει ο Κανονισμός ΕΕ 2019/1896 για τους εθνικούς μηχανισμούς εξωτερικού ελέγχου, συνεχίζει να μετέχει με στελέχη του στην **ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών** (EU Pool of Monitors) της FRONTEX για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής. Σε συνάντησή του με το νέο Υπεύθυνο Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της FRONTEX, είχε ωστόσο την ευκαιρία να επαναλάβει τις σοβαρές επιφυλάξεις του για την έλλειψη ανεξαρτησίας και διαφάνειας του ευρωπαϊκού συστήματος που εσωτερικοποιεί τον εξωτερικό έλεγχο.

Ειδικά μετά την εξαγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον ενισχυμένο πλέον ρόλο της FRONTEX στα σύνορα και την πρόβλεψη ενοποίησης των διαδικασιών εξέτασης αιτημάτων ασύλου στα σύνορα και επιστροφών στο λεγόμενο **Νέο Σύμ-**

190. Βλ. Ετήσια Έκθεση έτους 2017, σελ. 214, Ειδικές Εκθέσεις Επιστροφών αλλοδαπών έτους 2017, σελ. 21 – 22, έτους 2018 σελ. 10 και έτους 2020, σελ. 32.

<https://www.synigoros.gr/resources/ee2017-p05-201-242-stp-anthrop-dikaiom.pdf>.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/2018_epistrofes_gr_web.pdf.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/greek_final.pdf.

https://www.synigoros.gr/resources/docs/ekthesi_epistrofes-2020_gr_site.pdf.

φωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο¹⁹¹, ο αποτελεσματικός έλεγχος των συνόρων για κάθε κράτος – μέλος από ένα μηχανισμό με ουσιαστικές εγγυήσεις ανεξαρτησίας και ειδικεύσης αποτελεί το προκείμενο. Το ζήτημα του αποτελεσματικού ελέγχου των συνόρων έθεσε και η αρμόδια για τις ελευθερίες **Επιτροπή (LIBE)** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κατά τη συνάντηση αντιπροσωπείας της με τον Συνήγορο και άλλους φορείς τον Νοέμβριο στην Αθήνα. Επίσης αποτέλεσε ένα από τα βασικά αντικείμενα της **Στρογγυλής Τράπεζας** που διοργάνωσε ο Συνήγορος στα τέλη Νοεμβρίου στην Αθήνα, με την συμμετοχή διεθνών και άλλων φορέων.

Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν επίκαιρη την πρωτοβουλία που έχει αναλάβει ο Συνήγορος «**Πρωτοβουλία του Ναυπλίου**» για την ενίσχυση της διαφάνειας και την αναβάθμιση των προδιαγραφών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών, μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου για όλες τις επιχειρήσεις που συντονίζει η FRONTEX, σε συνεργασία με ομολόγους ανεξάρτητων αρχών άλλων κρατών μελών της Ε.Ε. και με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Ο μηχανισμός αυτός θα μπορούσε να συμπεριλάβει τον έλεγχο των συνόρων, αναλόγως της προόδου των σχετικών πρωτοβουλιών από τα κράτη μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά και των πειστικών ροών μεταναστών/αιτούντων άσυλο στα σύνορα Σένγκεν.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Η λειτουργία του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α) θεσπίστηκε με το άρθρο 1 του Ν. 3938/2011 και ανατέθηκε ως ειδική αρμοδιότητα στον Συνήγορο του Πολίτη με το άρθρο 56 του Ν. 4443/2016.

Στο πλαίσιο της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, η Ανεξάρτητη Αρχή συλλέγει, καταγράφει, αξιολογεί, διερευνά ή προωθεί περαιτέρω στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, καταγγελίες που αφορούν σε πράξεις του ένστολου προσωπικού της

191. COM (2020) 609 final, Brussels, 23.09.2020:
https://ec.europa.eu/home-affairs/news20200923/new-pact-migration-asylum-setting-out-fairer-more-european-approach_en.

Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος, καθώς και των υπαλλήλων των καταστημάτων κράτησης, οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ή κατά χρήση της ιδιότητάς τους. Ειδικότερα, ο Εθνικός Μηχανισμός διερευνά υποθέσεις που αφορούν βασανιστήρια ή/και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, κατά την έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και, τέλος, παράνομη συμπεριφορά για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο ή ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση (λόγω χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου).

Ο Μηχανισμός επιλαμβάνεται υποθέσεων μετά από γραπτή επώνυμη καταγγελία, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν παραπομπής από τον αρμόδιο Υπουργό ή Γενικό Γραμματέα. Αξιολογεί κάθε υπόθεση που εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος, είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο. Επιφυλασσόμενος της αρμοδιότητάς του για ίδια έρευνα, παρακολουθεί στη συνέχεια την πειθαρχική διαδικασία. Στη δεύτερη περίπτωση, όταν αυτή ολοκληρωθεί, οι Υπηρεσίες είναι υποχρεωμένες να αποστείλουν το πόρισμα και τον πλήρη φάκελο της διοικητικής έρευνας στην Ανεξάρτητη Αρχή, προκειμένου να αξιολογήσει εάν αυτή χρειάζεται συμπλήρωση. Τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλουν την έκδοση απόφασης, μέχρι την κοινοποίηση του πορίσματος του Μηχανισμού. Ενδεχόμενη απόκλιση από το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη, επιτρέπεται μόνο με ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία.

Το 2020, με τον Ν. 4662/2020, ο νομοθέτης, ανταποκρινόμενος στις σχετικές προτάσεις του Συνηγόρου, έδωσε στον Μηχανισμό ουσιαστικές εξουσίες προανακριτικού οργάνου, όμοιες με αυτές που διαθέτουν οι εσωτερικοί πειθαρχικοί μηχανισμοί των ελεγχόμενων σωμάτων, αλλά και εργαλεία για την περαιτέρω διασφάλιση της καθοριστικής επίδρασης των παρατηρήσεων, ερευνών και πορισμάτων του στους πειθαρχικούς ελέγχους. Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ο Συνήγορος ενημερώνει τον αρμόδιο Υπουργό σχετικά με υποθέσεις για τις οποίες διαπιστώνει απόκλιση με ανεπαρκή αιτιολογία από το πόρισμά του, σε κάθε στάδιο της πειθαρχικής διαδικασίας, για τις εκ μέρους του Υπουργού τυχόν ενέργειες ως πειθαρχικού προϊσταμένου.

Τέλος, ο Μηχανισμός καλείται να επανεξετάσει τις υποθέσεις εκείνες επί των οποίων έχει εκδοθεί καταδικαστική απόφαση από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε βάρος της Ελλάδας για παράβαση των διατάξεων της

Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου λόγω ελλείψεων της πειθαρχικής διαδικασίας ή της ύπαρξης νέων στοιχείων που δεν αξιολογήθηκαν στην πειθαρχική έρευνα ή την εκδίκαση της υπόθεσης, και αφού λάβει υπόψη του ιδίως όσα έκανε δεκτά το Ε.Δ.Δ.Α., καθώς και τυχόν επέλευση παραγραφής, να αποφασίσει, κατά περίπτωση, την εκ νέου διερεύνηση της υπόθεσης.

Η δράση του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. εποπτεύεται και συντονίζεται από τον ίδιο τον Συνήγορο του Πολίτη, ενώ η διαδικασία λειτουργίας του προβλέπεται στον νέο Κανονισμό Λειτουργίας του Μηχανισμού (Φ. 10/23145/2020, Β' 2359) και υποστηρίζεται από ομάδα ειδικών επιστημόνων.

Κατά τη διάρκεια του 2021, υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. συνολικά 288 υποθέσεις, προερχόμενες στην πλειοψηφία τους από την ΕΛ.ΑΣ. Ο κύριος όγκος αυτών εξακολουθεί, όπως και τις προηγούμενες χρονιές, να αφορά σε προσβολή της σωματικής ακεραιότητας, υγείας και προσωπικής ελευθερίας.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω, ο Μηχανισμός παρακολούθησε την πορεία της διερεύνησης υποθέσεων προηγούμενων ετών, που αφορούσαν σε καταγγελλόμενη αυθαίρετη άσκηση βίας από την Αστυνομία, μεταξύ άλλων στο πλαίσιο του εορτασμού της εξέγερσης του Πολυτεχνείου (2019), της επετείου του θανάτου του Α. Γρηγορόπουλου (2019), οργανωμένων αστυνομικών επιχειρήσεων εκκένωσης κτηρίων στο Κουκάκι Αττικής (2019), αλλά και σε άλλες υποθέσεις που απασχόλησαν έντονα την κοινή γνώμη. Επιπλέον, μετά το νέο, αυστηρό περιορισμό της ελεύθερης κυκλοφορίας των πολιτών σε όλη τη χώρα από τον Νοέμβριο του 2020 και για έξι μήνες, επιλήφθηκε της παρακολούθησης υποθέσεων αυθαίρετης άσκησης βίας από τις αστυνομικές δυνάμεις κατά την επέτειο του Πολυτεχνείου στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, σε πανεκπαιδευτικά συλλαλητήρια, αλλά και γενικότερα κατά τον έλεγχο της εφαρμογής των περιορισμών και της επιβολής των σχετικών διοικητικών προστίμων από την ΕΛ.ΑΣ., με αποκορύφωμα τα γεγονότα της Νέας Σμύρνης (7 και 9 Μαρτίου 2021), τα οποία προκάλεσαν ιδιαίτερα το δημόσιο αίσθημα και οδήγησαν σε πλήθος καταγγελιών για παράνομες προσβολές της σωματικής ακεραιότητας και της προσωπικής ελευθερίας, καθώς και για καταπάτηση δικαιωμάτων των κρατούμενων στη Γ.Α.Δ.Α. και άλλα κρατητήρια.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ήδη προβεί στη σύνταξη πορισμάτων επί της εσωτερικής διοικητικής διαδικασίας, που διενεργήθηκε αρμοδίως από την ΕΛ.ΑΣ., για το σύνολο των ως άνω υποθέσεων. Ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. επεσήμανε εξ αρχής στους διενεργούντες τις διοικητικές έρευνες αξιωματικούς:

- την ανάγκη τήρησης των εχεγγύων αμεροληψίας, μέσω της ανάθεσης της εσωτερικής διοικητικής έρευνας σε Διεύθυνση άλλη από αυτή των εμπλεκο-

μένων αστυνομικών, όπως άλλωστε επιτάσσει, πλέον, το πειθαρχικό αστυνομικό δίκαιο

- τις προϋποθέσεις εμπειριστατωμένης έρευνας που προβλέπει η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α.
- την αυτοτέλεια και ανεξαρτησία μεταξύ πειθαρχικού και ποινικού ελέγχου, προκειμένου ο πρώτος να μη λειτουργεί προσχηματικά ή παρακολουθητικά του δεύτερου και
- την ανάγκη της τήρησης των εγγυήσεων της αντικειμενικότητας και αμεροληψίας, του εντοπισμού αυτοπτών ή αυτήκων μαρτύρων και της αποφυγής πανομοιότυπων ή και όμοιων ακόμη μαρτυρικών καταθέσεων.

Ως προς αυτές τις επισημάνσεις, ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. σημειώνει με ικανοποίηση ότι η υπηρεσιακή απόσταση του διενεργούντος από τους εμπλεκόμενους αστυνομικούς φαίνεται ότι κατά κανόνα τηρείται, ενώ σε κάποιες από τις υποθέσεις τηρήθηκαν και οι προϋποθέσεις εμπειριστατωμένης έρευνας, και ιδίως η ταυτοποίηση των εμπλεκόμενων αστυνομικών, η αναζήτηση βιντεοληπτικού υλικού από κάμερες τροχαίας, ασφαλείας ή άλλες, η αξιολόγηση ιατροδικαστικών εξετάσεων των τραυματισθέντων/θεισών, όπως και η λήψη ένορκων καταθέσεων των αρμόδιων ιατροδικαστών, σε σχέση με τη βαρύτητα και τα αίτια των προκληθεισών κακώσεων.

Ταυτόχρονα, μια βασική διαπίστωση, στην οποία καταλήγει με βάση τις υποθέσεις που χειρίστηκε, σχετίζεται με τη δυσπιστία των αναφερομένων ως προς την αποτελεσματικότητα της πειθαρχικής διαδικασίας και πολλές φορές ακόμη και με το φόβο τους για στοχοποίηση, άτυπες κυρώσεις ή και αντεκδίκηση, ιδίως αν πρόκειται για βίαιο συμβάν ή αν το θύμα ανήκει στις λεγόμενες ευάλωτες ομάδες. Η ίδια διαπίστωση αφορά και σε θύματα νεαρής ηλικίας, η οποία οφείλει να συνδυαστεί με το γεγονός της αύξησης των υποθέσεων εξευτελιστικής μεταχείρισης κατά τον έλεγχο στοιχείων και την προσαγωγή νεαρών ή και ανηλίκων ατόμων.

Πέραν των ανωτέρω, κατά το 2021, τέθηκαν υπόψη του Μηχανισμού υποθέσεις που αφορούν σε επαναπροωθήσεις, είτε μέσω στεριάς, είτε μέσω θάλασσας, οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητά του λόγω διερευνώμενης προσβολής κατά της προσωπικής ελευθερίας, σωματικής ακεραιότητας και υγείας ή βασανιστηρίων και εξευτελιστικής μεταχείρισης από το ένστολο προσωπικό της ΕΛ.ΑΣ. και του Λ.Σ./ΕΛ.ΑΚΤ. και των οποίων η διερεύνηση από τις υπηρεσίες αυτές παρακολουθείται από τον Μηχανισμό.

Επίσης, ο Μηχανισμός απέστειλε στον Υπουργό επιστολές αναφορικά με πορίσματα διοικητικής έρευνας, στα οποία σημειώθηκε ανατιολόγητη απόκλιση από το πόρισμα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., ενώ παρακολουθεί τις δράσεις της Διοίκησης σε αντίστοιχες του προηγούμενου έτους.

Τέλος, σημαντική εξέλιξη αποτελεί η πρόσφατη, από 14 – 16.09.2021, απόφαση της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, για τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), στην οποία αποτιμάται θετικά ο ρόλος του Μηχανισμού στην προσπάθεια ενίσχυσης των πειθαρχικών ερευνών σε υποθέσεις κακοποίησης από στελέχη των σωμάτων ασφαλείας και αποφασίστηκε η λήξη του καθεστώτος αυξημένης επιτήρησης σε μια σειρά σημαντικών αποφάσεων του Δικαστηρίου (ομάδα Μακαρατζής).

Η ως άνω εξέλιξη, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη αύξηση του αριθμού των υποθέσεων που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., επιβάλλουν την ενίσχυση της στελέκωσής του, προκειμένου να συνεχίσει να ανταποκρίνεται αποτελεσματικά στη διερεύνηση των περιστατικών αυθαιρεσίας, ενισχύοντας τους μηχανισμούς λογοδοσίας και διαφάνειας για την προστασία των πολιτών, την προάσπιση και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους και την τήρηση της νομιμότητας.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

6.1. Εισαγωγή

Το 2021 ήταν η όγδοη χρονιά άσκησης της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.) κατ' άρθρο δεύτερο του αυξημένης τυπικής ισχύος (άρθρο 28 Σ) Ν. 4228/2014, με τον οποίο κυρώθηκε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (OPCAT). Το παρόν κεφάλαιο αποτελεί περίληψη ειδικής ετήσιας έκθεσης του Ε.Μ.Π. που θα εκδοθεί αυτοτελώς.

Η επιβολή περιοριστικών μέτρων, λόγω της πανδημίας, τόσο στον γενικό πληθυσμό όσο και στους χώρους κράτησης, κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2021, οδήγησε τον Ε.Μ.Π. σε συνέχιση της αναστολής των επιτόπιων αυτοψιών του και αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων υλοποίησης της αποστολής του, ενώ μόλις το

Νοέμβριο – κατόπιν εκτίμησης των νέων δεδομένων και ενημέρωσης των αρμόδιων αρχών – έγινε επανεκκίνηση της πλήρους λειτουργίας του.

6.2. Θεσμικές παρεμβάσεις

6.2.1. Μέτρα περιορισμού της πανδημίας

- Απευθυνόμενος στη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής και σε Καταστήματα Κράτησης, ο Ε.Μ.Π. εξασφάλισε διαρκή ενημέρωση για την εφαρμογή και αποδοτικότητα των υγειονομικών πρωτοκόλλων, ιδίως σε σχέση με την εμφάνιση και διαχείριση κρουσμάτων. Αποτιμώντας την εξέλιξη των επιδημιολογικών μεγεθών, επισήμανε ότι – όπως προκύπτει από την αντιπαράβολή των καταστημάτων, όπου εκδηλώθηκαν κρούσματα, με το βαθμό υπέρβασης της χωρητικότητάς τους – **ο υπερπληθυσμός κατέδειξε το όριο της αποτελεσματικότητας των μέτρων, εκ προοιμίου ατελέσφορων υπό καθεστώς συνωστισμού, ενώ ο αποκλεισμός των κρατουμένων από κάθε επαφή με την ελεύθερη κοινότητα δεν μείωσε τον κίνδυνο.**
- Το Σεπτέμβριο 2021, μετά τη σταδιακή αποκλιμάκωση των περιορισμών και προκειμένου να προγραμματίσει αυτοψίες, ο Ε.Μ.Π. ζήτησε και έλαβε αναλυτική ενημέρωση για τα εφαρμοζόμενα μέτρα και τον εμβολιασμό κρατουμένων και προσωπικού σε Καταστήματα Κράτησης, καθώς επίσης για την επανέναρξη όσων δραστηριοτήτων είχαν διακοπεί (εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών ή άλλων). Αντίστοιχη ενημέρωση ζητήθηκε και παρασχέθηκε από το Υπουργείο Υγείας, σε σχέση με τις μονάδες ψυχικής υγείας.

6.2.2. Διερεύνηση θανάτων και τραυματισμών

Ο Ε.Μ.Π. εξακολούθησε την επικοινωνία με τις διοικήσεις χώρων κράτησης, όπου εκδηλώθηκαν περιστατικά θανάτων ή τραυματισμών κρατουμένων (αυτοκτονίες ή απόπειρες, θάνατοι από παθολογικά αίτια, συμπλοκές), αναδεικνύοντας γενικότερα ζητήματα λειτουργίας τους (μέτρα ασφαλείας, επάρκεια προσωπικού, έγκαιρη αντιμετώπιση ιδιαίτερων αιτημάτων ή συμπεριφορών, διαχείριση εκτάκτων περιστατικών) και συστήνοντας τη λήψη μέτρων, όχι μόνο για την εκ των υστέρων αξιόπιστη διερεύνηση περιστατικών αλλά, πρωτίστως, για την πρόληψή τους.

6.2.3. Δικαιώματα κρατουμένων

Εξετάζοντας αναφορές υπό τη γενική αρμοδιότητά του, ο Συνήγορος παρενέβη για την άσκηση δικαιωμάτων των κρατουμένων, επισημαίνοντας στη διοίκηση τις υποχρεώσεις της, βάσει εθνικής και ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Ενδεικτικά:

α. Καταστάματα Κράτησης

- Κρατούμενος ζήτησε αντίγραφα των αποφάσεων μεταγωγής του για να τις προσβάλει δικαστικά. Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής αρνήθηκε, διότι οι αποφάσεις περιείχαν και στοιχεία άλλων κρατουμένων. Ο Συνήγορος επισήμανε το δικαίωμα κάθε κρατουμένου για γνώση της αιτιολογίας και τεκμηρίωσης των διοικητικών πράξεων που ρυθμίζουν τις συνθήκες κράτησής του, καθώς η Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών υπόκειται σε υποχρέωση αιτιολόγησης. Το αίτημα ικανοποιήθηκε με χορήγηση αποσπάσματος, βάσει πρότασης του Συνηγόρου.
- Με παρέμβαση του Συνηγόρου έγινε δεκτό το αίτημα κρατουμένου, εισαχθέντος σε Α.Ε.Ι., να μεταχθεί σε κατάσταση κράτησης του τόπου όπου λειτουργεί το τμήμα φοίτησής του, προκειμένου να παρακολουθεί υποχρεωτικά εργαστήρια.
- Κρατούμενος ζητούσε επί τετράμηνο, με σύμφωνη γνώμη των ιατρών του Καταστήματος Κράτησης, να μεταφερθεί σε νοσοκομείο για επείγουσες εξετάσεις. Η μεταφορά πραγματοποιήθηκε με παρέμβαση του Συνηγόρου.

β. Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών

- Σύριος υπερήλικας, διοικητικά κρατούμενος επί εξάμηνο, αφέθηκε ελεύθερος λόγω επιβαρυμένης υγείας, με παρέμβαση του Συνηγόρου.
- Σύρια, διοικητικά κρατούμενη για περισσότερο από ένα έτος, ανέφερε πως είναι θύμα έμφυλης βίας, αλλά δεν είχε παραπεμφθεί προς εξειδικευμένη εξέταση, παρά τη σχετική εισήγηση του αρμόδιου ψυχολόγου, καθώς η οικεία Αστυνομική Διεύθυνση έκρινε αναπόδεικτους τους ισχυρισμούς της.
- Σύριος κρατούμενος φέρεται να μην λάμβανε την ειδική διατροφή που επιβάλλεται από το πρόβλημα υγείας του και να στερείτο πρόσβασης σε ιατρική και ψυχοκοινωνική παρακολούθηση, ενώ έφερε εξανθήματα λόγω πλημμελούς καθαριότητας. Παραπέμποντας σε παλαιότερα ευρήματα αυτοψιών του, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην οικεία Αστυνομική Διεύθυνση, η οποία αρκέστηκε σε διάψευση των καταγγελλομένων και παρέλειψε να διευκρινίσει τις συνθήκες υγιεινής ή τη δυνατότητα άμεσης περίθαλψης και εκτίμησης της ανάγκης παραπομπής σε νοσοκομείο.

6.3. Αυτοψίες

6.3.1. Προαναχωρησιακά Κέντρα και Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης

- Σε επισκέψεις στα Τμήματα Συνοριακής Φύλαξης Σουφλίου και Φερών Έβρου, στα ΠροΚεΚΑ Ταύρου, Αμυγδαλέζας Αττικής και Φυλακίου Έβρου, καθώς και σε τμήματα της Αστυνομικής Διεύθυνσης Θεσσαλονίκης, ο Ε.Μ.Π. διαπίστωσε προσπάθειες για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, αλλά και πάγια προβλήματα, όπως έλλειψη διερμηνείας και τηλεκαρτών.
- Δεν διαπιστώθηκε υπερπληθυσμός, χωρίς ωστόσο να έχει γίνει δεκτή η πρόταση για αποσυμφόρηση ως μέτρο προφύλαξης. Οι εμβολιασμοί ξεκίνησαν, μόλις τον Οκτώβριο 2021, σε μικρό ποσοστό εγκλείστων στα ΠροΚεΚΑ της Αττικής, ενώ η έλλειψη προσωρινού Α.Μ.Κ.Α. εμποδίζει τον εμβολιασμό στο Φυλάκιο Έβρου. Ο Ε.Μ.Π. επαναφέρει την πρότασή του για μέτρα εναλλακτικά της κράτησης και συνιστά ταχεία επέκταση του προγράμματος εμβολιασμού στο σύνολο των κρατουμένων.
- Παραμένει η πρακτική της κράτησης των νεοεισερχομένων από τον Έβρο (οδηγούνται, πλην οικογενειών, στο ΠροΚεΚΑ Φυλακίου), αλλά και από τα θαλάσσια σύνορα (οι διασωθέντες από ναυάγια το Σεπτέμβριο και Οκτώβριο 2021 οδηγήθηκαν στην Αμυγδαλέζα). Η πρακτική αυτή καταστρατηγεί τις διατάξεις για την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (οργανική μονάδα του Υπουργείου Μετανάστευσης και όχι της ΕΛ.ΑΣ.) και σηματοδοτεί την πάγια αντιμετώπιση του μετανάστη ή/και αιτούντος άσυλο ως κρατουμένου, δηλαδή την κατά κανόνα στέρψη της προσωπικής του ελευθερίας, κατά παράβαση της αρχής της αναλογικότητας.

6.3.2. Κατάστημα Κράτησης Νέας Αλικαρνασσού

Επιδεινώνεται σοβαρά, παρά τις προσπάθειες του προσωπικού, το οξύτατο κτιριακό πρόβλημα που είχε διαπιστωθεί προ τριετίας. Οι παμπάλαιες, μη συντηρούμενες εγκαταστάσεις – των οποίων η ακαταλληλότητα έχει και επισήμως πιστοποιηθεί – αφενός καθιστούν αδύνατη τη διαχείριση του υπερπληθυσμού (υπερβάση δυναμικότητας κατά 40%, κελιά εκτός χρήσεως λόγω κατάρρευσης), την εξασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης (ύδρευση, αποφυγή συγχρωτισμού σε περιπτώσεις κρουσμάτων κορωνοϊού) και τη συνέχιση ή έναρξη εκπαιδευτικών ή άλλων δραστηριοτήτων, αφετέρου δημιουργούν άμεσο κίνδυνο για την ασφάλεια κρατουμένων και προσωπικού σε ενδεχόμενα σεισμού ή πυρκαγιάς.

6.3.3. Κρατητήρια Αστυνομικής Διεύθυνσης Ηρακλείου

Διαπιστώθηκαν σχετικώς αξιοπρεπείς συνθήκες και αποτελεσματική διαχείριση, παρά τη συνεχιζόμενη προβληματική πρακτική της παραμονής αλλοδαπών υπό απέλαση σε αστυνομικά κρατητήρια. Φαίνεται πως έχουν εκλείψει φαινόμενα υπερπληθυσμού ή μακροχρόνιας κράτησης. Προτείνονται βελτιωτικές παρεμβάσεις, όπως η αξιοποίηση διαθέσιμου χώρου για προαυλισμό.

6.3.4. Ψυχιατρική Κλινική Πανεπιστημιακού Γενικού Νοσοκομείου Ηρακλείου

- Τα έκτακτα υγειονομικά μέτρα, όπως η αναστολή επισκεπτηρίων και αδειών, θα έπρεπε να έχουν αντισταθμιστεί με καθημερινή πρόσβαση σε ανοικτούς χώρους και οργανωμένες θεραπευτικές δραστηριότητες, σύμφωνα με τη «Δήλωση Αρχών» της CPT¹⁹² για τη μεταχείριση ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους στο πλαίσιο της πανδημίας.
- Η κλινική δεν ανταποκρίνεται στην υποχρέωση συγκεντρωτικής και αναλυτικής καταγραφής, σε ειδικό μητρώο, των εφαρμοζόμενων μέτρων περιορισμού (χημική/φυσική καθήλωση), ενώ οι ακούσια νοσηλευόμενοι δεν ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους και τα διαθέσιμα ένδικα μέσα.
- Διαπιστώθηκε παράτυπη και εσφαλμένη πρακτική παράδοσης των ψυχιατρικών γνωματεύσεων στους αστυνομικούς, στους οποίους απευθύνεται η εισαγγελική παραγγελία για τη μεταφορά του φερόμενου ως ασθενούς προς εξέταση. Ωστόσο η ακούσια νοσηλεία, ως περιορισμός προσωπικής ελευθερίας, πρέπει να τελεί υπό δικαστική εγγύηση.

6.4. Συνεργασία με διεθνείς φορείς και δίκτυα

- Ο Ε.Μ.Π. συμμετείχε στις ανά χώρα διαβουλεύσεις και στην εναρκτήρια διαδικτυακή συνεδρίαση της «*Association for the Creation of an International Training Centre for Visits to Places of Deprivation of Liberty*» (Ιούνιος 2021) για τη δημιουργία – με συνεργασία του Συμβουλίου της Ευρώπης – ενός διεθνούς κέντρου κατάρτισης των φορέων ελέγχου των συνθηκών κράτησης και προστασίας των δικαιωμάτων των κρατουμένων.
- Στο πλαίσιο επίσκεψης κλιμακίου της Επιτροπής Πρόληψης Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (CPT), πραγματοποιήθηκε συνάντηση εργασί-

192. <https://rm.coe.int/16809cfa4b>.

ας με τον Ε.Μ.Π. (Νοέμβριος 2021) για ανταλλαγή πληροφοριών, εκτιμήσεων και απόψεων σχετικά με τις συνθήκες κράτησης.

- Ο Ε.Μ.Π. συμμετείχε, παρουσιάζοντας τις θέσεις και δράσεις του, στις συναντήσεις (διαδικτυακές ή ζωντανές) του δικτύου των ομόλογων μηχανισμών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Νομοθετικές και Οργανωτικές
προτάσεις – Παρατηρήσεις
επί Σχεδίων Νόμου

Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου

Κατά το 2021, ο Συνήγορος του Πολίτη ως συνομιλητής της Διοίκησης, συνέβαλε με νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις προς τα αρμόδια Υπουργεία για τη βελτίωση των νομοθετικών ρυθμίσεων και των παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών, στις οποίες εντόπισε προβλήματα, πλημμέλειες ή κενά στην υφιστάμενη νομοθεσία κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Πολλές από αυτές εντός του έτους με ικανοποίηση έγιναν αποδεκτές από τη δημόσια διοίκηση σε θεσμικές μεταρρυθμίσεις. Ακόμη, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε τις επισημάνσεις του και διατύπωσε γενικές, αλλά και ειδικότερες παρατηρήσεις επί συγκεκριμένων διατάξεων κατά τη δημόσια συζήτηση πέντε (5) σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και το Κοινοβούλιο, παρεμβαίνοντας στον δημόσιο διάλογο.

1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις

1.1. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

- **Προτάθηκε** η επανεξέταση των διατάξεων του Ν. 4387/2016, στην περίπτωση της χορήγησης δύο συντάξεων από έμμεσο δικαίωμα λόγω θανάτου. Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη ότι από τον αρχικό χρόνο απονομής των συντάξεων αυτών και πριν την μεταβίβασή τους στον επιζώντα, έχει ήδη συντελεστεί σοβαρή μείωση με την αφαίρεση της μιας εκ των δύο εθνικών συντάξεων, όσον αφορά στην περικοπή της μιας εκ των δύο συντάξεων θανάτου να γίνεται στην συμφερόμενη για τον ασφαλισμένο σύνταξη και πάντως, οπωσδήποτε στην σύνταξη της επιλογής του.
- **Προτάθηκε** στις περιπτώσεις συνταξιούχων τ. Ο.Γ.Α. εξ ιδίου δικαιώματος που δικαιούνται σύνταξης θανάτου από άλλο τ. Ταμείο, το συνολικό καταβαλλόμενο ποσό και από τις δύο συντάξεις που χορηγείται στον επιζώντα σύζυγο να μην μπορεί να υπολείπεται του ποσού της σύνταξης λόγω θανάτου που θα ελάμβανε εάν δεν υπήρχε και η σύνταξη εξ ιδίου δικαιώματος, προσαυξημένου κατά 10%.
- **Προτάθηκε:** α) η επίσπευση της έκδοσης της προβλεπόμενης από το άρθρο 12 παρ. 1 του Ν. 4538/18 Κ.Υ.Α. για την ρύθμιση θεμάτων χορήγησης της μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης στους αναδόχους και β) η κατάργηση των ηλικιακών κριτηρίων που εισήχθησαν για την αναδοχή με το άρθρο 8 παρ.

2^ο του παραπάνω νόμου, κατ' αναλογία με τα ηλικιακά κριτήρια του άρθρου 1544 του Αστικού Κώδικα για την υιοθεσία.

Ανταπόκριση της Διοίκησης: Με την Κ.Υ.Α. Γ.Π. Δ11/οικ. 31720/21 ρυθμίστηκε η χορήγηση της μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης, η οποία πλέον καταβάλλεται σε όλους τους αναδόχους, μέσω του Ο.Π.Ε.Κ.Α. Επίσης, με τον Ν. 4837/2021 (Φ.Ε.Κ. Α' 178/01.10.2021), στο πνεύμα των προτάσεων της Αρχής, εισήχθη μια σειρά προβλέψεων για την ενίσχυση της προστασίας των ανηλίκων από κακοποίηση και παραμέληση στο πλαίσιο της λειτουργίας των Φορέων Παιδικής Προστασίας (άρθρα 4, 5, 6, 7, 9, 10), και διευρύνθηκαν τα ηλικιακά όρια για την αναδοχή, που πλέον διαφοροποιούνται από εκείνα της υιοθεσίας, με την επέκταση του ανώτερου ορίου ηλικίας των αναδόχων στα 75 έτη και της μέγιστης διαφοράς ηλικίας από το αναδεχόμενο άτομο στα 60 έτη (άρθρο 26).

- **Προτάθηκε** η επανεξέταση της πρόβλεψης για τον υποχρεωτικό εμβολιασμό κατά του Covid – 19, παιδιών με βαριές αναπηρίες ως προϋπόθεση ένταξης σε Κ.Δ.Α.Π. ΑμεΑ και Κ.Δ.Η.Φ.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Εσωτερικών) νομοθετική μεταβατική ρύθμιση για τις περιπτώσεις στις οποίες το Επίδομα Απροστάτευτου Παιδιού δεν καταβλήθηκε σε μητέρες ανηλίκων, αναγνωρισμένες δικαιούχους στο Δήμο Αθηναίων, ενόψει κατάργησης του επιδόματος με το άρθρο 57 του Ν. 4472/2017.
- **Προτάθηκε** να συμπεριληφθεί στον ορισμό του μονογονεϊκού νοικοκυριού – για τις ανάγκες χορήγησης επιδόματος στέγασης στην Κ.Υ.Α. με αριθμό Δ13 οικ. 10747/256/Φ.Ε.Κ. Β' 792/06.03.2019 – και η ύπαρξη *ενήλικου* τέκνου, στην περίπτωση που έχει αποδεδειγμένα υψηλό ποσοστό αναπηρίας.
- Εναλλακτικά, **προτάθηκε** να συμπεριληφθεί στον ορισμό του μονογονεϊκού νοικοκυριού η περίπτωση του μόνου γονέα που συνοικεί με ενήλικο τέκνο με αναπηρία, εφόσον έχει οριστεί δικαστικός συμπαραστάτης του και του έχει ανατεθεί εν όλω η επιμέλεια του προσώπου του.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

Στο πλαίσιο της αναμόρφωσης των διατάξεων που διέπουν τα προνοιακά Προγράμματα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» και «Επίδομα Στέγασης», έγιναν αποδεκτές ορισμένες από τις προτάσεις που η Αρχή είχε προτείνει για την βελτίωση των Προγραμμάτων αυτών. Πιο συγκεκριμένα:

- **Είχε προταθεί** να προβλεφθεί η δυνατότητα ένταξης στο Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» για όσους ακραία φτωχούς φιλοξενούνται σε δομές ή από τρίτα πρόσωπα, και εφόσον ούτε οι ίδιοι λαμβάνουν κοινωνικο-

ασφαλιστική ή προνοιακή παροχή, ούτε τα φιλοξενούντα πρόσωπα ή οι δομές τους παρέχουν δωρεάν τα αναγκαία αγαθά για μία αξιοπρεπή διαβίωση.

Ανταπόκριση: Έγινε μερικά αποδεκτή η πρόταση, καθώς προβλέφθηκε ότι οι δι-αμέμοντες σε Ξενώνες μεταβατικής φιλοξενίας ή σε Ξενώνες γυναικών θυμάτων βίας μπορούν να ενταχθούν στο Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» κατά το διάστημα παραμονής τους στις ανωτέρω δομές, για έως δύο περιόδους ενίσχυσης.

- **Είχε προταθεί** να απαλειφθεί η υποχρέωση των μισθωτών κατοικιών που αιτούνται ένταξη στο Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα», να αποδείξουν τον/τους τόπο/τόπους της διαμονής τους κατά τους έξι τελευταίους μήνες πριν από το μήνα υποβολής της αίτησης.

Ανταπόκριση: Έγινε αποδεκτή η πρόταση και πλέον όσοι νοικιάζουν κατοικία και ενδιαφέρονται να ενταχθούν στο Πρόγραμμα, αρκεί να αποδείξουν με δικαιολογητικά την διαμονή τους μόνο στο χρονικό σημείο της αίτησης.

- **Είχε προταθεί** να διευρυνθούν και στα δύο Προγράμματα οι κατηγορίες περιπτώσεων στις οποίες προβλέπεται εισήγηση της αρμόδιας δημοτικής Υπηρεσίας στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για καταβολή αναδρομικών ποσών σε δικαιούχο των Προγραμμάτων.

Ανταπόκριση: Έγινε αποδεκτή η πρόταση και ενώ προηγουμένως προβλεπόταν υποβολή εισήγησης για καταβολή αναδρομικών μόνον σε περιπτώσεις που είχε υπάρξει αμέλεια υπαλλήλου του Δήμου ή του Κέντρου Κοινότητας κατά τη διαδικασία υποβολής της αίτησης ένταξης στο Πρόγραμμα, πλέον προβλέπεται υποβολή εισήγησης σε κάθε περίπτωση όπου ο δικαιούχος δεν έλαβε το ποσό του επιδόματος για ορισμένο διάστημα εξαιτίας λόγου «που τεκμηριωμένα δεν οφείλεται σε υπαιτιότητά του».

- **Είχε προταθεί** να γίνονται και στα δύο Προγράμματα απόπειρες πίστωσης του μηνιαίου ποσού επιδότησης επί ένα έτος πριν ανακληθεί η εγκριτική Απόφαση, κατ' αναλογία προς τον χρόνο παραγραφής των αξιώσεων συνταξιούχων για μη καταβληθέντα ποσά συντάξεων.

Ανταπόκριση: Έγινε μερικά αποδεκτή η πρόταση της Αρχής και αυξήθηκαν και στα δύο Προγράμματα από τρεις σε τέσσερις οι προβλεπόμενες απόπειρες πίστωσης των εγκριθέντων μηνιαίων ποσών επιδότησης στον δηλωθέντα στην αίτηση αριθμό τραπεζικού λογαριασμού (IBAN) πριν η Διοίκηση προχωρήσει σε ανάκληση της Απόφασης έγκρισης του αντίστοιχου επιδόματος.

- **Είχε προταθεί** η λήψη μέτρων, προκειμένου η δυνατότητα υποβολής ταυτόχρονης αίτησης υιοθεσίας και αναδοχής από τους ίδιους υποψήφιους μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας, να μην έχει ως συνέπεια τη χειραγώγηση του

συστήματος και το ενδεχόμενο διασύνδεσης παιδιών με υποψήφιους γονείς, που δεν θα ήταν οι καταλληλότεροι για το επιδιωκόμενο είδος οικογενειακής αποκατάστασης.

1.2. Υπουργείο Εσωτερικών

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Υγείας) να ορίζεται ρητά ως δικαιολογητικό απόδειξης της μονογονεϊκής ιδιότητας υποψηφίων για θέσεις επικουρικού προσωπικού (πλην γιατρών) και η δικαστική απόφαση αποκλειστικής ανάθεσης της άσκησης της γονικής μέριμνας στον έναν γονέα.
- **Προτάθηκε** να ενταχθούν στο άρθρο 16 § 5 του Ν. 2527/1997 για τη χορήγηση μειωμένου ωραρίου και τα Άτομα με Αναπηρία που εργάζονται στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.
- **Προτάθηκε** η χορήγηση της ειδικής άδειας 22 ημερών (άρ. 50 παρ. 2 και 3 του Κώδικα Κατάστασης Δημοσίων Υπαλλήλων), και σε υπαλλήλους γονείς τέκνων που πάσχουν από αναπηρία άνω του 50% κι έχουν ανάγκη συνεχούς υποστήριξης και φροντίδας, λόγω του εξελικτικού χαρακτήρα της νόσου.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** να ενταχθούν και οι υπάλληλοι που έχουν οριστεί δικαστικοί συμπαραστάτες και τους έχει ανατεθεί η επιμέλεια ατόμου με υψηλό ποσοστό αναπηρίας (67% και άνω) στους υπαλλήλους που ζητάνε απόσπαση ή μετάταξη για αποδεδειγμένα ιδιαίτερα σοβαρούς λόγους υγείας.

Ανταπόκριση: Με το άρ. 27 παρ. 5 του Ν. 4807/2021 τροποποιήθηκε προς την παραπάνω κατεύθυνση η σχετική διάταξη.

1.3. Υπουργείο Μετανάστευσης & Ασύλου

- **Προτάθηκε** να διασφαλιστεί από την Υπηρεσία Ασύλου σε συντονισμό με την Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε., η συνολική παράταση της ισχύος του Π.Α.Α.Υ.Π.Α. για διάστημα ισόχρονο της νομοθετικής παράτασης ισχύος των δελτίων αιτούντων διεθνή προστασία, κατόπιν αναφορών σχετικά με ασυνόδευτους ανηλίκους, που είχαν στερηθεί τον αριθμό αυτόν κατά την αναγραφόμενη στο δελτίο τους λήξη.
- **Προτάθηκε** η δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αιτημάτων χορήγησης αδειών διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, προκειμένου να αντιμετωπιστούν προβλήματα που προέκυψαν εξαιτίας της πολύμηνης αναστολής παραλαβής σχετικών αιτημάτων λόγω της πανδημίας Covid – 19.

Ανταπόκριση: Με την Υ.Α. οικ. 7393/2021 (Β' 1251) δόθηκε η δυνατότητα υποβολής αίτησης για χορήγηση άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου.

- **Προτάθηκε** η επίσπευση της ηλεκτρονικής αποτύπωσης στο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Μετανάστευσης (Ο.Π.Σ.) αιτημάτων ανανέωσης αδειών διαμονής από πολίτες τρίτων χωρών, σπουδαστές ή ερευνητές, που παραμένουν στην Ελλάδα με σκοπό την αναζήτηση εργασίας ή την άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας (άρθρο 41 του Ν. 4251/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 12 του Ν. 4666/2020).

Ανταπόκριση: Με την Κ.Υ.Α. οικ. 171509/2021 (Φ.Ε.Κ. 3666/Β/09.08.2021), καθορίστηκε ο τρόπος απόδειξης και τα απαιτούμενα δικαιολογητικά που προβλέπονται για αυτήν την κατηγορία άδειας διαμονής και, στη συνέχεια, αναβαθμίστηκε το Ο.Π.Σ. Μετανάστευσης, καθιστώντας εφικτή την υποβολή σχετικών αιτημάτων.

- **Προτάθηκε** ο ορισμός του αρμοδίου οργάνου για την κρίση και έκδοση απόφασης ανανέωσης της βεβαίωσης περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 71 παρ. 6 του Ν. 4825/2021 διευκρινίστηκε ότι για όσες βεβαιώσεις χορηγήθηκαν βάσει αποφάσεων που εκδόθηκαν μέχρι τη δημοσίευση του νόμου, αρμόδια αρχή για την κρίση περί εξακολούθησης του ανέμφικτου της απομάκρυνσης είναι η Αρχή που εξέδωσε την αρχική απόφαση (η Αρχή Προσφυγών ή η Υπηρεσία Ασύλου).

- **Προτάθηκε** η θέσπιση μεταβατικής διάταξης – μετά την κατάργηση του Π.Δ. 141/2013 πλην του άρθρου 40 § 1 – προκειμένου να αποκατασταθούν κεκτημένα δικαιώματα παραμονής μελών οικογένειας των κατηγοριών, που περιλαμβάνονται στο διατηρηθέν άρθρο 40 § 1 του Π.Δ. 141/2013, όπως τέκνα πρόσφυγα που έχουν πλέον ενηλικιωθεί και ανανέωναν επί μακρόν τις άδειες διαμονής τους βάσει του άρθρου 23§2 του καταργηθέντος Π.Δ., καθώς και όσων είχαν αρχικά εισέλθει στο πλαίσιο επανένωσης ως μέλη οικογένειας πρόσφυγα και ανανέωναν, στη συνέχεια, τις άδειες διαμονής τους.
- **Προτάθηκε** η θέσπιση μεταβατικής διάταξης περί διατήρησης του δικαιώματος διαμονής για όλα τα μέλη οικογένειας δικαιούχων διεθνούς προστασίας τα οποία, κατά την έναρξη ισχύος του Ν. 4636/2019, είχαν ήδη λάβει άδεια διαμονής, δεδομένου ότι σύμφωνα με το άρθρο 23 του νόμου αυτού δεν προβλέπεται πλέον αυτοτελής διατήρηση δικαιωμάτων.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί**, επανειλημμένα κατά το παρελθόν η ανάγκη εκσυγχρονισμού

του τρόπου υποβολής αιτημάτων χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής με ηλεκτρονικές διαδικασίες, ώστε να επιτευχθεί η αποσυμφόρηση των υπηρεσιών αλλοδαπών και η ταχύτερη εξυπηρέτηση των ενδιαφερομένων.

Ανταπόκριση: Η Διοίκηση – λόγω και της ανάγκης προσαρμογής της στις συνθήκες της πανδημίας – προχώρησε στη σταδιακή ανάπτυξη σύγχρονων τρόπων επικοινωνίας των συναλλασσόμενων πολιτών με τις αρμόδιες υπηρεσίες αλλοδαπών, παρέχοντας τη δυνατότητα πραγματοποίησης σειράς διαδικασιών μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας, όπως ηλεκτρονικό ραντεβού για παραλαβή αποφάσεων και κατάθεση ορισμένων κατηγοριών αδειών διαμονής, ηλεκτρονική κατάθεση συμπληρωματικών εγγράφων και ηλεκτρονική υποβολή αιτήσεων ανανέωσης αδειών διαμονής.

1.4. Υπουργείο Οικονομικών

- **Προτάθηκε** στην Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) (η πρόταση απευθύνθηκε και στον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης, Ε.Φ.Κ.Α.) η αναγκαιότητα τροποποίησης του πίνακα παθήσεων του άρθρου 16 του Ν. 1798/1988 (Παράρτημα ΙΙ) και αντιστοίχισης των παθήσεων αυτών με παθήσεις του Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (Ε.Π.Π.Α.) που χρησιμοποιούνται από τα ΚΕ.Π.Α. και τις Δ.Ο.Υ. για τη χορήγηση ευεργετημάτων και φοροαπαλλαγών που συνδέονται με Ι.Χ.Ε. οχήματα. Η αναγκαιότητα προκύπτει από την έλλειψη ουσιαστικών και διαφανών κριτηρίων, με τα οποία έχουν επιλεγεί οι παθήσεις, καθώς και ο δύσχρηστος και παρωχημένος χαρακτήρας του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου που δημιουργεί πλήθος προβλημάτων για τα ΑμεΑ.

Ανταπόκριση: Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση υπ' αριθμ. 1235/2021 (Φ.Ε.Κ. 5083Β'/04.11.2021), υιοθετήθηκαν οι προτάσεις του Συνηγόρου και πλέον γίνεται αντιστοίχιση των παθήσεων του άρθρου 16 του Ν. 1798/1988 με τις παθήσεις και τα ποσοστά αναπηρίας που καθορίζονται στον Ενιαίο Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας (Ε.Π.Π.Α.) του άρθρου 7 του Ν. 3863/2010.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί**, από τον Δεκέμβριο 2020, να ρυθμιστεί το ζήτημα των ΑμεΑ που, ενώ έχουν οριστικά συνταξιοδοτηθεί λόγω αναπηρίας δια βίου, οι Δ.Ο.Υ. δεν δέχονται την μόνιμη ασφαλιστική αναπηρία και δεν τους χορηγούν φοροαπαλλαγές (π.χ. φόρος εισοδήματος, ΕΝ.Φ.Ι.Α.), με συνέπεια να υπόκεινται σε συνεχείς (ανά διετία) επανεξετάσεις από τα Κέντρα Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.) για να τους χορηγηθεί το απαιτούμενο από το Νόμο Πιστοποιητικό.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 22 του νέου Κανονισμού Λειτουργίας των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), που θεσπίστηκε με την υπ' αριθμ. 84045/2021 Υπουργική Απόφαση (Φ.Ε.Κ. 5074 Β'/02.11.2021), προβλέπεται πλέον ότι, όταν η κύρια πάθηση του αιτούντος εμπίπτει στον Πίνακα των μη αναστρέψιμων παθήσεων, για τις οποίες η διάρκεια της αναπηρίας καθορίζεται επ' αόριστον και της αποδίδεται ποσοστό αναπηρίας τουλάχιστον 67%, η διάρκεια ισχύος του συνολικού ποσοστού αναπηρίας που συνδιαμορφώνεται σε περίπτωση συνυπαρχουσών παθήσεων προσδιορίζεται επ' αόριστον.

- **Είχε προταθεί** από τον Μάιο 2020 να χορηγείται η απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης αυτοκινήτου και στους γονείς που έχουν συναινετικό διαζύγιο και έχουν ρυθμίσει την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων τους με έγγραφη συμφωνία, όπως ισχύει και για τους γονείς με τρία (3) ανήλικα ή προστατευόμενα τέκνα – από τον ίδιο ή διαφορετικούς γάμους – για τα οποία έχουν με νόμο ή δικαστική απόφαση τη γονική μέριμνα και επιμέλεια¹⁹³.

Ανταπόκριση: Μετά την έκδοση της υπ' αριθμ. 92/2021 θετικής Γνωμοδότησης του Ν.Σ.Κ. (Τμήμα Β') και της από 14.07.2021 σχετικής εγκυκλίου (Α.Δ.Α.: ΨΩ0Γ-46ΜΠ3Ζ-ΛΗ8) προς τα Τελωνεία, έγινε αποδεκτή η πρόταση του Συνηγόρου του Πολίτη. Επιπλέον, η απαλλαγή θα ισχύσει και αναδρομικά, καθώς ήδη έχουν υποβληθεί από πολίτες αιτήματα επιστροφής των καταβληθέντων τελών ως αχρεωστήτων.

- **Είχε προταθεί** (η πρόταση απευθύνθηκε και στα Υπουργεία Υποδομών & Μεταφορών και Ναυτιλίας & Νησιωτικής Πολιτικής) ήδη από το 2017, οι άνεργοι ναυτικοί, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι στους καταλόγους του Γραφείου Ευρέσεως Ναυτικής Εργασίας (Γ.Ε.Ν.Ε.) Πειραιά, να δικαιούνται δωρεάν μετακίνησης με τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς, όπως ισχύει για τους άνεργους εγγεγραμμένους του Ο.Α.Ε.Δ.¹⁹⁴.

Ανταπόκριση: Με την υπ' αριθμ. 2241.7/38303/2021 (Φ.Ε.Κ. 2357Β'/03.06.2021) Κοινή Υπουργική Απόφαση υιοθετήθηκε η πρόταση του Συνηγόρου και απαλλάσσεται πλήρως και αυτή η κατηγορία ανέργων από την καταβολή κομίστρου στα Αστικά Συγκοινωνιακά Μέσα περιοχής αρμοδιότητας του Ο.Α.Σ.Α. Α.Ε. (Ο.ΣΥ. Α.Ε. και ΣΤΑ.ΣΥ. Α.Ε.) για το έτος 2021.

193. Ετήσια Έκθεση 2020, σελ. 156.

194. Ετήσια Έκθεση 2017, σελ. 260.

1.5. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

- **Προτάθηκε** να χορηγείται πτυχίο στους σπουδαστές των Επαγγελματικών Σχολών (ΕΠΑ.Σ.) Μαθητείας του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ.), χωρίς την προϋπόθεση επιτυχούς συμμετοχής τους σε εξετάσεις πιστοποίησης του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 4763/2020.

Ανταπόκριση: Με τις διατάξεις του άρθρου 57 του Ν. 4807/2021, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 11.06.2021, ορίστηκε, για τα σχολικά έτη 2020 – 2021 και 2021 – 2022, η χορήγηση Πτυχίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης επιπέδου 3, στους αποφοίτους των ΕΠΑ.Σ. Μαθητείας του Ο.Α.Ε.Δ. και στους αποφοίτους των ΕΠΑ.Σ. που εποπτεύονται από άλλα Υπουργεία, χωρίς να απαιτείται η επιτυχής συμμετοχή τους σε εξετάσεις πιστοποίησης.

- **Προτάθηκε** να εξετασθεί η θέσπιση εθνικών διατάξεων, οι οποίες θα επιτρέπουν την αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας τίτλων σπουδών του Ηνωμένου Βασιλείου, προκειμένου για ειδικότητες που εμπίπτουν στο αυτόματο καθεστώς αναγνώρισης του Π.Δ. 38/2010, των οποίων οι κάτοχοι δεν απέκτησαν επαγγελματικά προσόντα στο Η.Β, κατά τον χρόνο που ήταν μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ανταπόκριση: Η Γενική Γραμματεία Ανώτατης Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι έχει εξαγγελθεί από την πολιτική ηγεσία η νομοθετική ρύθμιση για την ακαδημαϊκή και επαγγελματική αναγνώριση των τίτλων σπουδών της αλλοδαπής, καθώς και η αναμόρφωση του Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.

- **Προτάθηκε** να θεσπιστεί ρυθμιστικό πλαίσιο χορήγησης επαγγελματικών δικαιωμάτων σε κατόχους πτυχίου Τμημάτων Πανεπιστημίου ειδικοτήτων που παρέιχαν Τμήματα των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) προ της καταργήσεως και απορροφήσεώς τους από Τμήματα Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης (Π.Ε.).
- **Προτάθηκε** η έκδοση επιπλέον διευκρινιστικών οδηγιών σχετικά με την προβλεπόμενη διαδικασία μετεγγραφής με την κατηγορία των κοινωνικοοικονομικών κριτηρίων του άρθρου 75 παρ 1. του Ν. 4692/20, ώστε να διασφαλίζεται η πλήρης κάλυψη των θέσεων στο ποσοστό του 15% που ορίζει η ανωτέρω διάταξη, στην περίπτωση που μετά τον έλεγχο των απαιτούμενων δικαιολογητικών προκύψουν κενές θέσεις.
- **Προτάθηκε:** α) η ίδρυση δημοτικού σχολείου εντός του Καταστήματος Κράτησης Κορίνθου αντί της ετήσιας έγκρισης λειτουργίας, με στόχο την κάλυψη

πάγιων αναγκών (εγγραφή στο myschool, λειτουργία τάξης υποδοχής, στελέχωση με εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων, κάλυψη ελλείψεων προσωπικού στη διάρκεια της χρονιάς, προμήθεια εκπαιδευτικού υλικού για τους μαθητές, κ.λπ.), β) η τοποθέτηση συντονιστή – συμβούλου, υπεύθυνου για την εκπαίδευση στο Κατάστημα, προκειμένου να υπάρξει συστηματική μέριμνα για την καλή λειτουργία των σχολείων, γ) η θεσμοθέτηση και εφαρμογή εναλλακτικών διαδικασιών, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχιση της φοίτησης των ανήλικων κρατούμενων κατά το διάστημα διακοπής της δια ζώσης λειτουργίας των σχολείων.

- **Προτάθηκε** η θέσπιση μεταβατικών διατάξεων προς αποφυγή περαιτέρω επιβάρυνσης των διοικούμενων από την αιφνιδιαστική μετατροπή σχολείων Α/θμιας και Β/θμιας σε πρότυπα και πειραματικά, και επισημάνθηκε εκ νέου ότι η χρηστή διοίκηση, οι αρχές της καλής πίστης και της ασφάλειας δικαίου και η λειτουργία του κράτους δικαίου επιβάλλουν τον σεβασμό της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου.
- **Προτάθηκε**, δεδομένων των σοβαρών κενών στις σχετικές εξειδικευμένες υπηρεσίες του δημόσιου τομέα, να διευρυνθεί η πρόβλεψη της με αριθμ. πρωτ. Φ7/111145/Δ1 από 09.09.2021 εγκυκλίου, σχετικά με τη λειτουργία των νηπιαγωγείων, ώστε να επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση, η καθυστερημένη προσέλευση ή πρόωρη αποχώρηση μαθητών/τριών, όχι μόνο στις περιπτώσεις ιατρικής υποστήριξης ή θεραπευτικής παρέμβασης από δημόσιο φορέα, αλλά και εφόσον τα παιδιά λαμβάνουν υπηρεσίες ψυχικής υγείας και ειδικές θεραπείες από ιδιώτες.
- **Προτάθηκε**, αναφορικά με τις προϋποθέσεις ένταξης Ελλήνων μαθητών από σχολεία του εξωτερικού στις ειδικές κατηγορίες εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, να γίνει εξομοίωση των κριτηρίων που προβλέπονται για τους γονείς τους, ώστε τα δύο (2) πλήρη ημερολογιακά έτη εργασίας του γονέα στο εξωτερικό να είναι δυνατόν να συμπληρώνονται μέχρι το τέλος του έτους αποφοίτησης του υποψηφίου, ανεξάρτητα από το αν ο ίδιος εργάζεται ως δημόσιος υπάλληλος ή όχι.
- **Προτάθηκε**, ενόψει της έναρξης της νέας σχολικής χρονιάς και της έκδοσης των σχετικών οδηγιών του Υπουργείου ως προς τα μέτρα και τις ρυθμίσεις λειτουργίας των σχολείων λόγω της πανδημίας, να συμπεριληφθούν με σαφήνεια σε τυχόν επόμενη υπουργική απόφαση, αλλά και στις οδηγίες προς τα σχολεία, όλες οι εξαιρέσεις από την υποχρεωτική χρήση μάσκας που επρόκειτο να ισχύσουν τη νέα χρονιά, με βάση τις εισηγήσεις των αρμόδιων οργάνων και να θεσμοθετηθούν διαδικασίες κατά περίπτωση εξέτασης (επιπλέον) αιτημάτων.

Ανταπόκριση: Στην με αρ. πρωτ. Δ1α/Γ.Π. οικ. 55254/10.09.2021 (4187 Β') Υ.Α., συμπληρώθηκαν όλες οι περιπτώσεις που είχαν υποδειχθεί από τον Ε.Ο.Δ.Υ.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών) η κατάρτιση κτηριολογικού κανονισμού και τεχνικών προδιαγραφών υποχρεωτικών για τα νηπιαγωγεία.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών) ο ολοκληρωμένος έλεγχος από τα αρμόδια όργανα των υφιστάμενων νηπιαγωγείων, προκειμένου να ερευνηθεί αφενός εάν ανταποκρίνονται στις κατ' ελάχιστο κτηριακές απαιτήσεις (βάσει πολεοδομικής νομοθεσίας και κανόνων πυροπροστασίας), και αφετέρου εάν μπορούν να εκσυγχρονιστούν, ώστε να ανταποκρίνονται στο νέο κτηριολογικό κανονισμό και τις τεχνικές προδιαγραφές.
- **Προτάθηκε** η αναλογική εφαρμογή της διάταξης περί αναγνώρισης εντοπιότητας και στους μονίμους κατοίκους (και όχι μόνο στους δημότες) κατά τις τοποθετήσεις και μεταθέσεις εκπαιδευτικών.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί**, η έκδοση εγκυκλίων οδηγιών του άρ. 1519 Α.Κ., που έθετε ως προϋπόθεση για τη μεταβολή του τόπου διαμονής του παιδιού τη συμφωνία των γονέων ή την έκδοση δικαστικής απόφασης, ώστε να μην καταστρατηγείται η πιο πάνω διάταξη μέσω χορήγησης μεταγραφών, χωρίς τη συνδρομή αυτών των όρων.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο προέβη στην έκδοση της εγκυκλίου, όταν ολοκληρώθηκε η τροποποίηση του άρ. 1519 Α.Κ., με τη προσθήκη παραγράφου που απαιτεί τη σύμφωνη γνώμη των χωρισμένων γονέων για όλα τα ζητήματα εκπαίδευσης, που επιδρούν αποφασιστικά στο μέλλον του τέκνου.

1.6. Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών) να υπάρξει νομοθετική πρόβλεψη σχετικά με τη διαδικασία απομάκρυνσης και διαχείρισης εγκαταλειμμένων δίκυκλων, αναλογικά με τη διαδικασία που προβλέπεται στο Π.Δ. 116/04 για την εναλλακτική διαχείριση των οχημάτων στο τέλος του κύκλου ζωής τους.
- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης) η τροποποίηση του κανονιστικού πλαισίου ένταξης καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο (Κ.Ο.Τ.) και στο Μητρώο

Ευάλωτων Πελατών (Μ.Ε.Π.), με τη θέσπισης της άπαξ υποβολής αίτησης ένταξης στο Κ.Ο.Τ. και στο Μ.Ε.Π., καθώς και της αυτεπάγγελτης διενέργειας ετήσιου διοικητικού ελέγχου επί των νόμιμων προϋποθέσεων παραμονής των καταναλωτών στο οικείο καθεστώς.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης) η διασύνδεση των πληροφοριακών συστημάτων και εφαρμογών της Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε. με το ηλεκτρονικό σύστημα υποστήριξης των ΚΕ.Π.Α. και με το πληροφοριακό σύστημα Δημοτολογίων και Ληξιαρχείων, για την άντληση και επικαιροποίηση των απολύτως αναγκαίων σχετικών στοιχείων και πληροφοριών.

1.7. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

- **Προτάθηκε** να ενταχθούν στην εξαίρεση από μετάθεση και απόσπαση και οι διαζευγμένοι υπάλληλοι του Πυροσβεστικού Σώματος που έχουν αναλάβει με συμβολαιογραφική πράξη (ή μέσω της προβλεπόμενης κοινής ψηφιακής δήλωσης του άρ. 4 του Ν. 4800/2021) την επιμέλεια έστω και ενός τέκνου.

1.8. Υπουργείο Υποδομών & Μεταφορών

- **Προτάθηκε** η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου, προκειμένου να είναι εφικτή η μεταβίβαση οχημάτων που στην άδεια κυκλοφορίας τους υπήρχε ο όρος παρακράτησης κυριότητας, στις περιπτώσεις των πολιτών που μολονότι είχαν προβεί στην εξόφληση του σχετικού τιμήματος αγοράς των οχημάτων, καθώς διέθεταν σχετικά αποδεικτικά στοιχεία, δεν μπορούσαν να προσκομίσουν στις αρμόδιες υπηρεσίες της χώρας σχετικό έγγραφο περί άρσης της παρακράτησης κυριότητας των οχημάτων τους από τον αρχικό πωλητή για διάφορους λόγους.

Ανταπόκριση: Με τις διατάξεις του άρθρου 50 του Ν. 4784/2021 (Φ.Ε.Κ. 40Α'/16.03.2021), τροποποιήθηκε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, με αποτέλεσμα να είναι πλέον δυνατό οι ιδιοκτήτες οχημάτων ιδιωτικής χρήσης των κατηγοριών Μ1, Μ2, Μ3, Ν1 και μοτοσυκλετών, η κυριότητα των οποίων κρατούνταν από τον πωλητή, να προβαίνουν στη μεταβίβασή τους μετά την παρέλευση επτά (7) ετών από την ημερομηνία έκδοσης της άδειας κυκλοφορίας, στην οποία αυτή έχει καταγραφεί.

2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου

2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου των Υπουργείων Μετανάστευσης & Ασύλου και Προστασίας του Πολίτη «Αναμόρφωση διαδικασιών απελάσεων και επιστροφών πολιτών τρίτων χωρών, προσέλκυση επενδυτών και ψηφιακών νομάδων, ζητήματα αδειών διαμονής και διαδικασιών χορήγησης διεθνούς προστασίας, διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και άλλες επείγουσες διατάξεις» (Ν. 4825/2021)¹⁹⁵

Ο Συνήγορος συμφώνησε με σειρά στόχων του σχεδίου νόμου, ιδίως σε σχέση με την επίλυση πρακτικών προβλημάτων στις διαδικασίες επιστροφών ή εξέτασης αιτήσεων ασύλου, την προσαρμογή διατάξεων στις σύγχρονες απαιτήσεις και την ιατροφαρμακευτική κάλυψη ασυνόδευτων ανηλίκων. Ωστόσο, επισημάνθηκε ότι οι νομοθετικές προσαρμογές δεν πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο το κράτος δικαίου.

Διαδικασίες απελάσεων και επιστροφών

- α.** - Η εξαίρεση σειράς περιπτώσεων από την εφαρμογή των άρθρων 16 – 33 Ν. 3907/2011 θα ήταν προτιμότερο να ενταχθεί οργανικά στον ανωτέρω νόμο, καθώς η επιλογή αυτοτελούς διάταξης καταλείπει ερμηνευτικά περιθώρια για καταστρατήγηση των άρθρων 2 και 4§4 της Οδηγίας 2008/1165/ΕΚ, που κατοχυρώνουν εγγυήσεις σεβασμού θεμελιωδών δικαιωμάτων.
- β.** - Αντίκειται στο άρθρο 28 της Οδηγίας Επιστροφών η διάταξη για έκδοση απόφασης επιστροφής, σε περίπτωση που διακοπεί η εξέταση της αίτησης διεθνούς προστασίας.
- γ.** - Οι μειώσεις των προθεσμιών για οικειοθελή αναχώρηση θα δυσχεράνουν τη διευθέτηση των υποχρεώσεων των αλλοδαπών, ιδιαίτερως στις περιπτώσεις

195. <https://www.synigoros.gr/resources/130921-sxolia-sn-metanasteytiko.pdf>.

ανηλίκων τέκνων που φοιτούν σε σχολεία. Το εύλογο διάστημα της παράτασης θα πρέπει τουλάχιστον να διασφαλίζει τη δυνατότητα ομαλής ολοκλήρωσης του σχολικού έτους.

- δ.** - Το τεκμήριο σιωπηρής απόρριψης της αίτησης για παράταση της προθεσμίας οικειοθελούς αναχώρησης όταν η υπηρεσία δεν απαντήσει εντός 15 ημερών, θα καταστήσει εικονική την υποχρέωση εξέτασης της αίτησης, καθώς η σιωπηρή απόρριψη θα αποτελέσει τον κανόνα.

Ζητήματα αδειών διαμονής αλλοδαπών

- α.** - Το τεκμήριο ημερομηνίας επίδοσης απορριπτικών ή ανακλητικών αποφάσεων με ηλεκτρονικά μέσα, παρίσταται ιδιαίτερος αυστηρό για όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση της τεχνολογίας.
- β.** - Οι άδειες διαμονής σε επενδυτές που επιθυμούν να αλλάξουν τομέα επένδυσης και οι ευνοϊκοί όροι για προσέλκυση των λεγόμενων «ψηφιακών νομάδων», θα έχουν θετικές συνέπειες στην οικονομία.
- γ.** - Εύλογη κρίνεται η ρύθμιση, με την οποία δικαιούνται άδεια διαμονής όσοι διαμένουν νόμιμα στη χώρα και λαμβάνουν σύνταξη οποιασδήποτε κατηγορίας από ελληνικό δημόσιο ασφαλιστικό φορέα.
- δ.** - Η ρύθμιση για «άπαξ» χορήγηση άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους είναι ανεπιεικής, χωρίς τη δυνατότητα εξατομικευμένης εξέτασης τυχόν ιδιαίτερων περιστάσεων.
- ε.** - Ανεπιεικής κρίνεται η σύντμηση της προθεσμίας υποβολής αίτησης θεραπείας, χωρίς δυνατότητα παράτασης, αν συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας.

Διαδικασίες χορήγησης διεθνούς προστασίας

- α.** - Η ρύθμιση για τη δυνατότητα ανάκλησης και άρνησης ανανέωσης του καθεστώτος του πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 14§5 της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ, θα έπρεπε, αντί της δέσμιας αρμοδιότητας, να παρέχει στην αποφαινόμενη αρχή τη δυνατότητα στάθμισης της διεθνούς υποχρέωσης για χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας λόγω εξατομικευμένων περιστάσεων.
- β.** - Προτάθηκε να επεκταθεί η ισχύς του Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.) μέχρι την έκδοση Α.Μ.Κ.Α., ώστε να μην υπάρχει κενό στην ιατροφαρμακευτική κάλυψη, όταν γίνεται δεκτή η αίτηση διεθνούς προστασίας. Επίσης, καθώς ο Π.Α.Α.Υ.Π.Α. απενεργοποιείται αυτόματα σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης διεθνούς προστασίας, θα ήταν σκόπιμο να προβλεφθεί επανενεργοποίησή του, όταν η

απορριπτική απόφαση ανασταλεί ή ακυρωθεί δικαστικά. Θετική πάντως κρίνεται η εξαίρεση των ασυνόδευτων ανηλίκων από την απενεργοποίηση του Π.Α.Α.Υ.Π.Α.

- γ.** - Η κατάργηση της δυνατότητας χορήγησης βεβαίωσης περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς, αποδυναμώνει την εξέταση του κινδύνου επαναπροώθησης, καθώς τα αστυνομικά όργανα δεν έχουν γνώση των ισχυρισμών του αλλοδαπού και της κατάστασης στη χώρα του, αντίστοιχη της γνώσης που έχουν οι αρμόδιες αρχές εξέτασης.
- δ.** - Η μη λήψη υπόψη του δελτίου ταυτότητας ως στοιχείου με βάση το οποίο προκύπτουν τα στοιχεία ταυτότητας του αιτούντος διεθνή προστασία, όταν σε αυτό δεν αναγράφεται πλήρης ημερομηνία γέννησης, θα προξενήσει δυσμενείς συνέπειες, ιδίως σε περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων ή προσώπων που με βάση το δελτίο ταυτότητάς τους είναι ανήλικα, καθώς είναι ορατός ο κίνδυνος αποστέρησης των δικαιωμάτων που συνοδεύουν την ιδιότητα του ανηλίκου.
- ε.** - Η ενσωμάτωση στην απορριπτική απόφαση επί αιτήματος ασύλου προηγούμενης απόφασης απέλασης, που είχε εκδοθεί από αστυνομικά όργανα, οδηγεί σε καταστρατήγηση των εγγυήσεων για τους αιτούντες διεθνή προστασία, καθώς διατάσσεται κράτηση εναλλακτικά βάσει διατάξεων περί απέλασης, επιστροφής και διεθνούς προστασίας, προκαλώντας παρατεταμένη κράτηση και ανασφάλεια δικαίου.
- στ.** - Η υποχρέωση καταβολής παραβόλου, προκειμένου να υποβληθεί μεταγενέστερο αίτημα ασύλου, υπονομεύει την άσκηση του δικαιώματος στο άσυλο και αντίκειται στα άρθρα 40 – 42 της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ.

Δραστηριότητα Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο)

Ποινικοποιείται η δραστηριότητα Μ.Κ.Ο. στη θαλάσσια διάσωση, χωρίς προηγούμενη άδεια του Λιμενικού Σώματος. Δεδομένου ότι σε περίπτωση κινδύνου στη θάλασσα προέχει ο στόχος διάσωσης, ο Συνήγορος εκτιμά ότι το πλαίσιο δράσης των Μ.Κ.Ο. πρέπει να διέπεται από την αρχή της αναλογικότητας. Σύμφωνα, άλλωστε, με τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο «η εκπλήρωση της νομικής υποχρέωσης διάσωσης ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο στη θάλασσα δεν μπορεί να ποινικοποιείται».

2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Δικαιοσύνης «Μεταρρυθμίσεις αναφορικά με τις σχέσεις γονέων και τέκνων και άλλα ζητήματα οικογενειακού δικαίου» (Ν. 4800/2021)¹⁹⁶

Ο Συνήγορος του Πολίτη εκτίμησε τη σχετική νομοθετική πρωτοβουλία ως ιδιαίτερα θετική και επισήμανε ότι σημαντικά σημεία των προτάσεών του για την αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου¹⁹⁷, όπως η καθιέρωση της νομικής συνεπιμέλειας μετά τον χωρισμό των γονέων, η απροϋπόθετη άσκηση της γονικής μέριμνας του πατέρα που αναγνωρίζει εκούσια το παιδί, η ρητή πρόβλεψη περί υποχρέωσης του γονέα που μένει με το παιδί να εξασφαλίζει το δικαίωμα επικοινωνίας με τον άλλο γονέα και η στοιχειοθέτηση της παραβίασης του δικαιώματος αυτού ως κακής άσκησης της γονικής μέριμνας, ενσωματώθηκαν στο υπό εξέταση νομοσχέδιο. Εντόπισε ωστόσο **διατάξεις που έρχονταν βελτιώσεων, προκειμένου ο θετικός στόχος αυτού, η εξυπηρέτηση του συμφέροντος του παιδιού με τη διασφάλιση της ενεργής παρουσίας και των δύο γονέων στη ζωή του, να ανταποκριθεί επαρκώς στα πρότυπα της Δ.Σ.Δ.Π.**

Ενδεικτικά, ο Συνήγορος επισήμανε ότι το δικαίωμα επικοινωνίας μεταξύ του τέκνου και του γονέα που δεν μένει μαζί του, θα έπρεπε να κατοχυρωθεί ως δικαίωμα του παιδιού, προκειμένου η εφαρμογή του νέου τεκμηρίου καθορισμού του χρόνου επικοινωνίας στο 1/3 του συνολικού χρόνου του τέκνου να μην επαφίεται στη βούληση του γονέα αυτού, και η μείωση του χρόνου επικοινωνίας να επέρχεται μόνο ως συνέπεια της ύπαρξης σπουδαίου λόγου, και όχι απροθυμίας του δικαιούχου γονέα.

Η πρόβλεψη του νομοσχεδίου, που επιτρέπει τη συμφωνία των γονέων, με την οποία η επιμέλεια ή ακόμη και το σύνολο της γονικής μέριμνας θα ασκείται μετά το διαζύγιο/διάσταση/λύση του συμφώνου συμβίωσης μόνο από έναν γονέα, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή σπουδαίου λόγου, ανατρέπει την έως τώρα θεώρηση της γονικής μέριμνας ως λειτουργικού δικαιώματος, από το οποίο ο γονέας δεν μπορεί να παραιτηθεί, και υπονομεύει το δικαίωμα του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς του, ενώ επιπλέον βρίσκεται σε προφανή αντίθεση με τον διακηρυγμένο στόχο του νομοσχεδίου για τη διασφάλιση της ενεργής παρουσίας των δύο γονέων στη ζωή του παιδιού.

Ο Συνήγορος υποστήριξε επίσης ότι η καθιέρωση της νομικής συνεπιμέλειας (και

196. <https://www.synigoros.gr/resources/130521-parathrhseis-oikogeneiako-dikaio--2.pdf>.

197. <https://www.synigoros.gr/resources/050820-epistolh-oikogeneiako-dikaio.pdf>.

μάλιστα με τον ατελή τρόπο, που περιγράφηκε) δεν επαρκεί για την πλήρη κατοχύρωση του δικαιώματος του παιδιού σε κοινή ανατροφή από τους γονείς, αλλά πρέπει να συνοδευθεί από την εισαγωγή του κανόνα της εναλλασσόμενης κατοικίας του παιδιού και του ισόχρονου διαμοιρασμού του χρόνου του μεταξύ των γονέων, δηλαδή της φυσικής συνεπιμέλειας.

Η Αρχή πρότεινε επίσης να απαλειφθεί η περιπτώσιολογία στο άρθρο 1532, με το σκεπτικό, μεταξύ άλλων, ότι **η αναφορά στην καταδίκη του γονέα με οριστική δικαστική απόφαση, θα μπορούσε ενδεχομένως να αποτρέψει το δικαστήριο από τη λήψη των αναγκαίων μέτρων σε περιπτώσεις προφανούς ενδοοικογενειακής βίας ή τέλεσης αδικημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής του τέκνου, πριν την έκδοση σχετικής δικαστικής απόφασης**. Τέλος, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι οι μεταβατικές διατάξεις του νομοσχεδίου καταλείπουν έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό παιδιών, των οποίων οι υποθέσεις κρίθηκαν αμετάκλητα σε προηγούμενο χρονικό σημείο – οπότε ούτε η νομοθεσία, ούτε η νομολογία, ευνοούσαν τη διευρυμένη επικοινωνία και την από κοινού άσκηση της επιμέλειας μετά τον χωρισμό των γονέων – σε ένα δυσμενές καθεστώς, χωρίς ικανοποιητική αιτιολόγηση για την έλλειψη πρόβλεψης δυνατότητας μεταρρύθμισης των υφιστάμενων δικαστικών αποφάσεων, με γνώμονα πάντοτε το συμφέρον του παιδιού.

2.3. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Για την Προστασία της Εργασίας – Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής “Επιθεώρηση Εργασίας” – Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον χώρο της εργασίας – Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία – Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής»¹⁹⁸ (N. 4808/2021)

198. <https://www.synigoros.gr/resources/3parathrhseis-epi-nsx-ypergasias-2-1.pdf>.

Οι κυριότερες παρατηρήσεις της Αρχής συνοψίζονται στα εξής:

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ 190

Η Σύμβαση διευρύνει το πλαίσιο προστασίας κατά της βίας και της παρενόχλησης στην εργασία, ενισχύοντας την εθνική νομοθεσία για την παρενόχληση και τη σεξουαλική παρενόχληση ως μορφές διάκρισης λόγω φύλου, φυλής, εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας, ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου. Κρίνεται ωστόσο αναγκαίος ο σαφής προσδιορισμός του πεδίου εφαρμογής των προτεινόμενων ρυθμίσεων, των κρίσιμων ορισμών των εννοιών της βίας και της παρενόχλησης και των αρμοδιοτήτων των φορέων, στους οποίους ανατίθεται η εφαρμογή των ρυθμίσεων.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΟΔΗΓΙΑΣ (ΕΕ) 2019/1158

Θετικά αποτιμάται, κατ' αρχήν, η έγκαιρη ενσωμάτωση της Οδηγίας ήδη πριν την οικεία προθεσμία. Εξαιρετικά θετική και σε εναρμόνιση με τις πάγιες συστάσεις της Αρχής είναι η εφαρμογή των ρυθμίσεων σε όλους τους εργαζόμενους γονείς, φυσικούς, θετούς, ανάδοχους, καθώς και στις τεκμαιρόμενες μητέρες που αποκτούν τέκνο με τη διαδικασία της παρένθετης μητρότητας, αλλά και η διεύρυνση του είδους των σχέσεων εργασίας που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής. Και τα δύο ζητήματα είχαν αποτελέσει αντικείμενο επίμονης και συστηματικής προσπάθειας του Συνηγόρου.

Επιμέρους παρατηρήσεις ή νομοτεχνικές βελτιώσεις έγιναν σε σειρά άρθρων του νομοσχεδίου, όπως π.χ. στη σχετιζόμενη διάταξη με την αντιστροφή του βάρους απόδειξης, όπου η οικεία διατύπωση δημιουργούσε σύγχυση αναφορικά με την αποδεικτική διαδικασία και την πραγματική αντιστροφή του βάρους απόδειξης, οπότε προτάθηκε η υιοθέτηση της σχετικής πρόβλεψης του άρθρου 24 του Ν. 3896/2010 (άρθρο 19 της Οδηγίας 2006/54).

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ «ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ»

Κρίνεται αναγκαία η αποσαφήνιση της αρμοδιότητας του νέου φορέα στα ζητήματα διακρίσεων, βίας και παρενόχλησης λόγω φύλου, εθνο-φυλετικής καταγωγής, θρησκείας, αναπηρίας, ηλικίας σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, για λόγους που σχετίζονται με την απαιτούμενη συνεκτικότητα του νομικού πλαισίου, αλλά και την ασφάλεια δικαίου.

Επιμέρους παρατηρήσεις της Αρχής αφορούσαν στην οριοθέτηση των αρμοδιο-

τήτων των δύο φορέων και τη συνέχιση της παγιωμένης συνεργασίας τους σε ζητήματα διακρίσεων στο πλαίσιο των νόμων 4443/2016 και 3096/2010, ιδίως σε ζητήματα επίλυσης εργατικών διαφορών. Στο πλαίσιο αυτό, προτάθηκαν συγκεκριμένες προσθήκες και βελτιώσεις σε άρθρα του νομοσχεδίου, με σκοπό την αποσαφήνιση των ήδη ακολουθούμενων πρακτικών συνεργασίας (διαβίβαση καταγγελιών από το Σ.Ε.Π.Ε., πρόσκληση συμμετοχής εκπροσώπου του Συνηγόρου, επιφύλαξη για διενέργεια ίδιας έρευνας της Αρχής και έκδοση πορίσματος από το οποίο χωρεί απόκλιση μετά από σχετική ειδική αιτιολόγηση).

2.4. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων «Νέο πλαίσιο για την ευζωία των ζώων συντροφιάς – Πρόγραμμα “ΑΡΓΟΣ”»¹⁹⁹ (Ν. 4808/2021)

Ο σεβασμός στη ζωή και την υγεία των ζώων αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά ζητήματα της περιβαλλοντικής προστασίας και η Ανεξάρτητη Αρχή είχε ήδη επανειλημμένα εκφράσει τις απόψεις της, στο πλαίσιο σχεδιαζόμενων νομοθετικών τροποποιήσεων παρελθόντων ετών.

Η Ανεξάρτητη Αρχή επεσήμανε ότι η πρόβλεψη στο σχέδιο νόμου της απευθείας πρόσβασης όλων των άμεσα εμπλεκόμενων αρμοδίων υπηρεσιών στο Εθνικό Μητρώο Ζώων Συντροφιάς (Ε.Μ.Ζ.Σ.) αποτελεί ένα εξαιρετικά σημαντικό βήμα για την καλύτερη οργάνωση των προγραμμάτων προστασίας των ζώων. Καίρια εισαγωγή αποτελεί και το Μητρώο Παραβατών, το οποίο θα διαλειτουργεί με το Ε.Μ.Ζ.Σ., προκειμένου να εμποδίζεται η δυνατότητα απόκτησης ζώου, σε περίπτωση τελεσίδικης ποινικής καταδίκης για παράβαση των διατάξεων περί προστασίας και ευζωίας.

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση των δήμων για τη δημιουργία καταφυγίων αδέσποτων ζώων, ο Συνήγορος του Πολίτη τόνισε την ανάγκη πρόβλεψης της σταδιακής εκταμίευσης του ποσού των επιχορηγήσεων, κατόπιν σχετικών ελέγχων της πορείας των προβλεπόμενων έργων, προκειμένου οι δήμοι να έχουν τη δυνατότητα απρόσκοπτης υλοποίησης αυτών και να μην αποθαρρύνονται από τα μακρά διαστήματα αναμονής για την έγκριση της χρηματοδότησης με την περάτωση του έργου. Σχετικά με τη δυνατότητα δημιουργίας καταφυγίων, πλέον, και από ιδιώτες, η Αρχή επεσήμανε ότι η διαχείριση αδέσποτων ζώων εξακολουθεί να ανήκει ως αρμοδιότητα στους δήμους και, ως εκ τούτου, η ίδρυση και λειτουργία καταφυγίων από άλλους φορείς και πολίτες, θα πρέπει να υπόκειται σε αυστηρό πλαι-

199. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.856027>.

σιο ελέγχου και να μην υπερβαίνει τις πραγματικές ανάγκες για τη διαχείριση των αδέσποτων ζώων ανά περιοχή.

Για τη δημιουργία πάρκων σκύλων, ο Συνήγορος του Πολίτη πρότεινε τη θέσπιση υποχρέωσης, αντί της δυνητικής ευχέρειας, των δήμων για τη διαμόρφωση και λειτουργία ελάχιστου αριθμού πάρκων σκύλων ανά δήμο, λαμβανομένων υπόψη κριτηρίων, όπως ο πληθυσμός του δήμου και η εδαφική του έκταση.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του σχεδίου νόμου, σε περίπτωση σοβαρής μη συμμόρφωσης των δήμων, είναι δυνατόν να επιβάλλεται, με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, παρακράτηση μέρους του ποσού των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων που δικαιούται ο δήμος. Δεδομένου ότι, με το προϊσχύσαν θεσμικό πλαίσιο οι δήμοι δεν υπόκειντο σε κανενός είδους κύρωση, η εν λόγω διάταξη αξιολογήθηκε ως ιδιαίτερα θετική. Ωστόσο, ο Συνήγορος εξέφρασε τις επιφυλάξεις του ως προς την εφαρμοσιμότητα αυτής, καθώς η διαδικασία που προβλέπεται είναι εξαιρετικά σύνθετη και δεν εστιάζει, μέσω της επιβολής άμεσων κυρώσεων, στην επίτευξη ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος. Ως εκ τούτου, αντ' αυτής, πρότεινε την πρόβλεψη άμεσων κυρώσεων, ανά περίπτωση παράβασης, για τους δήμους, που αποδεδειγμένα δεν προβαίνουν στις απαιτούμενες ενέργειες που να διασφαλίζουν την ευζωία των αδέσποτων, αλλά και για την ασφάλεια των δημοτών.

Τέλος, η Αρχή υποστήριξε ότι είναι αναγκαίο να τεθεί, με νομοθετική ρύθμιση, περιορισμός ως προς τον μέγιστο επιτρεπόμενο αριθμό ζώων συντροφιάς ανά οικία, με κριτήρια βάσει του είδους του ζώου και του τύπου της κατοικίας. Ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός ζώων συντροφιάς δεν πρέπει να επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των ιδιοκτητών, ακόμα και όταν αυτή εκφράζεται μέσω της γενικής συνέλευσης των συνιδιοκτητών, δεδομένου ότι δεν αφορά μόνο στους συνιδιοκτήτες.

2.5. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Θεσμικό πλαίσιο τηλεργασίας, διατάξεις για το ανθρώπινο δυναμικό του δημοσίου τομέα και άλλες ρυθμίσεις» (Ν. 4807/2021)²⁰⁰

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την αναγκαιότητα ρύθμισης της λειτουργίας της τηλεργασίας στον δημόσιο τομέα, καθώς η χώρα μας ήδη έχει ήδη καθυ-

200. <https://www.synigoros.gr/resources/070621-parathrhseis-synhgoroy-nsx-gia-thlergasia.pdf>.

στερήσει να διαμορφώσει το πλαίσιο οργάνωσης της εξ αποστάσεως εργασίας, συγκαταλεγόμενη σε μία ολοένα και μικρότερη λίστα Ευρωπαϊκών κρατών, στα οποία το συγκεκριμένο πεδίο παραμένει αρρυθμιστο. Η αναδιαμόρφωση του τρόπου εργασίας στο δημόσιο, εξαιτίας της πανδημίας και της ανάγκης προστασίας της υγείας του προσωπικού του δημοσίου τομέα και των συναλλασσόμενων πολιτών κατά το τελευταίο διάστημα, ενός και πλέον έτους, σε συνδυασμό με την απουσία ρυθμιστικού πλαισίου τηλεργασίας, βρήκε τον δημόσιο τομέα της χώρας εν πολλοίς απροετοίμαστο να ανταποκριθεί στις ειδικές και εξαιρετικές προκλήσεις, δημιουργώντας σειρά προβλημάτων στην εύρυθμη λειτουργία δημοσίων υπηρεσιών και εξυπηρέτησης των πολιτών, όπως προκύπτει από τον ιδιαίτερα αυξημένο αριθμό αναφορών που έλαβε η Ανεξάρτητη Αρχή. Στο πνεύμα αυτό, έκρινε καταρχήν ως θετική την ανάληψη της σχετικής πρωτοβουλίας εκ μέρους του Υπουργείου Εσωτερικών. Περαιτέρω, παρέθεσε επισημάνσεις και παρατηρήσεις ως προς επιμέρους προτεινόμενες ρυθμίσεις, με κύρια επιδίωξη να συμβάλει στην κατά το δυνατό διαμόρφωση ενός λειτουργικού, αποτελεσματικού και συμπαγούς πλαισίου τηλεργασίας για τον δημόσιο τομέα.

Ο Συνήγορος, αναφερόμενος στις μορφές τηλεργασίας κατά τα διεθνή πρότυπα και πρακτικές, επισήμανε ότι το μοντέλο «κανονικής» τηλεργασίας που περιγράφεται στο υπό συζήτηση σχέδιο νόμου, μάλλον προσιδιάζει με αυτό που συναντάται σε άλλες έννομες τάξεις της Ε.Ε. ως «περιστασιακή» τηλεργασία, παρά με εκείνο της τακτικής, πλήρως ενταγμένης στον τρόπο λειτουργίας μιας υπηρεσίας, παροχής εξ αποστάσεως εργασίας και εισηγήθηκε την εισαγωγή της «τακτικής» τηλεργασίας, σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά της οποίας θα είναι δυνατή η εργασία εκτός του εργασιακού χώρου, σε κανονικές συνθήκες, βάσει ενός ετήσιου υπηρεσιακού προγραμματισμού και σύμφωνα με τις υπηρεσιακές ανάγκες.

Συγκεκριμένα, επεσήμανε ότι η σχετική ρύθμιση, βάσει της οποίας η τηλεργασία δεν θα μπορεί να υπερβαίνει τις σαράντα τέσσερις ημέρες ανά ημερολογιακό έτος, που θα λαμβάνονται υποχρεωτικά μέσα σε διάστημα τριών μηνών, προσιδιάζει στις ανάγκες και τους σκοπούς μίας «περιστασιακής» τηλεργασίας, που θα εξυπηρετεί ανάγκες εκπόνησης ενός έργου. Δεν φαίνεται, ωστόσο, να εξυπηρετεί ούτε όσους εργαζόμενους έχουν μόνιμα προβλήματα υγείας, ούτε όσους θελήσουν να κάνουν χρήση του παρεχόμενου δικαιώματος για λόγους καλύτερης εξισορρόπησης επαγγελματικής και προσωπικής – οικογενειακής ζωής, ενώ δυνητικά, θα οδηγούσε τους τηλεργαζόμενους υπαλλήλους σε μία τρίμηνη περίοδο συνεχόμενης αποχής από τον εργασιακό τους χώρο, με πιθανότητα πρόκλησης διοικητικών αρρυθμιών και άσκοπων διοικητικών δυσχερειών και επιβαρύνσεων. Ωστόσο, δεν έγινε δεκτή η εισήγηση του Συνηγόρου για την επέκταση των χρονικών ορίων της τηλεργασίας, σε ετήσια βάση.

Ο Συνήγορος πρότεινε να διευκρινιστεί ότι το μέγιστο όριο του 25% των υπαλλήλων που δύνανται να τηλεργάζονται να υπολογίζεται σε ημερήσια βάση, ώστε να αποτραπεί ο κίνδυνος σχηματισμού ενός *numerus clausus* των εργαζομένων που θα μπορούσαν να κάνουν χρήση της τηλεργασίας. Σε κάθε περίπτωση, θα χρειαστεί ερμηνεία της διάταξης αυτής. Παράλληλα, παρατήρησε ότι ο καθορισμός, με απόφαση του Διευθυντή του φορέα, σε τριμηνιαία βάση των θέσεων που είναι επιλέξιμες για τηλεργασία, εισάγει μια πρόσθετη διοικητική επιβάρυνση που θα μπορούσε να αποφευχθεί, εάν τα χρονικά όρια της τηλεργασίας εκτείνονταν σε διάστημα έτους.

Επισημάνει ακόμη την ανάγκη πρόβλεψης τρόπου ή διαδικασίας ελέγχου της τήρησης του ωραρίου από τους υπαλλήλους που τηλεργάζονται και πρότεινε την εξειδίκευση του τρόπου αυτού (και, συνακόλουθα, και της υπερωριακής εργασίας), σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει η Ενιαία Αρχή Πληρωμών. Αναφερόμενος δε, στους κανόνες που αφορούν στην ασφάλεια του συστήματος πληροφοριών και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, τόνισε ότι αυτοί πρέπει να προβλέπονται στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας του συστήματος τηλεργασίας ανά φορέα και όχι στις ατομικές αποφάσεις έγκρισης αιτημάτων τηλεργασίας των υπαλλήλων. Ο Συνήγορος πρότεινε επίσης, η τηλεργασία να περατώνεται ή να αναστέλλεται, όχι μόνο κατόπιν αιτήματος του υπαλλήλου, αλλά και με απόφαση του φορέα, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με ειδική αιτιολογία. Η εισήγηση αυτή έγινε δεκτή.

Τέλος, ο Συνήγορος εισηγήθηκε οι επικεφαλής των Ανεξαρτήτων Αρχών, στο πλαίσιο του σεβασμού της λειτουργικής ανεξαρτησίας τους, ιδιαίτερος δε εκείνων των οποίων η λειτουργική ανεξαρτησία είναι και συνταγματικά κατοχυρωμένη, να έχουν αρμοδιότητα έκδοσης εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας τηλεργασίας, καθώς και καθορισμού του ποσοτικού ορίου των υπαλλήλων τους που μπορούν να τηλεργάζονται και η εισήγησή του έγινε δεκτή.

Παραπομπές σε Εισαγγελικές
Αρχές – Πειθαρχικά
Όργανα

Παραπομπές σε Εισαγγελικές Αρχές – Πειθαρχικά Όργανα

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε και διαβίβασε σε εισαγγελικές αρχές τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Ο Συνήγορος διαβίβασε στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές οκτώ (8) υποθέσεις σχετικά με ζητήματα προστασίας ανηλίκων που αφορούσαν σε άσκηση βίας εις βάρος ανηλίκου εκ μέρους της μητέρας, σε σοβαρά προβλήματα συμπεριφοράς και σχολικής ένταξης μαθητή και άρνηση των γονέων του να μεριμνήσουν για την παιδοψυχιατρική του αξιολόγηση, σε δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης και υπόνοιες κακομεταχείρισης μαθητή νηπιαγωγείου από το οικογενειακό του περιβάλλον, σε αναφερόμενη πλημμελή φροντίδα ανηλίκου λόγω ψυχολογικών προβλημάτων της μητέρας, σε διαρκείς έντονες διενέξεις μεταξύ των γονέων ανήλικης σε συνδυασμό με επιβαρυνμένες συνθήκες διαβίωσης, σε καταγγελλόμενη σεξουαλική κακοποίηση από πατριό ανήλικης, καθώς και σε διερεύνηση συνθηκών διαβίωσης ανήλικης μαθήτριας, η οποία αποφοίτησε από το Γυμνάσιο με εξαιρετική επίδοση, ωστόσο η φοίτησή της στο Λύκειο διακόπηκε και ταυτόχρονα διακόπηκε η επικοινωνία της με το συγγενικό και φιλικό της περιβάλλον, καθώς και σε καταγγελλόμενες δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης, παραμέλησης και κακομεταχείρισης τροφίμων ενηλίκων και ανηλίκων με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις, οι οποίοι διέμεναν σε δομή κλειστής φροντίδας.
- Ο Συνήγορος του Πολίτη παρέπεμψε στον Προϊστάμενο της Εισαγγελίας Πρωτοδικών τον αρμόδιο Δήμαρχο, για άρνηση συνεργασίας με την Αρχή. Ειδικότερα, διαπιστώθηκε η συστηματική πρακτική του Δήμου να θέτει προσκόμματα στη διαδικασία αγοράς ακινήτων στη διοικητική του περιφέρεια από ιδιώτες καταγωγής Ρομά, με αποτέλεσμα να συντρέχουν ισχυρές ενδείξεις παραβίασης της αρχής της Ίσης Μεταχείρισης λόγω φυλετικής καταγωγής. Παρότι ζητήθηκε επανειλημμένα τεκμηριωμένη απάντηση για τις καθυστερήσεις στην έκδοση των αναγκαίων πιστοποιητικών, τόσο από την Αρχή, όσο και από την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής, δεν υπήρξε ανταπόκριση του Δήμου²⁰¹.
- Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε την Εισαγγελία Πρωτοδικών Δράμας για

201. Βλ. Ειδική έκθεση Ίσης Μεταχείρισης 2020, σελ. 54 – 55:

<https://www.synigoros.gr/resources/docs/120721-ekthesh-ish-metaxeirhsh-2020.pdf>.

φερόμενο υπηρεσιακό έγγραφο της Αρχής, το οποίο έχει αποσταλεί ηλεκτρονικά στο Δασαρχείο Νευροκοπίου. Το εν λόγω έγγραφο δεν είχε συνταχθεί, υπογραφεί και αποσταλεί από το Συνήγορο, και εσφαλμένα φέρει το λογότυπο της Ανεξάρτητης Αρχής.

- Ο Συνήγορος του Πολίτη ενημέρωσε τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών Άμφισσας και τον Εισαγγελέα Προστασίας του Περιβάλλοντος, σχετικά με την επί σειρά ετών διάθεση των λυμάτων της Δημοτικής Κοινότητας Λιδωρικίου, χωρίς καμιά επεξεργασία, στο ρέμα που καταλήγει στη λεκάνη του Μόρνου. Ειδικότερα, από τη διερεύνηση της αναφοράς διαπιστώθηκε ότι, οι ενέργειες των αρμόδιων υπηρεσιών και η υφιστάμενη κατάσταση θέτουν σε άμεσο κίνδυνο το περιβάλλον και τη δημόσια υγεία, κατά παράβαση του Ν. 1650/1986, καθώς και των υγειονομικών διατάξεων που προβλέπουν αυστηρά μέτρα προστασίας των νερών που χρησιμοποιούνται για την ύδρευση της Πρωτεύουσας. Ως εκ τούτου, το συγκεκριμένο ζήτημα συνιστά περίπτωση που εμπίπτει στις προστατευτικές διατάξεις που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος και στις διατάξεις για το περιβαλλοντικό έγκλημα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε επίσης τον **πειθαρχικό έλεγχο εμπλεκόμενων υπαλλήλων** στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Για την άρνηση χορήγησης στοιχείων σε πολίτη από τις Οικονομικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Δικαιοσύνης για αμοιβή πραγματογνωμοσύνης, ο Συνήγορος απευθύνθηκε επανειλημμένα προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου, ζητώντας στοιχεία. Καθότι οι εν λόγω Υπηρεσίες δεν ανταποκρίθηκαν, η Αρχή ζήτησε από τον αρμόδιο Υπουργό τον πειθαρχικό έλεγχο των αρμοδίων οργάνων για παράβαση καθήκοντος, ενώ παράλληλα διαβίβασε την υπόθεση και στον αρμόδιο εισαγγελέα, λόγω αποχρωσών ενδείξεων τέλεσης ποινικού αδικήματος.
- Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφορών για τη μη ικανοποιητική λειτουργία του δικτύου δημοτικού ηλεκτροφωτισμού και τη μη εξέταση αιτήματος για επέκταση δημοτικού φωτισμού από Δήμο της Ανατολικής Αττικής, ζητήθηκε από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής ο πειθαρχικός έλεγχος του Δημάρχου και λειτουργών, λόγω μη συνεργασίας του εν λόγω Δήμου με την Αρχή. Η Διεύθυνση Διοίκησης της εν λόγω υπηρεσίας ενημέρωσε την Αρχή ότι η διαδικασία πειθαρχικού ελέγχου είναι σε εξέλιξη και για τις δυο υποθέσεις.
- Σχετικά με τη μη χορήγηση απάντησης, από την αρμόδια Διεύθυνση Πολεοδομίας Δήμου της Κεντρικής Μακεδονίας, σε αίτηση συνιδιοκτήτη ακινήτου, με την οποία αιτείτο ενημέρωση για τις ενέργειες του μισθωτή του για αλλαγή

χρήσης του ακινήτου και την υπαγωγή του στις διατάξεις περί ένταξης αυθαίρετων κατασκευών, ζητήθηκε από τον Συντονιστή της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης ο πειθαρχικός έλεγχος του Δημάρχου και λειτουργών, λόγω μη συνεργασίας του εν λόγω Δήμου με την Αρχή. Η Διεύθυνση Διοίκησης της εν λόγω υπηρεσίας ενημέρωσε την Αρχή ότι η διαδικασία πειθαρχικού ελέγχου είναι σε εξέλιξη.

- Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς για την καθυστέρηση εξέτασης αίτησης πολίτη για την έκδοση οικοδομικής άδειας από την Υπηρεσία Δόμησης Δήμου, ζητήθηκε από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, ο πειθαρχικός έλεγχος του Δημάρχου και λειτουργών, λόγω μη συνεργασίας του εν λόγω Δήμου με την Αρχή. Σημειώνεται ότι, μετά την έναρξη της διαδικασίας πειθαρχικού ελέγχου, η Υπηρεσία Δόμησης απάντησε σχετικά με το θέμα, ενώ ο Δήμαρχος εξέφρασε την άποψη ότι οι Δήμαρχοι δεν νομιμοποιούνται να ασκούν ή να επεμβαίνουν στην άσκηση των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων των Υπηρεσιών Δόμησης. Η Αρχή τόνισε ότι δεν ζητήθηκε η παρέμβαση του Δημάρχου στην άσκηση των ουσιαστικών αρμοδιοτήτων της Υ.ΔΟΜ., παρά μόνον η μέριμνά του για τη συνεργασία της εν λόγω υπηρεσίας με τον Συνήγορο του Πολίτη, με την ιδιότητά του ως διοικητικό και πειθαρχικό προϊστάμενο όλων των υπηρεσιών ενός Δήμου.

Εμπλουτισμός του νομικού
πλαισίου του Θεσμού
το 2021

Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου του Θεσμού το 2021

Το έτος 2021, ο Συνήγορος του Πολίτη απέκτησε νέες αρμοδιότητες και με Απόφαση της Αρχής τροποποιήθηκε ο Κανονισμός Λειτουργίας του.

Συγκεκριμένα:

Ο Νόμος 4780/2021 – άρθρα 3 και 13

Με το άρθρο 1 του Ν. 4780/2021 συστάθηκε η Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, η οποία υπάγεται στον Πρωθυπουργό, υποστηρίζεται ως προς την στελέχωση και την υποδομή της από την Προεδρία της Κυβέρνησης και εντάσσεται στον προϋπολογισμό της, ως διακριτικός ειδικός φορέας. Η εν λόγω Αρχή αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας προς τον σκοπό της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και έχει ως αποστολή τη διαρκή παρακολούθηση των θεμάτων που σχετίζονται με το δικαίωμα πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία και τη διαμόρφωση προτάσεων για τη χάραξη δημοσίων πολιτικών σε θέματα του αντικειμένου της.

Στο άρθρο 3 του Ν. 4780/2021, προβλέπεται ότι η Αρχή αποτελείται από δώδεκα μέλη, μεταξύ των οποίων ο Συνήγορος του Πολίτη ή Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη που ορίζεται από τον ίδιο.

Επίσης, με το άρθρο 10 του Ν. 4780/21 συστάθηκε η «**Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ε.Ε.Δ.Α.)**», που αποτελεί τον εθνικό θεσμό για τα δικαιώματα του ανθρώπου και είναι το ανεξάρτητο συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας στα ζητήματα προστασίας και προώθησης των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Στο άρθρο 13 του Ν. 4780/2021 προβλέπεται ότι ο Συνήγορος του Πολίτη ή ο Αναπληρωτής του συμμετέχει ως μέλος στην Ε.Ε.Δ.Α.

Ο Νόμος 4786 /2021 – άρθρο 36

Στην παρ. 4 του άρθρου 36 «Σύνθεση Εθνικού Μηχανισμού Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού – Τροποποίηση του άρθρου 9 του Ν. 4491/2017», ορίζεται ότι σε κάθε συνεδρίαση του Εθνικού Μηχανισμού προσκαλείται και συμμετέχει με εκπρόσωπό του, χωρίς δικαίωμα ψήφου, ο Συνήγορος του Πολίτη, ο οποίοςς δύναται οποτεδήποτε,

με αμετάκλητη δήλωσή του προς τον Πρόεδρο του Εθνικού Μηχανισμού, να καταστεί εφεξής πλήρες μέλος αυτού με δικαίωμα ψήφου.

Ο Νόμος 4807/2021 – άρθρο 30

Με το άρθρο 30 «Εισαγωγικός διαγωνισμός της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης – Αντικατάσταση των παρ. 2, 5, 10 και 12 του άρθρου 17 του Π.Δ. 57/2007», η παρ. 2 του άρθρου 17 του Π.Δ. 2007 (Α' 59) αντικαθίσταται ως εξής: 2.α) Υπεύθυνο όργανο για τη διενέργεια του εισαγωγικού διαγωνισμού είναι η Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων (Κ.Ε.Ε.) που συγκροτείται ειδικώς και για κάθε νέο εισαγωγικό διαγωνισμό με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών και αποτελείται, εκτός άλλων, **από έναν (1) εκπρόσωπο του Συνηγόρου του Πολίτη**. Η παράλειψη ή η άρνηση υπόδειξης εκπροσώπου από το Α.Σ.Ε.Π., από τον Συνήγορο του Πολίτη και την Α.Δ.Ε.Δ.Υ., μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα, που τάσσει με το ερώτημά του ο Υπουργός Εσωτερικών, δεν ασκεί επιρροή στη νομιμότητα της σύνθεσης της Επιτροπής και στο κύρος των αποφάσεών της.

Ο Νόμος 4808/2021 – άρθρα 12, 16, 17, 18, 20, 32, 103

Με το άρθρο 1 του Ν. 4808/2021 κυρώθηκε και έχει την ισχύ που ορίζει η παρ. 1 του άρθρου 28 του Συντάγματος, η Σύμβαση 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας, που υιοθετήθηκε από τη Συνδιάσκεψη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας στη Γενεύη, την 21^η Ιουνίου 2019. Η Σύμβαση αυτή προστατεύει εργαζόμενους και άλλα άτομα στον κόσμο της εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των υπαλλήλων, όπως ορίζονται από την εθνική νομοθεσία και την πρακτική, καθώς και εργαζόμενα άτομα, ανεξάρτητα από το συμβατικό τους καθεστώς, τα άτομα που παρακολουθούν κατάρτιση, συμπεριλαμβανομένων των ασκουμένων και των μαθητευομένων, εργαζόμενους των οποίων η σχέση εργασίας έχει καταγγελθεί, εθελοντές, άτομα που αναζητούν εργασία και αιτούντες εργασία και άτομα που ασκούν την εξουσία, τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του εργοδότη. Η Σύμβαση ισχύει για όλους τους τομείς, ιδιωτικό ή δημόσιο, τόσο στην επίσημη όσο και στην άτυπη οικονομία, στις αστικές ή αγροτικές περιοχές.

Στο άρθρο 12 προβλέπεται ότι: «Κάθε πρόσωπο του άρθρου 3 που θίγεται από περιστατικό βίας και παρενόχλησης σε βάρος του κατά το άρθρο 4, ακόμη και αν έχει λήξει η σχέση, στο πλαίσιο της οποίας φέρεται ότι εκδηλώθηκε σε βάρος του το περιστατικό ή η συμπεριφορά, **έχει δικαίωμα, πέραν της δικαστικής προστασίας, προσφυγής ενώπιον της Επιθεώρησης Εργασίας και του Συνηγόρου**

του Πολίτη ως φορέα προώθησης και εποπτείας της αρχής της ίσης μεταχείρισης (Τεύχος Α' 101/19.06.2021 ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ 7975), σύμφωνα με τους Ν. 3896/2010 (Α' 207) και Ν. 4443/2016 (Α' 232), καθώς και υποβολής καταγγελίας εντός της επιχείρησης κατά την πολιτική του άρθρου 10».

Με το άρθρο 16, στο Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας συστήνεται Αυτοτελές Τμήμα για την παρακολούθηση των φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία, το οποίο υπάγεται στον Γενικό Επιθεωρητή. Αρμοδιότητες του Αυτοτελούς Τμήματος για την παρακολούθηση φαινομένων βίας και παρενόχλησης στην εργασία είναι: Η συνεργασία με το Τμήμα Σχεδιασμού και Συντονισμού Ελέγχων, με το Τμήμα Ισότητας των Φύλων στην Εργασία, της Διεύθυνσης Ατομικών Ρυθμίσεων και με τη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, για την εκπόνηση οδηγιών και πρωτοκόλλων για τις διαφορές που σχετίζονται με βία και παρενόχληση, καθώς και με τον Συνήγορο του Πολίτη, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, σύμφωνα με τον Ν. 3094/2003.

Με το άρθρο 17 παρ. 3 προβλέπεται ότι κατά την εκτέλεση του έργου της, η Επιθεώρηση Εργασίας ενημερώνει, συνεργάζεται και ανταλλάσσει στοιχεία με **τον Συνήγορο του Πολίτη, στο πλαίσιο άσκησης της αρμοδιότητάς της, σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 του Ν. 3094/2003 (Α' 10)** και κάθε άλλη δημόσια αρχή που μπορεί να της παράσχει συνδρομή, στο μέτρο της αρμοδιότητάς της.

Με το άρθρο 18 παρ. 2 προβλέπεται ότι στην περίπτωση αίτησης για εργατική διαφορά σχετική με βία και παρενόχληση, η αίτηση του άρθρου 3B του Ν. 3996/2011 υποβάλλεται, κατ' επιλογή του θιγόμενου προσώπου, είτε στον προϊστάμενο της αρμόδιας Περιφερειακής Διεύθυνσης Επιθεώρησης Εργασιακών Σχέσεων, είτε στον προϊστάμενο του αρμόδιου τμήματος και η διαδικασία επίλυσης της διαφοράς διεξάγεται από αυτόν. Με την παρ. 3 ορίζεται πως: *«Το όργανο που διεξάγει τη διαδικασία ... υποχρεούται, επίσης, να ενημερώνει τον Συνήγορο του Πολίτη, όταν η καταγγελία εμπίπτει στο πεδίο αρμοδιότητάς του, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 4 του Ν. 3094/2003 (Α' 10), διαβιβάζοντας τον φάκελο και πρόσκληση για παράσταση εκπροσώπου του κατά τη διεξαγωγή της εργατικής διαφοράς».*

Με το άρθρο 20 συνιστάται συλλογικό συμβουλευτικό γνωμοδοτικό όργανο με την ονομασία **«Εθνικό Συμβούλιο Ισότητας των Φύλων»** (Ε.Σ.Ι.Φ.), το οποίο υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.) Το Ε.Σ.Ι.Φ. έχει δεκαπέντε (15) μέλη, συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και στα ως άνω μέλη συγκαταλέγεται, μεταξύ άλλων, **ένας (1) εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη με τον αναπληρωτή του.**

Με το άρθρο 32 προβλέπεται ότι: «Με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων της Επιθεώρησης Εργασίας, **ο Συνήγορος του Πολίτη**, ως φορέας για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 3 του Ν. 3094/2003 (Α' 10) και το άρθρο 25 του Ν. 3896/2010 (Α' 207), **ορίζεται αρμόδιος φορέας και για τα περί διακρίσεων ζητήματα που ρυθμίζονται με το παρόν Κεφάλαιο**».

Με το άρθρο 103, προβλέπεται ότι **η Επιθεώρηση Εργασίας** ασκεί τις αρμοδιότητες του Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας (Σ.Ε.Π.Ε.) που προβλέπονται στο άρθρο 2 του Ν. 3996/2011 (Α' 170), και σε κάθε άλλη διάταξη της κείμενης νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένων των κανονιστικών πράξεων του Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, καθώς και τις αρμοδιότητες που της ανατίθενται με τον παρόντα νόμο. Για την εκτέλεση του έργου της, η Επιθεώρηση Εργασίας έχει ιδίως τις εξής αρμοδιότητες: «... **ιγ) Ενημερώνει και συνεργάζεται με τον Συνήγορο του Πολίτη, σύμφωνα με την περ. α' της παρ. 6 του άρθρου 3 του Ν. 3094/2003 (Α' 10)...**».

Ο Νόμος 4830/2021 – άρθρα 38, 39

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 4830/2021: «Σκοπός – Αντικείμενο του παρόντος είναι η προστασία των ζώων συντροφιάς και η εξασφάλιση της ευζωίας τους, η ενίσχυση της υπεύθυνης ιδιοκτησίας των ζώων συντροφιάς, η θέσπιση σαφούς και συνεκτικού κανονιστικού πλαισίου για τη διαχείριση των αδέσποτων ζώων συντροφιάς και στρατηγικής για τη δραστική μείωση του αριθμού τους μέσω προγραμμάτων υιοθεσίας, με απαρέγκλιτη τήρηση των κανόνων ευζωίας των ζώων».

Με το άρθρο 38, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αρμοδιότητα για τη διαμεσολάβηση σχετικά με τα δικαιώματα των ζώων και την τήρηση της σχετικής νομοθεσίας.

Με το άρθρο 39 συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών επταμελής **Ειδική Επιτροπή Παρακολούθησης** με πενταετή θητεία, με δυνατότητα ανανέωσης. Η Επιτροπή απαρτίζεται από τον Πρόεδρο, που είναι πρόσωπο εγνωσμένου κύρους και έξι (6) ακόμη τακτικά μέλη, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται **και ένας (1) εκπρόσωπος του Συνηγόρου του Πολίτη**.

Ακολουθώς:

- **Με την υπ' αρ. οικ. 16540/26.05.2021 Απόφαση του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας** «Τροποποίηση της υπ' αρ. 35614/17.11.2020 απόφασης του Διοικητή της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας – Συγκρότηση Επιτροπής Δεοντολογίας» (Β' 5151), τροποποιείται η υπ' αρ. 35614/17.11.2020 (Β' 51151)

απόφαση του, περί συγκρότησης της, συσταθείσας με το άρθρο 74 του Ν. 4622/2019 (Α' 133), Επιτροπής Δεοντολογίας, ως προς την παρ. Α' του διατακτικού αυτής ως εξής:

Α. Τη συγκρότηση, στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας, πενταμελούς Επιτροπής Δεοντολογίας, η οποία αποτελείται από: [...] δ) Τον Συνήγορο του Πολίτη ή έναν Βοηθό Συνήγορο, με τον αναπληρωτή του που υποδεικνύεται από τον Συνήγορο του Πολίτη.

Με την υπ' αρ. 1696/22.06.2021 Απόφαση του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, συγκροτείται η Επιτροπή Παρακολούθησης του Εθνικού Προγράμματος του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και του Εθνικού Προγράμματος του Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας για την περίοδο 2014 – 2020. Στην Επιτροπή Παρακολούθησης συμμετέχουν, χωρίς δικαίωμα ψήφου [...] Ο Συνήγορος του Πολίτη.

- **Με την υπ' αρ. Φ10/45651/15.09.2021 Απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη, τροποποιείται το Π.Δ. 273/1999 «Κανονισμός λειτουργίας του Συνηγόρου του Πολίτη». Η Απόφαση αφορά στην οργάνωση και λειτουργία της Αρχής, στη διαδικασία χειρισμού των αναφορών των πολιτών, στην αρχειοθέτηση αυτών, στις αυτεπάγγελτες παρεμβάσεις, στη σύνταξη της Ετήσιας Έκθεσης, στις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη και των Βοηθών Συνηγόρων, στην οργάνωση και στελέχωση του Γραφείου του Συνηγόρου του Πολίτη, στις αρμοδιότητες της Γραμματείας της Αρχής, κ.ά.**

Οργάνωση και Στελέχωση του
Συνηγόρου του Πολίτη
το 2021

Οργάνωση και Στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη το 2021

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2021 ανερχόταν σε διακόσια πέντε (205) στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των έξι (6) Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων πενήντα (50) άνδρες (24,39%) και εκατόν πενήντα πέντε (155) γυναίκες (75,60%). Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από εκατόν σαράντα δύο (142) Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από πενήντα εννέα (59) στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό, τριάντα εννέα (39) άτομα (27,46%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, οδόντα έξι (86) (60,56%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και δεκαέξι (16) (11,26%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης τρία (3) άτομα (5,08%) είναι διδάκτορες, είκοσι τρία (23) άτομα (38,98%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, δέκα (10) (16,94%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι., τρία (3) (5,08%) πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι., δεκαεννέα (19) (32,20%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τρία (3) (5,08%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το στελεχειακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: ογδόντα εννέα (89) νομικοί, δεκαέξι (16) πολιτικοί επιστήμονες, πέντε (5) φιλόλογοι, ένας (1) θεολόγος, δέκα (10) οικονομολόγοι, έντεκα (11) κοινωνιολόγοι, οκτώ (8) αρχαιολόγοι, δύο (2) επικοινωνιολόγοι, πέντε (5) ψυχολόγοι, τρεις (3) γεωλόγοι, ένας (1) φυσικός, ένας (1) χημικός, ένας (1) χημικός μηχανικός, δύο (2) πολιτικοί μηχανικοί, τρεις (3) επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, ένας (1) γιατρός, δύο (2) τοπογράφοι μηχανικοί, έξι (6) επιστήμονες πληροφορικής, ένας (1) βιβλιοθηκονόμος και ένας (1) αρχειονόμος, επτά (7) επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, έξι (6) επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, ένας (1) επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας, μία (1) μεταφράστρια και δύο (2) δημοσιογράφοι.

Ακολουθεί αναφορά στα υπηρετούντα στελέχη με αλφαβητική σειρά:

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα
Κουφονικολάκου Θεώνη
Λυκοβαρδή Καλλιόπη
Νικολόπουλος Γεώργιος
Σαββίδη Ευανθία
Φιλιππάκη Δάφνη

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα
Αθανασόπουλου Χαρίκλεια
Αλέστας Αριστείδης
Αμοριανού Σοφία
Αναστασίου Ελένη
Ανδρικήκη Κυριακή
Αντωναροπούλου Χρυσούλα
Αντωνίου Χρυσούλα
Αποστόλου Μαρία
Αρσενοπούλου Ιωάννα
Ασημάκης Σωτήριος
Βαβουγιού Άννα
Βασιλαντωνοπούλου Βασιλική
Βίττης Νικόλαος
Βλάχου Αικατερίνη
Βορριά Πετρούλα
Βούλγαρη Θεοδώρα
Βουτσίνου Μαρία

Γαλννού Παρασκευή
Γερασίμου Στέφανος
Γεωργίτση Μεταξία
Γεωργοπούλου Μαρία
Γκλοβάνου Ελένη
Δαραμάρας Κωνσταντίνος
Δεμοίρου Ηλέκτρα
Διάφα Ελένη
Δουλαδίρης Νικόλαος
Δρόσος Σέργιος
Ευαγγελάτος Σπυριδών
Ζούβια Καλλιόπη
Θωμόπουλος Ευάγγελος
Καλαβάνου Άρτεμις
Καλαϊτζή Ασημίνα
Καλαμπάκου Ελένη
Καμένου Ειρήνη
Καμπάς Ανδρέας

Καραβόλου Μαρία	Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος
Καραγεώργου Μαρία	Μπαφέ Νίκη
Κετσιτζίδου Μαρία	Μπενέκου Ευανθία
Κιρίντσιτς – Ανδρίτσου Καρολίνα	Μπιγιάκη Λεμονιά
Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα	Μπίλη Βασιλική
Κουβαριτάκη Ιωάννα	Μπλιάτη Μαρία
Κουμαριανός Ευάγγελος	Μποσδογιάννη Αγγελική
Κουτρουμάνη Αθηνά	Μπούσλη Ευφροσύνη
Κουτρούμπα Ελένη	Μπούτσελης Ιωάννης
Κωστής Ιωάννης	Μυτιληναίου Δήμητρα
Λαμπροπούλου Κυριακή	Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
Λεβέντη Αμαλία	Νικολέντζος Αθανάσιος
Λεβεντοπούλου Μαρία	Παινέση Μαρία – Μυρτώ
Λιαδή Μαρία	Παλάσκα Ευνίκη
Λιάσκα Αιμιλία	Πανάγου Αιμιλία
Λουκάκος Κυριάκος	Πανοπούλου Αγγελική
Λυσανδροπούλου Όλγα	Παντελίδου Φωτεινή
Λύτρα Άννα	Παπαδημητράκη Μαρία
Μαλεβίτη Αικατερίνη	Παπαδάκη Ρένα
Μαριδάκη Αδριήνη	Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
Μαρκάκη Ευαγγελία	Παπαδοπούλου Ανδριανή
Μαρκετάκη Αικατερίνη	Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
Μαρτσούκου Μεταξία	Παπαλουκά Δανάη
Ματανά Αναστασία	Παπανικολάου Ευανθία
Μαυρομάτη Ελευθερία	Παππά Πανάγια
Μήλιος – Νικολάου Ανδρέας	Πετούση Θεοδώρα
Μονιούδη – Πικρού Ισαβέλλα	Πολύδερα Γρηγορία
Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα	Πρεβέντης Στέργιος
Μόσχος Ιωάννης	Πρωτοπαπιάς Μάριος
Μπακογιάννης Κωνσταντίνος	Ραμματά Μαρία

Ράππου Μαρία	Τοπαλίδου Αναστασία
Ρουκουνάκη Ευθαλία	Τριανταφύλλου Καλλιόπη – Αικατερίνη
Ρούτση Άννα	Τσάγκαρη Μαρία
Σάρρας Σάββας	Τσακιράκης Ευάγγελος
Σγάγιας Κωνσταντίνος	Τσαπόγας Μιχαήλ
Σκυλλάκου Ευαγγελία	Τσελεκίδης Ιωάννης
Σταθοπούλου Αθανασία – Αλεξάνδρα	Φλιάτουρα Αικατερίνη
Σταμπουλή Ελένη	Φλώρου Χριστίνα
Στρατιδάκη Σαμάνθα – Λυδία	Χατζή Χρυσή
Σώρα Αγγελική	Χατζηράλλη Σαπφώ
Τακούρ Αρετή	Χορμοβίτης Δημήτρης
Τζώρτζη Αργυρώ	Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Λαγιάκου Ελένη

Αδαμαντίδου Ελένη	Δελέγκου Βασιλική
Αδαμόπουλος Αναστάσιος	Ευαγγέλου Πολυξένη
Αθανασιάδη Ευρυδίκη	Ζάκας Αλέξανδρος
Ανδριάνη Ρόδω	Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
Αποστολίδου Άννα	Καλαματιανού Μαρία – Αριστέα
Αποστολόπουλος Δημήτριος	Καμπύλης Παναγιώτης
Αρτοπούλου Σουσάνα	Κανδαράκη Ελένη
Βερβεράκη Κλεοπάτρα	Κανελλοπούλου Μαρία
Βερδελή Αικατερίνη	Καφετζοπούλου Μαρία
Βλάχου Διαμάντω	Κιουλμπαλίδου Μαρία
Βράζος Δημήτριος	Κοϊντόση Χριστίνα
Γιαννακοπούλου Ευαγγελία	Κοσμά Στέλλα

Κούγια Χριστίνα	Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα
Κρητικοπούλου Βασιλεία	Παπαπάσχου Ευαγγελία
Κρητικός Γεώργιος	Παχνιστή Μαρία
Κωστογιάννης Γεώργιος	Παχωπού Ιωάννα
Λαπιέρης Σωτήριος	Πέτσας Ιωάννης
Λιάνου Μαρία	Πιερρής Αθανάσιος
Μακρή Παναγούλα	Πίτσου Αναστασία
Μαρκουλάκη Αικατερίνη	Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Μπαράκος Νικόλαος	Ρουσινού Μαρία – Έλλη
Μπρίλη Αικατερίνη	Σάκκη Ειρήνη
Νάκου Βιργινία	Σάλτας Παναγιώτης
Νικολόπουλος Δημήτριος	Στώτη Ευανθία
Παγουλάτου Μελπομένη	Σωτηροπούλου Μαρία
Παπαγεωργοπούλου Δημητρία	Τζαβάρα – Πίτση Χριστίνα
Παπαδημητρίου Μαργαρίτα	Τριάντη Βασιλική
Παπαδόπουλος Θεόδωρος	Χαΐνη Αλεξάνδρα

ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2021 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ Ή ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Αγγέλη Χριστίνα, Ε.Ε.	Μάρκου Ελένη, Ε.Ε.
Αντωνιάδης Κωνσταντίνος, Ε.Ε.	Μαυρογένη Μαρία, Ε.Ε.
Βαμβακούλας Χρήστος, Ε.Ε.	Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.
Βερέμης Δημήτριος, Ε.Ε.	Παπαδημητρίου Σταματία, Ε.Ε.
Βράιλα Κατερίνα, Δ.Π.	Παπαδοπούλου Ευγενία, Ε.Ε.
Βρετού Βασιλική, Ε.Ε.	Παπανικολάου Αικατερίνη, Ε.Ε.
Καραμήτρου Ζωή, Ε.Ε.	Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.
Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.	Σαλαμαλίκη Αγγελική, Ε.Ε.
Κυριακάκη Ειρήνη, Ε.Ε.	Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.
Μαραγκάκη Ελένη, Ε.Ε.	Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.
Μαραγκός Χρήστος, Δ.Π.	

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2021 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Βασιλόπουλος Ηλίας, Δ.Π.

Θέος Ιωάννης, Δ.Π.

Μπαλτσιώτης Λάμπρος, Ε.Ε.

Σαγιά Ιφιγένεια, Δ.Π.

Σπύρου Θεόδωρος, Ε.Ε.

Τζέμος Βασίλειος, Ε.Ε.

Τσαγγαράτου Αθανασία, Δ.Π.

Χαραλάμπους Γερασιμούλα, Δ.Π.

Βραχυγραφίες

Βραχυγραφίες

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Α.Ε.	Αποδεικτικό Ασφαλιστικής Ενημερότητας
Α.Δ.Α.	Αριθμός Διαδικτυακής Ανάρτησης
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.	Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων
Α.Δ.Μ.Η.Ε.	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Ι.	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
ΑμεΑ	Άτομα με Αναπηρία
Α.Μ.Κ.Α.	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
Α.Σ.Ε.Π.	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού
Α.Τ.Ε.Ε.Ν.	Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας
Α.Φ.Μ.	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
Βλ.	Βλέπε
Γ.Α.Δ.Α.	Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Αττικής
Γ.Γ.	Γενική Γραμματεία
Γ.Γ.Δ.Ο.Π.Ι.Φ.	Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων
Γ.Γ.Π.Π.	Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας
Γ.Ε.Ν.Ε.	Γραφείου Ευρέσεως Ναυτικής Εργασίας
Γ.Κ.Π.Δ.	Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων
Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.	Διαχειριστής Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας

Δ.Ε.Ε.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
Δ.Ε.Η.	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ε.Κ.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Δ.Ε.Υ.Α.Κ.	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Κατερίνης
Δηλ.	δηλαδή
Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
Δ.Ο.Π.Π.Α.Τ.	Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού – Περιβάλλοντος – Αθλητισμού – Τουρισμού
Δ.Π.	Διοικητικό Προσωπικό
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
Δ.Σ.Δ.Π.	Διεθνής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού
Δ.Σ.Κ.Α.	Διμερείς Συμβάσεις Κοινωνικής Ασφάλειας
Δ.Υ.Ε.Π.	Δομή Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων
Ε.Β.Ε.	Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Δ.Α.	Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Ε.Π.	Ειδικό Επιστημονικό Προσωπικό
Ε.Ε.Τ.Α.Α.	Ελληνική Εταιρία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης
Ειδ.	ειδικά
Ε.Κ.Α.Α.Υ.	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων
Ε.Κ.Α.Β.	Εθνικό Κέντρο Άμεσης Βοήθειας
Ε.Κ.Ο.	Ευπαθείς Κοινωνικές Ομάδες
Ε. ΚΟΙΝ.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΕΛ.ΑΚΤ.	Ελληνική Ακτοφυλακή
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.Μ.Α.Κ.	Ειδική Μονάδα Αντιμετώπισης Καταστροφών
Ε.Μ.Ζ.Σ.	Εθνικό Μητρώο Ζώων Συντροφιάς
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ε.Μ.Π.	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΝ.Φ.Ι.Α.	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
Ε.Ο.Δ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας
Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.	Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
ΕΠΑ.Λ.	Επαγγελματικό Λύκειο
ΕΠΑ.Σ.	Επαγγελματική Σχολή
Ε.Π.Π.Π.Α.	Ενιαίου Πίνακα Προσδιορισμού Ποσοστού Αναπηρίας
Ε.Ρ.Τ.	Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση
Ε.Σ.Αν.Υ.	Εθνικό Συμβούλιο για την Αναδοχή και την Υιοθεσία
Ε.Σ.Ε.Κ.	Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
Ε.Σ.Ι.Φ.	Εθνικό Συμβούλιο Ισότητας των Φύλων
Ε.Σ.Π.Α.	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών
Ε.Τ.Μ.Ε.Α.Ρ.	Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων
Ε.Υ.Δ.Α.Π.	Εταιρία Υδρεύσεως και Αποχετεύσεως Πρωτευούσης
Ε.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Η.Β.	Ηνωμένο Βασίλειο

Η.ΔΙ.Κ.Α.	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
Ι.Κ.Υ.	Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών
Ι.Μ.Δ.Α.	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΙΝ.ΕΠ.	Ινστιτούτο Επιμόρφωσης
Ι.Χ.Ε.	Ιδιωτικής Χρήσης Επιβατηγό (όχημα)
κ.ά.	Και άλλα
Κ.Α.Δ.	Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας
Κ.Δ.ΑΠ.	Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης
Κ.Δ.Η.Φ.	Κέντρα Διημέρευσης Ημερήσιας Φροντίδας
Κ.Ε.Α.Ο.	Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών
Κ.Ε.Δ.Ε.	Κώδικας Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων
Κ.Ε.Ε.	Κεντρική Επιτροπή Εξετάσεων
Κ.Ε.Θ.Ι.	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
Κ.Ε.Π.	Κέντρο Εξυπηρέτησης Πολιτών
ΚΕ.Π.Α.	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
κ.λπ.	Και λοιπά
Κ.Ο.Τ.	Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο
Κ.Π.Α.	Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Κ.Υ.Τ.	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης
κωδ.	κωδικός
λ.χ.	Λόγου χάρι
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Μ.Ε.Π.	Μητρώο Ευάλωτων Πελατών
μ.μ.	μετά μεσημβριαν
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ν.	Νόμος
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού
Ο.Α.Ε.Ε.	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
Ο.Α.Σ.Α. Α.Ε.	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών Ανώνυμη Εταιρία
Ο.Α.Σ.Ε.	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Γ.Α.	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Ε.Σ.	Ομάδα Εφήβων Συμβούλων του Συνηγόρου
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Ε.Κ.Α	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ο.Π.Σ.	Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα
Ο.ΣΥ. Α.Ε.	Οργανισμός Συγκοινωνιών Ανώνυμη Εταιρία
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Α.Α.Υ.Π.Α.	Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού
ΠΑ.Δ.Α.	Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Π.Α.Ν.	Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων
παρ.	παράγραφος
Π.Γ.Α.	Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα
Π.Ε.Γ.Π.	Πιστοποιητικό Επάρκειας Γνώσεων Πολιτογράφησης

Π.Ε.Π.	Πράξη Επιβολής Προστίμου
Π.Ο.Ε.Δ.Η.Ν.	Πανελλήνια Ομοσπονδία Εργαζομένων Δημόσιων Νοσοκομείων
ΠΟΛ.	Πολυγραφημένη Υπουργική Εγκύκλιος
Προ.Κε.Κ.Α.	Προαναχωρησιακό Κέντρο Κράτησης Αλλοδαπών
Πρωτ.	πρωτόκολλο
Π.χ.	Παραδείγματος χάριν
Σ.	Σύνταγμα
Σ.Α.Ε.Π.	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
Σ.Ε.Π.	Συνεργαζόμενο Επιστημονικό Προσωπικό
Σ.Ε.Π.Ε.	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣΤΑ.ΣΥ. Α.Ε.	Σταθερές Συγκοινωνίες Ανώνυμη Εταιρία
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
τ.	τέως
Τ.Α.Π.	Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση
Υ.ΔΟΜ.	Υπηρεσία Δόμησης
Υ.ΠΑΙ.Θ.	Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
Υπ' αρ.	Υπ' αριθμόν
Υ.Π.ΕΝ.	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
Φ.Υ.	Φάκελος Υπηρεσίας

X.M. E.O.X.	Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου
X.Y.K.	Χάρτης Υποχρεώσεων Καταναλωτή
AOM	Εκτελεστική Επιτροπή της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου
AOMF	Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας
CPT	Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας
CRONSEE	Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης
ECRI	Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας
EESSI	Electronic Exchange of Social Security Information – Ευρωπαϊκό Σύστημα Ηλεκτρονικής Ανταλλαγής Πληροφοριών για την Κοινωνική Ασφάλιση
ELSA	Ένωση Νέων Νομικών
ENO	European Network of Ombudsmen – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων
ENOC	Δίκτυο Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού
ENYA	European Network of Young Advisors – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Εφήβων Συμβούλων
EQUINET	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα
EUI	Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο

FRA	Φόρουμ Θεμελιωδών Δικαιωμάτων του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.
FReM III	Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών
IMPEL	Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας
IOI	Διεθνής Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη
IPCAN	Independent Police Complaints Authorities Network – Δίκτυο Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας
LIBE	Επιτροπή Πολιτικών Ελευθεριών, Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων
NPM	Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων
OPCAT	Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας
SPT	Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων

📍 Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα
☎ 213 1306 600 ✉ press@synigoros.gr
🌐 www.synigoros.gr

ISSN: 2732-8880
ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ